פר' **וילך-יום הקדוש** תשפ"ו לפ"ק | גליון תתתרט"ז שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

שובה ישראל עד ה' אלקיך

מבוהלים ומפוחדים, חסרי אונים ואובדי עצות הסתובבו להם שני חברים ביער גדוש בעצים עבותים, ושבילים מפותלים באין מוצא, ומרגע לרגע דאגתם גברה כי לפתע נתוודעו שאין שום מושג לדעת את הדרך אשר ילכון בה, ועלטה כבידה ירדה עליהם ונהמות החיות ויללות התנינים הפחידם עד עמקי נשמתם, וטיכסו עצה כדת מה לעשות כדי לצאת מן הסבך הזה.

לבסוף החליטו ביניהם שכל אחד ילך לחפש את הדרך אשר בה ישכון אור, אמנם כדי שלא יתרחקו אחד מחבירו יותר מדאי, סיכמו ביניהם שכל כמה דקות יצעקו אחד לחבירו, ועד שהלה ישמע קול רעהו הרי הוא סימן שעדיין לא הרחיקו נדוד, ועדיין הקשר ביניהם לא נפסק.

והנמשל הוא, בבוא האדם לעשות חשבון לנפשו לדעת עד כמה נתלכלך בחטא ועד כמה נשתקע בעוונות ובהבלי עולם הזה, ודאגה מכרסמת בלבו מי יודע עד כמה נתרחקתי ממקור הקדושה, ועד כמה נפסק הקשר ביני לבין קוני, ומי יודע האם עדיין לא אבדה תקוותי וכבר לא איחרתי את המועד.

על כן בא הכתוב לאמר לכל יאמר האדם נואש, והעצה היעוצה הוא ושבת עד ה' אלוקיך "ושמעת בקולו" דהיינו סימן זה יהא מסור בידך שכל זמן שמפעפע בקרבך רגשי חרטה ותשובה, ומתעורר בשיפור ותיקון המעשים הוא סימן מובהק שעדיין הקשר לא נפסק כי כל זמן שנשמע בקרבך קול ה' בכח כמו כן השומע תפילת כל פה שומע קולך ומבין ומאזין ומביט לקול תפילתינו ותשובתינו.

ועל דבר זה רומז הנביא "שובה ישראל עד ה' אלוקיך", וגמר אומר "קחו עמכ"ם דברים ושובו אל ה'", שעי"ז שאתם רואים שבתוככי לבבם מתעורר רגשי תשובה וחרטה, ממנו תקחו לעבוד את ה' ולא להתייאש ח"ו.

ומסופר שפע"א התבטא הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע ואמר שלא היתה אפי' שבת אחת שלא באו אנשים חדשים לבעלזא לשב"ק, ופעם חל ראש השנה להיות לפני השבת, ובשבת שובה שאל אותו בנו הרה"צ ר' פנחם מאוסטילא זצ"ל שבשבת זו אין אף אדם חדש, ענה לו הגה"ק מבעלזא שאחרי ראש השנה שעשו כולם תשובה הם כולם אנשים חדשים.

וכדבר האמור איתא במדרש שוחר טוב וז"ל: **"פנה אל תפילת הערער" אמר רבי יצחק כלפי דורות אמרו שאין להם לא נביא ולא כהן ולא ביהמ"ק שיכפר עליהם אלא עוד תפילה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בר"ה ויוהכ"פ ולא תבזה אותו מהם הוי ולא בזה את תפילתם, "תיכתב זאת לדור אחרון ועם נברא", רבנן אמרי אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם ובאין ומתפללין בר"ה ויוהכ"פ ואתה בורא אותן בריה חדשה.**

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ב
קדוש יאמר לו ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
לשכת סתרים ..... ו
חוקים להורותם ..... ז
שעשועי תורה ..... ח
לוח ההילולא ..... ט
דבר בעתו ..... י
נועם שיחתן ..... יא
פשולחן מלכים ..... יב
דברות קודש ..... יג

הננו מאחלים בזה
לציבור אנשי שלומינו
ולכל בית ישראל

ברכת גמר
חתימה טובה

יה"ר שיתקבלו תפילותינו
לרחמים ולרצון לפני
אדון כל אכ"ד.

המברכים בלונ"ח

המערכת

להכנסת מודעות, מול טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר

נתייסדה ע"י רבינו הגה"ק
מהרי"ט ז"ב זצוקללה"ה

בני ברק
יצ"ו

בנשיאות
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק
שליט"א

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

טימן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרנה
נברך לאלוקינו, שהשמחה במעונינו, עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למעננו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוציא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל שמחת הולדת נכדו נ"י למזל טוב

אצל חתנו הגה"צ רבי יוסף רוקח שליט"א
רב ביהמ"ד בית חיים יעקב בקרית יואל יע"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יזכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

המברכים בקידה חמש מאות

הנהלת הקהילה

ובכן צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלזו וחסידים ברינה יגילו

רמז בפרשתן לעיקרי התשובה, הוידוי בחרטה ועזיבת החטא, שבזה יכתב לשנה טובה

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם וגו'. **"אין ועתה אלא תשובה"** (ברי"ר לח ט) ושמעתי מאאמו"ר ז"ל (ההה"ק ר' משולם שרגא פייבוש מברעזאן זצ"ל) **ועת"ה נוטריקון: עיקר תשובה וידוי ע'זיבת ח'טא, כי זה העיקר להיות מתוודה בפיו, וכפיו כן יהיה לבו לעזוב מהיום דרך הרשע, ועי"ז זוכה להכתב בספר חיים טובים ופרנסה טובה.** וידוע שהתשובה היא על ידי צו"ם קו"ל ממו"ק. והנה, יש אנשים שאין להם כח להתענות, וגם אין להם ממון לתת צדקה, ואף על פי כן אל יתייאשו מן התשובה, **כי עיקר התשובה הוא ה'קול' שיתודה בפה ויתפלל לחק"ב"ה שירחם עליו.** וזהו הרמז בפסוק: **"ועתה"** אין ועתה אלא תשובה אם תעשו תשובה בדרך הנ"ל, אז: **"כתבו לכם"** תזכו לפרנסה וחיים טובים, כי כתבו עולה בגימטריא תכ"ח. שם הפרנסה, כידוע, והוא גם בסוד "ה'חת"ך חיים לכל חי"; **"את השירה"** עם מחילה סליחה וכפרה, כי **'את'** הוא לשון 'עם', ושורש תיבת 'השירה' הוא **'שיר'** שעולה בגימטריא עם הכולל **'מחילה סליחה כפרה',** היינו שתזכו לחיים ופרנסה עם מחילה סליחה כפרה. ואם תאמר ששלשת הדברים צום קול ממון מעכבין, לכן אמר הכתוב: **"ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם",** רצ"ל **שתלמדם שהעיקר הוא הוידוי בפה, וכשיתודו בלב שלם ובקבלה אמיתית לעזוב דרך הרשע, עי"ז גם כן יזכו לחיים טובים ופרנסה עם מחילה סליחה וכפרה, אכי"ר.**

אמרי יהודה – ברעזאן

אף כשמחזיק במעלות נשגבות, שלימות הצלחת העבודה תלוי בהכנעה אל הצדיק

ה' אלקיך הוא עבר לפניך הוא ישמיד את הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עבר לפניך. הנה אדומו"ר הגאון הקדוש זי"ע ממאגלויניצע היה אומר בשם זקנו המגיד הקדוש זצ"ל מקאזניץ, שהיה רגיל לומר בל תדמו בנפשכם כי דתן ואבירם היו מיושבי קרנות ואנשי השוק, לא כן, רק היו מלובשים מלבושי כבוד כמו מנהיגי הדור (בלבוש קאפטאן וסטראקם) והיו מעוטפים בטליתים יפים ובתפילין נאים ומהודרים, והבט נא וראה אחריתם, **אמנם קוטב דבר אמת הוא אשר אפילו אם אדם עוסק בתורה ובהתמדה רבה מאוד והוא מלא וגדוש בש"ס ופוסקים ובספרי קבלה והוא בעל צדקה וגומל חסדים בגופו ובממנו, אעפי"כ אם אינו נכנע לצדיק הרי מוכן הוא לגהינם,** וענין זה בא הכתוב להזהיר כאן, ואמר **'ד' אלקיך הוא עובר לפניך'** היינו אם אפילו אתה עוסק בתורה ובעבודה עד אשר כבר הגעת למדרגות לאמר עליך ד' אלקיך, וזה מש"כ הוא עובר לפניך, פי' הגם כי השגת למדריגת אשר השם הוי"ה ב"ה עומד ועובר תמיד לנגד עיניך, ועוד זכית אשר **'הוא ישמיד ויכניע את הגוים האלה מלפניך'** כו', ויש לך עשירות גדול עד כי הכל יראים מלפניך מרוב הונך ועושרך ומרבה אתה בצדקה וגמילות חסדים, **'וירשתם'** ואתה פרנס העיר ואתה עושה עמם כטוב בעיניך באילו אתה היית היורש שלהם, אבל בכל זאת אפילו אחר כל המעלות האלו, ידוע תדע אשר העיקר מכולם הוא להיות אשר **'הושע יהיה עובר לפניך', היינו הצדיק, כלומר שתהיה נכנע אל הצדיק כי אז תשכיל ותצלח בכל מעשיך וד' יאיר דרכיך.**

עבודת יששכר

בעשרת ימי תשובה יוכל להעלות כל התפילות ומצוות ומעשים הנפולים של כל ימות השנה

בהפטרה, קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו. "איתא בגמרא (ר"ה לב:) ספרי החיים וספרי המתים פתוחים לפניו, פירוש הדבר, **כי כל המצוות ומעשים טובים שהאדם עושה ברצון הטוב ובשמחה, הוא הנכתב בספר חיים שיש בו חיות ושמחה,** כמ"ש (ויקרא יח, ה) 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' כו', ומה שהאדם עושה ח"ו בעצבות בלי חיות, הוא הנקרא ספרי המתים כי הוא בלי חיות. **ובימי הרצון עשרת ימי תשובה, הם המעלים על המעשים אשר נעשו בכל השנה** (פע"ח שער תפלות ר"ה פ"ז), **וגם המצות שנעשו בלי חיות, גם המה יש להם עליה לרצון למעלה ע"י התשובה, ולקבל עליו עול מלכות שמים באמת ובאהבה בימים האלה הנזכרים ונעשים.** וזהו הפירוש: ספרי החיים וספרי המתים פתוחים לפניו, כמו שאיתא בשם הבעש"ט ז"ל אם האדם זוכה להתפלל פעם אחת כראוי, יכול להעלות גם כל התפלות הפסולים אשר נשארו למטה זה כמה שנים, גם המה יהדו יהיו תמים ויעלו לרצון למעלה. וז"ש **'קחו עמכם דברים ושובו אל ה' פי' גם כל הדיבורים מכל השנה, שדיבר דברים בטלים וכדו', גם הם יתוקנו על ידי התשובה.**

תפארת שלמה

'שבת שובה' כי בשבת יכול להתדבק בחיות אלקי שבקרבו שאינו נפגם בשום חטא

שובה ישראל עד ה"א כי כשלת בעונך. זה נאמר לכל איש ישראל, **אשר אף שחטא והרשיע הרבה צריך להאמין כי עיקר נקודה ישראלית שבו היא במקומה.** וכמ"ש אין אדם חוטא עד שנכנס בו רוח שטות ונקרא החטא 'מכשול'. וז"ש **'עד ה' אלקיך',** היינו חיות אלקי שיש בכל איש ישראל כמ"ש נשמה שנתת בי טהורה כו'. **שזה עיקר התשובה לשוב להתדבק בעיקר חיות אלקי שבו,** ולכן **בשבת בנקל לשוב כי יש לכל הבריאה עלי' בשבת קודש. ובשבת יוכל לחיות התגלות אף למי שנתרחק. כי מתגלה נקודה הפנימיות שגנוזה בכל איש ישראל. כמ"ש ועמך כולם צדיקים. וכתיב אור זרוע לצדיק.**

שפת אמת

תורה ותפילה

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים בכוחות עליונים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

עיקר מירוק התשובה הוא במימי התורה ועל ידי התוה"ק מתבטל מהאדם אפי' גזירות קשות ר"ל

'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאתיכם, ומכל גילוליכם אטהר אתכם' (פליחות, יחזקאל לו, כה) **אדם שעבר עבירות הרבה, וקנסו עליו מיתה, וחזר ועשה תשובה וקרא תורה** נביאים וכתובים ושנה משנה ומדרש והלכות ואגדות ושימש חכמים, **אפי' נגזרו עליו מאה גזירות הקב"ה מעבירן ממנו ויקבין אותו עם שאר הצדיקים לימות בן דוד, שנאמר גם כי יתנו בגרים עתה אקבצם, אל תקרא כי יתנו אלא כי ישנו** (לשון משנה). [ובילקוט שמעוני משלי פ"ג : **אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה, וכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה, ר' חנא אמר נכשל אדם בעבירה שהוא חייב בה מיתה בידי שמים מה יעשה ויחיה, יתעסק בתורה, אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא שני דפין, לשנות פרק אחד ישנה שני פרקים כו'**], **בא וראה כמה גדול כוחה של התורה שמטהרת את פושעי ישראל בזמן שעושין תשובה אפילו מעבודה זרה שבידן שנאמר 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאתיכם ומכל גילוליכם אטהר אתכם', ואין מים אלא תורה שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים', ואין טהרה אלא דברי תורה, שנא' 'אמרות ה' אמרות טהורות'.**

תנא דבי אליהו, פרק ה' ופרק י"ח

תפילה

בתפילה בכל כחו מוסיף כח בפמליא של מעלה. וסימן אם התפלל כראוי. ועצה לזכות לדבר דיבור אמת לפני הש"י

וילך משה וידבר וגו'. כשאדם משים כל כחו בדיבורי תורה ותפלה בזה מוסיף כח בפמליא של מעלה. וכביכול מגדיל בזה כח ה' ונתרחב גבול הקדושה, וסימן לדבר אם תפלתו של אדם היתה על דרך האמת היינו כשסיים תפלתו צמאה נפשו וקשה עליו פרידתו מהתפלה ומשתוקק מי יתן ואדבר לפניו עוד בדברי שירות ותשבחות, או בלימוד התורה, זהו סימן שהתפלל כהוגן וכו'. אך העצה לבוא לזה לדבר דיבורים באמת נוכח הש"ת וכו' **שיאמין באמונה שלימה שאור ה' הוא כנום בתוך אותיות התפלה והתורה** ובזה הוא מדבק האותיות לשרשן לבוית"ש וכו' (עיי"ש כל הענין).

ליקוטי תורה – טשערנאביל

אל יפול לב האדם אף כי הרבה לפשוע ולמרוד כי הש"י בוחר בשירות ותשבחות שלו יותר מצבא השמים

חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו מפניהם כי ד' אלהיך הוא ההולך עמך לא ירפך ולא יעזבך. הנה הכתוב הזה מרמז לנו דרך הנכון בעבודת הבורא ב"ה **לבל יפול לב האדם כאשר ישים אל לבו גודל השפלות ורוח נשברה כי הרבה לפשוע ולמרוד נגד כבודו ועי"ז יכול ליפול ברשת חיצה"ר לתת מגרעת בעבודתו ית"ש** בתורה ומצות כי יעלה ברוחו כי אין חפץ להבורא ב"ה בעבודתו ועי"ז יהי' נסוג אחור מחמת המר"ש ר"ל. לכן מרמז לנו הכתוב גודל מעלת איש הישראלי כמ"ש חזקו ואמצו כו' כי ד' אלהיך הוא ההולך עמך כביכול השי"ת הוא מתרומם ומתנשא והולך ע"י עבודתך וכל צבא מרום עומדים ומצפים על עבודתינו **וכאשר האדם מתעורר למטה בשירות ותשבחות אזי כל צבא מרום מהללים ומשבחים עמו**, כמ"ש **הללו את ד' מן השמים הללוהו במרומים ועיקר התעוררות היא מלמטה** וז"ש (בראשית ב, ד) ביום עשות ד' אלהים ארץ ושמים הארץ נבראת תחלה וכו' כי עיקר הבריאה הי' בשביל בנ"י שלמטה. והמלאכים יש להם עלי' ע"י המעש"ט של בנ"י כמ"ש והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. [ובפר' וילך : **והש"י ברב רחמיו הנה רוצה בתפלת עבדיו ובוחר בשירות ותשבחות של עמו בנ"י יותר מכל צבא השמים וכביכול מתרומם ע"י בנ"י כו', והנחת רוח הוא מהשירות ותשבחות של בנ"י שמהללים ומפארים לשמו הגדול**]. וא"כ בשעה שהאדם הולך לעשות מצוה צריך להתחזק מאד לעשותו בשמחה ולא יסתכל על השפלות שלו כו'.

תפארת שלמה

מעלת התשובה והתפילה בעשרת ימי תשובה

כתוב בספרים שהפרש יש בין עשרת ימי תשובה לשאר חימים לענין תשובה ותפילה, כהפרש האור מן החושך, ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בימים אלה מימים שלמים בשאר חימים, אשר על כן ראוי לחוש על כל רגע של ימים אלו שלא לאבדו.

פלא יועץ

יום הקדוש בהיכלי צדיקים

לקט יקר של סיפורים מימרות ועובדות מהיכלי צדיקי הדורות זי"ע

סיפר בשבת שובה מעשה מדרך תשובה שנתן הרבי רבי אלימלך זי"ע

הרה"ק הבית אברהם זי"ע היה מספר בשבת שובה את הסיפור מהרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, איך שפעם אחת בא אליו יהודי בעל תשובה שהיה עוסק בסיגופים רבים ובתעניות, ואמר לו הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע שישוב לביתו ויאכל ויישן כראוי כדי שיחזור לכוחותיו, ואח"כ ישוב אליו, כשחזר אליו התחיל לצייר לו את כל העולמות העליונים שיש מלאכים ושרפים, ומעליהם גבוה בלי גבול עד אין סוף, ואיזה אור גורם יהודי בכל העולמות האלה כשעושה מצוה, ומאידך גיסא כשעובר עבירה איזה חשכות גורם בכל עולמות, ובשביל תאוה בהמית פחותה שרצה למלא תאותו גרם חשכות כזאת וכו', עד שבסוף אמר לו בני אמור 'אשמנו', ומרוב מרירות נפל היהודי בחלשות, והחיו אותו והשיבו רוחו אליו, ואמר לו הרבי רבי אלימלך ששוב יתנהג כמה ימים כמקודם, ואחר כך כשבא אליו התחיל שוב לצייר לו גודל הפגם שנהיה ע"י החטא, ואח"כ אמר לו שיאמר 'בגדנו', ואמר בגדנו ושוב התעלף, ובאופן כזה אמר עמו את כל הוידוי כו'.

(זכות אבות עמ' סד)

כל הפמליא של מעלה באים לשמוע את סדר הכפרות של יהודי פשוט

פעם אחת בערב יום הכיפורים אמר הרב הקדוש הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע לתלמידיו, אם רצונכם לדעת איך עושים כפרות בערב יום הכיפורים, תלכו אל החייט אשר גר בקצה העיר. וילכו התלמידים בעלות השחר, ויעמדו אצל חלון ביתו של החייט, וראו שהחייט ובניו התפללו בפשטות כמו כל החייטים, אחרי התפילה לבשו כולם בגדי שבת, והדליקו נרות, וערכו שלחן עם כל מעדנים, ושבו אל השלחן בשמחה רבה. ויקח מהארון ספר אחד שהיה כתוב בו כל העבירות שעשה במשך השנה מיום כיפורים שעבר עד יום כיפורים הבא, והתחיל כך: רבונו של עולם, היום הגיע הזמן לעשות בינינו חשבון על כל העבירות שעשינו, כי זמן כפרה הוא לכל ישראל, והתחיל לחשוב ולמנות כל העבירות שעשה במשך השנה שכולם היו נרשמים בספר הזכרון הזה. ואחר שגמר חשבון העבירות, הוציא מהארון ספר גדול יותר מהראשון, ואמר: רבונו של עולם, מקודם חשבתי העבירות שאני עשיתי, ועכשיו אמנה כל הצער והיסורים, צרות ועגמת נפש וחלאים רעים והפסד ממון אשר עברו במשך כל השנה. וכשגמר החשבון אמר כך: רבונו של עולם, אם נחשוב באמת על פי יושר, אתה חייב לי יותר ממה שהנני חייב לך, אך לא ארצה לבא עמך בחשבון המדוקדק, כי הלא ערב יום הכיפורים היום, ומוכרח כל אחד להתפיים עם חבירו, ולכן הננו מוחלים לך, וגם אתה תמחול לנו על כל העבירות שעשינו נגדך. וימזוג כוס יין שרף, וברך 'שהכל', ואמר בקול רם: 'לחיים' רבונו של עולם, הננו מוחלים זה לזה, כל מה שחטאנו איש לרעהו, וכל העבירות שלנו בטלות ומבוטלות כמו שלא היו כלל בעולם. התלמידים הקדושים חזרו, ויספרו להרב הקדוש את כל מה שראו ושמעו, ויאמרו כי דברי החייט הם בעיניהם דברים קשים, והוצפה יתירה כלפי שמיא. ויען הרב הקדוש ויאמר: דעו לכם, כי הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, עם כל הפמליא של מעלה, באים לשמוע דברי החייט הנאמרים בפשטות גדולה, ומדברי אמת שלו נעשה רצון וחדוה ושמחה גדולה בכל העולמות.

(ספורי נפלאות מגדולי ישראל, ד')

משעה שהקערות של כסף התחילו לקשקש נתפרדו הקליפות

פעם אחת רצו אנשי ק"ק מעזיבוז לבטל המנהג שיושבין עם הקערות בערב יוה"כ, שמבלבלין הכונה, ושמע הבעל שם טוב ולא הניח לבטל, וסיפר להם מעשה, שבשנה אחת קודם יוה"כ נתקשרו הקליפות יחד לבל יניחו תפילות ישראל לעלות למעלה, וכיון שהתחילו לקשקש בקערות ערב יוה"כ שמשמיע קול בהשלכת המעות, מאותו קול נתפרדו הקליפות כולם.

(פאר לישרים, אות קיז, דף יז, ב)

היו צדיקים זי"ע שנהגו לספר בעריו"כ בחת עוררות רב המעשה דחייט מהמדרש

וז"ל המדרש שם: אמר ר' תנחומא עובדא הוה ברומי בערובת צומא רבה (מעשה שהיה ברומי בערב יום כיפור), והוה תמן חד חייט (שהיה שם חייט אחד), ואזל דיזדבן ליה חד נון (והלך לקנות דג אחד למעודת היום), אשתכח הוא וטליא דאיפרכום קיימין עילויה (וכיון שנשאר להמוכר רק דג אחד, ובא שם עבד משר

אחד משרי רומי לקנותו לסעודת השר), הוה הדין מסיק ליה בטימי והדין מסיק ליה בטימי (וכל אחד העלה מחירו כדי שיתרצה המוכר למכרו לו), עד דמטיא לי"ב דנרין ונסבא ההוא חייטא (עד שהגיע מחירו לכדי שנים עשר דינרים, וזכה בו החייט היהודי), בענתא דאריסטון (בעת הסעודה בבית השר) אמר איפרכם לטלייה למה לא איתית לי נון (שאל השר מעבדו למה לא הבאת לו דגים לסעודה כבקשתי), אמר ליה: מרי מה לכפור מינך אזלית ולא הוה תמן אלא חד נון ואישתכחית אנא וחד יהודאי קיימין עילויה והוה הוא מסיק ליה בטימי ואנא מסיק לה בטימי עד דמטא לשנים עשר דנרין מה הוות בעא דנייתא לך נון בתרי עשר דנרין אתמהא, (סיפר העבד לאדונו כל מעשה הדג, ושאל להשר וכי מה רצית שאשלם עבור דג אחד י"ב דינרין שהוא סכום רב למאד, אתמהא) וכו', שלח בתריה ואתא לגביה (שלח השר להביא לפניו את אותו חייט), אמר ליה מה חמית חייט יהודאי דאכלת נון בתרי עשר דנרין (ושאל לו השר להחייט: וכי מה ראית חייט פשוט לשלם עבור דג אחד הון רב כזה), א"ל, מרי, אית לן חד יום דכל חובין דאנן עבדין כל יומי שתא הוא מכפר עלינן, (ענה לו החייט, אדוני, יש לנו יום אחד שהקב"ה מוחל לנו כל עוונותינו), וכד הוא אתא לית אנן צריכין ליקורי יתיה (ובשבא יום הקדוש האם אין לנו לכבדו בכל מיני כבוד), אמר כיון שהבאת ראיה לדבריך הרי אתה פטור, מה פרע לו הקדוש ב"ה הלך וקרע אותה (את הדג), וזימן לו בתוכה מרגליות טובה והיה מתפרנם הימנה כל ימיו.

(מדרש רבה, בראשית יא)

מעשה נורא שהיו מספרים בעריו"ב מנשמה שבאה מעולם העליון להחזיר בתשובה

אצל הצדיקים הק' לבית סלאנים זצ"ל היה נוסח לספר בערב יום כיפור מעשה מחייט שכל השנה היה נוסע לעבוד במרחקים והיה איש מגושם, פעם שכבר נגמר לו הזמן והרוויה סכום הגון בסך ג' מאות רובל שהיה בכיסו ורצה לנסוע הביתה, ראה בדרכו גוי שגורר משפחה יהודית אחת שהיו אסורים בחבלים וקשורים לעגלה, והיה שם בעל ואשה וילדים רכים, וגרר אותם לעיר שיש שם יהודים רחמנים כי הם היו חייבים עבור הארענדא, ורצה הגוי שיהיהודים ישלמו לפדותם ואז ישחרר אותם, אמר לו החייט: הלא יש לי בכיסי ג' מאות רובל, אז אתן לך ותשחרר אותם, והגוי אמר לו שאסור לו לעשות זאת, כי היהודי חייב הרבה יותר, אז אמר החייט להגוי אם תגרור אותם העירה ימותו בדרך ולא יהיה לך שום דבר, קח לכל הפחות ג' מאות ולא רצה, בסוף הסכים ושיחרר אותם, והחייט שמח בזה מאד ונתן להגוי עד הפרוטה האחרונה.

והנה כשנפטר היהודי שנפדה ע"י החייט, והלך לעולמו, אמר בעולם העליון שרוצה לעשות טובה להחייט הזה, כי הלא אמרו המקיים נפש אחת מישראל וכו', והטובה האמיתית היא שיעשה אותו לבעל תשובה, כי היה איש גס ומגושם וכו' כשהגיע ערב יום הקדוש בבוקר עמד הנפטר על ידו ואמר לו קח סידור ותתפלל, ולא כמו כל השנה שהיה רגיל לעמוד על יד הדלת ולדבר ולדלג חצי התפלה, צעק אליו החייט מה זה העסק שלך אז ביקש ממנו עוד הפעם קח סידור ותתפלל הלא היום ערב יוכ"פ, אז אמר עוד הפעם "עם האט זעך אנגעטשעפעט אין מיר א מענטש און לאזט מיר נישט אטעמען", וכולם צחקו ממנו הלא אין כאן שום איש, הוא ראה והם לא ראו, והתחיל לפחד כי הבין שלא פשוט הדבר, ולקח סידור וכל פעם שרצה לדלג עמד האיש על ידו ולמד אותו כל דיבור להתפלל בכוונה וכו', וכולם צחקו ממנו, אבל הוא עמד בפחד גדול והתפלל כך כל התפלה. כשהלך הביתה ורצה לקרוע את החלה ולאכול כדרכו, ראה את האיש ההוא עומד בביתו ואמר לו תטול את הידים ותגיד ברכה כמו שצריך, ואז לקח סכין וחתך ואמר המוציא וכך גם לימד אותו לאכול כל הסעודה ואיך לברך ברכת המזון, וכן בסעודה המפסקת, ואותו דבר בליל כל נדרי שוב למד אותו האיש להתפלל, וכן בכל יום הכיפורים עמד על ידו ולמד אותו הכל. למחרת בא אליו שוב, ואמר לו דע שאני בר מינן ובאתי מעולם העליון, כי עשית לי טובה והצלת אותי ומשפחתי, ולכן אני רוצה לעשות לך טובה אמיתית והמשיך לבוא אליו במשך שנה שלמה ולמד אתו עד שנעשה בעל תשובה גמור, וזה הסיפור היו רגילים לספר בעיו"כ.

(יהי אור, עמ' תכא)

הרה"ק מרוזין צעק 'אוי וויי מיין זייגעריל' וכל העם נתעוררו בבכיה רבה

הרה"ק מרוזין זי"ע היה מספר בליל כל נדרי סיפור זה, פעם היה מלך גדול, והיה לו זייגער טוב מאוד ואמר שהתנהגות מכל המדינה יודע מהזייגער, והתחיל לפרט גודל מעלת הזייגעריל בכל פרטיה, השפינדי"ל שלו הי' יקר כך וכך, והעגולה הראשונה כך וכך, וכו' וכו', והי' יקר אצלו מכל יקר, פעם אחת הי' נצרך המלך לנסוע לאיזה מקום, ולכן מסר את ה'זייגעריל' להמשנה למלך, והזהירו להזהר מאד כי הזייגעריל הזה יקר בכל מלכותי, וכאשר הלך פעם אחת המשנה למלך החוצה נפל הזייגעריל לארץ ונשבר, וכששב המלך מדרכו וראה כן התחיל לצעוק "אוי וויי מיין זייגעריל !, אוי וויי מיין זייגעריל !", בקול נשבר, והמשיך הרה"ק מרוזין את התיבות "אוי וויי" איזה פעמים, וכל העולם בשמעם סיפור המעשה הזאת כולם נתעוררו בבכי' גדולה ונשבר לבם בקרבם, ואף אנשים פשוטים שלא ירדו לסוף

דעתו ברמזי המעשה הזאת הרומזת בקודש לפגמי החטאים כמובן, גם הם כולם כאחד נתעוררו בבכיה רבה מהשפעת דיבוריו הקדושים ומקול אנחתו 'אוי וויי מיין זייגערייל', ונחרטו על עוונותם בחרטה על העבר וקבלה אלהבא.

(יהי אור אות שפט, זכות אבות עמ' ע"א)

איך היה נראה אצל הגויים בערוב יום שמצוה בו להרבות באבילה

בערב יום הכיפורים היה דרכו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע לעורר זכות ורחמים על ישראל בזה הלשון, רבונו של עולם הנה נתת לנו יום העשור לתענית ולכפרה, ונתת יום התשיעי לאכילה ולשתיה ולשמוח, והנה ראה נא כי לעת הערב כל עמך ישראל כולם כאחד הם נמצאים בבית הכנסת ולא נפקד מהם איש, אין אחד מהם שיכור נרדם מיינו, ואין אחד מהם שוכב בביתו מחמת רוב מאכלו כולם עומדים יחפים וכו' באימה ויראה לפניך, האם יש עוד אומה אחרת שתוכל לדמות לזה, הלא אצלם אחרי יום שהיתה להם למצוה לאכול ולשתות בוודאי היו כולם מתגלגלים בראש כל חוצות, וכמה מהם היו מוכים ופצועים מרוב שכרות, ובדרך זה, וראה נא בחוש כי מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, וכה הרבה ללמוד זכות על ישראל.

(עשר אורות מערכת ג, אות יז)

משל ומליצה על חטא שחטאנו לפניך בווידוי פה

ברצותו לעורר את העם לעבודת הווידוי כראוי ביום הקדוש, פתח פעם אחת הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה במשל למה הדבר דומה, לכפרי אחד שהגיע העירה ועל כל מנהגי העיר הביט בהשתוממות כדברים שלא הורגל בהם, והנה עד שהוא הולך ומסובב בשווקים וברחובות פגש באדם העובר ברחבי העיר ומכה בתוף גדול, תמה הכפרי על הדבר ושאל על כך, ענו לו שפרצה שריפה בעיר ולכן מכים בתוף בכל העיר להודיע על כך. מצא הדבר חן בעיני הכפרי. וכאשר ביום מן הימים פרצה שריפה בכפר שאיימה להתפשט על סביבותיה, ראה הכפרי את השריפה ופניו מלאו צהלה, הנה יוכל פעם להראות לכל את החכמה שלמד בעת היותו בעיר, הוא לקח תוף גדול ובסובבו בכל הכפר היכה עליו עד שהקול נשמע למרחוק, הדבר מובן מאליו שעל ידי קשקוש התוף לא כבתה האש אלא עוד התפשטה מאד עד שכל הכפר היה למאכלת אש. נעלב מאד הכפרי על שההמצאה לא הצליחה ובהתמרמרות נכנס לעיר לשאול את סיבת הכשלון, הסבירו לו אנשי העיר ההכאה בתוף היא רק סימן לאנשים שיביאו מים לכבות השריפה. בהכאה בלבד אי אפשר לכבות שריפה. כך היא הזעקתם של אלה האומרים ווידוי ומכים על לבם באמירת על חטא, ועיניהם יבשות מדמעות ולבם בל עמהם להתחרט באמת ולקבל ע"ע לשוב בתשובה שלימה.

(פניני המועדים)

רחמנא ליבא בעי, גדול כחה של תפילה בלב נשבר

מעשה בחסיד גדול אחד שנסע אל הבעש"ט זלה"ה להיות אצלו ביום כיפור. והנה בערב יום כיפור, מחמת שלא נזדמן להם תבן ומספוא בשביל הסוסים, ולא אכלו הסוסים כל יום האתמול וכל הלילה, על כן הוצרכו (כנראה הוא עם הבע"ג שלו) בבוקר לעמוד חוץ לעיר ביער, לרעות את הסוסים, ונחו עצמם מעט לישון. וכיון שהיו עייפים ורצוצים מטירחא דאורחא נפלו בשינה עמוקה, וכשעמדו ראו שהיום יפנה והשמש יבא ויפנה, והיה עדיין רחוק פרסה מהעיר, והוצרך החסיד להיות ביום כיפור שם ביער בשדה, כי לא היה יכול לילך שם אפילו ברגליו, והיה בצער גדול מאוד, והתפלל בלב נשבר ונדכה רבה כל תפילות יום הקדוש כשהוא יחיד על פני השדה בבכיה רבה. ואח"כ במוצאי יום כיפור נסע החסיד לעיר, וקבלו הבעש"ט זלה"ה בסבר פנים יפות מאוד ובשמחה רבה, והיה מדבר תנחומין על לבו, ואמר לו שתפלתו הועילה להעלות כל התפלות של עם שבשדות.

(כתר שם טוב ח"ב, ח' ע"ד)

גודל ההודאה המתחייבת על מחילת יוה"ק

פעם אחת ברצותו לתאר כמה יש לו לאדם לשמוח ולהודות ולהלל להש"י בכל לב ונפש על גודל המתנה של מחילת העוונות וטהרת יום הקדוש שנתן לנו ברחמיו בכל שנה ושנה, אמר הגה"ק ר' ישראל סאלאנטער זצ"ל, שיוכל אדם לשער בנפשו ומה אם היה לו רק יום אחד בשבעים שנה, יום מיוחד אשר בו מכפרים על כל עוונותיו, כמה מאושר היה אז באותה שעה, ועכשיו שהקב"ה מלך מוחל וסולח לעוונותינו ולעוונות עמו בית ישראל ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה, מי גרע, הלא אדרבה איפכא מסתברא, ועל אחת כמה וכמה חיוב על אדם לשמוח ולהודות בהודאה רבה ועצומה על זאת.

(הגר"י מסאלאנט)

'סלחן ומחלן' שדרכו ומנהגו של הקב"ה בתמידות לסלוח ולמחול

כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון וכו'. הרה"ק מרוזין זי"ע נסע פעם לעיר 'אדעסס' בעצת הרופא כדי

לרחוץ במי הים, והנה בהיותו שם נודע לו שבעיר מתגורר נכד לאחד מגאוני ארץ הק' מהמופרסמים מדור הקודם זצ"ל ושם הנכד היה מאיר, ומעשיו דאז לא היה לתפארת אבותיו כי יצא לתרבות רעה רח"ל, וציווה הרה"ק מרוזין שיקראו לו את מאיר הנ"ל, וכשבא לפניו ביקש ממנו שיסע עמו לרוזין וכל מחסורו עליו, מאיר נתרצה לבקשתו וברוזין היה מאוכלי שלחנו, והחזירו בתשובה שלימה. פעם ראה הרה"ק שמאיר עצוב מאד ומסתובב בפנים זועפים, שאלו הרה"ק: מאיר בני, למה נפלו פניך, ענה לו מאיר: רבי, במה אתחזק, בשעה שכ"כ הרביתי לפשוע נגדו ית', ואפילו כעת שחזרתי כבר בתשובה בכל זאת נכשלתי פעם ופעמיים ומי יודע אם יקובל עוד תשובתי, ואיך לא אדאג.

אמר לו הרה"ק: מאיר, אומרים עליך שאתה עילוי ולמדן, לכן אשיב לך כדרך הלומדים, אנו משבחים את ד' בזה שאנו מתארים אותו בשם "סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון", ויש להבין למה לא נאמר בלשון המורגל והמקובל "כי אתה סולח לישראל ומוחל לשבטי ישורון", אלא הדבר יובן עפ"י מאמרם ז"ל (ב"מ לג, א) "רובין ולא רבצן". ומסביר שם רש"י ז"ל, דדוקא אם הרביצה הוא דרך מקרה שרובין תחת משאו בפעם הזאת, שפיר חל עליו החיוב של עזוב תעזוב, אבל רבצן הרגיל בכך, פטור מלעזור לו. הרי מבואר בזה, שהוספת אות "ן" מורה על ענין של הויה תמידית, וזה שאנו מהללים לומר: "כי אתה סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון" כלומר, אף לאדם זה שדרכו בכך להיות חוטא ושב הרבה פעמים, אעפי"כ השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו הרי הוא 'סלחן ומחלן' כי הוא רגיל בכך להיות סולח ומוחל.

(נר ישראל)

"אם עוונינו ענו בנו" אפילו כשחטאנו עדיין אנו בניו של הקב"ה

פעם בליל יוהכ"פ אמר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע למקורביו שיביאו לפניו 'דעם בראדער שניידער' (החייט מבראד). החסידים לפי פקודת רבם חיפשוהו בכל הביהכנ"ס והביאוהו לפניו, מיד בבואו פנה אליו מרן זי"ע ושאלו: הגד נא, מה עלה ברעיונך באמרך "אם עוונינו ענו בנו". החייט מרוב תמימות השיב: מדוע לא ידע הרב הרי הפירוש פשוט הוא 'אם עוונינו' כלומר אעפ"י שמלאים אנו עוונות, עם כל זאת 'ענו בנו', אנו בניו של מקום [שפירוש הפשט הוא אם עוונינו ענו בנו אם עוונותינו העידו בנו לקטרג, ואולם החייט שהיה עם הארץ גדול, חשב כי "ענו" בעי"ן פירושו כמו אנו באל"ף]. והרה"ק מבעלזא זי"ע הפליא במאד את הפשט הנאמר עם רוב תמימות וחזר עליו כמה פעמים.

(קונטרס ירח האיתנים יו"ט)

הכנה לתפילת נעילה בבית הכנסת של הקאנטאניסטן

חסיד אחד ממונקאטש היה רגיל לקבל את פני הגה"ק רבי שמואל שמעלקא מסעליש זצ"ל ביום הקדוש, והיה סמוך על שולחנו בעריוה"ק, ובסעודה הראשונה סיפר החסיד הזה מעשה, שברוסלאנד ניתן פעם לקאנטאניסטן רשות להתפלל ביום כיפור, והבעלי תפילה היו ג"כ מבעלי המלחמה, ובעל מלחמה אחד מהקאנטאניסן ניגש לפני העמוד לתפילת נעילה, וקודם שהתחיל את הקדיש שלפני נעילה, הרים קולו ואמר לפני חבריו מה נשאל ומה נבקש מהש"י, אם חיים למה לנו חיים, כאשר אנו נדחים ונהרסים ע"י צא"ר הצורר אותנו ואין אנו יכולים לקיים תורה ומצוות וכו', אם פרנסה נשאל מה' הלא המלך הצאר הוא מפרנסנו ונותן לנו לחם לאכול ובגד ללבוש, אבל אחת נשאל מה' שיתגדל ויתקדש שמיה רבא, ועם זאת התחיל הקדיש של לפני נעילה, ובסעודה המפסקת כאשר נתלהבו פניו הטהורים של הגה"ק הרבי שמעלקא סעלישעער זצ"ל מקדושת היום הממשמש ובא, קרא את החסיד הנ"ל ואמר לו שיספר עוד פעם את המעשה הנ"ל, ואח"כ אמר מעשה זו היא הפלא ופלא, והוטבה מאד בעיניו, וקודם תפילת נעילה סיפר הוא ז"ל בעצמו המעשה הזה באזני הקהל ונעשה התעוררות רב בבהימ"ד והתפללו אז בכל לב ונפש.

(צרור החיים תולדות המחבר אות קנ"ד)

רצה דייקא שיכנס הגוי בביהכ"נ בנעילה

כשחנכו את הביהכ"נ בבעלזא אמרה הרבנית הצדיקת מרת מלכה ע"ה לבעלה הקדוש הרה"ק מהר"ש זי"ל היות שהמנהג הוא שגוי מביא ביוהכ"פ נרות לבית הכנסת לתפילת נעילה, וזה לא כל כך ע"פ דין, (ראה או"ח סי' תרכ"ג בשערי תשובה ובסימן תקי"ד באה"ט סקי"ג) אולי יותר טוב שיתקנו מלכתחילה נרות גדולים יותר שידלקו עד אחרי תפילת נעילה, ולא יזדקקו לגוי, השיב לה הרה"ק מהר"ש זי"ל: לא, לא, אנחנו רוצים שבזמן כזה יכנס גוי לבית הכנסת כדי שהשי"ת יראה ההבדל בינינו.

(מה טובו אוהליך יעקב)

קול תרועת החליל של ילד חסר דעה ר"ל, שהעלתה כל התפילות ביום הקדוש

כפרי אחד היה רגיל להתפלל בימים הנוראים בבית מדרשו של הבעש"ט זי"ע, היה לו ילד אטום לב ושוטה שלא היה בכח כלל לתפוס אפילו צורת האותיות, כל שכן לומר שום דבר שבקדושה, לא היה אביו מביאו לעיר מחמת שלא ידע כלום, כיון שנעשה בר מצוה נטלו אביו עמו על יום

הכיפורים כדי לשמרו שלא יאכל ביום צום קדוש מחמת חסרון ידיעה. לילד היה חליל קטן שהיה מחלל בו תמיד בשעה שהיה הזשב בשדה ורועה את הצאן, ונטל את החליל ונתנו בבגדו ואביו לא ידע, והיה הילד יושב כל יום הכיפורים בבית המדרש ולא התפלל מפני שלא היה יודע כלום, בשעת תפילת מוסף אמר לאביו אני רוצה לחלל בחלילי, נבהל אביו מאד וגער בו, נתאפק הילד על כורחו, בשעת תפילת מנחה חזר ואמר אבא הרשנו לחלל בחלילי, גער בו אביו בנזיפה והזהירו שלא יעיז לעשות כן, וליטלו ממנו לא היה יכול מחמת איסור מוקצה.

אחר תפילת מנחה חזר הנער ואמר לאביו הרשני נא לחלל, כיון שראה אביו של תינוק שהוא מבקש מאוד לחלל אמר לו היכן החליל, הראה לו על כים בגדו, נטל אביו של תינוק את הכים בגדו והחזיק בידו את הכים עם החליל כדי שלא יוציאנו הנער ויחלל בו, עמד להתפלל תפילת נעילה כשידו מחזקת בכים ובחליל, באמצע התפילה שימט הנער בחזקה את החליל מתוך הכים ומיד אביו, ונתן קול גדול בחליל עד שתמהו כל השומעים. כיון ששמע הבעש"ט הק' זי"ע את קול החצוצרה קיצר את תפילתו מכפי הרגלו, אחר התפילה אמר, תינוק זה בקול חלילו העלה כל התפילות והקל מעלי, שתינוק שוטה זה אינו יודע כלום ופטור מכל המצוות באמת, רק מאחר שביום הקדוש הזה ראה ושמע תפילת ישראל נתלקח בו ניצוץ קדשו כמו אש ממש, ואש תשוקתו בערה בו כל פעם יותר ויותר עד כלות נפשו ממש, ובחוזק תשוקתו חילל בחלילו באמתות נקודת לבו בלא שום פניה, רק לשמו יתברך לבדו, והבל פיו הנקי נתקבל מאוד לפניו יתברך ועל ידי זה העלה כל התפילות.

(ספורי נפלאות)

מעשה מתמימות תפילתו של תינוק שנשבה לבין הגויים, שקרעה שערי שמים

פעם אחת בימים נוראים סיפר הרה"ק בעל בני יששכר מדינוב זי"ע מעשה, אשר פעם אחת בא הבעל שם טוב הק זי"ע לבית המדרש לתפלת 'כל נדרי', והיה נראה עליו חרדת הדין ביתר שאת, ואחרי אמירת 'כל נדרי' הניח לפוש כשעה חדא, וראו כי רוח חדשה בא בקרבו, וברוב שמחה זימר בחדוה כל התפילה. אחר יום הכיפורים שאלוהו אנשי בריתו על האמור, וסיפר להם כי בעיר אחת היה ארענדאר, שהאדון שלו אהבו מאד, וכאשר זה הארענדאר ואשתו הלכו לעולמם, נשארו אחריהם ילד קטן ורך, חמל עליו האדון (הערל הנזכר לעיל) ולקח הילד לבית וגידלו על ברכיו והשתעשע עמו, ולא ידע הילד מדת יהודית מאומה.

פעם אחת כשגדל קצת סיפר לו האדון, כי אבותיו היו יהודים, ושהוא חמל עליו וגדלו לבן וכל הונו ורכושו שלו המה, והראה לו מה שנשאר איזה מטלטלין מעזבון אבותיו השוים מחיר קטן, ובתוכם היו איזה חומשים וגם סידור 'קרבן מנחה' אשר אם הילד התפללה תמיד מתוכו. והנה אז היה המנהג, שבני הכפרים הקדימו את עצמם לבא העירה בימי הסליחות. ויהי היום בימי הרצון הנזכר, ראה הילד כי בני הכפרים היהודים נוסעים בעגלת צב, ושאל אותם להיכן תסעו, וסיפרו לו, כי בא ימים הנוראים, ובראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמון, ומה נורא היום הזה, על כן המה נוסעים לעיר גדולה לה' להתפלל בקיבוץ רב, כי הן אל תפילת רבים לא ימאס.

והנה מרגע ההוא החל רוח השם לפעמו להילד כי הלא ידע כי יהודי הוא, ובלילה ראה אבותיו בחלומו ועוררוהו לחזור לאמונתו, כי יהודי הוא, כן היה ליל אחר ליל בכל עשרת ימי תשובה, שראה בחלום כמו בהקיץ, ויספר לאדונו, וענה לו "חלומות שוא ידברו" אבל אביו ואמו רצו לחנוך אותו באם לא ישוב לטוב. בתוך כך הגיע ערב יום הכיפורים, וראה הילד שוב עגלות מלאות יהודים להעיר, ושאל על ככה, והשיבו לו: כי זהו היום שקוינו 'יום סליחה ומחילה' וכו', ואז התמרמר מאד הילד, ולקח מהבית והעליה הקרבן מנחה סידור הנזכר, ונם אל אחת הערים עיר גדול, ובא בבית הכנסת בעת 'כל נדרי' וראה כל העם מעוטפים בלבנים, ומחזורים בידם ומתפללים ובוכים.

התחיל הילד גם כן בקול זעקה ומרה, ולהתפלל לא יכול, והיה רעש גדול בשמים, לכן התעצב הבעל שם טוב והשתתף בצערו של האי ינוקא שיקובל תשובתו שלא יחזור בדעתו לשוב לסורו חס ושלום, ובתוך כן התיישב הילד ואמר לעצמו רבונו של עולם "איך וויים נישט וואם צו דאוועגען, און וואם צו זאגן, דא האמטו רבונו של עולם דעם גאנצען סידור", ופתח הסידור והניחו על השטענדער, וזרק את עצמו בראשו על הסידור, ובכה ועשה תשובה, ותפלה עשתה רושם ונתקבלה, ואז שמח הבעל שם טוב מאד, ולכן באמירת חרוז 'ברכו' נתמלא עוז והדוה.

וסיים הרב הקדוש מדינוב: גם אנחנו לא נדע מה נעשה, ואין אנו יודעים עד מה ומה לכוין, לכן הננו לוקחים כל הסידור האר"י 'און מיר געבין עם א מיש אויף', כי יהיה מונח לפנינו בעת התפלה, 'און אין סידור שטייט שוין אלע כוונות' כה היה שפלות רוחו של הקדוש רבינו צבי אלימלך זי"ע אף שידוע כל כחו הגדול בחכמת הקבלה.

(עשר צחצחות מערכת ח' אות כ')

דבש תמרים

פנינים יקרים, מפז אפרסה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעוניך, ואפ"ל עפ"י הגמ' (יומא כ"ו ע"א) א"ר לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה ישראל עד ה' אלוקיך, ושם (ע"ב) א"ר לוי גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כשגגות שנאמר שובה ישראל וכוי ומקשה איני והא אמר ר"ל גדולה תשבוה שזדונות נעשו לו כזכיות שנאמר ובשוב עליהם וחיו וכו', ומשני לא קשיא התם מיירי בתשובה מאהבה, והכא מיירי בתשובה מיראה שרק נעשו שגגות ולא זכויות, והנה מובן דאם נעשו שגגות עדין יש מסך המבדיל בין השב לבין הקב"ה ולא הוי עד ה' אלוקיך ממש רק בתשובה מאהבה כשנעשו זכויות, ונקדים עוד דדרשו חז"ל (ב"מ ל"ג) הגד לעמי פשעם אלו ת"ח ששגגות נעשו להם כזדונות, ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשו להם כשגגות, וידוע דת"ח נקרא ישראל והמון עם בית יעקב, א"כ לפ"ז תשובה מיראה לא מהני לת"ח דהא כיון דנעשו שגגות הרי נחשב להם כזדונות, והיינו פירושא דקרא שובה ישראל היינו הת"ח הנקרא ישראל, עד ה' אלקיך דייקא דהיינו בתשובה מאהבה דוקא כי שכשלת ר"ל אם שגגת הוא בעוניך ר"ל נחשב בין עוניך שהם מזידין, וא"כ לא תועיל לך תשובה מיראה כלל.

(ישמח משה)

☆

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת יתבאר עפ"י"מ דכתיב ושמרתם את משמרתי ואז"ל לעשות משמרת וסיג לתורה ואחר שאמרו חכמים ה"ה ככל מצות התורה מדכתיב ועשית עפ"י הדבר אשר יוריך לא תסור וגו', ובזה פירשתי למץ תהיה תורת ה' בפיך, כלומר ע"י היוצא מפיך נעשה תורת ה', וזה שרמזו חז"ל במה שדרשו מן המותר בפיך כלומר מן המותר אחר שנאסר מפיך הוא בכלל תורת ה', וז"ש ועתה כתבו לכם את השירה הזאת זה תורה שבכתב, ולמדה את בנ"י שימה לשים לזה משמרת בפיהם ע"י היוצא מפיהם תקנות וסייגים, למען תהיי לי השירה הזאת לעד קרי ביי לעד בפת"ח, כי סיג וגדר הם המקיימין גוף התורה לנצח.

(ייטב לב)

☆

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. יבואר עפ"מ שאחז"ל אתרוג של ערלה פסול חי"א לפי שאין בו היתר אכילה, פרש"י ורחמנא אמר לכם הראוי לכל צורכיכם ולכל דרכי הנאה וקי"ל לא הוכשרו למלאכת שמים כגון ס"ת תפילין ומזוזות, אלא עור בהמה טהור בלבד דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר פיך, וז"ש ועתה כתבו לכ"ם על דבר שיש בו היתר אכילה, את השירה הזאת ולמדה את בנ"י שימה בפיהם מן המות בפיהם.

(קדושת יו"ט)

☆

בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא וגו'. ופירש"י היום מלאו ימי ושנותי לצאת ולבא בדברי תורה, י"ל עפ"ד הפנים יפות דאמרי בפ"ק דברכות איכא סבי בבבל למען ירבו

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבות ית"ק עצי התמרים

רגיל הי' רבינו להזכיר מאמר זה בכניסת יום הקדוש

כ"ק הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע היה רגיל להזכיר בסעודת ערב יו"כ מאמר זה, המובא בספר 'דובר שלום (אות רל"ח) וז"ל שם: הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע היה רגיל לומר בכל ערב יום כיפור לפני כל נדרי לפני כל הקהל בקול רם שאגת ארי ובבכיה עצומה, עד שכל הקהל נמסו כדונג וגעו כולם בבכיה, ואפילו לב אבן היה נימוח ונתעורר לתשובה: לפרש מאמרם ז"ל **'שלשה דברים צריך לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה, עשרתם ערבתם הדליקו את הנר'**, ואמר ד"**ערב שבת עם חשיכה**" היינו ערב יום כיפור עם חשיכה שאז צריך כל אדם לומר ג' דברים, "**עשרתם**" ר"ל עוד מעט ועברו עשרת ימי התשובה, "**ערבתם**" ר"ל שחלף ערב יום כיפור, "**הדליקו את הנר**" ר"ל שהדליקו את הנרות של יוה"כ ועדיין לא שבנו בתשובה, אוי ואבוי (ההתחיל לומר הוידוי) חטאתי עויתי פשעתי... עכ"ל.

זכרונות רמב"ח (עמוד ע"ה)

שפכי כמים לבך נכח פני ה'

בליל יום הקדוש הי' רבינו ער כמעט כל הלילה, ובין השאר עסק ברמב"ם הלכות עבודת יוה"כ. וסיפר לנו אחד מאנ"ש, שפעם בליל יום הקדוש ברצותו להתבונן בעבודתו הקדושה של רבינו בלילה הקדושה הזאת, עשה את עצמו כישן בביהמ"ד הקטן בביתו של רבינו, **ובלילה בשעה שנים וחצי נכנס רבינו ז"ל לביהמ"ד, והתקרב סמוך למקום שהיו מונחים שם הנרות שהדליקו בערב יוהכ"פ, ושפך את שיחו לפני קונו באמירת תהלים בבכיות עצומות.**

תפארת יואל (עמ' ט"ב)

ימיכם ל האדמה כתיב, אבל כיון שאמר לו השי"ת לא תעבור את הירדן הזה, ע"כ אמר היום לאו ימי ושנותי כי לא יוכל יותר להאריך ימים ע"כ, ויש להוסיף על דבריו דהנה בגמ' שם אמרי' כיון דחזו דקדמי ומחשכי לי כנישתא אמר הינו דאהני להו ע"כ, ולפי"ז י"ל דה"נ אלו היה משה יכול עוד ללמוד תורה היה מאריך ימים אע"ג שלא נכנס לארץ אבל כיון שלא היה יכול עוד לצאת ולבוא בדברי תורה ונסתרו ממנו מעיינות החכמה משו"ה מלאו ימיו, וזש"ה בן מאה ועשרים שנה אנכי היום שמלאו היום ימיו, ואמר עוד דמשו"ה הכי מלאו ימיו משום שלא אוכל עוד לצאת ולבא בדברי תורה.

(עצי חיים)

☆

הן בעודני חי ממרים הייתם עם ה'. והול"ל נגד ה' מהו עם ה', ויובן על פי מה שפי' בנועם מגדים דברי חז"ל לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה, ר"ל שגם מעשיהם לא טובים היו תולים בתוה"ק, כאילו מצות התורה כך הוא, ע"י פשטים שאינם אמת עכתו"ד, ועל דרך זה היה ג"כ מחלוקת קרח ועדתו שחלקו על משה ועל נבואתו מפי הקב"ה, וכל ראיותיהם הביאו מדברי תורה ע"י שסלפו דרך התורה לדעתם ולרצונם, ולכוונה זו אמר להם משה הן בעודני חי עמכם ממרים הייתם ע"ם ה', ולא אמר נגד ה', שעם דברי ה' בעצמם המרו להפכם נגד רצון הבוי"ת והפכו, וא"כ כ"ש אחרי מותי, כי מי יוכיח לברר טעותם, ומשרע"ה היה מקור התורה, ואעפי"כ סילפו דרך התורה בימיו ע"כ דאג מה יהיה אחר מותו.

(דברי יואל)

☆

וילך משה וידבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל וגו'. ונראה בהקדם מה שפירש החתם סופר מאמר הכתוב יקימך ה' לו לעם קדוש וגו' והותירך ה' לטובה בפרי בטנך, כי הנה עינינו רואות השרידים אשר ה' קורא גם המה ינובון בשיבה, ובלי ספק כי הם השלימו נפשם בימי נעורם והם מצד עצמם כבר חתמו ימיהם, רק השי"ת מניחם עוד על האדמה לטובת זרעיהם ותלמידיהם, ולכן אחר שאמר הכתוב יקימך ה' לו לעם קדוש וגו' וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, וברכם בתכלית השלימות באופן שתושלם נפשם בימי נעורם, ומצד שלימות נפשם כבר חתמו ימיהם, וימי הזקנה אשר הותירם ה' על פני האדמה אך למותר, אמר כי בכל זאת והותירך ה' לטובה בפרי בטנך, היינו בשביל פרי בטנך ע"כ, וזש"ה וילך משה וידבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל, והכוונה על כל דברי התורה והמצוה הנאמרים למעלה היינו שמשה רבינו כבר דיבר אל בנ"י את כל הדברים אשר צוה ה', ויותר לא ניתן לו מן השמים כח זה להשפיע תורה וחכמה לישראל, ולזה המשיך ואמר בן מאה ועשרים שנה אני היום ופירש"י היום מלאו ימי ושנותי

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות ה"ק עצי התמרים

מרן הקדושת יו"ט בצאנו בליל יום הקדוש

סיפר רבינו ז"ע מדביקות אביו הגה"ק מרן הקדושת יום טוב ז"ע ברבו מרן הקדוש מצאנז ז"ע, שפעם היה הקדושת יום טוב ז"ל בצאנז ביום הקדוש, ונכספה נפשו לראות את עבודת רבו הדברי חיים ז"ל בליל יום הקדוש אחר התפלה, והלך מאחורי הבית, וטיפס על החלון שהיה גבוה הרבה מן הארץ, ונשען שם על יתד והיה תלוי בין שמים וארץ כל הלילה עד הבוקר.

ושמע שהדברי חיים אמר: "באמת אין צריכים לישן בליל יום הקדוש, אבל מה אעשה הלא אנכי בעל תפלה ושליח ציבור לפני העמוד לכך צריך אני לישן קצת, על כן תמחול להכין לי את המטה", והגבאי הציע את המטה, ואחר כך אמר הדברי חיים את הי"ג עקרים. ואחר כך התחיל בקולות וברקים לקרוא קריאת שמע בדביקות נפלאה והאריך באחד באש שלהבת כל הלילה, ולא קרא רק פסוק הראשונה עד שהאיר השחר ולא נשאר לו שום זמן לישן, וכיון שהאיר השחר הלך להתפלל.

עובדא זו סיפר פעם אחיו הגה"ק רבי משה יוסף מאוהל זצ"ל והוסיף ואמר: כי היינו אז שלשה אברכים שעלינו ליד החלון לראות את עבודת מרן הק' ז"ל, והשלישי בראותו כי מרן ז"ל מאריך באחד ואינו עושה דבר ירד משם והלך לו, ונשארנו על יד החלון אני עם אחי הרב מסיגעט, אבל אחר שעבר זמן מה הרגשתי אפיסת הכוחות שלא יכולתי להחזיק מעמד וגם אנכי ירדתי משם, אבל אחי הרב מסיגעט עמד שם כל הלילה ולא הרגיש שום עייפות וקוי ד' יחליפו כח, וראיתי אז כי עוד יבוא ויעמוד בראש עדת בני ישראל.

ואמר רבינו שאם כי עבודת מרן הדברי חיים ז"ל בזה גדולה עד מאוד, מכל מקום אפשר לראות בזה גם את גודל דביקותו של מרן הקדושת יום טוב ז"ל ברבו מרן הדברי חיים ז"ל עד כדי מסירות נפש שנתלה על היתד כל הלילה ולא גרע עין מרבו הקדוש, וזהו רבותא טפי מעבודתו של הרה"ק מצאנז ז"ל בקריאת שמע.

וכ"ק הגאב"ד רמ"א פריינד זצ"ל ביאר דברי רבינו, שבעבודת מרן הדברי חיים לא היה שום חידוש כי היה מופשט לגמרי מעלמא הדין, וכל עבודתו היתה למעלה מן הטבע לכן לדבר פשוט יחשב עבודתו באמירתו תיבת "אחד" כל הלילה, ואילו עבודת הקדושת יום טוב שגבה מאוד שעמד שם כל הלילה נתלה על החלון זאת היתה מסירת נפש ממש.

(מוש"י ח"א, הללו עבדי ה')

ביום זה נולדתי וביום זה אמות, וטעם הדבר שלא יזכה עוד להאריך ימים בעוה"ז, כי לא אוכל עוד לצאת ולבא וכפירש"י שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה, ושוב אינו יכול להשפיע מתורתו לאחרים, והוא לעצמו כבר השלים נפשו בימי נעוריו ע"כ חתמו ימיו.

(ברך משה)

☆

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וגו' יבואר בהקדם דברי הגמי עה"פ ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית וכו' מכאן מודעא רבה לאורייתא, פירש"י שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקיבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס, והקשה הרשב"א א"כ דיש להם טענת מודעא למה נחרב ביהמ"ק מחמת עוונותיהם, וי"ל עפ"י המבואר במדרש ליישב ושית התוס' למה כפה הקב"ה עליהם ההר כגיגית הא כבר אמרו נעשה ונשמע כי נעשה ונשמע אמרו רק על תורה שבכתב, ותושבע"פ לא רצו לקבל ולכן הוצרך כפית ההר ע"ש, ולפי"ז כיון דבכפית ההר היה רק על תושבע"פ ותושב"כ קבלו באהבה ורצון, א"כ שפיר מפני חטאינו גלינו מארצינו וחרבה עירנו כיון שעברו גם על תושב"כ אשר ע"ז ליכא מודעא, ובייטב לב כתב פי הפסוק ועתה כתבו לכם את השירה הזאת זו תורה שבכתב, ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם לשים להם משמרת לדברי תורה בפיהם ע"י הוצאא בפיהם תקנות וסיגים ע"ש, וזהו שאמר הכתוב והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות ויוקשה מה זה ועל מה זה הא איכא טענת מודעא, ולזה וענתה השירי"ה הזאת לפניו לעד, היינו מה שלא קיימו תורה שבכתב זה יהיה להם לעד על כל הצרות שיבא עליהם כי על תורה שבכתב ליכא מודעא.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

החתם סופר זי"ע התגלה להישמח משה זי"ע

מרגלא בפומי' דרבינו ז"ל לספר העובדא הידועה שאף שמרן החתם סופר ז"ל לא הכיר את מרן הישמח משה ולא ראו זה את זה, אעפ"כ התגלה החתם סופר בדמות דיוקנו למרן הישמח משה בבית מדרשו באוהעל וביקש ממנו שיעתיר בתפלה עבור בנו.

וגופא דעובדא סיפר רבינו ששמע מאביו מרן הקדושת יום טוב ז"ל, שפ"א בערב יום כיפור הגיע מכתב ע"י הבי דואר מפרעשבורג לאוהעל לביתו של מרן הישמח משה, ועפ"י סיבה לא נמסר המכתב להישמח משה ונתעכב עד ממחרת יום הכפורים.

בליל יום הכפורים באמצע התפלה קרא הישמח משה ז"ל את הר"ר אברהם צבי ז"ל שהיה מתלמידי החתם סופר ז"ל, וביקש ממנו שיצייר לפניו את דמות דיוקנו של החתם סופר בתוארו ובצורתו, (כי הישמח משה ז"ל לא הכיר את החתם סופר ולא ראהו ורק ממרחק עמדו בקשרי ידידות) והר"ר אברהם צבי ז"ל תיאר לפני הישמח משה ז"ל את דמות דיוקנו וקלסתר פניו של החתם סופר ז"ל, ואז הבין הישמח משה כי הי' זה החתם סופר שנתגלה לפניו באמצע התפלה בדמות צורתו כעומד ומבקש ממנו טובה, והישמח משה זצ"ל התפלל עליו לישועה.

במוצאי יום הכיפורים שאל הישמח משה אם לא בא מכתב מפרעשבורג, והשיבו לו שבא מכתב ולא מסרוהו לו מחמת איחור הזמן, ואמר הישמח משה שמכתב כזה מהחתם סופר היו צריכים למסור לו.

כאשר מסרו את המכתב להישמח משה ז"ל וקרא בו, ראה שהחתם סופר כתב לו שבנו אברהם שמואל בנימין הוא הגאון בעל כתב סופר זצ"ל נחלה ל"ע וצריך רחמים לרפואתו, והבין אז הישמח משה סיבת הדבר שנתגלה לו אתמול דמות דיוקנו של החתם סופר ז"ל, שרצה לבקש ממנו שיתפלל עבורו ויעורר רחמים על בנו.

והיה רבינו אומר, שענין זה לראות את דמות הצדיק במרחק יש שני מדריגות בזה, א' שרואים את צורת הצדיק בדמיון (אמנם אין לזה קשר להצדיק עצמו), ויש שהצדיק בעצמו שולח את צורתו למקום אחר, ומדריגה זו שהצדיק ישלח את צורתו במקום אחר לא הי' רק אצל רבותינו תלמידי הבעש"ט זי"ע. ומעובדא זו מוכח שמרן החתם סופר ז"ל בצדק יחשב כאחד מרבותינו תלמידי הבעש"ט זי"ע. ובל"ק: "דאס וואס דער חתם סופר האט זיך באוויזן צום זיידן, און נישט סתם אז דער זיידע האט אים געזען, די מדריגה איז געווען נאר ביי תלמידי בעש"ט".

(מוש"י ח"ה, וכן הוא בתהלה למשה)

בגדי לבן ביום הכיפורים. ונראה לפרש על פי שפירש אבא מורי הגאה"צ מוי"ה אלעזר ניסן זללה"ה אבדק"ק דראהביטש מאמר חז"ל (תענית כו:) לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים שבהן בנות ישראל יוצאות בכלי לבן שאולים שלא לבייש את מי שאין לו. ונל"פ הענין דהנה נוהגין ללבוש ביוהכ"פ בגדי לבן הטלית וקיטל בגדי מתים, למען לזכור אחריתו כי באלו עתיד האדם אחר פטירתו לתת דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה אבל אז אין חכמה ואין עצה לזה לפיים את בוראו כי אם עתה ברגע הן בעודני חי עת לעמוד לפני בוראו בלב נשבר להתחרט על העבר ולבקש סליחה ומחילה מלפניו על כל החטאים וכו', אולי ינחם הי צבאות וימחול לו, ואלו

הבגדים שאולין לפי שעה כי הלא הם מיוחדים על אחר פטירתו אלא ששואל אותם לשעה זו למען להכניע לבבו בזכרו אחריתו ובוודאי כי בני עליה הם א"צ להכניע לבבם להתעורר בתשובה מכח אלו הבגדים המזכירים אחריתו של אדם כי הם בלאו הכי שבים בתשובה בכל עת ובכל שעה מפחד הי ומהדר גאונו וכל שכן ביום הגדול והנורא הזה אשר לא יוכלו עמוד כמו רגע בלא תשובה אמיתית בלב שלם ובלב שמח ולמה לובשין גם הם בגדים אלו אין זה אלא שלא לבייש מי שאין לו בחיי זו להתעורר מאליו וצריך הוא לבגדים הללו לעוררו, וזייש יוצאים בכלי לבן שאולין מאחר הפטירה שלא לבייש מי שאין לו ריי"ל התעוררות אחר מבלעדי זה.

(ויטב פנים)

☆

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני הי תטהרו. ולבאר הכתוב יי"ל דהנה כל החילוקי כפרה וגם יוהכ"פ מכללן אינם מכפרין אלא בצירוף עם תשובה כדקיי"ל ביומא אמנם לכאורה הרי לא יתכן לעשות תשובה אלא על אותן החטאים שזוכרין ויודעין אותן ומתוודים עליהם ומקבלין על עצמם שלא לחטוא עוד בהנה דזהו התשובה עליהם משא"כ אם שכח ואינו מרגיש בעצמו שחטא א"כ הרי אינו יודע על מה לשוב ואיך יצוייר שיעשה תשובה אמנם אם הבוכ"ע עוזר ועושין תשובה עכ"פ על הידועים אליו אזי הקב"ה מכפר גם אל אותן החטאים הנשכחות ממנו ואינם נרגשין אצלו שאין יודע מהן רק הבוכ"ע לבדו וכמו שדרשו חזיי"ל חטאת לחי חטא שאין מכיר בו אלא הי וגם על זה הקב"ה מכפר ברוב רחמיו וחסדיו. וזייש הכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם דעצומו של יום מסוגל לטהר אתכם מכל חטאתיכם ולא תימא שאינו מכפר אלא על החטאים שזוכרם האדם ועושה עליהם תשובה לזיא לפני הי תטהרו גם מחטא שאין מכיר בו אלא הי מיימ תטהרו ומאמר הכתוב בכפילא מכל חטאתיכם ומלבד זה גם לפני הי תטהרו שמתחילה צריכין לשוב ולטהר עצמן מאותן החטאים הידועים לו ומרגיש בהם ואז הבוכ"ע מכפר על הכל.

(דברי יואל)

☆

ויו"ט הי עושה בצאתו בשלום מן הקודש אשרי העם שככה לו וגו', ויש להבין שייכות אומרו אשרי העם שלמעלה הימנו, ואפי"ל דהנה הכהן הגדול שזכה לצאת בשלום מן הקודש בודאי הי צדיק גדול דאלי"כ לא היי יוצא משם בשלום כנודע מיימ ברוב ענוותנותו לא תלה הדבר בזכותו ובצדקתו רק בזכות הציבור שעשו תשובה וכדרך כל הצדיקים ואפשר שמהאי טעמא עשה הכהי"ג סעודה זו לכל העם להודות להם שבזכותם יצא הוא בשלום מן הקודש וכמוי"כ עם קדוש בני ישראל בודאי לא החזיקו טיבותא לנפשייהו לומר שבזכותם יצא הכהי"ג בשלום מן הקודש וחשבו כולם שהכהי"ג בזכותו ובגודל צדקתו זכה לזה נמצא שהכהי"ג תלה יציאת בשלום בזכות העם והעם תלו בזכותו וזייש ויו"ט היי עושה בצאתו בשלום מן הקודש שעשה יו"ט וסעודה לכל העם לפי שהכהי"ג חשב בדעתו שרק בזכות הציבור יצא בשלום וכמוי"כ הם חשבו שבודאי בזכותו יצא וזהו עמו הנבחר של הקבי"ה דלא מחזיקו טיבותא לנפשייהו ועי"כ אשרי העם שככה לו.

(ברך משה)

☆

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני הי תטהרו. ויתבאר עפ"י מה שאמרו חזיי"ל דבתשובה מיראה זדונות נעשות לו כשגגות ובתשובה מאהבה זדונות נעשות לו כזכיות, והנה ביוהכ"פ הוא הזמן שהאדם צריך לחטהר לפני הי מכל עוונותיו ולעשות מהם זכיות, אמנם לזכות לתשובה מאהבה הרי הוא דבר קשה מאוד, אכן כתב א"ז זללה"ה בתפלה למשה על הכתוב למען שמך הי וסלחת לעוני כי רב הוא, דהנה כבר האריך הפרשת דרכים דלרעה אין דנין את האדם על שם סופו, אבל לטובה דנין על שם סופו. והנה כל ישראל עתידין לשוב קודם ביאת המשיח בתשובה תתאה, ולאחר ביאת המשיח בתשובה עלאה, ולפי זה ראוי לדון אותם לטובה על שם סופם, כאילו כבר שבו, ושורש הדבר שראוי לדון על שם סופם, נצמח משמו הקדוש הוי"ה שמורה היה הוה ויהיה, ובו יתי"ש אין זמן, ועבר והוה ועתיד אחד הוא, ועל כן מה שעתיד להיות כבר היה, וזה שאמר למען שמך הוי"ה, המורה שהעבר והעתיד אחד הוא לפניו, לכן וסלחת לעוני, כי ראוי לדון לטובה על שם סופו כאילו כבר שבו, כי רב הוא, פי' אף שרב הוא, מכל מקום אין לך דבר שעומד בפני התשובה והתשובה מכפרת בעד הכל, עכ"ד. ומעתה יי"ל שהתוהי"ק מבטיחנו כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' לפני יהוי"ה תטהרו, שביום הכיפורים נזכה שיאיר עלינו שם הוי"ה שמורה שהעתיד והעבר והוה חד הוא, ואז זוכה האדם להמשיך עליו בחינת שם הוי"ה, ועל כן ביום הקדוש הזה כיון שמאיר עלינו שם הוי"ה שמורה שלעתיד ישובו כל ישראל בתשובה מאהבה, והקבי"ה מצרף טוב העתיד, על כן יפה מעלת היום שאף בעשות תשובה מיראה נעקרו כל הזדונות והשגגות ונעשות זכיות. וזה שאמר הכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכי"ם, אפילו בעת שישארו רק שגגות שלא ישובו אלא מיראה, מכל מקום נזכה לחטהר ויעשו מהעונות זכיות, מטעם כי לפני הוי"ה תטהרו, דביוהכ"פ מאיר עלינו שם הוי"ה ולכן יצרף הי עכשיו את טוב העתיד להיות, ועתידין ישראל לעשות תשובה מאהבה לעתי"ל.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל. אף שנסתלק משה ונסתר מעיניהם אבל ליבוריו הק' ותורתו ומוכחתו נשארו חיים וקיימים, וכומו טמון בתורה ועודנו חי עמנו, "וכל מי שמדקדק את החמת יש לו סייעתא דשמיא, וימצא בתורה כל אחד כפי בחינתו", וליבוריו ומוכחתו הם בבחינת הליכה, כדכתב **ק"ז היושמת משה** (הפטרת ראה) על (ישעיה נה): הטו אזניכם ולכו אלי, שמוכחת אמת וליבורים קדושים, יש להם כח להשפיע, להיות בבחינת הולך ממדריגה למדריגה; ולפי זה **וילך משה**, קאי על **וידבר את כל הדברים האלה אל כל' ישראל**, לרבות כל הדורות, דעל ידי ליבוריו הק' שטמון בהם כומות נפשו, נתקיים בו בחינת הליכה, מדור לדור וכח נאחי עד עולם, שעדיין עומד ומשמש לפני ה', ויפעלו דבריו להחזיר את ישראל בתשובה ולהדליכם בדרכי ה'. (ברכה ר)

לא אוכל עוד לצאת ולבוא. שנסתתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה (הס"). לכאורה הלא אימא (ילקוט תתקון): בחודו יום שנסתלק כתב י"ג ספרי תורות, ומסר לו את כל התורה ליהושע; והרמב"ם (תשובה ג) כתב: כל התורה כולה שהיא עתה בידינו ובידיהם, ניתנה לנו על ידי נבואתו של משה, ומי שאומר בפיו חוץ מאחד שבתורה שמשה מפי עצמו כתבו, הרי הוא כופר בתורה, אלא הכל קיבל בנבואה; אלא מה שאמרו **שנסתתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה**, הכוונה שנסתם ממנו כח הפלפול בחכמת התורה, שהוא מעיינות החכמה, אבל כח הנבואה לא נסתתם ממנו ונשאר בידו, ולכן מה שאמרו שבחודו יום שנסתלק כתב י"ג ספרי תורה, ומסר לו את כל התורה ליהושע, זה היה בכח נבואתו. ואף שאמרו (שבת קד.): שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה; אבל **החתם סופר** (חו"מ רח) כתב: שזהו דוקא בשאר נביאים, כי משה נתן ליהושע את כל התורה על ידי נבואתו, על כן שפיר היה יכול גם להוסיף בתורה על ידי נבואתו. (דברי יואל)

וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה. זהו פירוש לא תוכל עוד לנחת ולבוא, לפי שה' חתר אלי. תכף היום, היום מלאו ימי ושנותי, ביום זה נולדתי וביום זה אמות (הס"). לכאורה הלא העברת הירדן היה בעשרה בניסן (יהושע ג), ומשה נסתלק בז' אדר, ואם כן לפי זה היה יכול לחיות עוד עד עשרה בניסן. ונראה דעל ידי השני הטעמים יחדיו היה מוכרח הדבר שימות בז' אדר בשנה זו, כי היה צריך להסתלק קודם עשרה ניסן של שנה זו, על כן בהכרח הוזקקו להקדים הסתלקותו לז' אדר, כדי למלאות שנותיו מיום ליום. וזהו **וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה**, בו' מוסיף על ענין רחשון (פסחים ה.), מפני שהוא טעם נוסף על הראשון, שהוא אומרו **בן מאה ועשרים שנה אנכי היום.** (דברי יואל)

הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ. פסוק זה הוא מהמשה הפסוקים שאין להם הכרע (יומא נב.). מה שאמרו שהליבור והתורה של ה' מכרים הבחירה, האמת הוא להיפך וגם התורה אינו מכרים, רק להתורה בגזירה שהני, אבל תורה שלא בגזירה, הוי כמו היפך עצמה דאינו מכרים (שמות משה ותרח ד"ה וז"ל). נמצא אם נאמר **וקם** קובע על **וזנה**, הרי יש בזה תורה כמו גזירה, ומעתה יש בזה הכרח בבחירה שמוכרחים להטות, אמנם אם נאמר שהפסוק אין לו הכרע, ויתכן לומר **וקם** קובע על למעלה **הנך שוכב עם אבותיך וקם**, הרי אף שעדיין רמוז בפסוק **העם הזה וזנה**, אבל זהו רק יפיעה שאינו מכרים הבחירה. ובזה מובן מה שאמרו **שפסוק הזה אין לו הכרע.** (דברי יואל)

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם. בשירת האזינו נרמזים כל האנשים שהיו ושיהיו עד עולם בפרוטרוט, ואת כל אשר נגזר עליהם עד סוף כל הדורות (רמב"ן האזינו). וזהו

עד תומם, שרמז בהם הכל עד תומם של כל התנאים והמתורגמן, אחד מהם לא נעדר. ובזה מובן מה שהעיד ה' בישראל בשירת האזינו דוקא, כדכתיב **ועתה השירה הזאת לפניו לעד, למען תהיה לי השירה הזאת לעד**, ולא מצינו כזאת בשאר המוכחות, "כי פרשה קטנה זו היא פלאי פלאות, ומלאה נבואות עד סוף כל הדורות", ולפיכך יקר ונעלה מאוד שבת די שירתא, ועל כן הזהיר עליה ביותר. (דברי יואל)

שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך. אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות (סוטה ג). **ק"ו היאחז משה** (נדרים ד"ה עוד) כתב: בשאת אלא רוח שטות אי אפשר לשום בר דעת לעבור עבירה כשיודע שה' רואה, אלא בשעת עבירה נכנס בו רוח שטות ושוכח הכל, ואין נותן על לבו כלל שה' רואה, ואף אם עבר עבירה בשוגג, לאחר היה זוכר שה' רואה בודאי לא היה עושה, והרואה לאחר זמן כשמתבונן במעשיו הוא תוהר בתשובה שלימה, וזה לעומת כל מה שחטא היה רק ממעט סילוק הדעת, ועקר המזיד למפרע להיות רק כשוגג; וזהו **שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך**, דכיון שגם המזיד והעון היה רק בבחינת שוגג ומכשול, ולא חטאו אלא ממוך טירוף הדעת, על כן שפיר מועיל התשובה לפ על המזיד, כיון שנחשב לשוגג. ומובן שפיר שמתמיל בלשון **עון** שהוא מזיד, ומסיים **במכשול** שהוא שוגג, דבאמת גם המזיד היה שוגג. (דברי יואל)

כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו. לכאורה לפי פשוטו הכוונה, שעל ידי זה שפתותינו אנו משלמים את הפרים שהיו צריכים להקריב בזמן שבית המקדש היה קיים, ולפי זה יותר היה רצוי שיאמר 'ונשלמה שפתינו פרים', אבל היה יותר במשמע הכוונה שאנו משלמים את שפתותינו תמורת הפרים. ונראה דעכצ"ו בבחינת האמר שאין לנו בית המקדש להקריב קרבנות בפועל, אין בידינו אלא להשלים העשיה על ידי שיח שפתותינו, אבל כשיבנה בית המקדש לא יצטרכו עוד לכל אלו התפלות, כי אז נעשה קרבנות תובותינו בפועל. וזה שמזהיר **שובה ישראל** ועל ידי התשובה הרי יהיו נגמלים ויקריבו קרבנות בפועל, ואז לא יוצרכו עוד לכל אלו התמירות רק **ונשלמה פרים שפתינו**, כי בהקרבנות שנקריב אז בפועל נשלם גם מה שצריכים לומר בעת בשפתותינו. (שבת שובה שכב)

ותשליך במצולות ים כל חטאתם. בשעה שהפליג ה' מים התחתונים מן העליונים, היו המים התחתונים בוכים על שנתרחקו משמי מרום, ויחס לומם ה' שיקחו מהם לניסוך המים בחג (בראשית רבה ה). ובזה פירש **ק"ו בייטב פנים** (ג' סוכות): שפכי כמים לבך נוכח פני ה' (איכה ב), דכמו שהמים בוכים מן בעינן למהוי קדם מלכא, כמו כן האדם יפשוך לבו שיהיה נוכח פני ה', להיות דבוק בו בכל עת בסולם מונח מרגה ורחמו מגיע השמימה; ולכאורה למה עלינו לתת עצה לה' להשליך חטאתינו למצולות הים דוקא. אלא הכוונה שכמו שהמים התחתונים אינם מצפים לחשלום גמול, מכל מקום מגודל אהבתם לה' יש להם התחקקות אל ה', והם בוכים ואומרים מן בעינן למהוי קדם מלכא, כמו כן אם האדם עושה תשובה על בחינה זו של המים שזהו תשובה מאהבה, הרי אז נעשים מהעבירות עצמן זכיות, ובבר הם במקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו כי אינם עוד עבירות. וזהו **ותשליך במצולות ים** דייקא **כל חטאתם**, שיזכו לעשות תשובה מאהבה לפי בחינת הים, ואז הם במקום אשר יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו עוד על לב לעולם. (רשם השנה יד)

למה יאמרו בעמים איה אלהיהם. לכאורה למה לא אמר 'למה יאמרו העמים', כדאמר דוד (תהלים עט): למה יאמרו הגוים. ונראה דכל זמן שרק הגוים שאלו איה אלהיהם, עדיין לא היתה הצרה גדולה כל כך, אבל בעוונותינו הרבים על ידי תריכות הגלות שישראל מפוזרים בין העמים, גדול כל כך ההתבוללות, עד שנמצא מנשים מישראל שנולדים כן. ולזה התחנון **למה יאמרו בעמים**, ישראל המפוזרים בין העמים שואלים ואומרים **איה אלהיהם**, ולא רצה לומר בפירוש למה יאמרו ישראל, על כן הטמין ברמז, ולא אמר למה יאמרו העמים כדאמר דוד. (הושענות רבה תד)

וילך משה וידבר את הדברים האלה

חסיד אחד בא פעם אל הרה"ק ר' אשר ישעי' מראפשיץ זי"ע והיה אצלו כמה שבועות ויהי בהתקרב זמן ומועד הפרידה חשב החסיד בליבו הן זה כמה שבועות שאני יושב פה ואני כבר חפץ לנסוע לביתי ועדיין לא שמעתי מרבי הקדוש שום דרך בעבודת ה' וכדו', ובמחשבה זו הלך החסיד להפרד מרבו, ויהי כאשר נכנס לחדרו של הרה"ק מראפשיץ ראה אותו הולך בחדרו אנה ואנה כדרכו בקודש, ופתח את פיו בחכמה, הנה כתיב בפרשתן וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל, וכי משה רבינו הלך לבית כל אחד ואחד ואמר לו את דבר ה', רק הפירוש כך הוא, וילך משה היינו שהלך בחדרו אנה ואנה בדביקות, ועי"ז וידבר אל כל ישראל, שבזה דיבר אל כל ישראל והאיר להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, ובזה הבין החסיד שאע"פ שלא שמע מרבו כלום מ"מ ע"י שמקשר את עצמו אל הצדיק, בזה מאיר הצדיק לכל אחד ואחד וממנו נקח לעבוד את ה'.

הן קרבו ימיך למות

בספר מים חיים מביא שמקובל מנכדי הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זצוק"ל שנלב"ע ביום כ"ה באלול שנת תקמ"א בשב"ק פרשת ניצבים וילך בעת סעודת רעוא דרעוין, שמגודל דביקותו בהשי"ת יצתה נשמתו הקדושה במיתת נשיקה והוא בן נ"ה שנים, ובאותו שב"ק שנפטר קראו לו לעלות לתורה לעליית שישי וקראו לפניו פרשה זו "הן קרבו ימיך למות" ואמר אז הרה"ק מזלאטשוב שזה רומז אליו, שתיבת ה"ן היינו כמספר שנותיו נ"ה שנים, קרבו ימיך למות, היו"ד של ימי"ך מרמז על שמו יחיאל ושאר האותיות של ימיך והלמ"ד של למות הוא השם מיכ"ל, עכדה"ק. ואכן בשב"ק זו לעת ערב יצתה נשמתו בטהרה.

וידבר משה את דברי השירה הזאת

הרה"ק ר' שמחה בונם מפרשסיחא נכנס פעם להיהודי הק' וביקש ממנו היהודי הק', שיאמר איזה פסוק והוא יגיד עליו דברי תורה, ונפל בפי הרה"ק ר' בונם פסוק הנ"ל וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם, והיהודי הק' נענה לעומתו "תומם" ולא אמר שום דיבור יותר מזה, והצדיק ר' בונם נהנה מאוד ושיבח מאוד את התורה שאמר היהודי הקדוש, ובאותו מעמד היה נוכח גם הרה"ק ר' חנוך העניך מאלכסנדר, והיה שואל ומתמה להרה"ק ר' בונם זצ"ל שיפרש לו את דברי היהודי הק', שלא מבין מה הוסיף בזה, ואמר לו שכוונתו היה שמרע"ה דיבר אל כל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם, מלשון תם ושלם, דהיינו שהשלימם שיהיו תמימים ושלימים. (ער האט זיי גאנץ געמאכט) לה' ולתורתו.

שובה ישראל עד ה' אלוקיך

זקן אחד בא להרה"ק ר' ישכר דוב מבעלזא זצוק"ל ואמר לו: רבי, הגעתי לשנות הזקנה ואני רוצה לשוב בתשובה שלימה על חטאת נעורי, וביקש ממנו שיסדר לו דרך תשובה, אמר לו הצדיק: אם אתה מתחרט עליהם באמת זו הוא התשובה הנכונה, ושאל אותו הזקן, ומהו שיעור החרטה, נענה הצדיק ואמר: אספר לך מעשה, סוחר אחד נזדרז והקדים לבוא אל היריד הגדול שבלייפציג, והביא עמו כמה קרונות של סחורה, שהביקוש עליה היה רב, בו ביום שנכנס לעיר, התחילו יורדים גשמים, ולא פסקו כמה ימים, ולא יכלו שאר הסוחרים שבסביבה להביא מאותה הסחורה ליריד, וכל אלה שהוצרכו לסחורה זו באו אל הסוחר לקנות, והוא בראותו שכל כך מרובים הקופצים על סחורתו, דחה אותם מיום ליום, כדי להרבות במחיר הסחורה, וכן עשה כל הימים שירדו גשמים, ומחיר הסחורה עלה מיום ליום, פתאום באמצע הלילה חדל הגשם, ולמחרתו בבוקר השכם היה היריד מלא מסוחרים שבאו עם סחורתם, והמחיר יריד בבת אחת פלאים, ועתה, סיים הצדיק, אם תמצא שגודל חרטתך על חטאת נעוריך, היא כגודל חרטתו של אותו סוחר כשראה מה עלתה לו, והתחרט על שלא מכרם בזמן שהיה מחירים רב, וכמו"כ אתה צריך להתחרט על כל רגע ורגע שלא עשית תשובה, ואם תתחרט כך תידע שעשית תשובה כראוי.

☆

בימי נעוריו של הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע היה דר בעיר אחת ויושב כל היום בבית המדרש ועוסק בתורה, והיה דר באותה עיר בעל עגלה אחד יהודי פשוט שנסע פעם בערב שבת מדרכו לביתו ולא הספיק לבוא מבעוד יום עד שחשך עליו היום, והגיע לביתו כשכבר היה ליל שב"ק, הכה עליו לבו להבעל עגלה על שחילל את השבת ובא לפני הרב דמתא וסיפר לו במר נפשו את אשר אירע לו בפעם הראשונה לחייו, וביקש ממנו שיתן לו תשובה על החטא שבא לידו, והקל בענשו וציוהו לתת ליטרא אחת נרות לבית הכנסת על שבת, וסר חטאתו ועוונו יכופר, ולהרה"ק מזלאטשוב נודע מדבר התשובה שנתן הרב לבעל העגלה, ולא ישר הדבר בעיניו, היתכן, בעון חילול שבת ליטרא נרות, ותמה מאוד על זה בלבו, אך לא הגיד דבר, הגיע יום ערב שבת ובעל העגלה הביא ליטרא נרות לבית הכנסת והעמידם על המקום המיועד לנרות, אחרי עבור זמן מה עוד קודם שבאו המתפללים לקבלת שבת, והנה כלב התפרץ פתאום לבית הכנסת וחטף את הנרות ואכלם, ראה הבעל עגלה את

הנעשה והלך בשברון לב להרב דמתא, וסיפר לו שתשובתו לא נתקבלה, הרב השיב לו שאך מקרה הוא ואל ידאג מאומה ובערב שבת הבא יביא ליטרא נרות אחרות לבית הכנסת, ובערב שבת הבא הביא הבעל עגלה שוב הליטרא נרות שלו לבית הכנסת והדליקם לכבוד שבת וקודם שהגיע שעת קבלת שבת והנרות הותכו וימסו לגמרי, ולא נשאר מהם לשבת כלום, הלך הבעל עגלה שוב להרב וסיפר לו את אשר קרהו והרב ציוה לו להביא גם בערב שבת השלישי ליטרא אחרת של נרות, עשה הבעל עגלה שוב כדברי הרב והפעם כשהגיע זמן תפילת שבת נכבו לפתע הנרות, הבין הבעל עגלה שמן השמים לא מקבלים את תשובתו ובצער רב הלך שוב להרב, אמר לו הרב: נראה לי שאותו האברך הלומד בביהמ"ד הוא הוא שמקלקל לך, עצתי איפוא שתסע להבעש"ט ותספר לו את כל המאורע, נסע הבעל עגלה למעזיבוז וסיפר לפני הבעש"ט את כל המוצאות אותו, והשיב לו הבעש"ט: התשובה שנתן לך הרב היא נכונה, בערב שבת הבא תביא שוב ליטרא נרות לבית הכנסת ואני מבטיחך שהפעם לא יארע להם שום מכשול, והא לך מכתב שתמסור להאברך ר' מיכל, בא הבעל עגלה בשמחה לביתו, ומסר את המכתב לר' מיכל, ובערב שבת הביא ליטרא נרות לביהמ"ד ושום סיבה לא אירעה להם הפעם, ודלחקו יפה לכבוד שבת, כדבר הבעש"ט, ור' מיכל פתח את המכתב של הבעש"ט וירא והנה הבעש"ט מבקש אותו שיבוא אליו, הדבר היה ביום ג' או ביום ד' ולא אחר ר' מיכל מלמלא בקשת הבעש"ט וישכור תיכף עגלה ויסע למעזיבוז, הדרך למעזיבוז היתה מהלך של שעות אחדות אך הסוסים נטו מדרך הישרה ותעה ימים אחדים רצופים, עד שהגיעו למעזיבוז בערב שבת עם חשיכה, רגעים אחדים לפני הדלקת הנרות, כשבא ר' מיכל להבעש"ט אמר לו הבעש"ט: הצלתי אותך מחילול שבת, וראית וידעת שיהודי שנכשל בחילול שבת והוא מיצר ודואג על כך ולבו נשבר בקרבו, אזי ליטרא נרות מספיק למדי בשבילו כי בשברון לבבו מחטאו כבר נתרצה עוונו.

☆

פעם אחת בא להרה"ק ר' אלימלך מליזענסק זי"ע בעל תשובה אחד ובידו פתקא מאחד הצדיקים שפסק עליו כמה וכמה עינויים ותעניות וסיגופים, וכבר נעשה האיש חלש ממקצת הסיגופים שהתחיל לקיים, ויאמר הרה"ק מליזענסק להאיש: אל תעשה דבר מכל אותם הסיגופים ויהי לבך בטוח שלא תסע מכאן עד כי תעשה תשובה שלימה, וקרא הרב לבנו הרה"ק ר' אלעזר ואמר לו: ראה הנני נותן בידך את האיש הזה להשגיח עליו במאכל ובמשתה עד שיהיה בריא וחזק כאחד האדם, וכאשר ירגיש עצמו חזק בגופו תביאהו אז אלי, ויעש ר' אלעזר כדברי אביו הק', ויהי כאשר שב האיש לאיתנו והביאו לפני אביו התחיל הרה"ק לדבר לפניו בגנות החטאים, ובערך הפגם שפגם בנפשו בעברו על גזירת המלך ובהיותו ממרה את אדון כל, עד כי התמרמר האיש מאוד ויבך בכי רב, עד שהגיע לכלות הנפש, ואז אמר לו הרה"ק מליזענסק: בני, אמור נא עתה בפיך וידוי על החטאים, "אשמנו", ויאמר האיש "אשמנו" ומיד נתעלף ונפל לארץ מגודל מרירותו והרגשת עוצם החטא, ויהי כאשר נתעורר מעלפונו אמר לו הרה"ק: עתה לך נא לנוח וכאשר תשוב נפשך אליך תבוא עוד הפעם אלי, רק אל תתענה ואל תסגף את עצמך חלילה, ולאחר ימים אחדים בא עוד הפעם אל הרה"ק, והתחיל לדבר עמו שוב בגנות החטא וציוה עליו לאמר: "בגדנו", ויאמר האיש "בגדנו" ונתעלף שוב מגודל מרירות לבו, וכן עשה עמו כמה וכמה פעמים ובכל פעם אמר עמו רק מלה אחת מהווידוי, עד שסיים את כל הווידוי ואז ציוהו שיסע לביתו לשלום, והאיש נעשה לבעל תשובה גמור.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

שמעתי מאאמו"ר הקדוש זי"ע בשם רבינו הקדוש בעל דברי חיים זי"ע, כי בכל ערב יום הכיפורים בסעודת שחרית ציוה לנגן אין כאלקינו, וסיפר אח"ז בשם רבו רבינו הקדוש מראפשיץ (בעל זרע קודש) **זי"ע שאמר דרך בדיחותא כדרכו בקודש ביחודא עילאה משתעי מילין דחכמותא** (עיי' מ"ש בדברי תורה מהדו"ק אות צ"ז בד"ה או י"ל וכו', מ"ש מרן הקדוש בעל דברי חיים כי בעת שהי' רבו הקדוש מראפשיץ הנ"ל אומר מילתא דבדיחותא בעומק כוונתו ויחודיו רעשו השמים עכד"ק), כי למה אומרים אין כאלקינו אחר התפלה הלא הוא שבח גדול וראוי הי' לאומרו קודם התפלה. והי' כי אם יאמרוהו קודם התפלה יחשבו שכבר התפלל ואין צריך עוד להתפלל עד כאן דבריו הקדושים (בדרך צחות).

ואמר אאמו"ר הפשט שבסוד בזה, כי נודע ונרשם בסידור התפלה סדר עליית עולמות שצריך האדם לעלות בתפלתו מתפלת העשייה קודם הודו ועולם היצירה בפסוקי דזמרה והבריאה ביוצר אור וברכת ק"ש ועולם האצילות בשמ"ע ואח"כ שארית האצילות. וכן הכוונה באין כאלקינו שהוא כנגד עשי' ומי כאלקינו כנגד עולם היצירה וכו' וכן כל הד' עולמות עד א"ס, ע"כ כשיאמרו שבח זה שהוא עלי' בד' עולמות בקצרה יחשבו כי א"צ עוד להתפלל ולעלות כסדר בד' עולמות שכבר יצאו בזה באין כאלקינו שעלו כנ"ל, זהו דברי **אאמו"ר בקצרה, אך מה עמקו דברי הקדוש** (זקיני בעל זרע קודש) **הנ"ל בודאי עוד יותר לאין שיעור** [וכמובן מזה שסיפר תלמידו רבינו הקדוש מצאנז זי"ע דיבור זה בעת מקודש בשנה כעריוה"ק], וכן הי' דרכו של אאמו"ר כמה פעמים לפרש על אתר על דרך הסוד נפלא בשמעו דברי קדושים כאלו זי"ע, ואכמ"ל, ורשמתי אך זה לדוגמא יען הוא פשוט בפשט שבסוד לכל רואה בסידור.

דברי תורה, ד-קא

וילך משה: תרגום יונתן: וילך ואזל משה למשכן בית אולפנא, י"ל עפמ"ד (סוטה י"ג:) לא אוכל עוד לצאת ולבא מאי לצאת ולבא וכו' א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנסתתמו ממנו שערי חכמה, לכן הלך משה כתלמיד צעיר לבית אולפנא ללמוד תורה מפי חכמי הדור.

(ילקוט דוד)

☆

לא אוכל עוד לצאת ולבוא: רש"י: לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנסתתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה, י"ל ע"פ מה דאיתא (גיטין י"ג:) ההוא מקדי דרדקי דאדריה רב אחא על דעת רבים דהוה פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אישתכח דדייק כוותיה, נמצא לפי"ז הואיל ולא אשכח כמשה שפניו היה כחמה ופני יהושע כלבנה היה הקב"ה צריך להתיר השבועה ולהשאיר את משה בחיים לפיכך נסתתמו ממנו שערי חכמה ממילא אז יהושע היה דייק יותר ממנו.

(עיטורי תורה)

☆

וזנה אחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבו ועזבני: קשה תיבת "ועזבני" מיותר פשיטא הוא שאם עובדים ע"ז ממילא מוכח עזבו את ה', י"ל ישראל באו בטענת מודעה רבה לאורייתא א"כ יש להם דין ב"נ וב"נ פטור על עבודה בשתוף אבל הם גם זאת לא עשו אלא "ועזבני" לגמרי.

(תפארת יונתן)

☆

והנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה: י"ל לפי שפירשו המפרשים שלכך היה משה צריך למות במדבר שאם יבא לארץ ישראל יחיה לעולם ויש חשש שיעשו ממנו אלוה, וזה שאמר "הנך שוכב עם אבותיך" ולמה לא בא לא"י ויחיה לעולם ותירץ בגלל "וקם העם הזה וזנה" ויעבדו ע"ז יש חשש שיעשו ממשה אלוה וכשם שנפרעים מן העובד כך נפרעים מן הנעבד.

(חדות יעקב)

☆

על כי אין אלקי בקרבי: לכאורה קשה הלא שמירה בבעלים פטור אף במזיק וישראל הם נוצרי עדותיו וה' שומר ישראל א"כ למה יענש אפי' אם חוטאים, י"ל כיון שאומרים "אין אלקי בקרבי" הייט שאין הקב"ה שומר ישראל ע"ז אומר להם "ואנכי הסתר אסתיר פני מהם" ואז אין זה שמירה בבעלים והמזיק חייב.

(החיד"א)

דורש טוב

השם "שבת תשובה" מורה שהשבת יש לו מעלה מיוחדת על יתר ימי התשובה. ונראה לתת טעם לדבר, **כי לכאורה צריך להבין** איך יכול החוטא לתקן חטא שהוא במעשה, על ידי תשובה שהוא רק במחשבה שבלב ובודאי פה, הלא אמרו ז"ל (קדושין גט:) שאין מחשבה ודיבור מוציאין מידי מעשה. **והתינח** תשובה מאהבה, שהזדונות נעשים כזכיות (יומא פו:), זה אינו נחשב כהוצאה מידי מעשה, שהרי אינו מבטל את המעשה אלא מהפכו לזכות, **אבל** תשובה מיראה, שצריך לבטל את זדון המעשה, היאך תועיל לזה המחשבה והדיבור. **עוד צריך להבין,** למה בתשובה מיראה נעשים הזדונות כשגגות, ממה נפשך: אם תועיל התשובה, יחשב החטא כלא היה, ואם לא תועיל, למה נחשבת הזדון כשגגה.

אמנם שתי התמיהות בהדא יתורץ, על פי מה שאמרו ז"ל (אבות ה, ט): "עבירה גוררת עבירה", ואם כן עיקר התשובה צריכה להיות על החטא הראשון שממנו נסתעפו שאר החטאים, שהרי שאר החטאים כבר נחשבים כשגגה או כאונס, מאחר שעבירה גוררת עבירה. **ולפי זה,** הרי לכל חטא קדמה מחשבת החטא, שעליה אמרו (יומא כט:): "הרהורי עבירה קשים מעבירה", וממילא גוררים אח"כ את מעשה העבירה, ואם כן, לעולם כל מעשה חטא אינו אלא כשוגג וכאונס, ולפיכך כשעושה תשובה על המחשבה שקדמה למעשה החטא ומתקנה, שוב לא נשאר אלא המעשה שהוא כשוגג, **ולכן בתשובה מיראה הזדונות נעשים כשגגות.**

ובזה הרווחנו להבין איך יכולה מחשבת התשובה להוציא ולבטל מעשה עבירה, כי באמת אין התשובה מוציאה אלא מידי מחשבת עבירה בלבד. **אמנם מעלה יתירה יש בשבת קודש,** כמו שאמרו במדרש (בר"ר י, ט): "ויכל אלקים ביום השביעי אתמהה" [ופירש ה"מתנות כהונה", כי איך אפשר לומר שגמר הקב"ה את המלאכה ביום השביעי, והכתיב "וישבות ביום השביעי"]. ומתרץ המדרש: "מה היה העולם חסר מנוחה, באה שבת באה מנוחה". **הרי לפנינו שהשביתה בשבת נחשבת כמלאכה וכמעשה,** ולכן נחשבת השביתה כמצות עשה, אף שאינו אלא העדר עשיה, שקדושת השבת מחשיב את המחשבה כמעשה. **ואם כן התשובה בשבת, אף שהיא מיראה, מכל מקום מאחר שכמעשה דמיא, היא מוציאה גם ממעשה עבירה, ונעקר החטא לגמרי, ולא נשאר אפילו שוגג, וזהו מעלת התשובה בשבת.**

שם משמואל

שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעונך. יש לפרש הפסוק עפ"י אמרם ז"ל (ברכות ה.) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע נצחו מוטב ואם לאו ילמד תורה ואם לאו יקרא קר"ש ואם לאו יזכיר ליום המיתה, ושלשה דברים אלו תורה וקר"ש ויום המיתה נרמזים בפסוק זה, "שובה ישראל ע"ד" – רומז לקר"ש, ע"ין של שמע ודל"ת של אחד, כידוע, "קחו עמכם דברי"ם" היינו דברי תורה כפשוטו, "ושובו אל ה'", היינו שיזכור שישוב נפשו אל ה' בעת בוא פקודתו, וזה שיש לרמז ג"כ בפרשת האזינו "לו חכמה ישכילו זא"ת" רומז על תורה ע"ד "זאת התורה", "יבינו לאחריתם" הוא יום המיתה, "איכה ירדוף אח"ד" רומז על אחד דקר"ש וכאמור.

(אמרי נועם)

שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעונך. יתבאר דהנה אמרו חז"ל עבירות שבין אדם לחברו אין יוהכ"פ מכפר עד שירצה את חבירו, שבתחלה צריך לשוב מה שחטא בינו לבין חברו, ורק אח"כ יוכל לשוב במה שחטא בבין אדם למקום, וזהו שובה ישראל עד ה' אלוקיך, עד ולא עד בכלל, דהיינו שמקודם תשוב בדברים שבין אדם לחברו, כי כשלת "בעונך" מפני שעדיין אתה נכשל בדברים הנוגעים בינך לבין חבירך, ואח"כ קחו עמכם דברים "ושובו אל ה'" בדברים שבין אדם למקום.

(חתם סופר)

☆

אם יהיה חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, איתא במדרש אם יהיה חטאיכם כשנים שמסודרים משמשת ימי בראשית, אז כשלג ילבינו ואם לאו לא אמחול לכם, ויש לפרש על פי מה דאחז"ל (שבת קה:) כך הוא דרכו של היצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לך ועבוד ע"ז, א"כ שפיר מישב דברי המדרש, אם העבירות מסודרין, דהיינו מקודם עבירה ואחר כך עבירה יותר גדולה, אם כן מוכח דהוא מחמת הסתת היצר, משום הכי מוחל להם, דמי מעכב שאור שבעיסה מעכב, אבל אם העבירות אינם מסודרים רק שעשה עבירה גדולה מקודם א"כ זה לא בא מכח הסתת היצר הרע על כן לא אמחול לו.

(חנוכת התורה)

☆

אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים וכו' ועיניתם את נפשותיכם, במדרש אי' דביום הכפורים מזכיר הקב"ה חטא אדם הראשון, והיא פלאי, ויתבאר עפי"מ דאיתא בגמ' (יומא ע"ו.) הני חמשה עינויים כנגד מי כנגד ה' עינויים שבתורה והא אנן שש למדנו ותירצו ששתיה בכלל אכילה היא, ואיתא במדרש (ב"ר י"ט ה') עץ הדעת שאכל אדם הראשון ענבים היה שחוה סחטה לו ושתה, והתירוץ שלו היה למה אכל משום שהציווי היה שלא יאכל מעץ הדעת והוא רק שתה, ושתיה לאו בכלל אכילה, אבל ממה שלמדו לגבי יו"כ ששתיה בכלל אכילה נסתרה תירוצו של אדם הראשון לכן "ביום הכפורים הקב"ה מזכיר חטאו של אדם הראשון".

(שלל רב)

אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים וכו' ועיניתם את נפשותיכם וגו', וי"פ דהנה מכל הפרשה משמע שכל דיני יוהכ"פ לא נצטוו רק על עצם היום הזה, ולא מבערב, ובסוף הפרשה אמר בתשעה לחודש בערב, וצ"ב שזה סותר לכל הפרשה, ונראה לפרש, דידוע שאחרי מעשה העגל עלה משה למרום בר"ח אלול, ושהה שם מ' יום עד יוהכ"פ, ואז אמר לו הקב"ה סלחתי כדבריך, וכן ציוה הקב"ה אז לקבוע יום זה כיום הכיפור לדורות עולם, ומיד ירד משה בעצם היום הזה, כדי להודיע לישראל עניני יום הכיפור, וכדי לבשרם שהקב"ה אמר סלחתי, נמצא לפי"ז באותו הפעם היה יוכ"פ נוהג רק מבעצם יום העשירי, יען שרק בבוקר בא משה ממרום לציוות דיני יוהכ"פ, אבל לדורות ציוה להתחיל בתשיעי בערב, נמצא לפי"ז מכוון היטב הכתובים, "אך" בעשור לחודש "הזה", היינו שרק בפעם הזאת, "יום" כיפורים הוא, "בעצם היום הזה", ולא מבערב, אך בסוף הפרשה כתב, חוקת עולם "לדורתיכם", אז ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש "בערב", שלדורות הבאים ציוה לקבוע יוכ"פ מבערב.

(חתם סופר)

☆

ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש מערב עד ערב תשבתו שבתכם, ואפשר לומר הכוונה ע"ד המוסר שבזה בא הכתוב לתרץ היות שהבטיחה תורתינו הק' שיו"כ יכפר על כל חטאי האדם, ומדוע איפוא אחר התענית שלנו ביוהכ"פ והתפילות שאנו מתפללין בו ביום על גאולת ישראל למה אינה עושה רושם להחיש גאולתינו ופדות נפשינו, אך התירוץ הוא כדברי הזוה"ק צווחין ככלבים הב הב שכל בקשתינו בימים נוראים הוא רק על פרנסה ולא על גלות השכינה, וזשה"כ כמתמה למה "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש" ז' תענית של תשעה באב שאנו מתענין על חורבן בית מקדשינו, "בערב" היינו בגלות שנקראת ערב, ולמה עוד לא נושענו, אבל התירוץ הוא יען "מערב עד ערב תשבתו שבתכ"ם" היינו שהשביתה שאנו שובתים ביום כיפור אינה כי אם לטובתינו למען נשיג חיים ופרנסה ושאר צרכינו, לכן לא הועיל יו"כ לצאת לחירות עולם.

(נועם מגדים)

☆

שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים ועולת התמיד מנחתה ונסכיהם, בבעה"ט אי' ביום הכפורים כתיב שעיר עזים אחד חטאת ולא כתיב לכפר לפי שיום הכפורים מכפר, ולפי"ז קשה מה נשתנה שעיר המוספים כאן שלא נאמר בו "לכפר" ואילו בפר ושעיר של עבודת היום של יוהכ"פ הנאמר בפר' אחרי שכתוב בהם "לכפר", ונראה עפי"מ שאחז"ל (פסחים נט:) ואכלו אתם אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, הכוונה שאין הבעלים מתכפרים עד שלא אכלו הכהנים את הבשר, לכן שעיר המוספים של יום הכיפורים שהוא מחטאות הנאכלות ולא נשלמה כפרתן עד שיאכלו הכהנים מהבשר והואיל ועכשיו יום הכיפורים ואין הכהנים יכולים לאכול מן הבשר עד הערב לא נשלמה הכפרה באותו יום ע"כ לא כתב בו "לכפר" משא"כ פר ושעיר של עבודת היום שהוא מן החטאות הנשרפות ואין שם אכילת בשר אז בזמן ההקרבה נשלמה כפרתן כתיב בהו "לכפר".

(תורת יקותיאל)

וַיֵּרֶא ה' בָּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד עַמּוּד הֶעָנָן עַל פֶּתַח הָאֹהֶל: (פרק לא פסוק טו)

וַיֵּרֶא ה' בָּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן[א]. הַטַּעַם, כִּי עַמּוּד הֶעָנָן הָיָה עַל הַפֶּתַח, וְהַשֵּׁם הָיָה נִרְאֶה בְּאֹהֶל, וְזֶהוּ הַכָּבוֹד, עַל דַּעַת רַבִּי אַבְרָהָם[ב]. וְעַל דַּעְתִּי, הוּא כְּמוֹ: וַיֵּרֶד ה' בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל (בְּמִדְבַּר יב ה), וְהִנֵּה כְּבוֹד ה' נִרְאָה בֶּעָנָן (שְׁמוֹת טז י)[ג]. וְהַטַּעַם כִּי רָצָה לְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה שֶׁיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ[ד], וְשָׁם יִצְוֵּהוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ עַצְמוֹ.

וְהִנֵּה לְמֹשֶׁה נֶאֱמַר (שָׁם כה כב) וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת[ה], אֲבָל יְהוֹשֻׁעַ לֹא הָיָה בַּמַּעֲלָה הַהִיא, וְאָסוּר הָיָה לִכָּנֵס בְּאֹהֶל כְּלָל. וְהִנֵּה וַיַּעֲמֹד עַמּוּד הֶעָנָן עַל פֶּתַח הָאֹהֶל שָׁב לְבָאֵר כִּי הָיָה הֶעָנָן וּבוֹ הַכָּבוֹד עַל פֶּתַח הָאֹהֶל חוֹפֵף עָלָיו וְהִנֵּה הוּא בְּאֹהֶל.

מעשה חש"ב

א לכאורה איכא סתירה בכתוב היכן היתה השראת השכינה, דבתחילת הכתוב כתיב 'וירא ה' **באהל**', דמשמע שהשכינה היה בתוך האהל מועד, ובסיפא דקרא כתיב 'ויעמוד הענן על **פתח** האוהל', דמשמע שהיה על פתח אהל מועד.

והנה בפסוק יד כתוב 'ויאמר ה' אל משה' וגו' קרא את יהושע והתיצבו באהל מועד ואצונו, וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד'. וצ"ב היכן עמדו משה ויהושע בתוך האהל מועד, או מחוץ לאהל מועד.

ב דעת האבן עזרא שכבוד ה' היה נראה באהל, ועמוד הענן היה על פתח האהל. אבל לא היתה השראת השכינה בתוך הענן. ובזה מיושב הקרא. ולכאורה לפי"ד שהשכינה היה בתוך האהל מועד, אפ"ל שמשה רבינו ויהושע היה בתוך אהל מועד, כמו שמבואר בחז"ל שבכל הדברות היה משה בתוך האהל מועד. ובפעם הזאת היה רשות גם ליהושע להכנס בתוך האהל מועד. וזה א"ש מהכתוב בפסוק יד 'וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד'. ולא נאמר בפתח אהל מועד.

ג אמנם דעת רבינו שכבוד ה' היה בתוך הענן על פתח האהל חופף עליו. ולפי"ד סיפא דקרא 'ויעמוד עמוד הענן על **פתח** האהל', מפרש הרישא דקרא, היכן היה כבוד ה' והענן, בפתח אוהל מועד.

ד מבאר רבינו אף שנאמר למשה 'ונועדתי לך שם ודברתי עמך מעל הכפרת', וע"פ חז"ל משה רבינו היה נכנס לתוך האוהל, מ"מ כאן עמדו משה ויהושע מחוץ להאהל, והדיבור היה **מפתח** האהל, והטעם שרצה ה' לדבר עם משה ושישמע יהושע, ויהושע לא היה במדריגה להכנס באהל כלל, לכן השכינה והדיבור היתה בפתח האהל מועד.

ואפשר להביא סמוכין לדברי רבינו, ממש"כ רש"י (ויקרא פרק א פסוק א) מאהל מעד, מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא לחוץ לאהל וכו', דהיינו שהקול לא היה נשמע לחוץ, ואם הדיבור היה מבפנים לא היה יהושע יכול לשמוע את הקול מחוץ לאהל מועד.

ואפשר להוסיף מילתא בטעמא שמשה ויהושע עמדו בחוץ, שכיון שהשכינה לא היה בתוך האהל מועד, רק היה על פתח האוהל. פשוט שאינו כבוד שמשה ויהושע יכנסו לפנים.

ה וראוי לציין למש"כ רבינו (שמות פרק מ פסוק לד) "ועל דרך הפשט, בעבור שאמר 'וידבר ה' אליו מאהל מועד', לא נכנס משה במשכן, אבל קרא אותו מאהל מועד ועמד פתח האהל וידבר אליו". ורק לפי דרשת חז"ל נכנס משה בתוך האהל מועד בעת שהקב"ה דבר אתו.

ולפי"ז צריכים לומר שמה שמבאר רבינו הטעם שכאן לא נכנס משה לפנים ועמד בחוץ, מחמת שיהושע לא היה יכול להכנס בתוך האהל. כוונתו דאפילו לפי דרשת חז"ל שתמיד נכנס משה לתוך האהל. בדיבור זה עמד בחוץ. אבל לשיטתו ע"ד הפשט תמיד עמד משה חוץ לאהל מועד. ופשוט שגם בדיבור הזאת עמד מחות לאהל מועד.

וַיְהִי ׀ כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר עַד תַּמָּם: (פרק לא פסוק כד)

וְטַעַם וַיְהִי כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב. כִּי מִתְּחִלָּה כָּתַב אֶת הַתּוֹרָה וְיִתְּנָהּ אֶל הַכֹּהֲנִים כַּאֲשֶׁר נֶאֱמַר לְמַעְלָה (פסוק ט), וְלֹא אָמַר לָהֶם אָנָּה יַנִּיחוּ אוֹתָהּ. וְאַחֲרֵי כֵּן נִצְטַוָּה בַּשִּׁירָה הַזֹּאת, וְיִכְתֹּב אוֹתָהּ וַיְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בּוֹ בַּיּוֹם, וְהִנֵּה הוֹסִיף אוֹתָהּ עַל הַתּוֹרָה. וַיְהִי כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב הַכֹּל בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה, אָז צִוָּה אֶת הַכֹּהֲנִים לָקֹחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם, שֶׁיִּהְיֶה מֻנָּח בָּאָרוֹן מִן הַצַּד, כִּי מֵעַתָּה לֹא יִגְּעוּ בּוֹ כְּלָל לְהוֹסִיף אוֹ לִגְרֹעַ. וְזֶה טַעַם: וַיְהִי כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב וְגוֹ' עַד תַּמָּם[א].

וְעַל כֵּן אָמַר רַבִּי אַבְרָהָם (בְּפִסּוּק א) כִּי וְזֹאת הַבְּרָכָה מֻקְדֶּמֶת, וּמְקוֹמָהּ לְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר נֶאֱמַר: וַיְצַו מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל[ב].

וְיִתָּכֵן כִּי אַחֲרֵי שֶׁכָּתַב הַשִּׁירָה וּלְמָדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אִישׁ לִשְׁבָטָיו הֻזְהֲרוּ שֶׁהֲבִיאָם לְפָנָיו אֶל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, כָּתְבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה, וְצִוָּה אֶת הַכֹּהֲנִים: לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה, לוֹמַר שֶׁגַּם הַשִּׁירָה תִּהְיֶה מֻנַּחַת בָּאָרוֹן עִם הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מִכְלָל הַתּוֹרָה, כִּי הִיא שָׁם לָעַד. וְאָמַר לָהֶם שֶׁיְּקַהִילוּ אֵלָיו עוֹד כָּל זִקְנֵי הַשְּׁבָטִים וְהַשּׁוֹטְרִים, וְהָעָם יֵאָסְפוּ עִמָּהֶם, כִּי כֵן נֶאֱמַר בַּסּוֹף (לְהַלָּן לב מד) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת כָּל דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם וְהִנֵּה עָשׂוּ הַכֹּהֲנִים כֵּן וְיִקְהִילוּ אֵלָיו כָּל הָעָם וְהֵעִיד בָּהֶם אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ בְּהַקְהֵל בְּאָזְנֵי הַכֹּהֲנִים וְכָל הָעָם. וְאָז אָמַר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ (שָׁם פסוק מט) עֲלֵה אֶל הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה, וְנִתְחַיֵּב לַעֲשׂוֹת כֵּן מִיָּד. וְעָמַד וּבָרֵךְ אוֹתָם 'וְזֹאת הַבְּרָכָה', וְיִכְתֹּב אוֹתָהּ בְּסוֹף הַסֵּפֶר שֶׁנָּתַן לַכֹּהֲנִים, וְאָז עָשׂוּ הַכֹּהֲנִים מָה שֶּׁצִּוָּה אוֹתָם וְנָתְנוּ הַסֵּפֶר שָׁלֵם מִצַּד אֲרוֹן הַבְּרִית. וְהִנֵּה הַכֹּל כַּסֵּדֶר הָאָמוּר בַּתּוֹרָה[ג].

מעשה חש"ב

א ביאור הדברים: דהנה כתוב ב"פ בפרשתן שמשה רבינו כתב את התורה. א. 'ויכתב משה את התורה הזאת' (פרק לא פסוק ט). ב.'ויכתוב משה את השירה הזאת' (פרק לא פסוק כב) 'ויהי ככלת משה לכתוב את דברי התורה הזאת עד תמם' (שם פסוק כד). לכן מפרש רבינו שפעם הראשונה כתב את כל חמשה חומשי תורה עד פרשת האזינו [והכוונה שלא נטעה לומר שכתב רק חומש דברים]. ופעם השניה, הכוונה שכתב פרשת האזינו, וכוונת הכתוב ויכתב משה את 'השירה' הזאת', היינו שירת האזינו.

ב דעת האבן עזרא שפרשת 'וזאת הברכה' מקומה למעלה כאשר נאמר וילך משה וידבר את כל הדברים האלה אל בני ישראל, ובפעם הראשונה שכתוב 'ויכתב משה את התורה הזאת', הכוונה גם על פרשת וזאת הברכה. ובפעם השניה הוסיף רק שירת 'האזינו'. ואחר שהוסיף שירת האזינו שוב אין להוסיף על התורה כלום.

פירוש, אע"פ שגם פרשת 'האזינו' וגם פרשת 'וזאת הברכה' כתובים אחרי שכתב פעם הראשונה 'ויכתב משה את התורה הזאת', ולמה נאמר שפרשת האזינו כתב אח"כ ופרשת וזאת הברכה נכתב קודם. היינו משום דפרשת האזינו בע"כ נכתב אח"כ, שהרי כתוב בהדיא בכתובים בפעם השני: 'ויכתב משה את השירה הזאת וגו' וילמדה את בני ישראל', והיינו הכוונה על שירת האזינו. אבל פרשת וזאת הברכה כבר היה כתוב מקודם.

ג דעת רבינו שכל התורה נכתבו כסדרה. לכן מפרש רבינו סדר הדברים כדלהלן: בפעם השניה שנאמר 'ויכתב משה את השירה הזאת' היה שני דברים. א. שצווה משה את הכהנים 'לקח את ספר התורה הזאת' ולהניחה בארון. ב. שיקהילו אליו כל זקני השבטים והשוטרים והעם כדי שיוכל ללמד את השירה לכלל ישראל. והנה הכהנים גם עמדו שם עם התורה שקבלו ממשה [שעדיין לא הניחו התורה בארון]. ואז אמר הקב"ה למשה 'עלה אל הר העברים', ונתחייב לעשות כן מיד, ועמד ובירך אותם 'וזאת הברכה', ומכיון שהכהנים עמדו שם עם התורה, מיד כתב משה רבינו וזאת הברכה. ואז הניחו את התורה בארון. נמצא שהכל כסדר נאמרה.

תמצית הנפ"מ בין האבן עזרא לרבינו: לפי האבן עזרא נאמרה ונכתבה פרשת וזאת הברכה לפני שירת האזינו. ומדוייק בקרא 'עד תמם'. שבשירת האזינו גמר לכתוב הספר תורה. משא"כ רבינו לשיטתו שכל התורה כסדרה, נכתבה וזאת הברכה אחר שירת האזינו, לפני שהספיקו הכהנים להכניסה להארון. ולפי"ז צריך לפרש 'ויהי ככלות משה וגו' 'עד תמם', הרי עדיין לא כתב פרשת וזאת הברכה, הכוונה על מה שנצטווה עד עכשיו.

סדר מנהג כפרות

עשיית הכפרות

נוהגין ליקח תרנגול לכפרה.

שו"ע (סי' תר"ה סעי' א') וש"א. ומצינו בענין הכפרות כמה ענינים, שמסובב הכפרה מעליו ואומר זה חליפתי, והשחיטה ושאר הדברים שעושים בכפרה הוא בכדי שיתעורר האדם לתשובה, ושיתן אל לבו שכל המעשים שנעשה בכפרה זו, היה ראוי ליעשות באדם עצמו, ובמט"א (סעי' ה') הביא שזה זכר לעקידת יצחק שעל כל אבר שהקריב אברהם מן האיל אמר זה תחת אבר פלוני של בני, ושיתן הכפרה או דמי הכפרה לעניים, ובכה"ח (אות ה') הביא מס' הכוונות סודות הדבר שיש בכפרות לבטל הדינים שיש בזה אותו ענין של השעיר המשתלח, ועי' עוד בהערה הבאה.

לשון כפרה

"כפרה" אינו לשון סליחה, אלא לשון חליפין.

לשון "כפרה" - אינו מלשון סליחה ומחילה כמו שרגילים העולם לומר כפרה לצורך סליחה, דאין בענין זה כפרת עון, אלא הוא מלשון חליפין כדמצינו בכמה מקומות, והכוונה הוא דכשנגזר צרה על הצדיק מחמת שנכשל באיזה עון אף שכבר ניתן רשות למשחית, מ"מ כשהוא שב יבוא הרשע תחתיו ויפול ההשחתה עליו, וכפי שרגילים לומר תוך י"ב חודש "הריני כפרת משכבו" ופי' הערוך (בערך כד) הריני במקומו לסבול יסורי עונש, וזהו הלשון "כפרה" שהעונש שנגזר על האדם יהיה בעל חי זה תחתיו, כן מובא באלף המגן (סק"ד) בשם סידור עיון תפילה, ובשו"ת תורה לשמה (סי' קנ"ה) כתב שהוא מלשון "כופר נפש".

אין לו תרנגולת

אם אין לו תרנגול יקח שאר בעלי חיים או דגים.

לבוש (סעי' א'), הו"ד במ"א (סק"ג) ובמשנ"ב (סק"ד), ובלבוש כתב הטעם דמה שמדקדקים ליקח תרנגול, הוא משום דתרנגול נקרא בלשון הקודש "גבר", והאדם נקרא גם כן גבר, וא"כ גבר בגבר טפי מהני ומעלי, מיהו אם אין לו תרנגול לוקחין מין בעל חי אחר כגון אווזים ותורים ובני יונים, ויש אומרים אפילו דגים, ומשום זה נהגו ליקח מינים שאינם ראוים לקרבן, כדי שלא יטעו לומר קרבן ממש הוא ויבואו להקדישו קדושת הגוף ממש ויאכלו משחיטתו בחוץ, לכך לוקחים מינים הללו שידעו הכל שלא לשם קרבן הנהיגוהו אלא כדי להשביע עינו של רשע, הוא יצר הרע הוא שטן הוא מלאך המות, החפץ בהשחתת העולם ומקטרג על הבריות כדי שימסרו בידו, וכשישחט כל אחד מין בעל חי במקומו, ויחשוב כאילו שחט את עצמו אין לו מקום לקטרג כל כך, ועל דרך שעיר המשתלח לעזאזל.

ואם אין לו בעל חי יקח מעות לכפרה.

ח"א (כלל קמ"ד סעי' ד') הובא במשנ"ב (סק"ב), והנה לכאו' בח"א שכתב לעשות במעות, הוא כתב כן לאלו העושים הכפרות ושוחטים במשך כל הלילה ואפשר לבוא לידי חשש נבילה מחמת עייפות, וע"ז כתב וז"ל ואי לדידי צייתי ואינם רוצים לבטל מנהג זה, טוב יותר לסבב על ראשיהם במעות, כפי שנשרש כבר בלב עמי הארץ שאם א"א להם להשיג תרנגול אזי מסבבין במעות, שכן מצינו (ברש"י שבת פ"א: ד"ה האי פרפיסא, ומובא במ"א סק"ג) שהיו מסבבין בזרעים ע"כ, ולכאו' משמע מדבריו דאין ענין לעשות במעות ועדיף לבטל הכפרות לגמרי, ועמי הארץ היו עושים במעות, ורק מי שאינו רוצה לבטל המנהג עדיף שיעשה במעות מאשר שיהא חשש נבילה, וכן יש לדייק במשנ"ב (בסק"ד), וכן עפ"י הסברא יל"ע מהו הדמיון של עשיה במעות לעשיה בבע"ח, דהרי עיקר הכפרות הוא שעושים זה תחת זה, וכפי שאומרים בשעת הכפרה "זה התרנגול ילך למיתה ואני.." אולם במעות מה שייך לומר כן, ואף העושים בזרעים כתב רש"י (שם) דמחזירו סביבות ראשו שבעה פעמים, ואומר זה תחת זה, וזה חליפתי וזה תמורתי, ומשליכו לנהר ע"כ, ומבואר דצריך עכ"פ להשליכו לנהר, ואולי גם במעות יצטרכו לעשות כן וצ"ע, אולם באלף המגן (סק"א) הביא ג"כ דברי הח"א והעתיקו

בפשטות דכתב דטוב לעשות במעות והמעות יהיו כפי ערך הכפרות, והביא שם מהאו"ח טעם ע"ז ד"כסף" במילוי דהיינו "כ"ף סמ"ך פ"ה" בגי' "כפרה", ולכן כתבנו דמי שאין לו תרנגול ואין לו שאר בע"ח יעשה במעות.

זכר, נקיבה

לוקחין תרנגול לזכר ותרנגולת לנקיבה, ולמעוברת לוקחין תרנגול ותרנגולת.

רמ"א, ובמ"א (סק"ב) כתב הטעם דסגי בתרנגולת אחת אף דאפשר שהעובר היא נקיבה וממילא היה צריך ב' נקיבות, כיון דדעתו דאפשר לעשות לב' בנ"א כפרה בתרנגולת אחת, ולכן די בנקיבה אחת לאם ולעובר אם היא נקיבה, ובפמ"ג (בסו"ד) דן בטעם דאפשר דסגי בנקיבה אחת כיון דעובר ירך אמו הוא וכ"כ בביאור הגר"א.

מעוברת שעדיין לא מלאו לה ארבעים יום להריון, אינה צריכה לעשות כפרות עבור עוברה, כן מובא בקובץ מבית לוי (ח"ב עמ' י"ז) בשם בעל שבה"ל זצ"ל.

ויש נוהגין ליקח למעוברת ב' נקיבות וזכר אחד.

מ"א (סק"ב) ושאר אחרונים עפ"י האר"י דיש ליקח תרנגול לכל אחד לחוד, ולכן מספק יש ליקח שתי תרנגולות דשמא העובר נקיבה, וממילא צריך אחד לאם ואחד לעובר.

ואם יודעת על ידי בדיקה הנקרא "אולטרה סאונד", יש לסמוך וליקח כפרה לפי תוצאות הבדיקה, וביודעת שיש לה תאומים לדיעה זו צריכה חמש כפרות שלש נקיבות ושני זכרים, כן מוכח בפמ"ג (א"א ב'), וכ"כ בשו"ת קנה בושם (ח"ב סי' כ')

החליף בטעות

אם לקח בטעות זכר לנקיבה או נקיבה לזכר, יצא ואין צריך ליקח אחרת.

א"א (בוטשאטש מהדו"ת), דכיון שחשב שעושה כראוי מהני עשייתו, ובמרא דשמעתתא (הנהגות הגה"ק הרט"א פריינד זצ"ל, אות רפ"א) הובא שאמר לעשות כפרה אחרת.

מנין הכפרות

המנהג ליקח כפרה לכל אחד ואחד.

דעפ"י האר"י יש ענין ליקח לכל אחד כנ"ל.

ואם אין ידו משגת יכול לעשות לכמה זכרים תרנגול אחד ולכמה נקיבות תרנגולת אחת.

דמעיקר הדין נקטו האחרונים דדי בזה, כפי שהבאנו לעיל (הע' ד') בשם המ"א.

זמן עשיית הכפרות

לוקחים הכפרות בערב יוה"כ. ויש לוקחים בעשי"ת

בטור ושו"ע מובא דהמנהג היה לעשות הכפרות בערב יוה"כ. וכ' בפמ"ג (א"א סק"א) דבמקום הדחק אפשר לעשותו לפני ערב יוה"כ, והביא ראיה מרש"י בשבת (פ"א:) שהיו עושים בערב ר"ה, ובליקוטי חבר בן חיים מובא בשם החת"ס דכל עשי"ת מצוה גדליה עד עריוה"כ לעת ערב הזמן שוה לענין הכפרות מלבד ערב יוה"כ בעלוה"ש, ויש מקומות שנוהגין שרק הבני בית עושים בעשי"ת, וכבר מובא כן בשד"ח (מע' יוה"כ סי' א' אות א') שהביא מס' מועד כל חי (סי' ט"ו ט"ז) שכתב שהנהיג לעשות הכפרות של ב"ב בעשי"ת ביום שלפני עיוה"כ זולת הגברים שעשו בעיוה"כ, ושם הנהיג כן מחמת חשש ריבוי השחיטה בעיוה"כ.

בעיו"כ יש שנהגו לעשות מנהג כפרות באשמורת אחר הסליחות.

במ"א (סק"א) הביא דהאר"י היה לוקחו אחר סליחות כי אז הרחמים גוברים.

ויש שנהגו לפני הסליחות.

כן נהג החת"ס (מנהגי חת"ס פ"ז סעי' ט"ז) וכן נהג רביה"ק זצ"ל (מחזור דבר"י אות כ"ה).

טבילה

יש נוהגין לטבול קודם עשיית הכפרות

מטה אפרים (ס"ו).

סדר עשייתו

מסבבין ג"פ, ואומרים זה חליפתי, ויחשוב שכל מה שעושים לעוף זה היה ראוי לבוא עליו, ועל ידי תשובתו הקב"ה יסלק הגזירה מעליו ותתקיים בעוף.

משנ"ב (סק"א) בשם מהרי"ו, וכ"כ במט"א (סעי' ה') שעושים כדוגמת ד' מיתות בי"ד, ששוחטים וזורקים

העוף לאחר השחיטה כעין סקילה, והשוחט תופסו בצואר כעין חנק, וחורכין אותו באש כעין שריפה, ובמט"א הוסיף וז"ל ואין לאדם טועה מדרך השכל להיות סבור שכן הוא שזה נכנס תחתיו להיות נידון על מקומו ד' מיתות בי"ד, רק שע"ז יתעורר האדם לתשובה וישים אל לבו כי הוא היה ראוי שיעשה לו כן, ולכן יתאונן אדם חי על חטאיו וישוב אל ה' וירחמהו.

ונוהגין ליתן הכפרות לעניים או לפדותן במעות שנותנים לעניים, ועדיף לפדותן וליתן המעות לעניים.

עשייתו לאחרים

העושה כפרות לאחרים ראוי שיקדים לעשות כפרות לעצמו ואח"כ יסבב לאחרים, אולם אין זה מעכב.

סידור של"ה, מטה אפרים (סע' ו'), והטעם בכדי שיבוא זכאי ויכפר על החייב, ולא החייב על החייב, וכמו שמצינו בכהן גדול דכתיב (ויקרא ט"ז ו') "וכפר בעדו ובעד ביתו".

סמיכה

יסמוך ידיו על הכפרה.

רמ"א (שם) דיש לסמוך דומיא דקרבן.

ויש שסומכין בשעה שמסבבין על ראשם.

בסידור יעב"ץ כתב דסומך ידיו בשעה שמסבבו סביב לראשו, וכן נהג מרן רביה"ק זי"ע.

וי"א דלא נהגו בסמיכה.

ט"ז (סק"ג) ועוד אחרונים, וטעמם בכדי שלא יהא נראה כמקדיש קדשים ושוחטן בחוץ.

שחיטת העוף

לא יחזיק את העוף כשהוא חי, כנגד השוחט בשעה ששוחט הכפרות.

שו"ת בית אפרים (יו"ד סי' כ"ו) והביא דבריו בהגה' יד אפרים יו"ד (סי' ל"ו), וטעמו כיון דיש בזה משום צער בעלי חיים, וגם יש לומר שיכול לבא מחמת כן לידי צמוק וחשש טריפה.

נמצאת טריפה או נתנבלה

אם נמצאת הכפרה טריפה לאחר השחיטה, אין צריך ליקח אחרת.

בשדי חמד (שם אות י"ג) הביא מס' תורת אביגדור דאם נמצאת טריפה צריך להביא כפרה אחרת כמו בקרבן שנמצאת טריפה, אולם הביא משו"ת כנף רננה (סי' נ"ט) דאין צריך ליקח אחרת, כיון דעיקר ענין הכפרות דהיינו לשוב בתשובה וליתן המעות לצדקה יוצאים גם בזה, וכ"כ בא"א (בוטשאטש) דכיון שחשב שהוא כשירה מהני עשייתו, מיהו בשו"ת תורה לשמה (סי' קנ"ה) כתב די"ל דמאחר שנתברר אח"כ שהוא טריפה, עדיף טפי לעשות אחר במקומו, כי נראה שהתיקון של המיתוק הנעשה בשחיטה עדיף טפי אם התרנגול כשר, אך כתב דנראה דאם נתערב בכמה תרנגולים ולא נודע של מי זה היה הקורקבן המטריף יש לסמוך על זה ולא נאמר שצריך כל אחד מבני הבית לעשות אחר מן הספק, מיהו אם נראה אח"כ פיסול בשחיטה שלא נשחט רובו של סימן וכיוצא צריך אחר אפילו אם נתערב, כי עיקר התיקון הוא בשחיטה ע"כ, וכן הובא בקובץ מבית לוי בשם בעל שבה"ל, ובס' מרא דשמעתתא (אות ר"פ) הביא דאמר דיש לעשות כפרה אחרת, אולם אפשר לעשות בכסף.

ואם נתנבלה בשחיטה יקח כפרה אחרת.

שו"ת כנף רננה (שם), וכן בתורה לשמה (שם), וכן הובא בקובץ מבית לוי בשם בעל שבה"ל, ובמרא דשמעתתא הביא דבנתנבלה צריך לעשות אחרת, ואין לעשות בכסף.

נתינת מאכלים לתרנגולים

המביאין תרנגולים לבית, אם נמצאים שם בשעה שעומדים לאכול סעודה, יקדימו ליתן אוכל לתרנגולים.

כדאיתא בגמ' (ברכות מ'.) אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, ומובא בקובץ דרך שלמה שהגאון רבי שלמה זלמן אולמאן זצ"ל היה נוהר בזה בביתו, וגם היו נוהרים ליתן להם מים לשתות, ואמרתי לציין לזה תוספת ענין, עפ"י מה דאיתא בלקט יושר (עמ' קמ) שכתב "זכורני שאמר שצריך ליתן לבהמתו לאכול ביוהכ"פ כל צורכה, דצריך לרחם על בהמתו כדי שמרחמין עליו".

לפייס את חבירו בערב יום הכיפורים

א] עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שיפייסנו [א] וכל שכן אם יש בידו עון גזל או אונאה בדבר שבממון שהוא מחוייב להחזיר מיד ואינו רשאי להמתין עד ערב יוה"כ [ב].

ב] אע"פ שהחזיר לחבירו הממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולבקש ממנו שימחול לו [ג] אך אם חייב לו ממון על היזק שהזיק אותו כיון ששילם לו נתכפר לו ואין צריך לפייסו [ד] ואם בשעה שהזיק לחבירו התכוין לצערו צריך לפייסו [ה] ויש שכתב דאף שאין חובה לפייס מ"מ יש מצווה לעשותו [ו].

ג] יש אומרים שכל זמן שאינו מרצה את חבירו אינם מתכפרים לו ביוה"כ אפילו העבירות שבין אדם למקום [ז] ויש אומרים דבין אדם לחבירו יש בו גם חלק שהוא בין אדם למקום וכל זמן שלא פייס את חבירו גם חלק שמים לא נמחל לו [ח].

ד] כתבו המקובלים שמי שאינו מעביר שנאה מלבו ביום הכיפורים אין תפלתו נשמעת [ט].

ה] יש אומרים שאם יודע שחבירו מקפיד עליו אפילו שלא בצדק אעפ"כ מצוה להתפייס לפני יוה"כ עד כמה שאפשר [י] כמו כן אם חבירו גם הקניטו והשיב לו בחירופים וגידופים מ"מ יש לפייסו [יא].

ביאורים והוספות

(א) ואע"פ שהחיוב לתקן הכל הוא רק בערב יוה"כ אך כתבו בחיי אדם (כלל קל"ח ס"ה) ובקיצור שו"ע (סי' קכ"ח סי"ד) שלא ימתין מלפייס את חבירו עד ערב יוה"כ אלא יקדים לעשותו בערב ראש השנה (כיון שנהגו לעשותו יום תשובה) ואפילו לא הקניטו אלא בדברים בלבד (שו"ע סימן תר"ו ס"א) כיון דעבר בזה על אונאת דברים ובמשנ"ב הביא דברי המטה אפרים דאע"פ שבכל ימות השנה מחוייב לפייס מ שפשע כנגדו מ"מ אם אין לו פנאי יכול להמתין על יום אחר אבל בערב יוה"כ מחוייב לתקן הכל כדי שיטהר מכל עונותיו וברא"ש וטור ולבוש כתבו הטעם כדי שיהיה לב ישראל שלם אחד עם חבירו ולא יהיה מקום לשטן לקטרג ביניהם ויאמר השטן לפני הקב"ה שישראל דומים למלאכי השרת שיש שלום ביניהם.

(ב) כ"כ בשעה"צ (סק"ב) והטעם כיון שיש לו כל רגע מצוה של והשיב את הגזילה וכל רגע שאינו מקיימו מבטל מצות עשה ובפרט כאן שבא ע"י עבירה.

(ג) רמב"ם פרק ב' מהלכות תשובה הלכה ט'.

(ד) כ"כ בשו"ע הרב חו"מ (הל' נזקי גוף ונפש ס"ו) והטעם דאף צערו של הניזק מרובה כמו של הנגזל ועוד שהגזלן נהנה מהעבירה משא"כ המזיק לא נהנה מההיזק

(ה) תוספות יום הכיפורים (יומא פ"ה ע"ב ד"ה עבירות) דבזה שמתכוין לצערו צריך לפייסו כמו בגזלן.

(ו) סמ"ג עשה ע'.

(ז) כ"כ בפי' הרי"ף על עין יעקב (יומא פ"ה) שדבר זה הוא תנאי מעכב בכל הכפרה של יוה"כ שצריך להתפייס בבין אדם לחבירו ובברכי יוסף סק"א מביא ודוחהו וכתב דלא ניחא למארייהו לומר כן עייי"ש אמנם בספר חוות יאיר (פי המשניות סוף יומא כתב כן וכ"ה בדרשת חת"ס (ח"א דרשה ליוה"כ תקפ"ט) ובכף החיים סק"א בשם יפה ללב.

(ח) ברכי יוסף שם ובמנחת חינוך (שס"ד אות ב) ופמ"ג משב"ז סק"א אמנם בערוך לנר (נדה ע' ע"א) כתב שדבר זה שנוי במחלוקת של ר"י ור"ע עייי"ש.

(ט) מטה אפרים ס"ד וא"ר בשם המקובלים ועיי' במנחת חינוך שם אות ל"ב דתחילה צריך לבקש מחביר ולפייסו ורק אח"כ יש לעשות תשובה על החלק שחטא בזה גם בין אדם למקום ואם עשה תשובה קודם ורק אח"כ פייס את חבירו לא עלתה לו התשובה כי הוא כטובל ושרץ בידו ועוד כתב במנחת חינוך דאם לא פייסו גם יום המיתה אינה מכפרת ואף אם אחר מיתת הפוגע מחל לו הנפגע לא יואיל לו להינצל מעונש דאין כפרה למתים אלא שיתכן שיוקל עונשו בכך וכבר העירו שבזמנינו נוהגים לבקש מחילה מחברים וידידים שכמעט לא חטאו זה לזה ודייקא עם הקרובים והשכנים ואותם שפוגע ומציק להם בתמידות אינו חושב כלל לבקש מחילה ועושים מטפל עיקר ומעיקר טפל וד"ל.

ו] המבזה את חבירו ברבים צריך לפייסו בפני רבים ודי בפני עשרה אנשים אפילו אם ביזה אותו בפני קהל רב ומועיל אפילו אם עשרה אנשים אלו לא היו בשעה שביזה אותו [יב].

ז] כל אדם צריך לבקש מחילה בערב יוה"כ מאביו ואמו ומרבותיו שמא ביזה אותם או ציערם [יג] ואף אם לא ביקשו מהם מחילה יאמרו הם מאליהם בפה מלא שהם מוחלים וכן הבעל יבקש מחילה מאשתו שמצוי שחטאו זה לזה בדיבור או בממון [יד].

ח] ונוהגים לבקש כל אחד מחבירו מחילה בערב יוה"כ אע"פ שאינו יודע שפגע בו מחשש שמא פגעו בכבוד זה לזה [טו].

ט] אין לסמוך על זה שחבירו אומר לפני קר"ש הריני מוחל לכל מי שהכעיס והקניט אותי וכו' וכן בתפלת זכה שאומרים כן לפני כל נדרי [טז].

י] יש אומרים שאם יודע בחבירו שמחל בו לפני שביקש מחילה אעפ"כ יש לו לילך ולבקש מחילה ממנו [יז] אך יש חולקים וסוברים שאם יודע שחבירו מחל לו ואינו מקפיד כלל אין שום צורך לפייסו [יח].

ביאורים והוספות

(י) שפת אמת יומא (פ"ז ע"ב) כתב דביוה"כ איכא קפידא שיתפייס אחד אם חבירו ואין נפק"מ אם הצדק עמו במה שמקפיד עליו או לא דמ"מ צריכים להתפייס עכ"ל.

(יא) שו"ת זכרון יהודא סימן ר"א.

(יב) מקור חיים לחוות יאיר.

(יג) כ"כ בבן איש חי וילך (אות ו') ובכף החיים סקמ"ד וכתם שחיוב זה הוא גדול מאוד וכל מי שאינו עושה כן נקרא חוטא ומזלזל בכבוד אביו ואמו שאין אדם ניצל מחטא זה בכל יום ועיי' במנחת חינוך (מצוה ל"ג) שהסתפק אם מצות כיבוד אב ואם נכללת במצוות בין אדם לחבירו שאין יוה"כ מכפר עליהם עד שירצה אותם או אפשר שכיון שאצל כל אדם אין זה חטא שאין חיוב לכבד כל אחד נמצא שהוא רק עבירה בין אדם למקום ואין צריך לבקש מאביו מחילה על זה.

(יד) כף החיים שם וימציא מחילה לאשתו על אשר בזבזה מן הבית שלא כרצונו.

(טו) ערוך השולחן (ס"ד) וכתב שזהו כונת הרמ"א בס"ס "ונהגו לבקש מחילה בערב יוה"כ" דפשיטא שיש חיוב גמור לבקש מחילה ממי שחטא כנגדו כמפורש בגמ' ובשו"ע ס"א ולכן פירש דהכוונה שנוהגים לבקש מחילה אף באופן שאין יודע לו שהיה פגיעה ועיי' בלקט יושר עמוד ק"מ דבבית מדרשו של בעל תרומת הדשן נהגו שקודם כל נדרי מכריז הגבאי בבית הכנסת רבותי תמחלו זה לזה וכל העם עונים מחלנו ובפרקי דר' אליעזר (פמ"ו) מבואר דהס"מ רואה שלא נמצא חטא בישראל ביום הכיפורים ואומר רבון העולמים יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת וכו' מה מלאכי השרת שלום ביניהם כך ישראל ביוה"כ והקב"ה שומע עדותן מן המקטרגים ומכפר עליהן עיי"ש.

(טז) פלא יועץ ערך תשובה ובשו"ת אז נדברו (ח"ז סי' ס"ה) דיש שלא יודעים כלל מה שאומרים וגם אין פיהם ולבם שוים בזה והראיה שביום שלאחריו הקפידא במקומה עומדת ורבים אומרים כן רק מחמת הרגל עיי"ש ודעת הגרח"ק דאפשר לסמוך על אמירת הריני מוחל רק על עבירות קלות שאין דרך אנשים לשמור קפידא עליהם כל ך והכל לפי הענין.

(יז) פלא יועץ ערך תשובה מטה משה (סי' תתמ"ח) מועדים וזמנים ח"א סי' נ"ד בשם הגר"י בלאזר והטעם כי מבואר במדרש תנחומא דכאשר הולך לבקש מחילה מחביח הקב"ה רואה שהשפיל את עצמו ולפיכך מרחם עליו ומוכח שחלק מהכפרה הוא ההכנעה ובקשת המחילה ובזה מתכפר לו גם החלק שבין אדם למקום שישנו בכל חטא של בין אדם לחבירו עיי' אבן ישראל (דרשות שבת שובה ד')והביא ראיה לזה מגמ' יומא (פ"ז ע"א) שרב הלך בעיוה"כ להמציא עצמו לפני הטבח שחטא כנגדו כדי להקל עליו בקשת המחילה ולבסוף הטבח נפטר מזה כשלא ביקש מחילה ולכאורה למה לא הסתפק בזה שמחל לו ומוכח שיש צורך שהפוגע יבקש מחילה אף באופן שחבירו מחל לו ובספר חוט שני (עמוד ק') מביא מהחזו"א שאמר דעיקר הפיוס שמפייס לחבירו היא הכנעה והוא כמו תשובת המשקל להמפייס ואמנם הוא גם ענין השייך להמתפייס שמקבל כמו תשלום תחת הצער.

(יח) שו"ת דבר יהושע (ח"ב סי' צ"ה) עפ"י ירושלמי שבועות (פ"ד ה"ב) שו"ת אז נדברו שם דהעיקר שירצה את חבירו וכיון שחבירו נתרצה ומחל בלב שלם אין צורך לפייסו ואין שום ראיה מגמ' יומא הנ"ל דשם היה חסר גם עצם התשובה ולא רק בקשת המחילה כיון שהטבח היה מתריס כנגדו ובפרט שנוגע לכבוד התורה שעל בזיונו אין מועיל מחילה אבל באומר מפורש שמחל לו אפילו אם נאמר כי בקשת המחילה הוא משום תשובה שצריך להכניע עצמו אבל הרי אין ממי לבקש מחילה שכבר נתרצה ומחל לו.

סִימָן ט׳ תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת צְרִיכִין כְּתִיבָה כְּסִדְרָן וּבוֹ י״א סְעִיפִים:

א. אוֹתִיּוֹת הַדְּבוּקוֹת כָּבָר נִתְבָּאֵר (בְּסִימָן ח׳ סָעִיף טז) **דְּכָל שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנְּתָה צוּרָתָן יְכוֹלִין לְהַפְרִידָן** [1] (וְעַיֵּ״ש). **וְנִרְאֶה לִי דְּכָל שֶׁכֵּן אִם נִמְצְאוּ שְׁתֵּי תֵּיבוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ כְּמוֹ תֵּבָה אַחַת כְּגוֹן עַלְמָן אִם יוֹכַל לְגָרוֹד קְצָת מִן חַלַּמ״ד וּקְצָת מִן הַכָּא״פ שֶׁיִּהְיוּ נִרְאִין לִשְׁתֵּי תֵּיבוֹת שַׁפִּיר דָּמֵי** [2]:

שבילי הסופר דיני כתיבה כסדרן (ח)

יד) להפריד אותיות הדבוקות בתפילין ומזוזות

צריך שלא תדבק שום אות באות אחרת, אלא כל אות תהיה מוקפת בקלף מכל צדדיה[1]. אם נדבקו שתי אותיות זו לזו, בין קודם שמיים כתיבתן, ובין אחר שמיים כתיבתן, פסול[2]. ואפילו נגיעה כל שהוא שלא נשתנית האות מצורתה, דצריך להיות מוקף קלף[3].

ואם לא נשתנה צורת האות מחמת שנדבקו, מותר להפרידן, ואין בזה משום 'חק תוכות'[4]. [והדין בספר תורה עיין בהערות[5]. וכן מהני להפרידן בתפילין ומזוזות כשכבר המשיך לכתוב אחר כך ואין בזה משום שלא כסדרן[6].

טו) 'ואהבתאת'

אם כתב שתי תיבות בלא ריוח ביניהן באופן שנראות כתיבה אחת, כגון שכתב 'ואהבתאת', אם יכול לגרור מעט מן התי"ו ומן האל"ף, באופן שלא תיפסל צורתן, ועי"כ יהיה ריוח ביניהן רשאי לעשות כן, ואין בזה משום שלא כסדרן, ומשום חק תוכות[7].

'בחזקקיד'

אם טעה והוסיף אות בין תיבה לתיבה, ועי"כ נראה שתי תיבות כמו תיבה אחת כגון שכתב 'בחזקקיד', מותר למחוק הקו"ף השניה, ואין בזה משום שלא כסדרן, או משום חק תוכות[8].

---

1 שו"ע (סימן לב ס"ד).

2 שו"ע (סימן לב ס"ח) "אם נדבקה אות לאות בין קודם שתגמר בין אחר שנגמרה, פסול. ואם גרר והפרידה כשר, ולא מקרי חק תוכות, מאחר שהאות עצמה היתה כתובה כתקנה".

3 משנה ברורה (ס"ק עח).

4 טור (שם) דאף דמחמרינן לפסול נגיעה אפילו לאחר כתיבה, מ"מ מועיל גרירה אפילו בנגע בשעת כתיבה, כיון דצורתה עליה, והפסול הוא רק משום מוקף גויל. וס"ל דחק תוכות שייך אך במה שנוגע בגוף האות, לא מה שפוסל מדין כתיבה תמה. שו"ע (שם).

5 כתב הביאור הלכה (סעיף יח ד"ה ואם גרר), בשם כמה אחרונים דדין דשו"ע יש לפקפק בו ע"כ אין להקל אלא בתפילין ומזוזות, דאם היה צריך מחיקה היה נפסל משום שלא כסדרן, אבל בס"ת וכן בתפילין ומזוזות אם לא כתב לאחריו אין להקל וכו'. אמנם דעת הרבה פוסקים להקל בזה וכדעת המחבר שסתם להקל לגרור בכל גווני . [ויעוין שכשהמשנה ברורה הביא דין א' רק בביאור הלכה, אין הכוונה שהוא פוסק כך, אלא לידיעה בעלמא, ויש לחוש לכתחילה לזה. שאילת משה שערי הסתב פרק ו].

עיין גדולה"ק (סימן רעד ס"ק יא), ובמק"מ (סימן לב ס"ק פח) בשם הדע"ק דבמדינות אלו מקילין כהשו"ע, ובשו"ת בית שלמה (יו"ד סימן קלט) כתב נמי דסוגין דעלמא ומעשים בכל יום כהפסק השו"ע. ועיין משנה"ס (סימן ט ס"ק מד) בשעה"צ שציין הרבה פוסקים שכתבו כן.

6 כתב הב"ח (ס"ק יג) שגם בתפילין ומזוזות שצריכים להכתב כסדרן, מותר לגרור את הדיו ואין בזה משום שלא כסדרן. [אמנם עיין בב"ח סק"ד, שכתב להיפך, שבתפילין אם נגעה אות באות בין מלמטה ובין מלמעלה אין לו תיקון. והובא בט"ז סק"ג, וציין הסתירה וכתב על זה "אין להשגיח בזה דבודאי לא יצא מפיו". וכן יעויין בשו"ע (סימן לב סעיף כה) דשם מבואר שכל שלא נשתנה צורת האות, ואין בה משום חק תוכות, ה"נ אין בה משום שלא כסדרן.

7 בשו"ת דבר שמואל (סימן רסה) כתב להחמיר בזה משום 'שלא כסדרן' ו'חק תוכות' הובא בשערי תשובה (ס"ק לא). אמנם הקסת הסופר (סימן ט אות ו) כתב להקל בזה, ובאר דבריו בלשכת הסופר (ס"ק יא) דכיון שאנו מתירין לגרור אותיות דבוקות, ואין אנו חוששים משום שלא כסדרן, וכן אנו מתירין למשוך אותיות בדיו כדי לקרבן להיות תיבה אחת א"כ כש"כ זה.

ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן קמד) שכתב שאם אי אפשר לגרור מהן, והוסיף דיו על גג אחת התיבות להגביה התיבות, ועי"ז יהיו ניכרות שהן שתי תיבות נראה דכשר.

8 קול יעקב (ס"ק קכא).

מס' שבת - דף ב'

פשט העני את ידו... העני חייב

כ' בספר **אגרא דפרקא** (אות יד) וז"ל: סיפרו לי מעשה מהרב הק' המפורסם המגיד מהרי"מ [מהר"ר **יחיאל מיכל מזלאטשוב**] זצוק"ל, ששאל לו איש אחד בדחן בדרך בדיחותא בע"ש לפנות ערב בכדי לפקח דעתו וזאת שאלת הבדחן, הלא העני כמה יסורין באין לו עד שמספיק ומכין צורכי שבת והבעה"ב אין לו שום צער להכנה דרבה הלזו, וכשמגיע שבת ומתחיל העני לומר פרקי מסכת שבת [תקוני שבת] תיכף מתחיל העני חייב, למה יהי' חייב.

הנה הבדחן הלז שאל בדרך בדיחותא לפקח דעת הרב הקדוש, אבל הרב הקדוש הנ"ל הי' משוטט בקושיא הנ"ל דבאמת קשה למה תתחיל המשנה בבא דההחייבות העני, ובפרט שהוא הכנסה תולדה, והשיב לו הרב שישיב לו תשובה בשבת, ואמר לו הרב בסעודת הערב שהקשו קושיא זו במתיבתא דרקיע והשיבו שבשביל זה מגיע התחייבות לעני, בשביל שפשט העני את ידו ועשה השתדלות, הבן הענין והבן שיחת חולין של ת"ח ועד היכן הדברים מגיעים עכד"ק והדברים מופלאים.

*

וכספר **כתבי קודש** מאדמו"ר הרה"ק רבי **יעקב מפשעווארסק** זצ"ל (מכתב לב), כתב לבאר עפ"י הנ"ל, דהעני חייב כיון שעשה השתדלות, ולא הי' לו בטחון בהשי"ת. אמנם אכתי קשה, מדוע התחיל התנא בשתים שהם ארבע בפנים דקאי על הבעה"ב - העשיר העומד בפנים.

וביאר **בכתבי קודש** הנ"ל, דמה שהעני חילל שבת בהכנסתו את הסל לרשות היחיד. הגורם לזה הי' העשיר - הבעה"ב, שלא נתן לעני צרכי שבת ביום שישי, והנה בב"ד של מטה מחייבין את העני על שחילל שבת, אמנם בב"ד של מעלה מחייבים את העשיר - הבעה"ב. ובפרט אם העני הי' רעב לאכול. ולכן מתחיל התנא עם הבעה"ב - העשיר: שנים שהם ארבע בפנים.

והוא ממשיך וכותב, דבזה יש לפרש הפסוק (משלי ו, ל) **לא יבוזו לגנב** וגו' דהיינו, אם גנב לחם מחמת שהי' רעב, כי יותר יש בזיון לעשירים שלא השגיחו על אחיהם העניים שיהי' להם לחם לאכול עכד"ק ודפח"ח.

*

ובקובץ **כרם שלמה** (שנה ו קו' ט) מובא מכ"ק אדמו"ר **מהר"ש מבאבוב** זצ"ל שאמר על דברי האגרא דפרקא הנ"ל: אמנם עדיין הדברים צריכים ביאור, דמה פשעו של העני הזה בפשיטת ידו לקבל כדי להמציא טרף לביתו. ויתכן הביאור, עפ"י דברי האר"י ז"ל דבמצות נתינת צדקה יש יחוד שם הוי' ב"ה, כי המטבע של הנותן הוא כעין אות יו"ד, וה' אצבעותיו של הנותן הוא ה', והזרוע של הנותן הוא וא"ו, וה' אצבעותיו של העני המקבל הוא אות ה' השנית. אמנם העשיר צריך לזרז להקדים הנתינה טרם שיפשוט העני את ידו, כדי שיהיו אותיות השם כסדרן וביושר שמורה על מדת הרחמים, אבל אם פושט העני את ידו תחלה אז אותיות השם אינן כסדרן ומעורר ח"ו דינים.

התחלת מסכת שבת

הרה"ק רבי **ישעי' מפשעדבורז**, אמר **שמעת שלמד וגמר הלכות שבת לא היה לו מכשול.** היה גם מעשה נפלא אצל אא"ז (הרה"ק **התפארת שלמה** מראדאמסק זי"ע) פעם אחת בא אליו רב גדול בתורה קודם הפסח ונתן לו פיתקא, והזכיר שם שיה"ר שלא יכשל ח"ו בהוראות חמץ בפסח בשאלות בני עירו, ואמר לו אא"ז סגולה לזה, **שיראה ללמוד ולסיים כל השו"ע של הלכות פסח מהחל ועד כלה, וזה יהיה לו סגולה ושמירה בטוחה שלא יבוא לו שאלה.** והרב הנ"ל עומד ומשתאה מה זאת. מה שייכות זל"ז, והסביר לו אא"ז הענין באלו הדברים, תדעו כי הדין בשו"ע מבקש ומתחנן עצמו בשמים ממעל שנלמדהו, ומי שאינו לומד הדין בשו"ע, הלא **הדין עומד וצווח בשמים ומבקש שנלמוד אותו וטוען ילמדנו רבינו. מה עושין בשמים, עי"ז מכריחין בע"כ ומזמינין משמים שאלות ושאלות, כדי שעי"ז יתגלגל הדבר שנלמוד את הדין**, לכן העצה היעוצה ועצה טובה קמ"ל, אם כבודו ילמוד כל השו"ע קודם הפסח אזי שקטה טענת הדין שילמדנו, כי כבר למדו אותו קודם הפסח דשואלין ודורשין ל' יום. לכן ירוויח שלא יזמינו לו משמים שום שאלות, עכ"ד הנפלאים.

והרי זה ממש כמו שאמר רבו הרר"י הנ"ל, כי לאחר שלמד כל השו"ע לא היה לו מכשול, כי אין עוד להדין שום טענה שילמדנו שיביא לו שאלה ומכ"ש שום מכשול.

ואני הוספתי לקח מדברי קודש אלו, ליישב בזה קושיית התוס' ריש שבת, בהא דנקיט התנא '**יציאות השבת**' תיכף במשנה ראשונה, דהא המשנה השניה '**לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה**' הוא דין של ע"ש, ואם כן דין של ע"ש קודם הוא לדין

של שבת עצמו. ואמאי מקדים התנא יציאות השבת ברישא דהוא דין של שבת עצמו קודם לע"ש, יעוי"ש. ולהנ"ל נאמר, דלפי"ז למדין אנו דמי שלומד בימות החול דינים של שבת, הרי זה סגולה ושמירה שלא יבוא ח"ו לחילול בשבת עצמו, כמו מי שלומד הלכות פסח קודם לפסח הוא סגולה ושמירה ממכשול חמץ בפסח עצמו, כן גם הלומד הלכות שבת בימות החול סגולה לשבת עצמו. **א"כ לפי זה יש חיוב וענין סגולי ללמוד עוד הלכות שבת קודם ערב שבת**, דהא ערב שבת כבר נוגע לשבת עצמו, **לכן מקדים התנא דין של שבת עצמו קודם משנת לא יצא החייט דהוא של ערב שבת**, להודיענו דיש חיוב לימוד הלכות שבת עוד קודם ערב שבת, **ויציאות השבת דנקט** משום **דיציאות שכיחי ורגילי יותר מכל ל"ט מלאכות**, ובא להורות דיש כח בלימוד של דיני שבת עוד קודם ערב שבת להציל ממכשול בשבת עצמו אפילו ממידי דשכיח'. **(נפלאות התפארת שלמה)**

ופירשו בזה הפסוק (תהלים יא) **כי צדיק ד' צדקות אהב ישר יחזו פנימו**, שהש"ת אוהב מצות נתינת צדקה אם מתקיימת באופן שיחזו פנימו יש"ר, כלומר שהשם הוא ביושר וכסדרן ולא ח"ו להיפך.

*

וכעין זה כתב בספר **ישועות יעקב** עה"ת (בפ' האזינו) וז"ל: חכמים הגידו, כי בעת שאדם מקיים מצות נתינת צדקה כמעט עושה במעשה הזה מילוי השם, שראשית השם הוא אותיות י"ה בחינת משפיע, ואותיות ו"ה הוא בחי' מקבל שפע. וזה שאמר שלמה בחכמתו, עשיר ורש נפגשו עושה שניהם ד', דהיינו כשהעשיר נותן לעני עושים שניהם שם ד' במילואו עכ"ד.

*

ויש להוסיף עוד רמז לזה בפסוק **מלוה ד' חונן דל** (משלי יט), תיבת מלוה יתכן לפרשו מלשון התחברות עדה"כ הפעם ילוה אישי אלי, דמי שחונן דל הוא מלוה ד', שמחבר ומצרף שם ד'.

*

והנה התוס' בריש מס' שבת הקשו דהו"ל למיתני **הוצאות השבת**, ולמה תנא **יציאות השבת**. וכתב הרה"ק מוה"ר **פנחס שפירא מאוסטראה** זצ"ל במכתבו הנדפס בחסד לאברהם (להמלאך), דהתנא נתכוון לרמז שם י"ה בתחלת המסכת, כי ר"ת של **י**ציאות **ה**'שבת הם אותיות **י"ה**, ושם י"ה במילואו כזה יו"ד ה"א עולה בגימט' **כ"ו** כמספר שם הוי"ה ב"ה, ועל זה נתכוון התנא באומרו **יציאות השבת שתים שהן ארבע**, כלומר שבשתי אותיות **י"ה** יש בו **ד' אותיות הוי"ה** במילואן, עיין שם בדבה"ק הטעם שרצה התנא לרמז שם הוי"ה אצל דיני הוצאה בשבת.

ובדרך פשוט יש לומר, דהוא על דרך אומרם ז"ל בגמרא, **תנא אקרא קאי**, דתנא דמתניתין הכא קאי על הפסוק הנכתב בכניסת שבת קודש יום **ה**'ששי ויכולו **ה**'שמים ר"ת שם **הוי"ה** ב"ה, ולכן תנא **יציאות השבת שתים שהן ארבע**, לרמז ששתי אותיות י"ה הם במילוי ארבע אותיות הוי' ב"ה. ועפי"ז יובן היטב הא דקתני, **פשט העני את ידו תחלה העני חייב**, דמאחר דהתנא בא לרמז על שם הוי"ה השולט בשבת קודש שהוא כסדרן, וכתיב ביושר יום **ה**'ששי ויכולו **ה**'שמים, לכן אמר, אם פשט העני את ידו תחלה קודם נתינת העשיר חייב, דגרם העני ע"ז לעורר דינים ח"ו ע"י שם הוי"ה בהיפך אתוון, והי' לו להמתין שיקדים העשיר תחלה בנתינתו כדי לעורר רחמים.

*

וזה יש להעמים בכוונת הפייטן בזמירות לליל שבת קודש, **צדקתם תצהיר כאור שבעת הימים**, דהנה שבת נקראת אור שבעת ימים, כי כל ברכאין דלעילא ותתאה ביומא שביעאה תליין, והטעם כי יום השבת הוא כולו רחמים, כאומרם ז"ל בזוה"ק וכל דינין מתעברין מינה, והוא ע"י שם הוי"ה כסדרן הנרמז בר"ת יום **ה**'ששי ויכולו **ה**'שמים. וזה שאמר, **צדקתם תצהיר כאור שבעת הימים**, שמצות צדקה של בני ישראל תהי' ג"כ באופן זה שיפשוט העשיר ידו תחילה כדי שיתעורר ע"ז רחמים וחסדים, ואז תאיר ותזריח מצות צדקה כאור שבעת הימים.

ובזה יתפרש היטב הפסוק "**ולא יראה את פני ד' ריקם**", שבמצות צדקה צריך הנותן להיזהר מאוד להזדרז ליתן לעני תחלה, כדי שלא יפשוט העני את ידו הריקנית תחלה, שאז ח"ו יעורר מדת הדין, כי **איש במתנת ידו כברכת ה' אלוקיך אשר נתן לך**, כי ברכת ד' תלויה באופן הנתינה, וכשיזהר העשיר להקדים מתנת ידו תחלה, יעורר בזה ברכות שמים מעל עכ"ד ודפח"ח.

דף ס"א

גם כשנוסעים מהצדיק נשארים קשורים בקשר עליון עם הצדיק

הרה"ק מסאדיגורא זי"ע היה מפרש הא דאיתא בגמ' (שבת ג.) **כל פטורי שבת פטור אבל אסור**, שהצדיק הוא בבחינת שבת דכולא שתא, ורמזו חכמינו ז"ל בדבריהם על חסידים ואנשי מעשה הנוסעים בחזרה מהצדיק, הגם שהם נפרדים ממנו והולכים להם, אין זה כי אם פרידה גופנית, אבל במחשבתם וברוחם ונפשם נשארים הם קשורים עמו בעבותות אהבה, וזה הוא דאמרו **כל פטורי דשבת** ר"ל אלו הנפטרים [מלשון "**כד הוי מפטרי רבנן**"] ונוסעים מהצדיק שהוא בבחינת שבת, **פטור אבל אסור**, פירוש, הגם שאנו רואים אותם הולכים מכאן אבל באמת הם נשארים קשורים, כי "**אסור**" פירושו "**קשור**" [מלשון הכתוב (בראשית מט, יא) "**אוסרי לגפן עירה**"], עכדה"ק.

קשר עליון דאוריית"א

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו וצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

מדור מיוחד לגיל
שנת היובל
להוסדותינו
ערב פסח תשל"ה - תשפ"ה

• תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר •

בְּךָ יְבָרֵ"ךְ יִשְׂרָאֵל יְשִׂמְךָ אֱלֹקִים כִּמְנַשֶּׁ"ה

כהמשך למאמרינו אודות הרבצת התורה של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בעמדו ברא"ש ישיבתינו הק' ישיבת מהרי"ט בני ברק יצ"ו, אמרנו להעתיק מתוך מאמר שהתפרסם בגליון "בחצרות סאטמאר" לחג השבועות שנת תשפ"ג לפ"ק, שיחה נאה עם הרה"ח ר' מנשה ברוך קליין הי"ו, אשר זכה לשמש אותו צדיק בתקופת לימודו בישיבתינו הק' וראה מקרוב את עבודת הקודש של אותו גאון וצדיק – ויש"כ למערכת "בחצרות סאטמאר" אשר מסרו לנו השיחה להעתיקו בגליונינו בתשו"ח

וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם מְנַשֶּׁ"ה כִּי נַשַּׁנִי... אֵת כָּל בֵּית אָבִ"י

ווען זענט איר אנגעקומען קיין בני ברק לערנען?

מיין טאטע הרה"ח ר' **דוד יואל קליין** ז"ל, איז געקומען פון טשעכיי, און אונז האבן געוואוינט אין חדרה, אין צפון ארץ ישראל. ביי די צען יאר האט מיר מיין טאטע געשיקט לערנען אין סאטמאר"ע תלמוד תורה דא אין בני ברק – וואס איז ארום א שעה אוועק פון חדרה. דעמאלטס איז געווען אזוי איינגעפירט אז פון אלע דערפער פלעגט מען קומען צופארן צו די גרויסע שטעט צו לערנען. דא אין בני ברק זענען געקומען קינדער, אזוי ווי מיר, קליינע קינדער פאר די בר מצוה, און מען איז דא געשלאפן אין א דארמיטארי, און געלערנט תורה אין די ארטיגע תלמוד תורה. עם האבן דא געלערנט קינדער פון כפר גדעון, פון בני ראם, פון חיפה, פון חדרה, און נאך מקומות.

די חדר איז דאן געווען צוטיילט אין צוויי סניפים, איינס אין רחוב רמב"ם, און די אנדערע אין רחוב ברטנורא אין שכונת זכרון מאיר.

"שנה טובה" קארטלעך שנשלחה בשעתו על ידי הנהלת מוסדותינו בבני ברק עם תמונות תלמידי הת"ת לצד בניני התלמוד תורה בזכרון מאיר וברח' רמב"ם

די דארמיטארי פון די אויסשטאטישע קינדער איז געווען אין דעם בנין וואו עס געפינט זיך היינט דער בנין התלמוד תורה. אינדערפרי האט מען געוועקט און אונז האבן געדארפט גיין צופיס אין חדר, דאם איז געווען פאר אכט אזייגער אינדערפרי. איינם אזייגער מיטאג איז מען צוריקגעקומען אין דארמיטארי וואו מען האט געגעסן מיטאג און זיך אפגערוט, און דריי אזייגער איז מען צוריק צופיס צום חדר ביז פינף אזייגער, און דאן זענען אונז אהיימגעקומען צום דארמיטארי וואו מען האט געגעסן נאכטמאל און געגאנגען שלאפן. [שפעטער אביסל איז שוין יא געווען צוגעשטעלט א באם פאר די קינדער]. אפילו שבתים זענען מיר געבליבן דא אין בני ברק. בלויז איינמאל אין דריי אדער פיר וואכן, זענען אונז אהיימגעפארן אויף א שבת.

אזוי בין איך פון אלם קינד, אין יאר תשכ"ה, געוואקסן אין בני ברק, און דא בין איך שוין פארבליבן עד היום הזה, ועוד רבות בשנים בעזר ה'.

ווי אזוי איז געווען שפעטער אין ישיבת מהרי"ט?

די ישיבה איז געפירט געווארן דורך דעם רב הקהילה און ראש ישיבה דער ריסקעווער רב זצ"ל. און מיט אים איז געווען זיין איידעם הרה"ג רבי **מנחם מענדל דאוויד‌אוויטש** שליט"א וואס איז געווען דער מנהל רוחני פון ישיבה. ר' מענדל האט גאר שטארק אוועקגעשטעלט די סדרי הישיבה אז אלעם מוז קלאפן, וועז מען לערנט פאָר זאל עס זיין ווי עס דארף צו זיין. וועז מען לערנט אין היכל, צי וועז מען דאוונט, אלעם זאל קלאפן, דער עולם זאל זיין צייטליך, און יעדער זאל זיך צושטעלן. אין זכות פון ר' מענדל האט די ישיבה אזוי גוט געקלאפט ב"ה.

בנין ישיבת מהרי"ט משנת תשכ"ה ואילך

עם איז געווען פיר אדער פינף שיעורים, אנגעהויבן פון שיעור א' א.א.ו.ו. לויט די יארגענג, און נאכדעם איז געווען די קיבוץ שיעור פאר די בחורים וואס האבן נאך געווארט אפאר יאר אויף זייער באשערטע.

תלמידי ישיבת מהרי"ט עם צוות הרוחני בתחילת שנותיה

אין ישיבה האבן געארבעט גאר געהויבענע מגידי שיעור און משגיחים, עם איז געווען הרה"ג ר' **יונה איצקאוויטש**. הרה"ג ר' **יעקב שלום פריינד**. הרה"ג ר' **יוסף משה סופר** פון ירושלים וואס איז שפעטער געווען ראש ישיבה אפאר יאר.

הבנין הראשון של הישיבה בשנותיה הראשונות עד שנת תשכ"ה

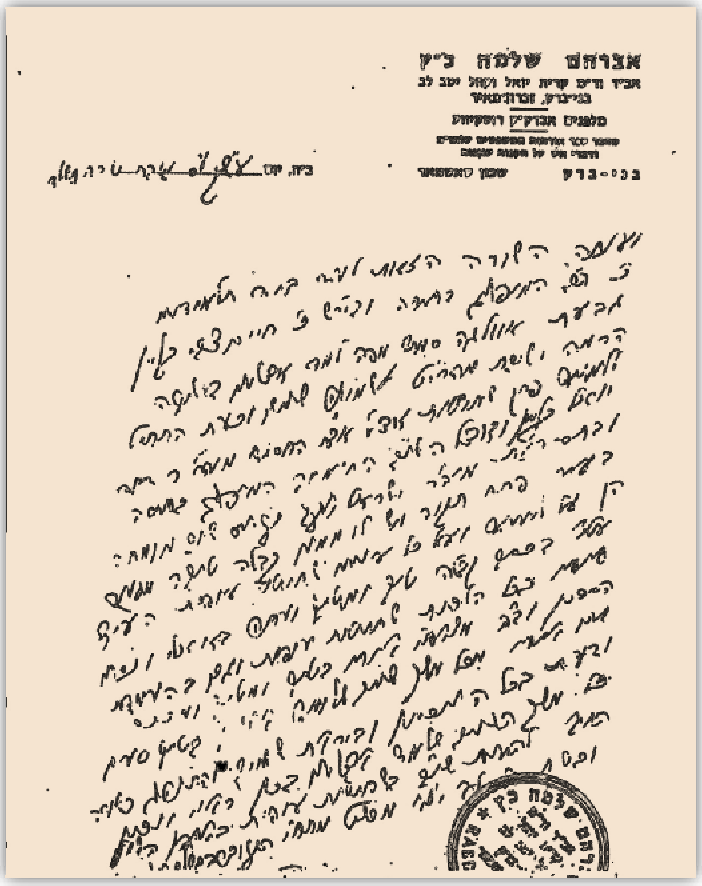
מהחיים אתנו לאורך ימים ושנים איז געווען, הרה"ג ר' **חיים שלום קליין** שליט"א. ר' שלום איז שוין אין יענע יארן געווען זייער ארויפגעקוקט, און איז געווען א ריכטיגער 'מוסטער' פון אן ערליכער איד, וועז מען האט אים געזען, מען האט באטראכט זיין דאוונען און זיין לערנען, האט מען שוין געשעפט יראת שמים! עם ליגט מיר נאך אין די ביינער פון יענע יארן זין געוואלדיגע יראת שמים. זיין פלאם. א דאוונען זיינע איז אריין אין די ביינער. די זעלבע זיין פאָרלערנען. אויך איז געווען מגיד שיעור הרה"ג ר' **דוד בלוי** פון ירושלים, א שטארקער תלמיד חכם, זון פון הרה"צ רבי **עמרם בלוי** זצ"ל.

מען פלעגט אפט אהיימפארן פון ישיבה?

ניין. זייער זעלטן. איינמאל אין דריי אדער פיר וואכן. איך האב זיך געשריבן בריוון מיט מיינע עלטערן, זיי האבן צוריקגעשריבן. און אויסער דעם פלעגן מיין טאטע און מאמע קומען מיר באזוכן יעדע וואך.

די סדר איז געווען דעמאלטס אז די בחורים וואס זענען געקומען פון אנדערע שטעט האבן אריינגענעבן די וועש צו וואשן איינמאל א וואך, ביי א 'וועשעריי', און די מוסדות האט באצאלט פאר די תלמידים די קאסטן פון וואשן די וועש.

אבער מיינע עלטערן האבן נישט געוואלט אז איך מיט מיין צווילינג ברודער ר' **חיים הערש קליין** הי"ו זאלן וואשן די וועש אזוי, זענען זיי געקומען יעדע וואך א וועג פון א שעה צייט מיט די באן, געגנומען די וועש עם געוואשן און צוריק געבראכט שפעטער. ביי דעם באזוך פלעגן זיי אונז ברענגען גוטע זאכן. וואך איין וואך אויס.

"למד אצלינו בישיבה הרמה ישיבת מהרי"ט שמונה שנים..."

כתב 'קבלה' שנתן הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לאחי הרה"ח ר' חיים צבי קליין הי"ו בשנת תשל"ד לסדר "וטבוח טבח" באשר למד את מלאכת השחיטה

מענטשן פרעגן מיר וויאזוי אונז האבן מסכים געווען צו אוועקגיין פון שטוב, און אונז זענען נישט געווען די איינציגסטע, עס איז געווען א געוואלד מיט קינדער וואס זענען געקומען דא לערנען פון אנדערע שטעט, סיי פון דערפער, און סיי פון אנדערע שטעט. פון די באן פון חיפה פלעגן קומען גאר אסאך קינדער און בחורים וואס פלעגן קומען פון כפר אתא און חיפה.

אפילו פון ירושלים זענען געווען דעמאלטס תלמידים, א שטייגער ווי די אייזיקאוויטש ברידער; הר"ר **חיים ברוך אייזיקאוויטש**, הר"ר **זלמן לייב אייזיקאוויטש**, הר"ר **יוסף גוטמאן**, הרה"ח ר' **שמואל חיים בראך** הי"ו, און נאך בחורים, וואס זענען געקומען פון ירושלים און געלערנט דאהי. דא האבן זיי געלערנט, געגעסן און געשלאפן. עם איז געווען אן אנדערע וועלט ווי היינט. און עם איז אונז גוט געווען אזוי.

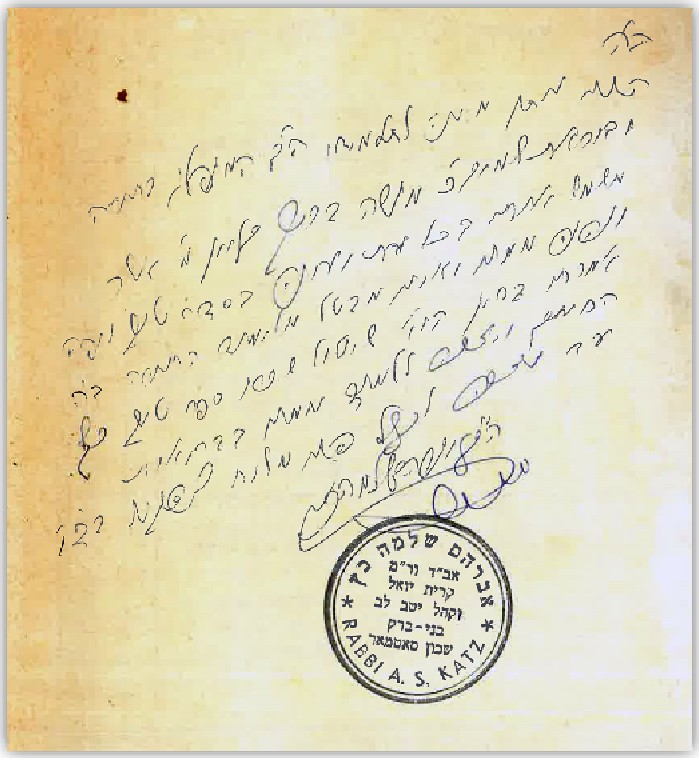
וויער זענען געווען אייערע חברים דעמאלטס אין ישיבה?

אסאך, איך קען נישט אויסרעכענען אלע, צווישן זיי איז געווען כ"ק **אדמו"ר מלעלוב** שליט"א פון בארא פארק, כ"ק **אדמו"ר מהארדאנקע** שליט"א, הרה"צ רבי **אהרן מאלין** זצ"ל אב"ד סאמבור, הרה"ג מגיד מישרים רבי **יוסף חיים גרינוואלד** שליט"א, הרה"ג ר' **אהרן מאשקאוויטש** שליט"א פון וויליאמסבורג, הרה"ג ר' **נפתלי בלומענפעלד** שליט"א, הרה"צ רבי **יחיאל מאיר כ"ץ** שליט"א אב"ד דזשיבוי, הרה"ח ר' **יהושע טעלער** שליט"א פון קרית יואל, הרה"ח ר' **בעריש בערגער** פון לאנדאן, הרה"ג ר' **מנשה כ"ץ** שליט"א אב"ד פריימאן פון וויליאמסבורג, הרה"ג ר' **זושא כ"ץ** שליט"א פון בארא פארק, און נאך אסאך חשוב'ע חברים וואס זענען מיט די יארן שיין אויסגעשטיגן ב"ה.

כִּי מְנַשֶּׁ"ה הַבְּכוֹר... שִׂים יְמִינְךָ עַל רֹאשׁ"ו

וויאזוי האט איר זוכה געווען צו ווערן א משמש בקודש אלס בחור ביים ריסקעווער רב?

איך האב געלערנט אין ישיבה צוזאמען מיט חברים אייניקלעך פון ריסקעווער רב, וועלכע זענען געקומען צופארן לערנען ביים זיידן.[1] עם איז געווען דעמאלטס דער דזשיבויער רב הרה"צ רבי **יחיאל מאיר כ"ץ** שליט"א, הרה"ג ר' **מנשה כ"ץ** שליט"א פון ווילליאמסבורג, הרה"ג ר' **זושא כ"ץ** שליט"א פון בארא פארק, און דורך זיי בין איך געווארן אויפגענומען צו דינען אלס משב"ק ביי זייער זיידן דער ריסקעווער רב זצ"ל וואס איז געווען דער רב און ראש ישיבה אין סאטמאר.

כת"י הגה"צ מריסקעווע זצ"ל אשר רשם לי בשער הספר "כף החיים" שנתן לי במתנה לאות הערכה על אשר שימשתי אותו כמה שנים

איך האב ביי מיר אין שטוב א ספר "כף החיים" וואס איך האב באקומען במתנה פונעם ריסקעווער רב אלס אות הוקרה אויף דעם וואס כ'האב אים משמש געווען: און ער האט אריין געשריבן בזה"ל:

"ב"ה, הנני נותן מתנה לתלמידי הכ' המופלג בתורה וביראת שמים כ' מנשה ברוך קליין נ"י אשר משמש אותי בכל עת ועונה בסדר טוב ויפה ונהנה ממנו ואינו מבטל מלימוד התורה ב"ה אמרתי בדין הוא שיטול שכרו ספר טוב כף החיים ויזכה ללמוד ממנו בבריאות עדי נזכה לקבל פני משיח צדקינו בב"א.

הק' אברהם שלמה כ"ץ".

כל בעלי השיר יוצאין בשיר

חנוכה פלעגט מען זיך צוזאמען נעמען ביים ריסקעווער רב זצ"ל אינעם בית מדרש אונטער זיין שטוב וואו דער ריסקעווער האט אנגעצינדן די מנורה און ס'איז געווען א **כָּאר** וואס האט געזונגען "הנרות הללו" און "מעוז צור". איך האב אויך געהאט די זכיה צו זינגען ביי די **כָּאר** יעדן חנוכה נאך אלץ יונגל, צוזאמען מיט ר' **בן ציון וויים** נ"י פון אמעריקא, ווי עם איז געווען אייגנעפירט אז די שטיקלעך **'רעות'** און **'וונים'** האבן געזונגען די קינדער אליינס, אייגנער האט געזונגען **'רעות'** און נאכדעם א צווייטער האט געזונגען **'וונים'** (הגה"צ אב"ד דקהילתינו בעל **ראש אליהו** זצ"ל האט מיר אויסגעלערנט די ניגונים). אבער דאנערשטאג נאכט האב איך נישט געקענט זינגען, וויבאלד איך בין שוין אהיים געפארן צו מיינע עלטערן אויף שבת, האט מיר פארציילט הרה"ח ר' **יצחק דאווידאוויטש** ז"ל – וואס איז געווען

---

[1] סיפר הגה"צ **ר' בן ציון כ"ץ** שליט"א אב"ד דזשיבוי ב"פ (מתוך דרשה שנשא במוצאי שבת **אהבת קדומים** פרשת אחרי קדושים תשפ"א לפ"ק): "אגב, איך וועל פארציילן, מיין עלטער זיידע דער ריסקעווער רב ז"ל, איז געווען רב און ראש ישיבה אין סאטמאר בני ברק, און זיין איידעם מיין זיידע דער **דז'שיבויער רב** האט געוואלט שיקן צוויי זון (הגה"צ **אבד"ק דזשינסקיא ומס"ב** זצ"ל, ולהבחל"ח הגה"צ **אבד"ק דזשבוי** שליט"א) צום זיידן, האט ער אנגעפרעגט דעת קדשו פון רביה"ק זי"ע, האט אים דער רבי געענטפערט: "אזוי בין איך דערגעגן אז מען זאל שיקן בחורים קיין א"י דארט לערנען, **אבער צו גיין לערנען ביי א זיידן דאס איז שוין אנדערש**"...

דער פארהערער אין ת"ת – אז דער ריסקעווער רב האט זיך נאכגעפרעגט אויף מיר, וואו איז דער צווייטער יונגל וואס האט געזינגען נעכטן?.

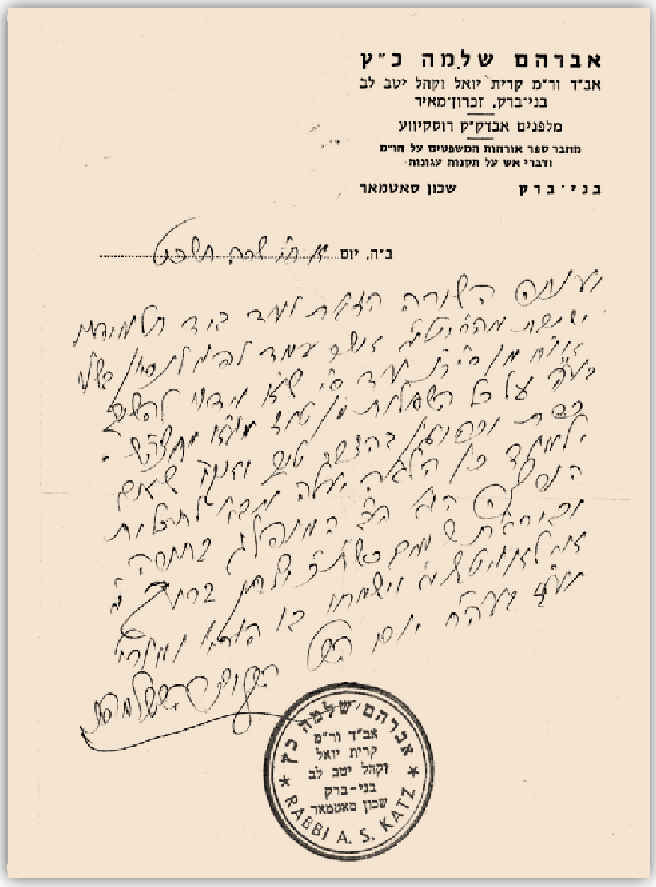
איך געדענק אין די שפעטער'דיגע יארן ווי עס פלעגט אנפירן מיטן **כּאר** דער באקאנטער מלחין הרה"ח ר' **חיים שמשון פייוו** הי"ו (זיינע עלטערן האבן געוואוינט אין בני ראם, אזן ער איז אריין געקומען קיין בני ברק לערנען דא אין ישיבה). **נאך** וואס מ'האט געענדיגט "מעוז צור" האט ער געזונגען א שיינער מארש ניגון. ווי אויך געדענק איך אז הרה"צ ר' **חיים יוסף בידערמאן** שליט"א רב ביהמ"ד לעלוב (ער מיט זיינע ברודער"ס האבן געלערנט דא) האט אויך געפלעגט צו זונגען חנוכה ביים ריסקעווער רב אלץ יונגל.

גדולה שמוש"ה יותר מלימודה

וואס קען מען דערציילן, וואס איר האט מיטגעהאלטן אלס משב"ק ביים רב, אינטערעסאנטע ענינים ערשטהאנטוו?

איך וועל דערציילן אביסל וואס איך געדענק. איך בין געווען ביי אים הויז בחור ממש די לעצטע פאר יאר, ער איז אוועק תשל"ה, אזן איך בין געווען הויז בחור פון תשל"ב ביז זיין הסתלקות.

דער רב האט געוואוינט אונטן אין שיכון, אזן צו גיין אין די ישיבה האט ער געדארפט גיין א שטיקל בערגל.[2] יעדן טאג ביי שחרית פלעגט ער קומען דאוועגען מיט די בחורים, איך האב זוכה געווען אים צו ברענגען אין די ישיבה.

אברהם שלמה כ"ץ
אב"ד ור"מ קרית יואל וקהל יעב לב
בני-ברק, זכרון-מאיר
מלפנים אבד"ק רוסקיווע
מחבר ספר אורחות המשפטים על חו"מ
ובעל אש על התורה ועוד
בני ברק שכון סאטמאר
בי"ה, יום

כתב תעודה שנתן הגה"צ מריסקעווע זצ"ל להרה"ח ר' יצחק ברוך אילאוויטש ז"ל שנבחן אצלו על שו"ע הלכות שבת

פארהערט יעדן "גליון הש"ס"

איינמאל א וואך פלעגט ער פארהערן א כיתה אין די ישיבה. די תלמידים האבן געוויסט אז ווען ער פארהערט, דארף מען קענען אויך דעם "גליון הש"ס"! דער רב פלעגט זאגן אז ווען מען זעט אין גליון הש"ס א מקור פון אן אנדערע מסכתא דארף מען עס נאכקוקן, נישט גלייבן... נאר נאכקוקן. אזן די בחורים פלעגן עס טאקע פאָרקוקן צום פארהער, ווייל דער רב האט געפרעגט 'וואס שטייט אין יענע מסכתא אין יענעם דף עמוד ב'?' אזן מען האט דאס געדארפט קענען![3]

---

[2] לעת זקנותו בעת שעשה פעם את דרכו מביתו לעבר הישיבה – שהיתה במעלה ההר, נענה למשמשו בצחות לשונו: "**דאס בערגל ווערט גרעסער פון טאג צו טאג**"... ואעפ"כ כיתת את רגליו מדי יום ביומו להתפלל יחד עם תלמידי ישיבתנו הק' - על אף מרום גילו.

[3] סיפר הרה"ח ר' **שלמה יעקב מערץ** הי"ו מוומס"ב (ספר **בזכרנו את ציון** עמוד רנ"א): "זומער שנת תשכ"ו בין איך אריין לערנען אין די ישיבה גדולה "ישיבת מהרי"ט" וואס איז געווען סטאנציאנירט אין שיכון סאטמאר, די ישיבה איז שוין דאן געווען ברשות הגה"צ **אב"ד דקהילתנו** זצ"ל דער ריסקעווער רב בעמח"ס אורחות המשפטים, דער רב איז געווען אין ישיבה יעדן טאג, ער האט געדאוונט מיט די בחורים, ווי אויך האט ער יעדע וואך פארהערט אן אנדערע כתה, **איך געדענק אז ער האט**

מידות טובות – רעדן איידל

עס איז געווען אמאל ווען דער ריסקעווער רב איז געקומען פארהערן, האט ער געזעהן אז איין בחור פעלט, און ער האט געפרעגט די בחורים ווער ס'פעלט היינט, האט זיך איינער אהנגערופן, אז 'דער פעשער בחור' וואס איז געקומען פון אויסלאנד פילט זיך עפעס נישט גוט, און ער איז נישט געקומען היינט. האט זיך דער ריסקעווער רב אהנגערופן: 'נו, מ'זאגט נישט אזוי', מ'רופט נישט אזוי אהן א בחור...', אזוי האט ער אויף אן איידעלן אופן אריין געפרעגלט אין די בחורים מידות טובות.

הקפדה אויף מקוה

אויף מקוה האט דער רב זייער שטארק מקפיד געווען.[4] אפילו אין די לעצטע יארן, האט ער זיך נישט נאכגעלאזט און זיך מוסר נפש געווען צו גיין אין מקוה. איך דערמאן זיך אז איינמאל אין די לעצטע יארן האט מען איבערגעבויעט די מקוה אין שיכון, און דער רב האט נישט מוותר געווען און איך בין געגאנגען מיט אים אין אן אנדערע מקוה, נעבן שיכון.

ווען מען איז אנגעקומען האב איך געזען אז די וואסער איז קאלט, האב איך געזאגט פארן רב אז די וואסער איז קאלט, און עס איז נישט כדי אריינצוגיין. אבער דער רב איז יא אריין אין מקוה און זיך גע'טובל'ט.

עס איז געווען דעמאלטס ווינטער, און ווען אנדערע אידן זענען אריינגעקומען און געהערט אז די וואסער איז קאלט זענען זיי אנטלאפן פון מקוה... אינגע מענטשן. אבער דער רב, אין דעם הויכן עלטער ביי די ניינציג יאר, האט נישט מוותר געווען און איז געגאנגען אין מקוה. דער רב האט געגעבן א זאג 'איין טבילה שאדט נישט, און איך בין שוין דא, אפילו עם איז קאלט מוז איך מאכן כאטש איין טבילה'.[5]

ימלא פי תהלתיך

אן ענין פלא האב איך מיטגעהאלטן ביים רב. יעדן טאג ווען ער איז אהיימגעקומען פון שחרית, פלעגט די רעביצין צושטעלן אויפן טיש, א לחיים. א געבאקענע קיכל, מיט בראנפן.

עס איז דא שיטות וואס מען זאל נעמען קודם, אבער דער רב האט קודם געגעסן די מזונות. נאכדעם האט ער

זיך שטארק פארלייגט ביים פארהערן אז מען זאל קענען אלע "עיין שמ"ס" וואס ווערן צוגעצייכנט פון דער גמרא ביי דער זייט דורך הגאון ר' עקיבא אייגר זצ"ל אין גליון הש"ס, ער האט געזאגט אז עיין שם איז נישט נאר א עצה טובה נאר אויך א חוב צו גיין נאכקוקן וואס עס שטייט דארט".

וכעין זה סיפר הרה"ח ר' **ישראל זאב יאקאבאוויטש** הי"ו מעיה"ב לאנדאן: "דער ריסקעווער רב זצ"ל פלעגט אלץ פארהערן אלעס וואס רבי עקיבא אייגר האט צוגעצייכנט אויף די גמרא, אויב א בחור האט נישט געוואוסט צו זאגן וואס רבי עקיבא אייגר מיינט צו זאגן מיט "עיין שם", פלעגט ער פארהאלטן דעם בחור מיט א נעימות: **"רבי עקיבא אייגר וויל אייך מאכן פאר תלמידי חכמים און איר לאזט זיך נישט..."**.

4 כמו"כ היה מזהיר ובא תמידין כסדרן לתלמידי הישיבה לבל יעברו אף יום אחד ללא טבילה במקוה.

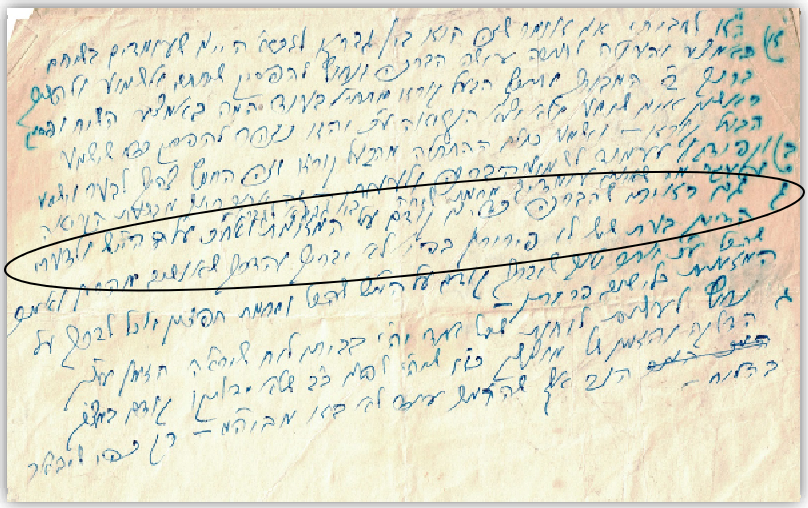
ומן הראוי להעתיק קטע אחד מכת"י הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל ממה שרשם לעצמו תוכן דברי הפתיחה לתלמידי ישיבתנו הק' בשנת תשכ"ד (בערך), מה שעורר בענין זה: "בראשית וכו' ב' ראשית, היינו הבחורים הלומדים בהתחלה בתחילת החודש מרחשון בהתחלת התורה בראשית בראשית, **היינו ראשית חכמה יראת ה' הוא יהיה ראשון ללמוד תורה הק' בטהרה מדי יום טבילת מקוה".**

אגב, יצויין שפעם אחת בדרשה שנשא הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל בעת חנוכת בית מדרשינו בלאנדאן יצ"ו בהשתתפות רבני העיר, אנשי שלומינו, זקנים עם נערים, עורר באמרי נועם בכמה ענינים הצריכים תיקון, בין הדברים נענה ואמר: **"איך וויל נישט עס זאל זיין, אז א בחור גייט אין מקווה פארן דאוועננען"**, המה שמעו כן תמהו, וכי יתכן כזאת שהגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל – הידוע בגודל קפידתו בהליכה למקוה, יאמר כדברים הללו, בראות הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל את תמיהתם הרב, המשיך מיד במליצת לשונו ואמר: **"מ'זאל נישט גיין אין מקוה גלייך פארן דאוועננען, נאר פארן לערנען פארן דאוועננען"**...וכך עורר את הבחורים, בחכמה ובהשכל על ענין הלימוד קודם התפילה, באופן שישאר חרוט בליבם.

5 בספר **משמרת שלום** (דיני השכמת הבוקר סימן ב') כתב: "קבלה מקודש הקדשים ורוח אפינו הבעל שם טוב זצ"ל כי כשצריך למקוה וטובל את עצמו פעם אחת לא יזיק לו בשום אופן".

געווארט אפאר מינוט, און אינצווישן אויסגעריניגט די מויל, מיטן צונג אזוי אראפגעשלינגען אלעם, אז עס זאל זיין ריין פון יעדן ברעקל פון די מזונות, און ערשט נאכדעם וואס ער האט געשפירט אז עס איז אינגאנצן ריין האט ער געזומען די בראנפן און געמאכט א ברכת שהכל. אזוי ווי עס שטייט ימלא פי תהלתיך, אז די מויל דארף זיין ריין פון אנדערע עסן וועלן מען מאכט א ברכה (ברכות נא.).

עס איז געווען ממש אן עבודה ביי אים, ער האט געארבעט מיט די צונג און מיט די ציינער, אז די מויל זאל זיין ריין פון א יעדע ברעקלע.

"...קודם על המזונות ואח"כ על היי"ש, ולדעתי הדין בעת שיש לו פירורין בפיו לא יברך"

כת"י הגה"צ מריסקעווע זצ"ל מה שכתב בענין זה

איך געדענק אז טאג טעגליך איז געווען אזוי. עס איז דא טאקע וואס מאכן קודם א שהכל פאר די סיבה, אבער דער רב האט קודם געמאכט די מזונות, דאן געריניגט דאס מויל, און נאר נאכדעם האט ער געמאכט א שהכל.[6]

ספירת העומר

עס ליגט מיר אין קאפ דאס ספירה ציילן פונעם רב, ער האט געציילט ספירה מיט אזא קאך און ברען. ער איז שוין געווען אויף די עלטער, אבער ער איז ממש געשפרינגען ביים ספירה ציילן. די ברכה מיט די ספירה האט ער געזאגט מיט עפעם אזא אויסטערלישע התעוררות, ער האט געשריגן מיט קולות "היום"...

נישט אפשערן די נעגל פון די מוהלות

איך האב ממש לעצטנס געהערט א געוואלדיגע סיפור פון הרה"ג ר' **יקותיאל יצחק בראך** זצ"ל מנאנאש, דער רב איז דאך געווען א גרויסער מוהל, און צוויי וואכן אריידער די הסתלקות פון ריסקעווער רב איז געקומען צו אים אין חלום זיין רבי דער ערוגת הבושם, און אים געזאגט אז ער זאל נישט לאזן אפשניידן נאך די פטירה – די נעגל וואס מען לאזט וואקסן פאר מוהלות, לאחר פטירתו זאל מען עס אים נישט אפשניידן.

דער רב האט טאקע באפוילן אז מען זאל נישט אפשניידן אט דעם נעגל, און צוויי וואכן דערויף איז ער פלוצלינג נסתלק געווארן, י"ד ניסן תשל"ה.[7]

דער רב איז אוועק ממש פלוצלינג. עטליכע טעג פאר די הסתלקות האט דער רב נאך געזאגט דעם שבת הגדול דרשה אין גרויסן בית המדרש, און אפאר טאג שפעטער איז ער פלוצלינג נסתלק געווארן זייענדיג ביי אים אין שטוב, אין עלטער פון **ניינציג יאר**, [כ"א ניסן תרמ"ה – י"ד ניסן תשל"ה].[8]

---

6 וכפי עדותו של הרה"ח ר' **מנשה ברוך קליין** הי"ו רשם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לעצמו בענין זה, וז"ל: "**גם ראיתי שהברכה כדינו קודם על המזונות ואחר כך על היין שרף, ולדעתי הדין בעת שיש לו פירורין בפיו, לא יברך** [אלא ימתין קצת], והדרך שאנשים ממהרין ואומרין שהכל [מיד], על זה יותר טוב שיברך קודם על היין שרף שהכל, ומחמת חפזון יוכל לברך על המזונות בלי שום פירורין". [ועי' עוד בשולי המאמר מה שכתבנו בזה באריכות].

7 עי' במאמרינו לפר' **פנחס** שהבאנו סיפר זה בהרחבה.

8 אי"ה אחרי חג הסוכות נמשיך לתאר מאחרית ימיו בקרב קהילתינו הק' והסתלקותו לחה"ה מסע הלויה וההספדים.

יִמָּלֵא פִּי תְּהִלָּתֶךָ כָּל הַיּוֹם תִּפְאַרְתֶּךָ (תהלים עא, ח)

בענין סדר הקדימה בברכת לעקי"ך ויי"ש

בענין סדר הקדימה בברכת לעקי"ך ויי"ש נחלקו האחרונים, דעת **השל"ה** (שער האותיות, עמק הברכה, כלל ה', ס"ה) שצריך להקדים את ברכת הלעקי"ך, וכפשטות ההלכה שברכת מזונות קודמת לברכת שהכל (עיי' סו"ס רי"א), וכן פסקו **בקיצור שו"ע** (סי' נ"ד ס"ד) **וכמ"ב** (סי' רי"ב סק"ה), אך **בא"ר** לימד זכות על הנוהגים להקדים ברכת היי"ש משום דאין טוב ומועיל המאכל, אם לא ישתה תחילה היי"ש, ודמי לאינו רוצה לאכול עתה משניהם (דבבה"ג אין דיני קדימה, עיי' סי' רי"א ס"ה).

ובספר **דברי חנה** (השלם, עמוד שפ"ט) מביא שהגה"ק **מקאלשיין** זי"ע אמר להגאון **מאלטשטאדט** זצ"ל ששמע מזקינו הגה"ק **משינאווא** זי"ע דטעם הנוהגים להקדים ברכת היי"ש לברכת הלעקי"ך, הוא משום דכתיב (תהלים עא, ח) ימלא פי תהילתך, וכשאוכלין מתחילה מזונות נשארים פירורין בפה (עי' סי' קע"ב סי"ב).

ועי' בספר **הבדלת מרא"ש** (ח"ב עמוד ק"ט בהערה) שהאריך בזה, והביא מכת"י זקינו הגה"צ אבד"ק ריסקעווע זצ"ל ממה שרשם לעצמו בענין זה (ראה לעיל בפנים המאמר שהבאנו תצלום מהכת"י). ואכן כך נהג הוא בעצמו, וכעדותו של הרה"ח ר' **מנשה ברוך קליין** הי"ו שהקדים לברך בביתו על המזונות כדין, והמתין עד שניקה את כל הפירורין מפיו, ואז בירך על היי"ש, ובזה יצא גם דעת החוששים ל"ימלא פי תהלתיך".

אולם העיד בנו הגאון הצדיק **אב"ד דקהילתינו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל, דכששתה לחיים בביהמ"ד אחרי התפילה ביארציי"ט וכדו', הקדים לברך על היי"ש, משום דהיי"ש הוא עיקר הלחיים (ורק בביתו כשאכל הלעקי"ך לפת שחרית, והיה הלעקי"ך עיקר, הקדים את ברכת מזונות וכנ"ל) **וציין לדברי הרה"ק מקאמארנא זי"ע בשולחן הטהור** (סי' רי"ב ס"י) שכתב בזה"ל: "ואם תאב לשתות היי"ש, וחביב עליו עתה, אעפ"י שאינו חביב הרגיל, ומכש"כ כשהוא חביב הרגיל בו, כבר ביארנו בראיות ברורות באין ברכותיהן שוות, לכו"ע מקדים חביב שתאב לו עתה והוא קודם למין ז' ולחביב הרגיל ולברכה מבוררת, **ולכן חייב לברך שהכל נהיה בדברו על היי"ש החביב לו עתה, קודם בורא מיני מזונות של פת כיסנין, וזהו הלכה למעשה, בהסכמת רוב אחרונים וראשונים,** וכן נהג מורי הגדול מהר"ר אברהם יהושע מאפטא, ומורי דודי [הגה"ק מזידיטשוב זי"ע] וכל הצדיקים, עכ"ל.

וראוי לציין בכאן מה שסיפר הגה"צ **ר' יודא טירנויער** זצ"ל אב"ד קהל שומר שבת ב"פ (מכלל יופי, עמוד רמ"א): "עובדא הוי שהרה"ק **ר' אלימלך מטאהש** זי"ע היה פעם אצל הרה"ק **מבלאזוב** זי"ע, וכיון שידע הרה"ק מבלאזוב מנהגו של הרה"ק מטאהש להקדים לברך שהכל על היי"ש לפני שמברך בורא מיני מזונות על הכיסנין, וכדעת הגה"ק מקאמארנא זי"ע, אמר לו שלא יתנהג כן כי הוא הרי משמש ברבנות, ורב צריך להתנהג עפ"י הלכה. וכשחזר הרה"ק מטאהש לביתו והיה לו מנהג שתיכף בבואו לביתו עוד קודם שנכנס להרבנית נכנס לחדר הספרים שלו, ובהיותו בחדר הספרים נפל החומש **היכל הברכה**, ונפתח בפרשת וילך באותו דף שכתב הגה"ק מקאמארנא הוראתו בענין זה (וכן פסק בשולחנו הטהור), ובראותו כן שלח מכתב להרה"ק מבלאזוב וסיפר בו את מה שאירע לו, **וכתב לו הרה"ק מבלאזוב מכתב** שכיון שאירע לו כן **אל ישנה ממנהגו** (מכתב זו היתה מונחת באוצרו של אב"ד שומר שבת זצ"ל).

ונעתיק כאן מתוך שיחת קדש של מרן רבינו שליט"א בענין זה, כדלהלן: **אין סיגוט האט מען קודם געמאכט א ברכה אויף די מזונות.** כ'האב געהערט אז **אין צאנז און אין זידיטשויב האט מען קודם געטרונקען די בראנפן,** דאם ענין איז געווען אזוי, אינדערפרי נאכ'ן דאוונען, נאך א עבודה פון אסאך שעה'ן פון תורה און תפילה, האט מען זיך פארכאפט דאם הארץ מיט א גלעזלע בראנפן, איז עם געווען חביב, דעמאלטם האט מען געזאגט אז עם קומט פאר די מזונות. פון דעם האט זיך דאם ענינומען, צדיקים און חסידים האבן געוואלט טרינקען עפעם נאכ'ן דאוונען, ווייל דאם איז שוין געקומען נאך א שיינע פאר שעות פון עבודת ה', און דאם הארץ איז געווען פאר'חלש'ט, האט מען עפעם טוען געווען. מ'האט נישט געטרינקען בראנפן אליינם, ס'איז געווען א קפידא אויף דעם, מ'האט געזאגט א גוי טרינקט סתם אזוי בראנפן (בלי טעימה של מזונות וכדו').

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

ו' תשרי

הגה"ק רבי ארי' לייב משפאלע זי"ע
"דער שפאלער זיידע"

מתולדותיו

נולד בשנת תקפ"ה לאביו ר' ברוך שהי' נין ונכד להרה"ק המהר"ל מפראג זי"ע.

כשראה אביו במעלליו שמצטיין בכשרנותיו שלחו לביתו של הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע ושם נתגדל, ועל ידו גם זכה ליצוק מים על ידי הבעשטה"ק זי"ע, הי' תלמיד מובהק להגה"ק בעל ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע.

לא רצה לקבל עליו שום משרה של רבנות, מתחלה נדד עפ"י עצתו של הבעשטה"ק מכפר לכפר ומעיר לעיר ברחבי רוסיא ואוקריינא, להחזיר את בני ישראל לאביהם שבשמים, וכל מקום בואו הי' משמש או כמשמש ביהכ"נ או כמלמד, שבע שנים נדד גלות, ואח"כ התיישב בעיר שפאלע ועל שמה נתפרסם.

נפטר בשיבה טובה ביום ו' תשרי שנת תקע"ב, וע"פ צוואתו לא כתבו כלום על מציבת קבורתו, רק יום פטירתו.

דער "שפאלער זיידע"

אודות השם שנקרא בתפוצות ישראל מסופר עובדא כדהלן, מרן הבעש"ט הק' זי"ע לפני שנתפרסם הי' צדיק נסתר, והי' הולך גלות מעיר לעיר, פ"א הגיע לכפר הסמוכה לעיר אומן, ששם הי' גר ר' ברוך, ר' ברוך הי' עשיר גדול ובעל מכניס אורח גדול, והבעש"ט הלך ללון בביתו של ר' ברוך, בלילה כאשר שכב ר' ברוך לישון ראה פתאום אור גדול בוקע מחדר שהי' ישן הבעש"ט, ירד ממטתו מהר לראות מה האור הגדול הזה, והלך ליד אותו החדר והציץ לתוכו, וראה שאחד מעניים יושב על הארץ ואומר תיקון חצות בבכיה רבה ולידו עומד איש גבוה קומה וזקנו יורד על פי מדותיו ופניו מזהירים מאוד, פחד גדול נפל על ר' ברוך ונפל בחלשות על הארץ, כששמע הבעש"ט את קול הנפילה הלך לראות מה זאת, וראה את הבע"ב ר' ברוך בחלשות, התחיל לטפל בו עד שהעיר אותו מחלשותו, הבין ר' ברוך שהעני לאו איש פשוט הוא, ובקשו מחילה על שלא נהג בו כבוד הראוי, הבעש"ט גזר עליו שבל יגלה דבר מאשר ראו עיניו, וברכו שיושע בזרע של קיימא, הרהיב ר' ברוך ושאל את העני מי הי' האיש השני שראה שם, השיבו הבעש"ט כיון שזכית לראות אגלה לך מי הי', הזקן הי' זקינך הרה"ק המהר"ל מפראג זי"ע והגיע הזמן שנשמתו הוכרחה לרדת לעולם לתקן תיקונים גדולים ואתה זכית שבבן אשר תוליד יתגלגל נשמה קדושה זו, וע"כ תקרא את שמו של בנך אשר יולד לך על שמו "לייב", והוסיף הבעש"ט בעזרת ה' אני יהי' על הברית ואברך את הילד, ואכן כך הי' ולר' ברוך נולד בן זכר ור' ברוך עשה משתה גדול וקרא כל עניי העיר להסעודה, וגם הבעש"ט הגיע להברית והי' עומד בין העניים, ודרכו הי' שאחר הברית כשהוציאו את הרך הנימול ואצל מי שעברו עם הילד בירך את הילד, אמר ר' ברוך לה"קוואטיר" שילך עם הילד גם אצל העניים שגם הם יברכו את הילד, כשעבר ליד הבעש"ט הניח הבעש"ט את ידו על הילד ואמר: הנה אנכי עם הארץ ואיננו יודע לברך ברכות בלשון הקודש, אבל אני זוכר מה שאבי לימדני בחומש בפסוק

ימי ההילולא

ה' תשרי

- נפתלי בן יעקב אבינו ע"ה משבטי י-ה - ב"א שכ"ז
- רבי נפתלי כהן צדק ב"ר יצחק הכהן אב"ד לובלין - ת"י

ו' תשרי

- רבי יצחק חיות ב"ר מאיר טיסמעניטץ - תקס"ח
- רבי ארי' לייב ב"ר ברוך משפאלע (שפאלער זיידע) - תקע"ב
- רבי דוד ב"ר אברהם אפענהיים מניקלסבורג - תצ"ז
- רבי נחום ממאקרוב ב"ר מרדכי מטשערנאבל - תרי"ב
- רבי מרדכי ב"ר דוד מטאלנא - תרל"ב

ז' תשרי

- זבולון בן יעקב אע"ה משבטי י-ה
- רבי דוד ב"ר אברהם אפענהיים זצ"ל אב"ד פראג (מועד דוד) - תצ"ז

ה' תשרי

- רבי נח מלעכאוויטש ב"ר מרדכי - תקצ"ג
- רבי אלעזר ניסן ב"ר משה טייטלבוים מדראביטש - תרט"ז
- רבי שמעון ב"ר זוסמאן סופר אב"ד פאקש - תרצ"א

"ואברהם זקן" ש"זקן" הוא פשט "זיידע" שאברהם אבינו נעשה "זיידע של כלל ישראל", ועל כן אני מברך את הרך הנימול שיהי' זיידע של כלל ישראל כמו אברהם אבינו, שחוק גדול נפל על כל השומעים את הפשט של אברהם זקן ומהברכה, והתחיל לקראותו בשם זיידע'לע, וכך נשאר בשם זה אף לאחר שנתפרסם והתיישב בעיר שפאלע, הי' כולם קוראים אותו "דער שפאלער זיידע".

ענותנותו

במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו, התבטל עצמו לפני כל אחד, ולא נתן מעולם לקראו בשם רב או רבי וכדו' רק בשם "זיידע", פ"א בליל שב"ק בעת עריכת שלחנו הטהור אמר להחסידים שיש לו עגמת נפש שנדמה לו כאילו איחר היום להדליק את הנרות, והחסידים התחילו כל אחד לדבר על לבו להרגיע אותו, ואמרו לו שהדבר אין יכול להיות כי כתוב לא יאונה לצדיק כל און, וכדו', כאלו דברי תנחומים, אחד מהחסידים שהי' יושב שם שהי' ידוע לאיש אמת מאד, אחרי שכולם אמרו את דבריהם, נענה ואמר "ודאי שהרבי צריך לעשות תשובה, וכי דבר קל הוא ספק חילול שבת", נהנה הרה"ק משפאלע ואמר בתרעומות להחסידים שוטים שכמותכם, הלא יכולתי בגללכם למות בלי תשובה.

לדורון ולתפלה ו"למלחמה"

בשנת תק"מ הי' רעב גדול במדינות רוסיא ופולין, והסבל והצער הגיע עד לב השמים, עיני ישראל היו נטיות למנהיגי וצדיקי הדור שישתדלו וירבו בתחנה ובקשה לפני מלך קל רם ונשא שירחם על עמו ישראל, הרבה צדיקים שלחו מכתבים להרה"ק משפאלע שידעיש עולמות, כי ידעו כי מלומד בנסים הוא, הדבר נגע עד לבו הטהור, ואמר: יעקב אבינו הכין עצמו לשלשה דברים לדורון ולתפילה ולמלחמה, ולתפילה, אנו מתפללים כל היום ועדיין לא נענו, לדורון אנו מונעים לחם מפינו ונותנים צדקה, אין לנו ברירה אחרת אלא לקחת את הדרך השלישי "למלחמה", כתב מכתבים לעשרה צדיקים גדולי הדור, ומהם הרה"ק הרבי ר' זושא, הרה"ק ר' יעקב שמשון משיפיטווקא, הרה"ק ר' וועלויל מזיטאמיר, זי"ע, שיבואו אצלו, הצדיקים אכן באו לקול קריאתו, לאחר שבאו אצלו אמר להם: דעו נא רבותי שיש לי דין תורה עם הקב"ה ואני עושה אתכם לדיינים, ואף שלפי דין תורה התובע הולך אחר הנתבע, אבל כיון ד"לית אתר דפנוי מיניה" ובפרט כאן דעל כל "בי עשרה שכינתא שריא" אפשר לקיים כאן את הדין תורה, ופקד להשמש שיכריז ש'לייב בן רחל תובע את השי"ת לדין תורה, והדין תורה יתקיים כאן לאחר שלשת ימים, כל השלשת ימים ישבו הצדיקים בתענית לא פסק פיהם מתורה ותפילה, והתקדשו עצמם בסילודין, וביום הרביעי ישבו הצדיקים מעוטפים בטלית ותפילין, ונתנו רשות הדיבור להרה"ק משפאלע, הרה"ק משפאלע התחיל לטעון טענותיו ואמר: בשם אנשים והילדים של יהודי רוסיא וכו' אני תובע את השי"ת לדין תורה, ואני שואל למה גזר עליהם רעב, הרי חז"ל אמרו שהקב"ה מקיים משמרתו של תורה וא"כ הרי כתוב בתורה כי לי בני ישראל עבדים, ואנו פוסקים שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו של העבד, ואיך יתכן שהקב"ה יעשה תורתו פלסתר, ואם יטען המקטרג שהעבד אינו עובד את אדונו כראוי, שתי תשובות בדבר א) לא מצאנו הלכה שאם העבד מתעצל בעבודה האדון פטור ממזונות של אשתו ובניו, ב) הלא כל מה שהעבד מתעצל בהעבודה היא משום שהאדון העמיד מסית יצר הרע להסיתו למנעו מעשות פקודת האדון, א"כ המניעה היא מצד האדון ולא מצד העבד, וסיים הרה"ק משפאלע מוכן אני לישבע שאלמלא היצר הרע הי' כל יהודי עובד את ד' כראוי, הדיינים עינו בדין, והסכימו בדיניהם שהדין עם הרה"ק משפאלע והכריזו שלשה פעמים שהקב"ה חייב לפרנס את נשי ישראל וילדיהן, וכשם שהסכים בית דין של מטה כן יסכים בית דין של מעלה, ושתו לחיים בשמחה רבה ונסעו כל אחד לביתו, עברו כמה ימים וממשלת רוסיא

ימי ההילולא

ט' תשרי

- **התנא רבי עקיבא בן יוסף - ג"א תת"פ**
- **רבי חיים ב"ר אברהם אבלי הלוי זצ"ל אב"ד קלימינטוב - תנ"ט**
- **רבי דוד הלוי ב"ר שמואל זצ"ל (סדר הנהגלת אדם) - תקע"א**
- **רבי נפתלי הירצקא ב"ר יעקב פרץ זילבערמן מראצפערט - תרנ"ה**
- **רבי אליעזר זוסמאן ב"ר מרדכי אפרים פישל סופר (עט סופר ילקוט אליעזר) - תרס"ג**
- **רבי יצחק זאב ב"ר חיים סאלאוויטשיק בריסק, ירושלים - תש"כ**

יום הקדוש

- **הנביא זכרי' בן יהודיע הכהן**
- **האמורא רב אחאי ב"ר דרבה בר אבוהו - ד"א רע"א**
- **רבי נפלי חיים הורוויץ ב"ר מאיר מדושיקוב - תרנ"ה**
- **רבי משה יצחק ב"ר נפתלי אלימלך מפשעווארסק, אנטווערפען תשל"ז**

י"א תשרי

- **האמורא רב טביומי מר ב"ר אשי - ד"א רכ"ה**
- **האמורא רב הונא ברי' דמר זוטרא - ד"א רכ"ז**
- **רבי אברהם אביש ב"ר צבי הירש זצ"ל אב"ד פראנקפורט (ברכת אברהם) - תקכ"ט**

מצאו פתרון להביא הרבה תבואה ממקומות נדחים שברוסיא שעד עכשיו לא הי' אפשרות להביא משם, וע"י זה הוזלו כל התבואות בזול גדול והרעב כלה מן הארץ.

אהבת ישראל

פ"א בא נכנס אליו איש אחד מצורע מכף רגל עד הראש עם קויטל, כשיצא האיש ראה המשמש שהאיש נתרפא כולו, ולא הי' ניכר עליו שום רושם של צרעת, אח"כ נכנס המשמש אצל הרה"ק משפאלע וראה שהרה"ק משפאלע מלא צרעת, והתחיל לצעוק על מה עשה הרבי ככה, והרה"ק משפאלע לא ענה כלום, אח"כ נכנס המשמש עוד פעם וראה שהרה"ק כבר נתרפא מהצרעת, התפלא המשמש ושאל את הרבי על פשר הדבר, ענה לו הרה"ק משפאלע כי כשנכנס האיש אלי לא הי' לי שום רפואה בשבילו, הייתי מוכרח לקחת זאת על עצמי והאיש נתרפא, אח"כ טענתי לפני הש"ת מה פשע שלקיתי בצרעת, אז ריפאו גם אותי.

מליצה ישרה

פ"א אמר הרה"ק מרוזין זי"ע שהרה"ק משפאלע הי' רגיל להתחנן לפני הקב"ה: רבש"ע, וכי בשביל נצחון בדבר מועט שיש לך עם ישראל, יסבלו כל כך את עול אורך הגלות, יש לך סכסוך עם בני ישראל הם אומרים "השבינו ד' אליך ונשובה" ואתה אומר "שובו אלי ואשובה אליכם", ובשביל כך אתה מעכב את הגאולה וממתין עד שיעשו ישראל תשובה, אני נשבע לך בדיקנא קדישא שלי שישראל לא יעשו תשובה קודם הגאולה, הוסיף הרה"ק מרוזין אף אני אומר כך, אבל את זה אני מבטיח בבירור שכשיבוא מלך המשיח בוודאי יעשו תשובה, שכן יש להם לישראל טענה צודקת, אנו אומרים בתפילה "ומפני חטאינו גלינו מארצנו" מפני פירוש לפני, כלומר עוד טרם שחטאנו כבר נגזר עלינו גלות, שהרי בברית בין הבתרים נגזרו עלינו ארבע גליות, וכשם שגזרת גלות קודם שחטאו כך אתה צריך לגאלם קודם שעשו תשובה.

ח' תשרי

הגה"ק רבי אלעזר ניסן טייטלבוים מדראהביטש זי"ע

מראש צורים אראנו

מרן הגה"ק רבי אלעזר ניסן זי"ע הי' בנו יחידו של מרן הישמח משה זי"ע (יחיד היה לאביו ולאמו אין כי אם בת אחת ה"ה הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה אשת הגה"ק בעל ארי' דבי עילאי זי"ע, ויסופר שהתנצל פעם לפני מורו ורבו הרה"ק החוזה מלובלין שאין לו כי אם הבן עם הבת, והשיב לו רבו: טוב מעט בכוונה) שהי' בן הגאון הגדול רבי צבי הירש מק"ק פרעמיסלא זצ"ל שהי' תלמיד חכם מובהק, ומתפרנס בדוחק מיגיע כפו, והיה נצר למשפחות מיוחסות, ויחוסו מגיע עד לדוד המלך ע"ה כידוע מה שאמר הישמ"ם דמצד אביו התייחס להרמ"א ולהמהרש"א, והמהרש"א התייחס לרש"י ולר' יוחנן הסנדלר עד דוד המלך.

ומדי דברי בו מענין היחוס להרמ"א כדאי להעתיק דברי ההספד שנשא הייט"ל במלאות השלושים לפטירת אביו הק' ובתוך ההספד סיפר ומנה את שבחי אביו ז"ל והי' מדבר גם מגודל ענוותנותו שהיתה ג"כ בהפלגה גדולה מאוד מאוד, ואמר שאין זה חידוש כל כך יען שהמידה הזאת ירושה הוא מאבותינו הקדושים כי שמע מפי זקינו מאוה"ג מרן הישמ"ם זצוקללה"ה איך שפעם אחת נגזרה גזירה רעה על ישראל ועת צרה היא ליעקב ושלח שליח מיוחד לקראקא להשתטח על ציון קברו של זקינו הרמ"א ז"ל ואמר להשליח: תאמר לזקיני ז"ל, אנוכי ידעתי ומכיר את טבעי בני משפחתינו שהמה בטבעם נמוכי רוח ושפלי ברך עד מאוד וידעתי שגם הוא הי' שפל ברך בעיני עצמו, והאיש מש"ה עניו מאוד ולא ידע את גדולתו וקדושתו, על כן אני אומר לו שהוא הוריד תורה לישראל וה' עמו שהלכה כמותו ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א וכוחו גדול עד מאוד, ובכח הזה היכולת בידו לבקש ולעורר רחמים על אחב"י הנתונים בצרה ולבטל גזירה רעה מעל ישראל.

וזרח השמש

בחודש תמוז שנת חמשת אלפים וחמש מאות וארבעים ושש ליצירה (שנת ה'תקמ"ו) זרח השמש בעיר שינאווא כאשר נולד הגה"ק רבי אלעזר ניסן לרבינו משה איש האלוקים מרן הישמח משה זי"ע אשר שימש אז ברבנות בעיר שינאווא, ולאמו הרבנית הצדקנית מרת חי' שרה בת הרבני הנגיד המפורסם מו"ה ניסן מפרעמיסלא ז"ל, ונקרא שמו בישראל אלעזר ניסן על פי מעשה שהי': דביום הוולדו ראה אביו בחלום ענין גדול וגם דברי הגמ' (ביצה טו:) מעשה ברבי אליעזר שהי' יושב ודורש כל היום כולו, ועל דבר זה נקרא אליעזר אולם השמיט היו"ד וקראו אלעזר על שם אחד מאבותיו הזקנים שהי' שמו אלעזר, ושם ניסן ע"ש חותן משה מוה"ר ניסן מפרעמיסלא ז"ל.

במעלליו יתנכר נער

כבר משחר טל ילדותו נראו בו סימני טהרה כי לגדולות נוצר ושזה הקטן גדול יהי', יראת ה' הי' חופף עליו כל היום כל רואיו יעידון כי הוא זרע ברך ה', ומסופר כי פע"א בהיותו נער קטן שלחו אביו לקנות דבר מה והלך בשמחה רבה ורקד בכל הדרך מגודל שמחתו כי זכה לקיים מצות כיבוד אב.

כבר בנערותו נודע בתוך הקהל כי עלה למעלה בתורה וחריפותו ובקיאותו הי' למופת בעין כל, וכאשר למד בחדר רק חומש ותהלים דקדק בלימודו וחידש חידושים נפלאים,

ואביו הישי"מ מביא דבריו בספרו תפלה למשה (על תהלים קמ"ט אות ב') וכותב שם בזה הלשון: בני היניק והחכים כ' אלעזר ניסן שיחי', וכן מביא עוד בספרו ישמח משה ח"ג בשם בנו היניק (במסכת כתובות דף כ"ט) ועוד בכמה מקומות

בעת היותו כבן שמונה שנה בלילה הראשונה של חג הסוכות אביו וגם גיסו הגה"ק בעל ארי' דבי עילאי זי"ע אשר הי' בעת ההיא סמוך על שולחן חותנו ישבו בהסוכה והילד שעשועים התנמנם מעט על השולחן כדרך הילדים וכאשר הקיץ ופתח עיניו ראה על אדרת התלוי בסוכה לנוי שהי' כתוב באותיות גדולות מוזהבות כעין של אש תיבת "מגן אברהם" ותיכף שאל מי כתב האותיות, וגיסו שאלו אי' כתוב מגן אברהם, השיבו הכי לא תראה והראה לו באצבע, ואביו שמר את הדבר והי' יושב ודומם.

בהיותו בן תשע שנה חלה חולי גדול והי' מסוכן מאוד, ואביו הישי"מ הצטער מאוד בראותו הבן יקיר לו הוא בסכנה עצומה כ"כ ושפך את לבו אל ה' לעורר רחמים עליו, ובראותו מות מרחפת על פני הנער לקח שני אנשים כשרים ושלחם לליזענסק על הציון של הרה"ק בעל "נועם אלימלך" זי"ע ואמר להם: כאשר תבואי לחצר בית החיים תאמרו בפה מלא "אנחנו מנדרים פרוטה לצדקה בעד הנשמה אשר תלך ותגיד לנשמת הרבי ר' אלימלך כי באו על ציונו הקדוש להתפלל", ואז ירוצו כל הנשמות הנמצאות שם בעת ההיא להגיד ולהודיע להרה"ק הנ"ל, ושם בעולם האמת דבר יקר הוא אצל נשמת המתים אשר יכולים להשתכר פרוטה שנותנים לתועלת נשמתם, על כן כל אחד ירצה להקדים למען יזכה הוא במצות הפרוטה, ואחר שתאמרו כל זה, תלכו להתפלל על קברו בעד בני, עוד אמר להם שידייקו לראות את השעה בדיוק מתי התפללו על הציון הקדוש.

השלוחים נסעו לליזענסק, ואחרי כמה שעות הקיץ הבן יקיר שהיה זה כמה ימים על מיטתו כאבן דומם, וקרא אבא! אבא! הישי"מ ניגש אליו בתמהון לראות מה קרא עמו, אמר לו הילד שעשועים: אבא מעתה אהיה בריא אולם בבריאות השלימות, ושאלו אביו: בני מאין אתה יודע, השיב לו הילד: שבזה הרגע היה אצלי יהודי נכבד ותוארו כך וכך, ובירך אותי והבטיח לי שמעתה אהיה בעזהשי"ת בריא ואיתן כראוי, ומהתיאור שתיאר את האיש הבין הישי"מ שהוא כתוארו של הרה"ק מליזענסק ששלח להתפלל על קברו.

ותיכף הביט אביו הק' על המורה שעות, ואח"כ כשחזרו השליחים להישי"מ ראו בדיוק שבאותה שעה שהתפללו על הקבר בליזענסק באותה שעה הקיץ הילד מחליו אשר חלה בו.

האיש מקדש

כשהגיע לפרק האיש מקדש בחר בו הרב הגאון מוה"ר אהרן אבדק"ק חאדרוב זצ"ל לחתן לבתו הרבנית הצדקנית מרת רויזא בלומא ע"ה, חותנו הנ"ל הי' מתלמידי הרה"ק בעל נועם אלימלך ולאחר פטירתו נסע להרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, והי' יודע לגאון ומתמיד גדול וחס על כל רגע של ביטול תורה, ויסופר שלפני החתונה של בתו התנצל לפני מחותנו הישי"מ שלא יוכל להיות נוכח בשעת החופה מפני שאותה שעה הוא עוסק בשיעוריו הקבועים ורק אחרי חצות הלילה התפנה ובא לסעודת החתונה.

הרבנית הצדקנית מרת רויזא בלומא ע"ה נולדה בדראהביטש ונתייתמה מאמה בהיותה תינוקת בת י"ד שבועות, אביה הרב הגאון רבי אהרן ז"ל נשא אשה אחרת ונתקבל לאב"ד בעיר חאדרוב, ובתו היתומה נשארה בדראהביטש אצל זקינה אבי אמה הרבני הנגיד והלמדן מוה"ר נחום ז"ל שהיה פרנס הקהל וראש חברה קדישא דשם, (מספרים עליו שהי' למדן מופלג ובימי חייו למד ושנה את הש"ס כולו י"ג פעמים, ותוך חזרתו בפעם י"ד שבק חיים לכל ח, ולפני מותו ציוה לבני ביתו לשכור לומדים ענים אשר יתחילו ממקום שפסק הוא ויגמרו כל הש"ס לטובת נשמתו).

בבית זקינה הנ"ל נתגדלה הנערה עד שהגיעה לפרקה ונישאה עם הגה"ק רבי אלעזר ניסן זי"ע, ואמרו ת"ח מופלגים שהיו מהנכנסים בביתם, אשר אחת לשנים מרובות מזדמן זוג קדוש כזה.

היא היתה אשה חכמת לב מאד וכל ספרי תנ"ך הי' רגיל על לשונה, כל כתביה הי' בלשון הקודש צח ונעים אשר הקוראים הי' משתוממים בראותם מליצותיה הנפלאים ורעיונותיה הנשגבים, גם היתה בקיאה בכל אגדות הש"ס ומדרשים, וגם המפרשים על האגדות כמו מהרש"א והרי"ף וכדו' לא נעלם מאתה, וכמה פעמים כאשר דברו הת"ח או הדיינים ממאמר חז"ל באגדות הש"ס ונעלם מהם לפי שעה איה מקומם היו הולכים לשאול את הרבנית והיא השיבה תיכף אנה נמצא מאמר הזה במקום פלוני, כם כמה דברים ממפורשי התורה כמו אלשיך הק' וכדו' היה נרשם בזכרונה וכן כמה דינים בשו"ע ובפרט שו"ע או"ח היתה יודעת על בורי', גם היתה מחדשת חידושים נפלאים, (ומרגלא בפומי' דכ"ק מרן רבינו הק' בעל ברך משה ז"ל שיש לו בקבלה מאבותיו הק' שפירשה "טוב שכן קרוב מאח רחוק", פי' דוודאי טוב שכן קרוב, אבל מאח הוא רחוק) והאשה הזאת עמדה לבעלה למחסה לבל יבלבלו מחשבותיו הקדושים בענינים מסובכים ומטרידים, גודל צדקת פזרונה אין לשער ותעש בחפץ כפיה לזון כמה יתומים ואלמנות, כמו כן כמה צדקות שעלו להון תועפות כבנין ביהכ"נ הגדולה אשר בעיר דראהביטש, והכל בחכמה נפלאה מאוד.

גם זכתה ל"גילוי עינים" מסופר כשנפטר הרה"צ ר' מרדכי לעטנער מדראהביטשאש זצ"ל מח"ס מאמר מרדכי בערש"ק כשעלה מן המקוה שטבל בה לכבוד שב"ק, ובאותה שעה ראתה על גג המקוה שלהבת אש, והבהילה את אנשי ביתה שנפלה דליקה במקוה, ונודע כי ר' מרדכי נסתלק, ויהי לנס.

אחר נשואיו ישב בדראהביטש בבית חותנו זקינו וישב על תורה ועל עבודה בשקידה רבה, ולא הסיר אביו עין

השגחתו ממנו גם מרחוק וידוע האיגרת ששלח לו אז שתוכו רצוף אהבה, דברים ערבים ומתוקים, אשר בו מדריכו בעיקר להתמדת התורה בימי הנעורים, וידוע מחסידי קדמאי שהי' להם קביעות ללמוד את דברי האגרת הזאת מזמן לזמן, ולחיבת הקודש העתקנו כאן את כל דברי האגרת הזאת.

זמנים קשים עבר עליו אחר חתונתו ולא הי' לו זרע של קיימא, והי' לו צער גידול בנים שכל ילדיו שנולדו לו בשנים הראשונות כולם מתו עליו בילדותם בעודם קטנים ר"ל, והי' מיצר ודואג ומריחוק מקום וקירוב הלב שיתף עמו אביו הישיש"מ בצערו, וכמובן שהזכירו עצמם תכופות אצל אביו הק' מרן הישיש"מ להיוושע בדבר ישועה ורחמים, ופע"א קבלו מכתב ממרן הישמח משה ובה כתוב לאמר, שהיות אשר הרבנית היא נכדת הגה"ק ר' יקותיאל זלמן הלוי לאנדא זצ"ל, שהי' הרב הראשון של דראהביטש (אביו של זקינה רבי נחום ז"ל) ומנוחתו כבוד שם, לכן תלך הרבנית על קברו של זקינה לעורר רחמים שמים להיושע בזרע של קיימא ותקבל עליה שם על ציון הקודש שכאשר תלד בן זכר יקרא שמו בישראל על שם זקינה הנ"ל, פקודתו שמרה רוחם ובשנת תקס"ח כאשר נולד להם בן ה"ה מרן הייט"ל ויקרא שמו בישראל יקותיאל יהודה (זלמן לייב), יקותיאל אחרי זקינה ר' יקותיאל זלמן זצ"ל, ויהודה אחר זקינה רבי לייב חסיד מלבוב זצ"ל.

על כס הרבנות

ויגדל האיש הלוך וגדול, וישמעו רחוקים ויבואו ויתנו לו כתר מלוכה, ובשנת תקצ"ד כשנפטר רבה של סיגוט הרב הגאון רבי מנחם מענדל שטערן זצ"ל יצאו שנים מנכבדי קהילת סיגוט לאוהעל להציע לו את כס הרבנות.

אביו בעל הישמח משה שלח עמם בחזרה אגרת מיוחדת למנהיגי הקהילה כדלקמן: "היות ששמעתי כי אתם מבקשים רב ומורה לקהילתכם, הננו בזה להודיעכם כי בני יחידי ראוי לאותו איצטלא, והוא גדול כאחד הגדולים בחריפותו ובקיאותו וקדושתו, ואם כי כלום אב מעיד על בנו אולם אנכי אגלה טפח ומכסה טפחיים, ולא תבושו בו בעולם הזה ולא תכלמו בו לעולם הבא".

בעת נסעו לשבת על כסא הרבנות נסע עמו אביו, ותרעש כל הארץ ונתקבצו אלפים מישראל שנסעו אתם ללוותו, והזקנים שבאותו הדור ספרו שלא הי' קיבוץ כזה מעולם, ובכל מקום בואם לבשו בגדי שבת ויו"ט, ויסופר שהישי"מ בכה אז מאוד ע"ז הכבוד אשר בני ישראל היקרים יטריחו את עצמם כ"כ לכבדו ולנשאו, ואוי לו למי שהעולם מטעין בו, או אז פיו פתח בחכמה בנו הק' מהרא"ז ואמר לו: אבי, הכבוד הזה אשר יטריחו בנ"י וישתדלו לעשות לא לך הוא, רק לתורתך, אשר ידעו כי הנך תלמיד חכם גדול מובהק ומייגע א"ע בתורת ה', אז נחה דעתו ואמר: "נחמתני בני נחמתני", ופירש בזה מאמה"כ בתהלים "לכן שמח לבי ויגל כבודי", והיא לו נדפסה בתפילה למשה על פסוק הנ"ל.

בבואו לסיגעט תיכף התחיל לפקח ולעיין על כל עניני דמתא, לתקן להם תקנות טובות, לגדור גדר ולעמוד בפרץ, וחתימת יד קדשו נמצא על תקנות חברא קדישא, אשר הוא יסד, וגם נודע שם לפועל ישועות והרבה באו בצל קורתו להתברך ממנו.

וישטמהו בעלי חיצים

שש שנים ישב על כסא הרבנות בק"ק סיגוט, אך לא היו אלה ימי מנוחה ושלוה וימררו חייו בעלי חצים, והוא תיכף בבואו לשם ראה שלא ישבע נחת שם ורצה לעזוב את המקום, אולם אביו ואנשי שלומו לא נתנוהו לעשות זאת, ויעצו לו להמתין עד אשר תשך הסערה.

זמן קצר לאחר בואו לשם החלו בני הקהילה להציק לו ועמדו נגדו במחלוקת ואף העלילו עליו בפני שרי המחוז, שאת כל יגיע כפיהם חייבים הם לשלם לקהילה לצורך קיומו של הרב, שנים אחדדות לאחר מכן נתלהב הסכסוך ביותר, כאשר אסר את שחיטתו של השוחט מקרטשינוב, כי לא בדק בסימנים בעת השחיטה.

שמונה רבנים מגדולי ישראל עמדו לצידו של הגה"ק רבי אלעזר ניסן להיות לו לאחיעזר ולאחיסמך אחר שבררו הענין ונודע הדבר שנכון עשה במה שפסל השוחט, והי' כותבים מכתבים לחזק אותו, וגם לבני הגליל להשתיק המחלוקת, ובס' שו"ת דרך יבחר נדפסו מכתבי קודש שכתב הגה"ק בעל "מראה יחזקאל" אודות ענין זה: "ישאו הרים שלום לחיים ולחסד עד עולם, עיניו תחזנה בנין היכל ואולם, לכבוד ידידי הרב הגאון המאה"ג המפורסם שלשלת היוחסין החסיד ועניו נ"י עה"י פ"ה כקש"ת מו"ה אלעזר ניסן נ"י האב"ד דק"ק סיגוט והגליל יע"א. אותיותיו הקדושים הללו באהלי ביום שבוע העבר, והייתי משתתף בצער של ת"ח וקירות לבי הומה לי אל לא טובה השמועה בנידון השוחט הפסול ר"מ הידוע, כי בערה כאש רשעה להכשיל רבים... והנה עיניו הבדולח לנוכח יביטו בהמכתב שצירפתי פה לאנשים גליל דמר, אולי יכנסו דברי באזניהם למען ישמעו ויראו ולא יזידון עוד, ובזה אצא ואומר שלום שלום למר ולתורתו ושפעת שלומו יגדל וישגא מאוד אחריתו כמעיין המתגבר וכצאת השמש בגבורתו כנפש היפה ונפש אה"נ הדורש שלומו וטובתו כל הימים בלב תמים. הק' יחזקאל פאנעט

וזהו פתשגן הכתב אשר כתב הגה"ק בעל "מראה יחזקאל" לאנשי הגליל הנזגר באגרת הנ"ל: הטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם, צדק ומשפט אורחותם, ויהי כנהר שלומותם ה"ה אמוני שלומי ישראל, יראי ה' וחושבי שמו תושבי גליל מאראמאראש כל איש ואיש לפי מהללו יתברך וישתבח באהלו, ויהי שלום בחילו, עד בוא מלך ישראל וגואלו. קול ענות אנוכי שומע הכצעקתה הבאה אלי על שלשה פשעי השוחט ר"מ מישוב קרעטשינוב, אשר שינה ושילש באולתו בתועבה כפולה ומכופלת, נדרשתי לאשר

שאלוני כבוד הרב הגאון המפורסם בנש"ק מהרא"נ האבדק"ק סיגוט והגליל עם העתק מהגב"ע והפס"ד אשר נגזר מהבד"צ על השוחט הנ"ל... ועתה ברוכי ה' החרדים על דברו, אליכם המצוה הזאת אחיי נא אל תרעו הנזרו לכם מהתגאל בזבח תועבה, ומרק פיגולים כליהם, ונפלאת היא בעיני כי המצא ימצא אחד העם אשר לבבו פונה היום להתריס נגד הה"ג אב"ד נ"י בהמרות עיני כבודו, כעת במקום ימריא כמתלהלה יורה זיקים לאשמת העם אל תאבו ואל תשמעו לו, ולא תהי' זאת לכם לפוקה ולמכשול, ושלא לכוות בגחלתו של הגאב"ד נ"י הזהרו ובכבודו אל תתימרו ויהי כן ה' עמכם, ישפות שלות השקט בארמנותיכם, ותחזנה בציון עיניכם, ויהי נועם ה' עליכם. הכ"ד אוהביכם הנאמן הדורש שלומכם וטובכם. הק' יחזקאל פאנעט החונה פק"ב והמדינה

כן נדפס תשובה ארוכה בענין זה בשו"ת אמרי אש (יו"ד סי' ב') להגאון בעל מהר"ם א"ש, וכמו כן בס' אבן המאיר (ח"ב) נמצא תשובה אליו בענין זה מהגאון ר' פאליק זצ"ל האבדק"ק סעליש יצ"ו, ועוד.

אלה וכאלה הוסיפו מתנגדיו והעיזו לנתק את הציצית מטליתו בשעה שהתפלל, ובכל עת שדרש, כדי להכעיסו המה יצחקו וידברו בקול, גם העיזו לשבור חלונות ביתו ואוהביו וידידיו קראו לאסיפה, אכן אין איש נענה לבקשתם, פע"א באו לפניו מתנגדיו והציקו לו מאוד, וחם לבו בקרבו אש תבער בו, וקרא ואמר: "למי עוללתם ככה, לאיש כמוני נוטר ברית קודש", וזקני החסידים מספרים שהאנשים האלו אשר עמדו לנוכח לא הוציאו את שנתם כי מתו במיתה משונה ר"ל.

כהנה וכהנה הוסיפו בני עוולה לענותו, כי רשעים האלו אשר כים נרגשו השקט לא ידעו וכל מחשבותם רק רע כל היום, עד שבאחת הלילות הציתו את ביתו בארבע פינותיו ונמלט על נפשו ביחד עם אנשי ביתו, בחמלת ה' עליו, אז החליט כי כבר שתה מכוס התרעלה די והותר, ועלה אצלו בהסכמה להעתיק את משכנו למקום מגורת אביו זצ"ל לק"ק אוהעל.

וסיפר מרן רביה"ק בעל ברך משה ז"ל שא' הטעמים שעזב מהרא"נ את סיגוט היתה מפני שבני העיר היו עניים ואביונים והיו הולכים יחף בלי מנעלים לרגליהם, וכך נכנסו בביהמ"ד להתפלל, וזה לא ה' יכול רבי אלעזר ניסן לראות בחילול בית ה'.

לאחר זמן קצר קבלוהו לאב"ד דראהביטש אשר שם הוקירוהו והעריכוהו לפי גודל גאונותו וצדקתו ועוות נותו וישב בכבוד ובמנוחה, והי' האב"ד והמנהיג הרוחני של הקהילה במשך חמש עשרה שנים עד יום פטירתו.

וכדאי להעתיק מה שכתב הגה"ק בעל שמן רוקח ז"ל לבנו, וז"ל בא"ד: "ושמחתי כי ת"ל נתרומם קרנך לק"ק דראהביטש שהיא עיר גדולה לאלקים, ותדע נאמנה כי הגדול שבהם הוא הרב הגדול מוה"ר אלעזר ניסן בן הגאון החסיד אבד"ק אוהעל, ולפי הנשמע הוא אדם כשר ולמדן מופלג..."

ביום כ"ח תמוז שנת תר"א כאשר נפטר אביו הי"מ בקשו ממנו אנשי אוהעל לבוא ולשבת על כסא אביו כי כן צוה אליהם לפני מותו, אולם הוא סירב והציע להם לקבל בנו בכורו ה"ה מרן הייטב לב זי"ע, וכתב להם בזה"ל: "לא אוכל למלאות משאלותיכם המשרה היקרה עלי, אם יש את נפשכם הנדיבה יקרא שם בני עליכם, הנהו הושיבוהו לכסא הוראה", ואחר ת"ב נגמר הדבר ונתקבל בעל "ייטב לב" לממלא מקומו של זקינו הי"מ.

עבודתו הק'

דרכי עבודתו גבהו ונשגבו למאד בדרכי ה' וסדר היום שלו הי' עד שעה ב' אחר חצות הי' מלובש בטלית ותפילין של ר"ת ואח"ז בשעה ג' או ד' אכל סעודתו ותפילת מנחה הי' מתפלל ג"כ בתפילין של ר"ת בלא טלית, ומעריב הי' מתפלל כשתי שעות אחר צאת הכוכבים.

דביקותו בה' הי' הפלא ופלא וכל תנועותיו הי' רק ביחודים, אף בעת שאיפתו בטאבאק ראו בו שמייחד דברים נשגבים, לא לקח בשום פעם טאבאק תיכף אשר פתח את "השאכטיל" כי אם חמשה או ששה פעמים לקח בין אצבעותיו והניח עד אשר לקחו להחוטם, ופעם אמר כי טבק ר"ת ק'דוש ב'רוב ט'ובך.

כל דרכיו הי' בהצנע לכת, ולא רצה שחסידיו ומעריציו יטריחו את עצמם לבא אליו ואף כי באו מרחוק שולחם מפניו, הי' ענוותן ושפל ברך בעינו עד מאוד, ואהבת ישראל הי' תקוע בלבו כ"כ עד אשר בגודל ענותנותו אמר "אשר במצוה הזאת בכחו להתפאר שיש לו אהבת ישראל באמת" וכן נכתב על מציבת קבורתו.

מעולם לא נהג לכתוב חידושיו כי הי' לו כאב עינים והי' קשה עליו מלאכת הכתיבה, ועל כן לא נשארו ממנו בכתובים ובנו מרן הייטב לב מביא בספריו כמה פעמים מה ששמע מפיו.

ועל אף שלא הביט בספרים מחמת כאב עיניו כי אם לפרקים מכל מקום הי' רגיל על לשונו דפים דפים גמ' ודפים בזוהר, ואמרו עליו חכמי לב שהי' מכירין אותו שמוחו כאחד מן הראשונים, ואף קודם הדרשה שנהג לדרוש בשבתא דריגלא לא עיין כמעט בספרים ואך לפרקים ציוה ליתן לו ספר אחד או שניים ועם כל זה הי' הדרשה יותר מב' שעות.

כמה פעמים ישב כמו ג' או ד' שעות בימי הקיץ אחרי סעודת היום של שב"ק ולא דיבר עם שום אדם וידו על מצחו ופניו הי' כלפיד אש ועמוק במחשבתו בדביקות.

צדיק גוזר

לא נפל מכל אשר דבר ונתקיים בו ותגזור אומר ויקם לך, ופע"א רצה אביו למסור לו החכמה מהקמיעות אך מגודל

ענוות צדקו לא רצה לקבלם, ואח"כ אמר אביו קודם פטירתו: "שכל מי שיצטרך דבר ילך לבנו כי הכח שיש לי בהקמיעות יש לבנו בפיו הקדוש שכל אשר גוזר הקב"ה מקיים".

פ"א שאל לילד אחד מה אתה לומד השיבו הילד אלף ושאל 'נו קאנסט דו מיר ווייז אַ אלף אויפן הימל" והשיב הילד ניין איך קען נאר ווייז אין סידור, אמר לו: איך קען אבער ווייז אַ אלף אויפן הימל", השיב הילד: יא וועז איך וואלט געווען אַ רבי וואלט איך אויך געקענט ווייז אַ אלף אויפן הימל, דבריו אלו מצאו חן בעיניו וסטר על לחיו של הילד ואמר לו: "זאלסט מיר זיין אַ אלטער יוד" ונתקיימו דבריו שנפטר בשיבה טובה.

פ"א בא אליו איש אחד עם ילדו שנפל עליו פחד פתאום מאיזה דבר השיבו שיעמוד עצמו על ספסל ויביט היטב בצורתו, כדי שיזכור את צורתו בעת שיבאו לו החולי הזה, וכן עשה ונעשה בריא.

פעם אחת הי' באונגארין ולא הי' שם דגים על שב"ק אמר לאשת בעה"ב דשם שיתנו על הכירה קדירה עם מים ובצלים וכן עשו ולעת ערב חצי שעה קודם שבת בא לבית ציפור אחד והשליך דג גדול והי' פלא.

פע"א כאשר הי' נכדו הגה"ק בעל ייט"ל זי"ע אב"ד באוהעל נסע אצל הרה"ק מראפשין ונסע דרך דראהביטש, ואחיו הרה"צ ר' נחום צבי זלה"ה כאשר ראוהו מרחוק אמר הבשורה לאביו זללה"ה כי בנו הייט"ל בא אצלם על שב"ק, ואהיו אמר לו: תראה כי לא ירצה להיות כאן על שב"ק כי הוא נוסע לראפשין, וכן היה כי שאל אותו אחיו אם יהיה כאן בשבת אמר "לא" כי פניו מועדות לראפשין.

אשכבתי' דרבי

בערב שבת שלפני ראש השנה בשנת תרי"ד, שמונה ימים קודם פטירתו הלכו כמה תלמידי חכמים יראים שבעיר לקבץ מעות לצורך פדיון שבוים נחוץ מאוד ובאו גם לביתו של רבם, ובאותו יום כבר נפל למשכב וחלה את חליו אשר לא קם ממנו עוד, והיו עינו זולגות דמעות ואמר: "אחינו עוסקים במצות פדיון שבוים וכחי אין אתי להיות להם לעזר לזכות בהמצוה הגדולה הזאת כדרכי אויה לי".

בליל שב"ק בין כסא לעשור שלמחרתו הי' עיוה"כ בשנת תרט"ו כשעה אחת קודם עלות נשמתו הטהורה השמימה ישב על מטתו ולקח בידו הטאבאק וכדרך התנהגותו בעת שהי' בריא אולם כן נהג אז ולא ניכר שום השתנות אם שהי' גוסס והי' לפלא בעיני אותם שראו את הדביקות הנפלא הזה.

כשראתה הרבנית הצדיקת ע"ה אשר בעלה הקדוש הנהו מסוכן מאוד וסכנת מות מרחפת עליו לא סרה תכשיטי' בעת הלכה על מטתה בחשבה שאם תסיר התכשיטין ויהי' מה שיהי' שוב לא יהי' נכון להלבישם ולא רצתה לנהוג אבלות בשבת ועלתה על מטתה להנפש מעט, ותקם בעוד לילה בעת יצאה נשמתו, והתכשיטין על ראשה, וביום השבת לא אמרה דבר ואף דמע לא תדמע עיני' מגודל קדושת השבת, ואכלה סעודת הצהריים בחדר האחר כדרכה בכל שבת לא חסרה דבר, ואף שלוש סעודות אכלה, ורק אחר צאת הכוכבים בעת הדליקו הנרות והניחו גוף הקדוש של בעלה על הקרקע, אז הסירה התכשיטין מעלי' ונכנסה לחדר שבעלה הקדוש מונח לספדו ודמעתה על לחי' ופי' פתחה בחכמה ואמרה: עד כה הי' בעלי אומר בכל עי"כ קודם כל נדרי פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתיך, ועתה ג"כ ליל עי"כ ונאמר בעוונותינו פלגי מים תרד עיני על שבר בת עמי, וזלגו עיניה דמעות מאין הפוגות ואין לשער נהרי נחלי דמעות שירדו מהמון אנשים ונשים מהקהלה הקדושה והגדולה עיר דראהביטש אשר שמעו קול דבריה קול היורדים חדרי בטן.

בערב יוה"כ שחרית כאשר הובילוהו לקבורה אמרה הרבנית להמשרת כי ערב יום הכיפורים היום וצריכים להכין סעודה כמו בי"ט, הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו ולא ארכו הימים כי בשנה שאחריו יום ג' עשי"ת תרט"ז שהוא בתוך שנה של פטירת בעלה בשנת מלאת לה שבעים שנה עלתה נשמתה הטהורה בגן עדן.

גלוי וידוע שהגה"ק בעל דברי חיים זי"ע קרא נכדיו בשם אלעזר ניסן וצוה לבניו שג"כ יקראו בניהם בשם זה אבל רובא דרובא מאותם שנקראו כך לא הי' זרע של קיימא, על כן כשנולד בן להגה"ק ר' ברוך מגארליץ ואביו הד"ח צוה שיקרא אותו בשם אלעזר ניסן ומה גם כי הבן הוא נכדו, כי ר' ברוך הי' חתנו של מרן הייט"ל, ולא הסכים ר' ברוך בטענה שאינם קיימים אז אמר לו אביו שיקרא אותו סיני אשר אותיותי' כמו אותיות ניסן והוא הרה"ק ר' סיני אבד"ק זמיגראד זצ"ל וכן נוהגין עד היום הזה נכדיו לקרוא סיני תחת ניסן.

זרעו אחריו

א) מרן הגה"ק בעל הייטב לב זללה"ה, ב) הגה"ק רבי שמואל מגארליץ זללה"ה, ג) הגה"ק רבי נחום צבי מדראביטש זללה"ה, ד) בתו הרבנית הצדקנית מרת חנה ראכיל שהיתה נשואה להגאון ר' ישראל יעקב הכהן ראפאפורט אבדק"ק טארנוב בעל שו"ת מהרי"ך, אך היא מתה בקיצור ימיה בלא בנים ר"ל. יסופר שפע"א שלח הגה"ק ר' אלעזר ניסן קוויטל להרה"ק החוזה מלובלין והזכיר בו את שמות בניו ויהיה כאשר קרא החוזה את השם "יקותיאל יהודה בן רויזא בלומא" ה"ה הייט"ל נענה ואמר: "עס שיינט עס שיינט" וכשקרא שמה של בתו "חנה ראכיל בת רויזא בלומה" אמר: "נעבעך נעבעך", וכן היה, שכאמור הרבנית חנה ראכיל נקטפה באבה על פני אביה ואמה ל"ע, ומרן הייט"ל האירה הארץ מכבודו.

שבת שובה

הנה יום גאולה מחטאיו ומפשעיו, יום שבת אם תשמרו בכל פרטיה ודקדוקיה, בדבור ובמעשה ובמחשבה, כי עיקר ושרש גדול ויסוד מוסד אל התשובה היא שמירת שבת כהלכתו גם בכל השנה, וכמאמרם ז"ל כל השומר שבת כהלכתו, אפילו עבד עבודה זרה, רחמנא ליצלן, כדור אנוש מוחלין לו, ולכן זה שמו אשר יקראו לו לשבת שבין כסה לעשור, "שבת תשובה" כי שמירתו כהלכתו הוא יסוד ועיקר לתשובה, לכן יזהר בו האדם מאד ומאד לשמור ולעשות אותו כהלכתו בכל פרטיו ודקדוקיו, וגם מלדבר בו שיחת חולין, חס ושלום, וגם לטהר רעיוניו ומחשבותיו שלא יחשב בעניני עולם הזה כלל וכלל, רק ביראת השם כל היום, ואז מוחלין לו על כל מה שחטא בכל שבתות השנה מיום הולדו ועד עתה כנ"ל בשם האר"י ז"ל ובודאי בני ישראל קדושים הם, אף המון עם נזהרים בשבת זו לטהר עצמם במקוה בשחרית קודם התפלה, אף שאינם נזהרים בכל שבתות השנה, גם תכף אחר סעדת שחרית הולכים לבית הכנסת לומר ספר תהלים עד תפלת מנחה.

(יסוד ושרש העבודה)

◆◆◆

נבאר שם שבת תשובה ע"ד שאחכז"ל אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד הי' נגאלין, נוכל לומר שהרמז על שבת תשובה ששמו מורה עלי' שבת כפיל, כי שבת כפשוטו וגם תשוב"ה אותיות שב"ת בתוכה, להורות כאשר ישמור האדם שבת זה כהלכתו ויכין עצמו לשוב בתשובה שלימה יוכל לגרום הגאולה, וזהו אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות היינו שבת תשובה שבו שני שבתות כנ"ל מיד היו נגאלין, ונוכל עוד לרמז כי הנה יוה"כ נק' שבת שבתון, ובשבת זה נוכל לעשות הכנה על יוה"כ, ולכן נק' שבת תשובה ב"פ שבת, גם ר"ת מן שב"ת וס"ת מן תשוב"ה הוא אותיות ש"ה גי' היצ"ר ששבת זה מסוגל להכניע היצר.

(דעת משה)

◆◆◆

אמר מה שאנו קורין לשבת זה ש"ת אי משום שהוא בימי תשובה, הלא באמת כל שבתות מסוגלים לתשובה כמ"ש אם תשוב, גם אמרו שבת בו תשוב ונ"ל כמו ששמעתי מהרבי מקאצק זי"ע ע"י שני דברים יכולין להושע בכל טוב אפי' לביאת משיח, והוא ישוב הדעת ומנוחה כשה"כ בשובה ונחת תושעון וזו שבת שובה, כי ע"י שבת זה נוכל לבא לישוב הדעת ומנוחה.

(זר זהב)

◆◆◆

שבת זו נקראת שבת תשובה, ויש בה ג' עניני תשובה, א' שבת היא לעולם בחי' תשובה, עד"מ לבן המלך שנתרחק מאביו מסיבת וסר כל ידיעה והערכה בכבוד המלך, וקרבו המלך והכניסו לחדריו, ובראותו גודל כבוד המלך ותפארתו בוכה הוא ומתחרט מאד על שנתרחק ממנו כל הזמן, וכמ"כ היא בחי' שבת, ב' בשבת נותנים לאדם נשמה יתירה, והנשמה מאירה לו את הדעת ועי"ז עושה תשובה ומתחרט על מעשיו בכל השבוע, ג' בכל שבת ישנה הארת הדעת ע"י שמשה רבינו ואלף נשמתין מתפשטין בעולם ומאירים את נשמת בנ"י והדעת מתגדל ובשבת תשובה שיש עוד הארת הדעת מקדושת עשי"ת אין כל ספק שהדעת מתגדל עוד יותר בודאי וזהו בחי' תשובה.

(כ' הרמ"מ)

◆◆◆

שבת זו נק' שבת תשובה, ע"פ המובא מהאריז"ל שכל יום מעשרת ימי התשובה מתקן את יומו, היינו שיום א' מעשי"ת מתקן מעשיו שבכל יום א' מימות השנה, וכן הלאה וא"כ השבת מתקן את כל שבתות השנה, והנה ענינו של שבת הוא וקראת לשבת עונג ר"ל שכל העונג שלך יהיה רק משבת ולא מענינים חומריים, ואם לא הי' בבחי' זו בכל שבתות השנה צריך לתקן זאת בשבת זו כמ"ש צריך לשוב בשבת זו, כמ"כ צריך לשוב בשבת זו על כל השבתות שלא קבל בשמחה ועונג כראוי וכנכון.

(הס"ק מסלונים)

◆◆◆

אפילו אם אין שומרים רק שעה אחת בשבת כל כך גדול כוחו של שבת שבשעה אחד של שבת כלול הרבה שבתים, ובזה מישב מה שיש סתירה בדברי חכמינו ז"ל שבמקום אחד אמרו אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין ובמקום אחר אמרו שבת אחת, רק באמת אין זה סתירה שלהגאולה יש צורך שמירת שתי שבתות כמו שאיתא על זה טעמים רק אין צריכין בכל מקום לפרש שתי שבתות מפני שבשבת אחת כלול הרבה שבתות כל שכן שתי שבתות ובפרט שבת שבתוך עשרת ימי תשובה הוא גדול מאוד כמו שאית' בספרים שבכל יום מהז' ימים שבין ראש השנה ליום

הכפורים צריכין לתקן כל הימים של כל השנה נמצא שבשבת זו צריכין לתקן כל השבתות של כל השנה וכלול בשבת זה כל השבתות שעברו ושעתידין להיות, ובכל שבת יש התעוררות הגאולה שהרי על ידי שבת אחת יכול להיות הגאולה אם שומרין כהלכתן ונזכה לשמירת שבת כהלכתו ולשנת גאולה וישועה בקדושה ובטהרה ולהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

(חידושי תורה מרביה"ק זי"ע פרשת האזינו)

◆◆◆

אפשר לתת טעם מה נקרא שבת זו שבת תשובה, כי מסגולת השבת לזכות את ישראל בתשובה עילאה, כדאיתא במדרש ששאל אדם הראשון את קין מה נעשה בדינך א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, אמר כך גדול כחה של תשובה התחיל לומר מזמור שיר ליום השבת, כי קין עשה רק תשובה מיראה והשב מיראה זדונות נעשים לו כשגגות ולז"א ונתפשרתי אבל השבת יש לה כח כפרה כמאמר חז"ל כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו ואיתא בטורי זהב ריש הלכות שבת שאף שיש לו חלוקי כפרה וכו' מ"מ בצירוף שמירת שבת מועיל לכפר והנה זה השבת הראשון אחר שקבלנו על עצמנו מסירת נפש בראש השנה בודאי זה יועיל שתשובתנו תקובל לפני הבורא ב"ה לכך שפיר נקרא שבת שובה ודייקא נקבע ענין זה על שבת זו שהיא אחר ראש השנה שקבלנו מסירת נפש על עצמינו כנ"ל ובוודאי מסוגל שבת זו לתשובה עילאה ולהכין עצמינו בתשובה ליום הכפורים הבעל"ט.

(ברך משה)

ערב יום הכפורים

כפרות

לוקחין בערב יו"כ תרנגול כפרה והוא נקרא גבר לתקן בחינת יסוד על דרך כאיש גבורתו כידוע מכוונת עיו"כ וזה מרומז בפסוק ויקחו להם איש שה לבית היינו שה עולה כפר"ה, בית עולה יו"ם כפורי"ם רומז על מה שלוקחין כפרה על יום כפורים, וזה שה תמים, היינו לתקן בחינת יסוד שעל ידי זה נקרא צדיק תמי"ם וכל כוונת של יום הזה הוא על תיקון בחינת יסוד, וגם אכילת דגים הוא בסוד זה, וזה איש לפי אכלו תכסו על השה רומז איש על בחינת יסוד כאיש גבורתו ותיבת פי עולה צ' הוא בחינת יסוד צדיק אכלו עולה דגי"ם ושה עולה כפר"ה היינו הן אכילת דגים בעיו"כ והן עשיית כפרה הכל הוא לתקן בחינת יסוד צדיק.

(עטרת ישועה)

תשובה

רמזו רז"ל בשקלים מי שאבד חותמו פי' צלם אלקים מעל פניו ממתינין לו עד הערב ערב יו"כ אם מוצאין לו כדי חותמו מצות ומעשים טובים נותנין לו ומחזירין לו הצלם ואם לאו אין נותנין לו.

(הרי בשמים)

◆◆◆

נראה דעיקר שזכו ללוחות אחרונות מכח התשובה שעשו בערב יוה"כ כי בלוחות הראשונות החטיאם השטן כדי שלא יזכו אל הלוחות ביום האחרון, שהיה מוכן משה רבינו ע"ה לירד מן ההר למחרת ובודאי גם באחרונות עמד השטן בכל כחו לעכב אותן ולהחטיאם, ואבותינו גברו עליו, ועיקר בעל תשובה באותו מקום ובאותו הזמן, ולפי שעמדו על נפשם זכו לתשובה שלימה וזכו לקבל לוחות אחרונות ולכן איתא שהשטן מתגבר בערב יום כיפור לפי שהיטב חרה לו אשר נצחו אותו ביום הזה.

(שפת אמת)

◆◆◆

א"י בביאור הכתוב מ"ש לטהר אתכם מכל חטאתיכם ועוה"פ לפני ה' תטהרו, דהנה האמנם שיוהכ"פ אינו אלא פעם אחת בשנה, מ"מ אצל הבוכ"ע שהוא למעלה מן הזמן יתכן להטהר תמיד, שהוא יכול למחול על העונות גם בכל השנה וזה הכח צריכין להמשיך מיוהכ"פ על כל השנה לזכות למחילת עונות, וז"ש כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם היינו ביוהכ"פ עצמו ומלבד זה לפני ה' תטהרו, שאצל הבוכ"ע שהוא למעלה מן הזמן יכולין להטהר תמיד, וע"י קדושת היום של יו"כ יכולין להמשיך הטהרה על כל השנה.

(דברי יואל)

◆◆◆

א"י עפימ"ש הטו"ז (בה' ר"ה סוף סימן תקפ"ה) שנתגלה לו בחלום פי' הכ' בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' דהכוונה קודם תרועת המלך ה' יעו"ש, והנה האמנם שאף אם אין עושין תשובה אלא ביוהכ"פ בלבד אזי ג"כ עצומו של יום מכפר, מ"מ לזכות לטהרה שלימה וגמורה שיהי' לטהר אתכם מכל חטאתיכם, צריך לזה להקדים ולעשות תשובה בכל אלו ימי התשובה המוקדמין לפני בוא יום ה' יום הדין הגדול הזה יום הכפורים, ואך אם ככה יעשו אז יכולין לצאת ביוהכ"פ בטהרה גמורה מכל חטאתיכם, וז"ש הכ' כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם, אמנם לזכות לזה צריך שיהי' "לפני ה'" תטהרו, היינו להקדים בתשובה ולטהר את עצמו גם לפני בוא יום ה' הגדול והנורא הזה ועד"ז תזכו שיהי' לטהר אתכם מכל חטאתיכם.

(דברי יואל עמ' שנ"ו)

צדקה

פעם אחת רצו אנשי ק"ק מעזיבוז לבטל מנהג שיושבין עם הקערות בערב יוה"כ, שמבלבלין, ושמע הבעל שם טוב ולא הניח לבטל וסיפר להם מעשה, שבשנה אחת קודם יה"כ

נתקשרו הקליפות יחד לבל יניחו תפילות ישראל לעלות למעלה, וכיון שהתחילו לקשקש בקערות ערב יוה"כ שמשמיע קול בהשלכת המעות מאותו קול נתפרדו הקליפות כולם.

(פאר לישרים)

◆◆◆

הנה ידוע שיש כמה עבירות אשר רק מיתה ויוהכ"פ מכפרים אבל יוהכ"פ בעצמו אינו מכפר וכמבואר בש"ס יומא ולזה י"ל שהוא מקטרג ביוהכ"פ שעשו כמה עבירות עד שאין כח ביוה"כ בעצמו לכפר, אמנם העצה לזה ליתן צדקה שהוא מצלת ממיתה כמו שכתוב וצדקה תציל ממות, ואז יוהכ"פ בעצמו מכפר גם כן ונכתבים ונחתמים לחיים.

(תפארת בנים)

לרצות את חבירו

החטא שבינו לבין חבירו צריך לרצות את חבירו, ולא כמו שראיתי מקום שנהגו בערב יום הכיפורים סמוך להתחלת ש"ץ כל נדרי, הולכים האוהבים זה אצל זה בבית המדרש לבקש מחילה מחבירו, והוא לא שונא לו ולא מבקש רעתו, ויגיד עליו ריעו ויאמר לו כי לא ידע ממנו שום דבר רע מעולם כי אם טוב בהחלט, הנה אמת ושלום נפגשו ומוחלים זה לזה במקום שלא היו צריכין מחילה כי היה לבם שלם זה עם זה כל ימיהם לעולם, אבל השונאים זה את זה נשארים במקומם ואינם הולכים זה אצל זה, על דבר אשר לא קדמו אותו חבירו לילך אצלו בראש ומי כהחכם יודע פשר דבר בין שני שונאים שהם חכמים בעיניהם, וכל אחד חושב בדעתו שהוא צדיק בריבו בל למד צדק מרב, דבמקום גדולתו שם נראה גבורות ענותנותו ללכת אחרי האיש הטבח ההוא להוציא הדברים שיש עליו בלבו אף על פי שהטבח חטא לו כמו שפירש רש"י שם במקומו קל וחומר לכל אדם אצל השוה לו, וכן שכל לגדול הימנו שילך אצלו לפייסו, ויאחזנו ולא ירפנו ובדברים ירצנו עד שיאמרו רוצה אני יענה ויאמר סלחתי כפי כן לבי.

(של"ה מסכת ראש השנה)

◆◆◆

איתא בגמ' עבירות שבין אדם לחברו אין יוה"כ מכפר וי"ל הטעם מחמת כל זמן שלא ריצה לחבירו יש קטרוג למעלה ואינו מניח לכפר עליו עד שירצה חבירו שכל זמן שיש לחבירו תרעומת עליו אז יש למעלה כנגדו קטרוג עליו, וכיון שנתרצה חבירו חלף הלך לו המקטרג.

(נועם אלימלך בהעלותך)

מצות האכילה

הטעם על מצות אכילת ערב יוה"כ נראה לי, דהנה ידוע כי שני דברים המתייחסים בענין אחד הגם שהמה הפוכות זה מזה, מכל מקום כשיש איזה התייחסות ביניהם על כרחך יש ביניהם דבר ממוצע, וכמבואר דבר זה בספר יצירה והנה העינוי הוא בהיפך מאכילה על כרחך יש איזה יחוס ביניהם, ובקיצור הדבר שבענין אכילה מצינו אם אוכל אכילה גסה מקרי עינוי לנפש שאין לו הנאה מזה האכילה ואדרבה עינוי הוא לו ובעינוי מצינו שנתייחס לאכילה כמו שמצינו שר"י החסיד זלה"ה התענה בשבת ואמר כי זה עונג לו, ומצינו שגודל הדביקות מקרי אכילה כמו ויחזו את האלקים ויאכלו ובאמת התענית באהבה ויראה מזון לגוף ונשמה והנה בערב יום כפור הוא הבחינת אמצעי המיחד אכילה והתענית שאכילה הוא בגדר עינוי שאינו לתענוג גופני רק בדביקות גדול לקיים המצות ולכן הוא מחבר הבחינת אכילה של כל ימי השנה לבחינת התענית של יום הקדוש.

(דברי חיים)

◆◆◆

כתב בשל"ה דעינוי נפש דערב יו"כ על ידי האכילה הוא כדי שיענה הנשמה וזה תענו נפשותיכם דייקא תרי נפשות הנשמה בערב יו"כ והגוף ביו"כ והטעם לפי ענ"ד שכל דבר יתוקן בדומה לו, ולכן רדיפת התאות הגשמיות יתוקנו בצום דיוה"כ ומיעוט עונג בשבתות וימים טובים וסעודת מצוה והדומה יתוקנו באכילת ערב יו"כ.

(חת"ס דרשות)

◆◆◆

בגמרא כל האוכל בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי דזה ידוע דבעש"ת אם האיש ישראל מסתכל במעשיו זוכה לתקן את העובדות של כל השנה, כל יום הוא מתקן (זה היום של) כל ימי השנה, וביוה"כ נתתקן המחשבות של כל ימות השנה דידוע דמי שהוא צדיק אפילו כשיש לו עובדות מתוקנים מכל מקום צריך לראות ולתקן המחשבות כראוי, לפי שאי אפשר להמלט ממנה (שלא יהא חסרון בזה) וביום הכיפור נתתקן המחשבה כראוי, ולכך בערב יוה"כ צריך לראות לתקן העובדא יותר ויותר למען יהיה כלי שלימה שעל יד זה יוכל לתקן ביום מחר גם המחשבה, ולכן מצוה לאכול בתשיעי כדי לתקן העובדות של כל השנה, וממילא יהי' אחר כך ביכולת לתקן המחשבה ביוה"כ [וכו'] ולכך צו"ם מספרו קו"ל כנודע, לפי שע"י הצו"ם נתעלה הקו"ל, וע"י האכילה של יום התשיעי יש בכח ביוה"כ להתעלות המחשבה כתיקונו.

(מדבר קדש)

◆◆◆

צריך להרבות ביום זה באכילה ושתיה ולכן צריך לאכול כפי ערך ב' ימים.

(פרי עץ חיים)

מעלה האכילה

כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי מרמז בזה שרצון השם יתברך להמתיק הכל, היינו שגם כל הנאות וחמדות עולם שנכללים בענין אכילה

כאשר אנו אוכלין במצות השי"ת עלינו, גם האכילה נחשבת כמו העינוי של יוה"כ שהוא לטהר את הנפש כמו שנאמר תענו את נפשותיכם וגו' תטהרו, כן כך האכילה של ערב יוה"כ גם כן לטהר את הנפש מאחר שכל רצונינו רק מה שהוא רצון השי"ת ועליו נשליך יהבנו וכו', וזהו לפני ה' תטהרו היינו שהאכילה בערב יוה"כ שהוא לפני יום הגדול והנורא הוא טהרת נפשנו כמו העינוי של יוה"כ.

(תורת אמת)

◆◆◆

אכילת ע"כ הוא לתקן בחינת יסוד צדיק שנפגם על ידי שלא היה הזווג בקדושה וטהרה וכדומה.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

על ידי אכילת ערב יום הכפורים אכילה של מצוה מתקנין כל אכילת זרות ומעלין כל הניצוצות קדושות, ועל כן זו"ל ר"ת ז'רוע ל'צדיק ו'לישרי ל'ב הידוע מכוונת זה הפסוק להעלות הניצוצות קדושות וכו' ואכילת ערב יוה"כ לתקן כל האכילות ולהוציא יקר מזולל.

(אמרי נועם)

◆◆◆

פתח ואמר כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי דער פסוק איז אויף אים מעלה, כי בזה מעלים כל האכילות ושתיות של כל השנה.

(בית אהרן)

◆◆◆

איתא בכתבי האר"י דבכל יום ויום מעשי"ת מתקן דבר אחד, וערב יו"כ מתקן מה שפגם באכילה ושתיה כל השנה ויו"כ מתקן מה שפגם בכל השנה מה שלא אכל.

(מדבר קדש)

◆◆◆

על ידי אכילת ערב יו"כ מביאין שובע לעולם כי כן הכוונה בכל אכילה להמשיך שפע וברכה, כיון שאוכלים ונהנים מברכה.

(זרע קודש)

◆◆◆

כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי ופירש רש"י שם כל המפיש באכילה ושתיה טפי עדיף, ודברי רש"י ז"ל צריכים ביאור, שזה אינו מבואר לכאורה מלשון הגמרא מאיזה טעם יהיה עדיף דוקא לאכול הרבה גם הול"ל דמפיש למיכל ולמשתה וכו' יל"פ שממשיך על ידי אכילתו שפע וברכה על כל השנה וזה דמפיש באכילה שמוסיף באכילתו תוספות ברכה לעולם.

(מאור ושמש)

◆◆◆

וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך יש לרמז זאת על אכילת ע"כ, שעל ידי אכילה זו בכוחינו לפעול רפואה לחולי ישראל ועל ידי אכילה זו שאנו עושים הכנה שיהיה בכוחינו לצום ביום הכפורים, מסיר הקב"ה כל מחלה מאתנו, על כן סיים והסירותי מחלה מקרבך שכן מקרבך עולה יו"ם כפו"ר.

(עטרת ישועה)

ליל יום הכפורים

לבישת הקיטל

לבשנו הקיטל ויש בזה ד' טעמים א' בכל עת בגדיך לבנים וכ"ש וכ"ש נשמתו על כן נכבס כל הכתמים והשני בגד מתים להראות שאנו מוכנים למסור וכו' ואם אינו מרחם הרי אנו חשובים כמתים, הג' כדרך שעומדים לפני בית דין של מעלה, הד' דוגמת לבישת בגדי לבן של כה"ג ביו"כ.

(ישמח משה)

◆◆◆

פירש אבא מורי הגאה"צ מו"ה אלעזר ניסן זללה"ה אבדק"ק דראהביטש מאמר חכמינו ז"ל לא היו ימים טוב לישראל כט"ו באב וכיוה"כ שבהן בנות ישראל יוצאות בכלי לבן שאולין כדי שלא לבייש את מי שאין לו, הענין כי נוהגין ללבוש ביוה"כ בגדי לבן הטלית וקיטל בגדי מתים, למען לזכור אחריתו כי באלו עתיד האדם אחר פטירתו לתת דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה אבל אז אין חכמה ואין עצה לזה לפייס את בוראו, כי אם עתה ברגע זו הן בעודנו חי עת לעמוד לפני בוראו בלב נשבר להתחרט על העבר ולבקש סליחה ומחילה מלפניו על כל החטאים וכו' אולי יחנן ה' צבאות וימחול לו, ואלו הבגדים הם שאולין לפי שעה כי הלא הם מיוחדים על אחר פטירתו אלא ששואל אותם לשעה זו למען להכניע לבבו בזכרו אחריתו, ובודאי כי בני עליה הם אין צריכין להכניע לבבם להתעורר בתשובה מכח אלו הבגדים המזכירים אחריתו של אדם, כי הם בלאו הכי שבים בתשובה בכל עת ובכל שעה מפחד ה' ומהדר גאונו, וכל שכן ביום הגדול והנורא הזה אשר לא יוכלו עמוד כמו רגע בלא תשובה אמיתית בלב שלם ובלב שמח, ולמה לובשין גם הם בגדים אלו, אין זה אלא שלא לבייש מי שאין לו בחינה זו להתעורר מאליו וצריך הוא לבגדים הללו לעוררו, וזה שאמרו יוצאים בכלי לבן שאולין מאחר הפטירה כדי שלא לבייש מי שאין לו ר"ל התעוררות אחר מבלעדי זה עכ"ד ודפח"ח.

(ייטב פנים ליי"ג מדות)

◆◆◆

אמרו חז"ל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב ויוה"כ שבהם בנות ישראל יוצאות בבגדי לבן שאולים כי

בחמשה עשר באב בודאי יודעין שהוא ההתחלה ללבן העונות והם בחינת בגדי לבן שאולים כמו כן ביוה"כ שאז כבר תקנו מעשיהם צריכין לידע שהם עדיין בגדי לבן שאולים שעדיין לא עשו כלום.

(צמח צדיק)

◆◆◆

בטעם לבישת הקיטל ביום הקדוש יש בזה שני טעמים בשו"ע טעם אחד לפי שאנו דומים ביו"כ למלאכי השרת וטעם ב' משום שהוא בגד מתים, ועל ידי זה לב האדם נכנע ונשבר עי"ש, ולכאורה שני הטעמים הללו סותרים זה את זה דלטעם הראשון הוא מעורר השמחה שאנו דומים ביום זה למלאכים, ואילו לטעם השני שמזכיר יום המיתה הוא מעורר עצבות ח"ו, אמנם אפ"ל דשני הטעמים אחד הם ושניהם לעורר שמחה, משום דבאמת שמחה גדולה הוא שבו בשעה שמלובשים בבגד מתים עדיין יכולים להתפלל לפני הקב"ה דהלא לא המתים יהללו יה כתיב ואז כבר אי אפשר להתפלל ולא לפעול מאומה, משא"כ עתה אע"פ שמלובשים בבגדים אלו מ"מ עדיין אנו יכולין להתפלל לפני ה' ולתקן את הכל ובזה שפיר יכולין לשמוח, והבן.

(דברי יואל דף שכ"ז)

כניסת ליל יו"כ

רואים בחוש שקודם כניסת ליל יום כיפור נופל אימה ופחד אפילו על הפחות שבישראל וזה מעזר אלקי יתברך שמו ששולח יראתו לכל אחד ואחד מישראל ולכן סמוך וכפר וכו' אחת בשנה [סוף פ' תצוה] לכי תש"א ר"ת א'דני ש'פתי ת'פתח, שי"ת פותח לנו שפתותינו להתפלל לפניו ולהמשיך כנ"ל.

(זרע קודש)

◆◆◆

בגמרא (ר"ה ט.) ועניתם את נפשותיכם בתשעה יכול בתשעה תלמוד לומר בערב יכול משתחשך ת"ל בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מלמד שמוסיפין מחול על הקודש אין לי אלא יום הכפורים שבתות מנין, ת"ל תשבתו, יום טוב מנין ת"ל שבתכם, והנה העין רואה ותעיד כי באותה שעה בעיוה"כ שמוסיף מחול על הקודש שמתחיל להתענות והולך לבית הכנסת להתפלל, אז תפול אימה ופחד על עם הישראלי וחיל רעדה יאחזון, וקמים לפני קונם בלב נשבר ורוח עצב וכל אחד מתוודה בלב מר, ואז הקב"ה חותר חתירה ומקבלו בבתי גואי, אמנם אחר שאומר כל נדרי אז עומד בלב שמח שהרי מברך ברכת שהחיינו וקיימנו וגו' שאין מברכין אלא על דבר ששמח בו, וזה שאמר הכתוב על יוה"כ שבת שבתון הוא לכם ר"ל שהוא לכם בחינת שבת שהוא יום שביתה ומנוחה ושמחה, ועניתם את נפשותיכם בעיני נפש והכנעה ורוח עצב ופחד, בתשעה לחדש בערב היינו כפירוש הגמרא בשעה שמוסיף מחול על הקודש ומתחיל להתענות אבל אחר זה מערב משתחשך ממש עד ערב ביציאתו, תשבתו שבתכם ר"ל תנוחו במנוחה ושמחה כמו בשבת ויום טוב.

(ייטב פנים לי"ג מדות)

הוצאות ספרי תורה

עכשיו בעונותינו הרבים בפגום הברית נפגמה התורה כולה ולזה מסוגל ליקח ספר תורה עתה בידו ולומר פסוק אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה ואיתא בהאריז"ל כי ראוי להתענות רג"ל תענית לתקן חטא אץ ברגלים אך בקראו זה הפסוק סמוך ליה"כ אזי לצדיק גמטריא רל"ד מתקן זה ואומר אני שהרמז או"ר עם צד"ק גמטריא אמ"ת על דרך אות אמת שהיא התורה והאות ברית קודש.

(חתם סופר)

◆◆◆

מה שפגמנו בברית קודש בזכות הספר תורה יעלה אות והטיפות מהקליפה אל הקדושה, ותאמרו פסוק זה כמה פעמים אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה אף שאין אתם יודעים הכוונה מכל מקום יעלה לרצון עם המכוונים ובבכי גדול תאמרו הפסוק הזה.

(ישמח משה)

◆◆◆

הנה שמענו וידענו שבוא יבוא המלך הקדוש בעצמו לזה העולם, היינו ביום הקדוש הזה שמשרה השי"ת שכינתו בבית הכנסת מקדש מעט, ומה אנחנו עושים הנה כולנו נסים לבית התפלה, ואומרים בלבנו הנה נבוא לפני המלך יתברך שמו בעצמו ודאי ירחם עלינו ויושיענו, אכן בבואם לפני הכנסת השי"ת משגיח עליהם ואין מכירים כלל, יעמוד ולא יכיר מראהו כי אין לו ח"ו צלם יהודי כלל, ואומר השי"ת הראינו את מראיך היכן המראה הקדוש שלך אשר בראתיך בצלם קדוש היכן הוא ואם אין לך המראה אז על כל פנים השמיעיני את קולך אולי אכירך בקול קול יעקב שתצעק אלי מתוך תשובה כי אם יהי קולך ערב אזי יומשך ומראיך נאוה שיתוקן הצלם אלקים, וכן מבואר בכתבי אר"י ז"ל שבמה שמפייסין עכשיו התורה ומחבקין ונושקין וצועקין מכאב לב מתוך תשובה וחרטה ועזיבת החטא, מתקנין החטאת נעורים ויתוקן הצלם אלקים אולי נזכה במהרה בימינו לגאולה שלימה.

(ערבי נחל)

◆◆◆

ועתה נפייס את התוה"ק מה שפגמנו בכ"ב אותיות שבה, ותהי' לנו למליץ יושר, ונקבל עלינו לעסוק בתורה כנ"ל דבשעה שיש ביטול תורה הסניגור נהפך לקטיגור ח"ו.

(דברי יואל דף שכ"ה)

◆◆◆

ועתה נוציא את הספר תורה לפייסה, ונבקש כולנו מחילה מתותינו הקדושה על מה שפגמנו בה בכל אות ונקודה, ונבקש נא ממנה, תורה הקדושה אנא תמליץ טוב בעדינו, כי באמת אלמלא אנחנו בית ישראל מי ילמוד את התורה ומי ישמור מצוותי, הלא כל האומות לא רצו לקבל את התורה ורק אנו אמרנו נעשה ונשמע אמנם באיזה פנים אנו מבקשים מחילה ממך, והלא בבושה גדולה אנו באים עדיך, כמה בטלנו בזאת השנה מלימוד התורה, מה עשינו כל השנה האיך הנחנו אותך בקרן זוויות, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה.

(דברי יואל דף ש"ל)

◆◆◆

וכמו"כ צריכין לפייס את הס"ת על עלבון התוה"ק שעוברין בעוה"ר על התורה מ'טרעט אויף א יעדע עשה און ל"ת וואס אזוינס איז נאכנישט געווען וצריכין לבקש מהשי"ת שיעזור אותנו שיהי' לנו קשר עם התוה"ק וכ"א צריך לקבל על עצמו לקבוע עיתים לתורה בוקר וערב חק בלי יעבור, וללמוד בכל עת פנוי כמה שאפשר אין לנו שיור רק התוה"ק דאס איז אונזער איינציגער כח מיט וואס מיר קענען זיך האלטן מיט'ן אויבערשטנ'ס הילף, כמו שאנו אומרים בכל יום כי הם חיינו ואורך ימינו, וזהו אחד מהשאלות ששואלין בבי"ד של מעלה קבעת עתים לתורה.

(מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע, תשנ"ז)

כל נדרי

בנוסח כל נדרי נרמז אשר אם ירדנו עשר מעלות הן בעניני פרנסה והן בעבודת הבורא אזי על ידי התשובה בעת הזאת נוכל לתקן זאת כי אות נ' מנדר"י רומז לנפילה ואות ד' לדלות ושפל המדרגה בעיני פרנסה הנרמז באות ר' כמו שאמרו ז"ל מי שיש לו מאתים זוז אל יטול מן הצדקה, ואות י"ד רומז על עבדות השי"ת כי אנחנו טרודים ומדולדלים בפרנסה ועל ידי זה אין בכוחינו לעבודת השי"ת אזי על ידי עת הזאת מתקנים זאת כי כ"ל נדר"י עולה שד"י שיאמר לצרותינו די.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

אומרים כל נדרי ביום כפור כי עיקר לשמור הלשון כי ברית הלשון מכוון נגד ברית המעור ובשעת אמירת כל נדר"י שעולה שד"י צריך לכוון לתקן בחינת יסוד שיהיה שורה שם שד"י כמבואר בכתבי האריז"ל.

(עטרת ישועה)

פגם הברית

מורי ורבותי כיום הוא הזמן לתקן את החטא הזה, וידוע מה שהצדיקים היו אומרים דבשעה שיהודים מתאספין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובפרט ביום הקדוש הזה אזי מתקבצין כל הניצה"ק והמה מתחננין ומבקשים עצמן אנא תעלו אותנו, נראה נא לרחם על הניצה"ק הללו ולא נניחם בחרפה ובבושה ובמה יכולים להעלות רק בדמעות שנורידין לפני הבוכ"ע נראה שלא לחוס על דמעות עינינו והשי"ת ירחם שמהיום ולהלאה נזכה לשמור את מחשבותינו ולשמור את עינינו ולשמור את הדיבורים, והרי ידוע דמכל עוון שעושה האדם נברא מלאך המקטרג עליו, וכמאמר המשנה באבות העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד, דע"י העבירה בורא האדם לעצמו קטיגור הלוחם עמו, ועד שאין מעבירין אותן מן העולם הרי אלו לוחמים עם האדם מלחמה כבידה, השי"ת ירחם שנזכה להעבירם מן העולם שלא יהי' להם ח"ו נצחון עלינו ונזכה ליצא בנצחון עליהם בעזהשי"ת.

(דברי יואל דף של"ה)

◆◆◆

ועל כן נראה לקבל עלינו לשמור את המחשבות ואת העינים והפה, שלא לחשוב מה שאסור לחשוב ושלא להסתכל במה שאסור להסתכל ושלא לדבר מה שאסור לדבר הגם שקשה כהיום להיות יהודי באמת, אבל אם רוצים לשמור את עצמן אזי הקב"ה מסייע להוציא לפועל את מחשבתו הטובה וכמ"ש במדרש הנ"ל שאם רק מתחילין לילך לעשות רצון הבוכ"ע אז הקב"ה מתקרב ובא לקראתינו, והגם שמבואר בזוה"ק פ' ויחי הנ"ל דלא מהני תשובה על החטא הידוע, אבל ידוע מ"ש בר"ח ובשלה"ק ובשאר ספה"ק דתשובה מאהבה מהני גם לחטא זה, והיש"מ פ' האזינו חידש דתשובה ברבים אף מיראה כוחו יפה כתשובה מאהבה, וא"כ גם תשובה הרבים מהני על חטא זה ואיה איפוא נמצא עוד תשובה הרבים כמו עכשיו ועל כן כולנו ביחד נבקש מהבוכ"ע וא–ל כביר לא ימאס בתשובה הרבים, וז"ש הכ' כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם אפילו מן החטא הידוע, וע"כ יהי' לפני ה' תטהרו שתזכו לקבל פני השכינה כולנו ביחד נזכה עוד לעבוד את הבוכ"ע מתוך נחת ושמחה מתוך סייעתא דשמיא ונזכה עוד לעשות רצון הבוכ"ע אשרי האיש וכמה טוב יהי' לו למי שיאמרו עליו לעתיד שהוא במעשיו סייע להגאולה ואוי ואבוי כמה מר יהי' למי שירמזון עליו באצבע שהוא עיכב את הגאולה ע"י חטאיו רח"ל, הבוכ"ע יעזרינו שביוה"כ זה נזכה לומר דברים אמיתיים לפניו ית"ש ונזכה לעשות רצון הבוב"ה באמת ולקרב את הגאולה.

(דברי יואל דף שמ"ח)

◆◆◆

מורי ורבותי כל אחד ואחד הרי יודע את מצבו ומעמדו ולב יודע מרת נפשו היכן הוא עומד במדה זו וכעת בהימים הקדושים יכולים לתקן וצריכים להתבונן שלא להפסיד את הזמן וכידוע מה שאמר ק"ז הישמח משה זי"ע שהי' רואה בהימים הקדושים את הניצוצות הקדושות שהפילו בני ישראל לתוך הקליפות, שהם באים לביהמ"ד למקום שמתקבצים בני

ישראל לשפוך שיחם לפני קונם ומבקשים שיעלה אותם מתוך הקליפות ובכן כעת צריך כ"א להתבונן ולהשים על הלב שבאים להביהמ"ד בהימים הקדושים להתפלל ולהתחנן לפני הבוכ"ע ואם לא יתקנו את אשר פגמנו במשך השנה הרי אמרו חז"ל שאין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה ויכולים להיות בביהמ"ד ולהתפלל ולבסוף נמצאים בחוץ, וע"כ צריך כ"א לראות לתקן את בדקי נפשו, וידוע מ"ש ק"ז מרן הקדוש הד"ח זי"ע עה"כ קץ כל בשר בא לפני וגו' שהתיקון להעון המר הזה היא מסירות נפש עד הקץ ממש, וכעת בעמדינו ביום הקדוש הזה יקבל כאו"א ע"ע לשוב בתשובה שלימה, ולתקן את אשר פגם וחטא על הנפש מתוך מסירות נפש.

(מהר"ם ט"ב דף קל"א)

להתענג בהעינוים

ה' עינויים אלו הם להיפוך תענוגים ר"ל שצריך להיות תענוג גדול כמו שמחויב להתענג בשבת באכילה ושתיה וכיוצא עכשיו צריך להיות לאדם תענוג על ידי ה' עינויים שהם ה' תענוגים, ונגדם הם ה' תפלות להתענג בם שזכה להיות לו בעולם הזה בחינת שליטת עולם הבא שאין בו בחינת אכילה ושתיה ויהיה לו ענויים הללו לתענוג שאין צריך לגשמיות עולם רק כמו בעולם הבא שהוא תענוג רוחני שהוא חיות לה'.

(אור החכמה)

◆◆◆

פירשו המפרשים אוילים מדרך פשעם ועונותיהם יתענו ר"ל מי שמתאוה לאכול אלא שמענה נפשו זה אינו מגדר חכם אבל העיקר היא כל אוכל תתעב נפשם שאפילו אם יתנו לו מעדני מלכים תתעב יתעבנו נפשו, שהרי ויגיעו עד וגו' מכח העון, ומי שפוסקים לו דין מות אפילו אם נותנים לו כל מעדן שבעולם אינו יכול לאכלו כי שקץ ישקצנו ותעב יתעבנו צריך שהיא התענית כל כך שמכח צער החטא והעונש אינו מתאוה לאכול ובזה נבין טעם אכילה בעיו"כ שנחשב לתענית כי אז מפחד ומאימת הדין ביום הגדול והנורא נפשו קצה באכילה ושתיה אלא שמוכרח לאכול כמצות התורה ואם כן האכילה צער הוא כמו מי שמענה נפשו בתענית כמו כן הוא מענה נפשו באכילה ושתיה לכן האכילה בתשיעי נחשב לו כאלו התענה אמנם התענית ביוה"כ נחשב לאדם חכם לתענוג ולא לצער שבזה יכופר עונו ויקרע גזר דינו וגם מרוב צערו מחטאיו אינו מתאוה לאכול כלל, כדאשכחן בשבת שמותר להתענות תענית חלום שזה נחשב לו לעונג וזה שכתוב ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב היינו באכילה ושתיה שזה יהיה נחשב אצליכם עינוי מצער האכילה מערב עד ערב תשבתו שבתכם ר"ל שהיא יום התענית נחשב לכם בחינת שבת שאתם מתענגים אותו באכילה ושתיה או בתענית שהוא עונג לכם כמו כן אתם מענגים זה היום באותו תענית שזה לכם לעונג ובזה יכופר עון בית ישראל.

(ייטב פנים)

◆◆◆

מעלת הה' עינויים והתענית

נקבל עלינו החמשה עינוין לכפר מה שפגמנו בחמשה חומשי תורה ולכפר על ד' מיתות בית דין וכרת.

(ישמח משה)

◆◆◆

יום הכיפורים בעת שישראל עוזבים כל טובות והנאות עולם הזה כדי לקיים רצון הבורא יתברך אז יבא כח וחיזוק לכל הטובות והרכוש שלהם.

(מי השילוח)

◆◆◆

איתא בזוהר הקדוש התענה בשבת קורעין לו גזר דינו של ע' שנה לכן בני ישראל שמתענין בשבת שבתון נמחל להם כל העונות וכמו דבכל שבת יום הששי מכין לשבת כמו כן ערב יוה"כ מכין התענית של יוה"כ.

(שפת אמת)

◆◆◆

התענית של יום הכיפורים רפואה הוא לכל האברים.

(תורת אבות)

תפילה

הנה ר"ה הוא בחינת ראש, ויום הכיפורים בחינת לב ועשין בו ה' עינוים ומתפללין ה' תפילות שכל הה' מדות מתענג בהם בלב שלם לעבודתו יתברך שמו ונגד ה' מוצאות הפה שיהיה פיו ולבו שוין.

(זרע קודש)

בדמעות

גבי עבודת יו"כ כתיב בכל הבגדים תיבת ב"ד, כי הוא ר"ת ב'כיה ד'מעה להורות אשר עיקר הוא להתפלל בבכיה ודמעה, כי שערי דמעות לא ננעלו.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

הבכיה הנעשה ביום הזה אם דרך עוצב בו היא לא תצלח, כי אין השכינה שורה לא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה והנה אין שמחה גדולה מיום הזה אשר באמצעותו נזכה לפשט כל עקמימיות שבלב בכח התשובה והצום והבכיה עד שנהיה בישרות לב אחד להתקרב למלך הגדול והנורא אבינו שבשמים להחזיר הנשמה למקורה וידו פשוטה לקבל שבים וביום הזה יכפר עלינו לטהר נשמותינו מטומאה, ועל דרך הזה תהיה כל הבכיות של יום הזה של שמחה שזכינו לקרב עצמינו להיות דבוקים באלקים חיים כולנו ביום הזה וזהו על דרך עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה.

(דברי שמואל)

◆◆◆

תפילת על חטא

בענין על חטא ביאר [הרה"ק מוה"ר פנחס זצ"ל מקאריץ] שיש הרבה שהם רק תנועה קלה באמוץ הלב לפי פשוטו לא שייך רק בצדקה, אבל הוא בכל הדברים ולא זכרתי הסיום היטב בועידת זנות פירש הרב ז"ל מלשון ידיעה בלשון אשכנז קענטשאפט, היינו שמדבר עם אשה בלשון חבה או ששואל בשלומה אפילו על ידי בעלה שהוא אסור כמ"ש באבן העזר גם זה מקרי זנות בוידוי פה פי' שאמרנו ווידוי רק בפה ולבו בל עמו בנטיית גרון בסקור עין הוא רק תנועה או ראיה אחד ואמר על זה טוב לכל אדם שיבחר לו דבר אחד על כל פנים מהעל חטא ויחזיק בו מאוד, כי בכולם קשה מאוד ליזהר כראוי.

(פאר לישרים)

◆◆◆

על חטא שחטאנו לפניך בווידוי פה על פי שראיתי בספר דרך משה על אלו שמכין על החזה בוידוי דברים בלא לב משל למה שעושין מהתחברות עצים עצל הגינה שמקשקשין על ידי הרוח להבריח העופות מפחדן כסבורין שהוא קולות מבני אדם הבאים לצודן, וכשמרגישין שהוא קול עצים אינם יראים ובאים בשעת קשקוש, כך הוידוי מבריח היצר הרע וסייעתו כסבורין ששם האדם אל לבו ושב אל ה' בכל לבו ובוודאי לא יפתח אחריו, וכשמרגיש שהוא קשקוש בעלמא בא ואינו מתייירא ולי נראה להוסיף נופך בהמשל שלפעמים שהעופות לא חשבו על הגינה לפרוח לתוכו וכששומעין קול הקשקוש ואינם יראים שכבר יודעים שהוא קול עצים בעלמא, אזו פועל הקשקוש הזכירה שנזכרו בזה הגינה לבוא לתוכו והבן, כך היצר הרע וחילותיו יות ר מתגברין בו שהוא מזכירן ומעוררן ומזכיר עון להתפס ומחטיאין אותו עוד יותר והיינו שחטאנו לפניך בווידוי פה ע"י ווידוי פה והבן.

(ישמח משה)

◆◆◆

נתקנו כל הוידוים על סדר הא"ב בכדי לתקן כל האותיות של הא"ב כולם.

(בת עין)

תשובה

פעם אחת אמר [הרה"ק מהר"ש מבעליא זצ"ל] בסעודת ערב יוה"כ כי ביום הזה יכפר ר"ל עיצומו של יום מכפר אבל עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם ר"ל שהדבר מוטל עליכם לטהר את עצמיכם מכל חטאתיכם ואחרי זה שמעתי מפי אחד ששמע זאת מפי מרן קדוש ישראל מרוזין זי"ע שאמר כן בסעודה הנ"ל ובכה מאד באמירתו זאת.

(דברי יצחק)

◆◆◆

ולקח את שני השעירים וגו' אמרו רז"ל במסכתא יומא בלשון של זהורית הקשור בראש שעיר המשתלח הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין ע"כ ולכאורה קשה טובא האיך משכחת לא הלבין הלא יוה"כ מכפר בכל ענין כמו שכתב הרמב"ם והנראה לי דיש שני מיני תיקונים לעבירה א' מחילה וסליחה שהקב"ה מוחל ואינו מעניש ב' רפואה לחולי ומכות פצעים של הנשמה מהעונות שחובל העובר עבירה בעצמו הנה יוה"כ הוא יום מחילה וסליחה וכפרה שהקב"ה מוחל וסולח אבל רפואה אינו רק על ידי תשובה כנאמר ושב ורפא לו והנה על פי זה מבואר לא הלבין הוא סימן שאף הקב"ה מוחל ואינו רוצה להעניש מכל מקום יש כל המכות והפצעים והרושמים האדומים בהנשמה שצריך לטהרן ולנקותן ולרפאותן לכך היו עצבין אבל הלבין הוא סימן שעשו תשובה גמורה ולא נשאר שום רושם של פצע וחבורה ונטהרו מכל וכל לכך היו שמחין.

(ישמח משה)

◆◆◆

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, יתבאר על פי משל למלך שהיה לו גן נטוע נטע נעמן, ואילנות גדולות וטובות ובהן פירות יפות אשר לא נמצאו ואין ערוך אליהם ובא אחד ודרס הנטיעות ועלה באילנות ההם ושוברן ונפלו הענפים עליו ושיברו עצמותיו, עד אשר מכף רגל ועד ראש אין בו מתום, וכל לבבו דוי, אוי לו על שברו, ועתה הוא מבקש רפואה כי גדול כים שברו אבל מי ירפא לו כי צריך סמי רפואות העולה סך רב, הוא איש עני ורש, ומבלעדו מי יחוס ומי יחמול עליו כי שלח ידו בגנת בית המלך, והיה כאשר הלך ילך ובכה ניחם בדעתו כי שתים עשה שהמרה נגד כבוד המלך ששבר אילנותיו ופירותיו וגם גרם רעה לעצמו בפצעים וחבורות כמעט אין מספר אז יעץ אותו אחד מאוהביו אשר תחלה ילך לפייס את המלך ולבקש ממנו מחילה וכפרה על אשר חטא נגדו והיה כטוב לב המלך עליו אז המלך בעצמו יחוס ויחמול עליו לרפאותו בסמי הרפואות כי כלום חסר מבית המלך ובידו הכח והממשלה לתת לו רופאים ורפואות ככל הצריך לו. הנמשל הוא מה דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' וגם ואשמה הנפש ההוא שגורם רעה לנפשו והעצה לטהר עצמו ממה שמעל בה' ממילא הוא ירפאני מחטאותיו וחסרונותיו שבו בעצמו, וזה שאמר הכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם יקנח אתכם מכל חסרונותיכם שבעצמיכם ישלח דברו וירפא, אך באופן לפני ה' תטהרו שנגד מה שעשיתם שלא כדת נגד מלכותו מזה תטהרו את עצמיכם, היינו לפייסו למחול על כבודו.

(ייטב פנים)

◆◆◆

ואל יבא בכל עת אל הקודש כלומר שאל יבא אל הקדושה אם יאמר בכל עת לגשת לשוב ועוד חזון למועד, כי מי יודע מה יהיה ומה יולד כי אם בזאת ר"ל כי אם ברגע הזאת

שעומד בו יכול לבוא אל הקודש אם לא יאחר פעמיו וזה שכתוב כי ביום הזה ר"ל אם יחשוב שאין לו כי אם היום הזה שעומד בן יכפר עליכם, כי באותו יום בודאי לפני ה' תטהרו דאם לא עכשיו וכו' וכל שכן שיש לחשוב כן ביום הקדוש והנורא הבא לקראתינו לשלום הוא יוה"כ שאחריה לא יהיה כמוהו עד יוה"כ הבא בשנה שאחר זה וכבר כתיב דרשו ה' בהמצאו וגו' על כן אחינו בני ישראל שימו על לבבכם הדברים הנאמרים ושובו אל ה'.

(ייטב פנים)

◆◆◆

ויש להוסיף על דברי קדשו לפרש את הפסוק באופן אחר קצת על פי דברי החת"ם סופר זי"ע בדרשות ליוהכ"פ שפירש בפסוק מקוה ישראל ה' מושיעו בעת צרה שהכוונה היא ע"ת צר"ה דייקא שהעת הוא צר, ולא צרות לב ח"ו כי ואתהלכה ברחבה כתיב ורוחב לב הוא כאמור אשריכם ישראל ושמחה גדולה היא לנו וכו' עי"ש, ולפי"ז יש לומר שהפסוק קאי על זמן הקדוש הזה שאנו עומדים בו עכשיו בליל יום הכיפורים שהוא עת רצון וזמן מסוגל לתשובה ולשבירת הלב כראוי לפני מלך אל חי וקיים ואם נשים אל לבנו את אשר לפנינו, אז בודאי נוכל לפעול ולהגיע עכשיו בזמן קצר ועת צר מה שלא נוכל להשיג בזמן אחר במשך של הרבה ימים וזה שאמר הכתוב שלח לחמך על פני המים היינו להשים אל הלב ולהתעורר לתשובה אמיתית כנ"ל כי ברוב הימים תמצאנו, אם תרצה לעשות כזה בזמנים אחרים של השנה צריך אתה לזה הרבה ימים.

(מהר"ם ט"ב ח"ב דף קל"ח)

קריאת התורה

בכל זמנא דצדיקייא מסתלקי מעלמא דינא אסתלק מעלמא ומיתתהון דצדיקייא מכפרת על חובי דרא ועל דא פרשתא דבני אהרן ביומא דכפורים קרינן לה למהוי כפרה לחוביהון דישראל אמר קודשא בריך הוא אתעסקו במיתתהון דצדיקיא אלין, ויתחשב לכו כאלו אתון מקריבין קרבנין בהאי יומא לכפרה עלייכו, דתנינן כל זמנן דישראל יהון בגלותא ולא יקריבו קרבנין בהאי יומא ואינון תרין שעירין לא יכלא לקרבא יהא להו דכרנא דתרי בני אהרן ויתכפר עלייהו.

(זוהר הקדוש פ' אחרי)

עת לבכות

ביום הכפורים קודם קריאת מיתת בני אהרן התעורר שנית על עון שכבת זרע לבטלה ר"ל ושהדמעות בעת הזאת תיקון גדול לזה.

(דברי שמואל)

◆◆◆

אמור אל הכהנים בני אהרן להזהיר גדולים על הקטנים כאן רמז מה שאיתא בזוהר כל המוריד דמעות על מיתת בני אהרן אין בניו מתים בחייו על כן רמז כאן אמור אל הכהנים שיתעוררו על בני אהרן שמתו ובזה מזהיר גדולים על הקטנים שלא ימותו בחייו.

(חתם סופר)

עבודה

ועל כן אנו אומרים סדר עבודה לשלם פרים שפתינו כי באמת הכל נעשה גם היום בשמים ממעל והכפרה שלימה גם בהתגלות בעולם הזה אלא שאינו בפועל ממש במעשה רק בדיבור שגם הוא גילוי אלא שאינו גילוי מורגש כל כך בפועל עד יערה עלינו רוח ממרום להיות מורגש בפועל גמור ביוה"כ בכל לבבות בני ישראל סילוק וביטול היצר הרע מן הלב לגמרי על ידי שילום פרים שפתינו ואז נזכה לגאולה שלימה ב"ב אמן.

(רסיסי לילה)

◆◆◆

כחוט השני שפתותיך הנראה לרמז בזה כי בזמן שהיה בית המקדש על מכונו היו כל ישראל מסתכלים על החוט השני כמו שכתוב אם יאדימו כתולע כצמר יהיו ועתה בעונותינו הרבים שאין לנו מקדש ולא כהן שיכפר רק שיח שפתותינו מה שאנו מסדרין העבודה של יום הכיפורים שהיה כהן גדול עושה בזה ונשלמה פרים שפתותינו וזה גם כן כחוט השני כמו שחוט השני היה מורה לסליחה ביוה"כ עתה בזמן הגלות הוא שפתינו התפלה במקום העבודה ואם יאדימו כתולע כצמר יהיו.

(תפארת שלמה)

תפילת נעילה

פירוש הצדיק מניקלשפורג תפלה לעני כי יעטוף מלשון ובהעטיף הצאן העטופים ללבן היינו שכל התפלה הוא מה שהעני' ורוכב על החומר הוא משיח צדקינו יעטוף יאחר מועדו וזמנו לבוא ואני מצאתי רמז לדבריו כי בתפלת נעילה ראוי להיות דיקא על איחור ביאת העני הזה כי נעילה אותיות להעני והבן.

(ישמח משה)

◆◆◆

בתפלת נעילה שעתה היא עיקר החתימה שהיום יפנה השמש יבא ויפנה בוודאי מהראוי שכל מי שנגע יראת ה' בלבבו באפס מה, הגם שעברו מה שעברו כבר מימים קדושים ימי אלול הרצון ועשי"ת ולא נתן אל לבו לשוב על כל פנים מהראוי שהחי יתן אל לבו עתה לפתוח לו פתח התשובה בעת

נעילת שער ולכוון עוד בתפלתו זאת באומרו פתח לנו שער בעת נעילת שער, שאם לא עכשיו אימתי וכו' ע"כ מה מאוד יחרד האיש וילפת בגודל הפחד והמורא לכוון עוד בתפלתו זאת ביתר שאר מכל התפלות ואז יהיה נעילת דלת בפני החיצונים שלא יוכלו לקטרג בשום קטרוג ח"ו על ישראל וכדאיתא בספרים שתיבת נעיל"ה אותיות נע"ל י"ה שהשי"ת ב"ה עושה מנעול וסתימה בפני הקטרוג מהחיצונים שלא יוכלו לקטרג בשום דבר על ישראל.

(באר משה)

◆◆◆

אחינו בני ישראל עכשיו הוא גמר דין בישיבה של מעלה לומר איש פלוני אתה זכאי וח"ו איש פלוני אתה חייב, והשכינה מעוררת וצועקת איככה אוכל וראיתי באבדון מולדתי על כן נעורר עצמינו לעורר רחמים שיושיט המלך לה עתה את שרביט הזהב לכנס לפנים משורת הדין עם כל עמו כי זהב ר"ת זהב זה הוא ברוך, ר"ל זה בגימטריא י"ב דהיינו שכל שנים עשר שבטי יה יהיו ברוכים בכל מיני ברכות ויקבץ נדחינו ב"ב אמן.

(ישמח משה)

מעלתה

נדע שיש כמה מדרגות זה למעלה מזו בענין גילוי י"ג מדת הרחמים שההתחלה הוא בר"ה על ידי השופר ועיקר הגילוי הוא ביוה"כ ובפרט בנעילה דיוה"כ.

(ליקוטי תורה)

◆◆◆

כבר בארנו בענין תפלת נעילה הכל הולך אחר החיתום כי סיום הדבר הוא להעלות כל התפלות מכל היום.

(תפארת שלמה)

מעלת היום

כל שעה ורגע מיום הקדוש והנורא הזה, הוא כולל כמה ימים מימי השנה שהוא הכללות מכל השנה.

(באר משה)

◆◆◆

גלמי ראו עיניך וכו' ימים יוצרו כל ים הוא יצירה בפני עצמו ולא אחד בהם זה יוה"כ כמו שפירש רש"י שם שהוא תענית שמחיה כל הימים כי יום כיפורים הוא כללות כל הימים.

(ליקוטי מהר"ן)

◆◆◆

יוה"כ הוא יום עליון וקדוש בקדושת מעלה על כל השנה שהוא חיות של כל השנה ומובחר שבכולן לקדושה שעל כן ביומא דכיפורי שטן אין לו רשות לאסטוני כמו שארז"ל.

(מאור עינים)

◆◆◆

יום הכיפורים שאין בו אכילה ושתיה רק הנאה מזיו השכינה בעולם הבא והיא הנקודה האמצעית בשנה שנותן חיות לכל השנה.

(מנחם ציון)

◆◆◆

יוה"כ הוא כולל כל הימים כפרש"י בתהלים ימים יצרו ולו אחד בהם שהיא יוה"כ רמז לדבר יום כפור מספרו שס"ד.

(פנים יפות)

◆◆◆

אחר עשרת ימי תשובה יש יום הכיפורים שבת שבתון שכולל כל שבתות השנה והוא שער הנ' משערי בינה.

(שפת אמת)

◆◆◆

הבורא ברוך הוא וברוך שמו נתן לנו יום מחילה יום הכיפורים והוא בגדר למעלה מהזמן כי יום הכיפורים אינו מיוחד במנין ימי השנה כמבואר בספרים הק'.

(דברי חיים)

◆◆◆

אחד מעשרה ניסים שנעשו בבית המקדש שלא אירע קרי לכהן גדול ביוה"כ והקשו מה זה גודל הנס לגודל השמירה אך מפני כי כל ההשפעות יורדים ביום הזה לכן היה צריך שמירה מעולה ולא ילכו ההשפעות לקליפת ולסטרא אחרא וכל טוב יהיה לישראל.

(תפארת שלמה)

◆◆◆

כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם כל הוא יסוד היינו שהחטא מן יסוד גם כן נתכפר יכפר גימטריא קר"י, והכוונה כי יכפר גם כן עון זה.

(חסד לאברהם)

◆◆◆

כי ביום הזה יכפר מכ'ל חטאתיכ'ם לפני' ה' סופי תיבות מילה כי ביום הזה נמחל הפגם מהיסוד.

(שם)

◆◆◆

והנה ניתן לנו עוד היום הקדוש הזה ובאלו הכ"ד שעות של היום הזה יכולין עוד לתקן הרבה כי כל רגע ורגע של יום הקדוש הזה יקרה היא כמרגליות, על כן צריך כאו"א לראות שלא נצא בבושה וכלימה מיום הזה כי אם לא עכשיו אימתי ונזכה להתפלל כל אלו התפלות והבקשות בכוונה רצוי' ויעשו רושם למעלה שיהי' סוף וקץ כל צרותינו ונזכה לשנת גאולה וישועה ולראות עבודת היום של כה"ג בפועל בב"א.

(דברי יואל שכ"ה)

בטחון שהקב"ה מכפר

בזמן המקדש כשהלבין החוט בודאי נתמלאו בני ישראל בשמחה וגם עתה צריכין להאמין כי נטהרנו מעונותינו ובאמת זה האות כפי מה שמרגיש האדם שמחה בנפשו.

(שפת אמת)

◆◆◆

אחר ראש השנה ויוה"כ שנטהרו ישראל כדכתיב לטהר אתכם וצריך כל אדם להאמין שנעשה טהור בימים אלו וודאי שישאר הטהרה על כל השנה תליא בהכנת האדם לקבל הטהרה אבל בימים אלו נעשה טהור כל איש ישראל.

(שפת אמת)

מוצאי יו"כ

מה שנהגו העולם שאומרים זה לזה (זאלסט האבין אללעס גיטץ אויס גיבעטען) דממה נפשך קשה אם נתקבל תפלתו הא כבר נתקבל ואם לא נתקבל תפלתו ח"ו צריך לבקש רחמים עליו בלשון שהוא על להבא אך הוא על דרך שמצינו בשלמה המלך עליו השלום שהתפלל כשגמר בנין בית המקדש ואחר כל התפלה שהתפלל כפל ואמר ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני ה' קרובים אל ה' אלוקינו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דברי יום ביומו, מרמזים זה לזה שמאפשר להיות שהתפלה שהתפלל לא היתה בכוונה כראוי ומשום זה לא נתקבלה ח"ו אך יהא רעוא מלפני אבינו שבשמים שתתקבל גם כן.

(דברי יחזקאל)

שמחה וריקודין

פע"א היה אצל אדמו"ר זי"ע חסיד אחד שהיה עליו משפט קשה דיני נפשות, והיה החסיד הזה בעגמת נפש גדול כמובן והיה אז מוצאי יום טוב והחסידים עשו ריקודין בשמחה גדולה בבית החיצון שלפני היכל אדמו"ר זי"ע והחסיד הנ"ל היה אז לפנים בהיכל אדמו"ר זי"ע כי היה איש מקורב ורצה לעורר רחמים על עצמו בשעת שמחת מרן זלל"ה ויאמר אדמו"ר זי"ע אליו מדוע לא ילך גם הוא לרקד עם החסידים.

וסיפר לו מרן זי"ע מעשה שאצל הבעש"ט זי"ע היה פעם אחת במוצאי יוה"כ שלא נראתה הלבנה לקדשה, והבעש"ט זי"ע ראה אז ברוח קדשו שבאם יחסר המצוה הלזו ח"ו תיכף אחר יוה"כ ח"ו לא טוב יהיה על ישראל, ונתעגם מאד מזה אחר יוה"כ ורצה לעבוד במוחין דגדלות שלו שיהיה לבנה, ושאל כמה פעמים אם נראה הלבנה אך למרות זה התקדרו השמים בעבים עד שאין שום סברא שיהיה לבנה עוד בלילה ההוא, וחסידי הבעש"ט זי"ע לא ידעו מאומה עד היכן מגיעים הדברים מצורך הלבנה אז במוצאי יוה"כ ולאשר נהגו לעשות יו"ט במוצאי יוה"כ בצאתם בשלום מן הקודש בעבודתם ועבודת רבם הבעש"ט ביוה"כ אשר ממש היה דוגמת עבודת הכהן גדול לכן גם הפעם היו שמחים מאד בריקודין בהתלהבות קודש, ומתחילה רקדו בבית החיצון של הבעש"ט זי"ע ואח"כ מגודל התלהבות קדושתם בשמחה דחקו עצמם ונכנסו לחדרו של הבעש"ט זי"ע ורקדו גם שמחו לפני הבעש"ט זי"ע, ויהי כאשר גבר עליהם עוצם התלהבות נפשם בריקודין של שמחה בחדר הבעש"ט, הרהיבו בנפשם לבקש שגם הבעש"ט בעצמו זי"ע ירקד עמהם ויקחו גם את רבם הבעש"ט זי"ע בתוך וירקד עמהם ויהיה בתוך הריקוד הקדוש הזה קראו פתאום בקול שהלבנה בטיהרה ורצו לקדש את הלבנה בלילה הזה ואמר אז הבעש"ט זי"ע שמה שרצה הוא הבעש"ט לפעול בעבודה ומוחין שלו ולא פעל פעלו החסידים רק בשמחה לבד.

(דברי דוד)

הסעודה

איתא במדרש במוצאי יוה"כ בת קול יוצאת ומכרזת לך אכול וגו' כי כבר רצה האלקים את מעשיך והבת קול הזאת מסתמא נשמעת בלב כל אדם לפום שיעוריה דיליה.

(תורת אמת)

◆◆◆

במסכת יומא במשנה ויו"ט היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקדש יתבאר למה עושה יו"ט ויו"ל עפמ"ש בספה"ק דמתחלה צריך להיות סור מרע שלא לעשות מדברים הרעים המפסידים בעבודה הקדושה כדי שלא יהיה זורע אל הקוצים ח"ו ואחר כך יוכל לקיים ועשה טוב לעשות המצוה בשלימות כראוי וכנכון וצריך להכין עצמו שיהא מקום פנוי להחזקת הקדושה וע"י מ"ש בפ' אחרי. ולפי זה י"ל דקודם יוה"כ בעוד שלא נעשה התשובה ולא היה ראוי לעשות המצוה כתקונה ומאי אהני' לי מה שעשה המצות כיון שאין הגוף מחזיק אולם ועונותם על עצמותם ואם כן עד יוה"כ העיקר הוא לתקן את העבירות אבל על מה שלא עשה מצוה אין הפגם כל כך כיון דהמצות בלא"ה הם כפגומין ומום בם לא ירצו ח"ו רק לאחר יוכ"פ אחר תטהר מהעונות בא עליו חיוב חדש לעשות המצות כיון שכבר סר עונו וחטאתו תכופר ויכול לעשות המצות כראוי וכנכון. והנה בב"ק א"ר יוסף השתא דשמענא להא דר' חנינא גדול המצוה ועשה ממי שאינו מצוה ועושה עבידנא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקדינא ועבידנא אית לי אגרא טפי ע"ש ומשמע דצריך לעשות יומא טבא בעשה שמחיוב במצות, ועי' בישו"ש ובמג"א סי' רכ"ה שמכאן מוכח דצריך לעשות סעודה ביום שנעשה בנו בר מצוה, כמו רב יוסף שעשה סעודה על שנודע לו שמחויב במצות ע"ש. ולפי"ז י"ל דמשום הכי עשה יו"ט בצאתו בשלום מן הקודש, היינו שיצא בשלום שנתכפר לו עונותינו ונעשה שלום בינינו לבין אבינו שבשמים, ויש עלינו חיוב חדש על המצות ולכן צריך לעשות יומא טבא וכמו שצריך לעשות יו"ט בשעה שנעשה בנו בר מצוה.

(עצי חיים)

פנימי | תשע"ג | בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

המשך השיחה אצל מסיבת לחיים בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א בקרית יואל לרגל

מעמד התמנות הרה"ג ר' חיים יעקב רוקח שליט"א

נכד כ"ק מרן רבינו שליט"א חתן חדב"נ הגה"צ רבי **שמעון זאב מייזליש** שליט"א

לרב דביהמ"ד קול אליהו שע"י קהלתינו הק' בקרית יואל יע"א

גם נכחו שם: זקינו, הגה"צ **אבד"ק טערצאל** שליט"א. אביו, הגה"צ **אבד"ק קאזלוב מאנסי** שליט"א, ושאר בני משפחתו

יום ב' פרשת פקודי תשפ"ה לפ"ק

רבינו: ס'איז דא א בריוו פונעם ערוגת הבושם צום קדושת יו"ט.

אב"ד טערצאל: יא, ער האט דאם געשיקט אויף מיין זיידנ'ס חתונה.

רבינו: יא, דער בעלעדער רב, רבי אהרן האט ער געהייסן, (החתן הגה"צ רבי אהרן זילבערשטיין ז"ל אב"ד בעלעד, בנו של הגה"ק בעל "מעשי למלך" מווייצען ז"ל). ער שיקט אים א חתונה בריוול וואו ער לאדנט אים איין צו די חתונה, ער בעהט אים אז ער זאל קומען, און ער שרייבט אים דארט צוויישן די שורות, אז דער חתן איז זיין תלמיד.[1]

אב"ד טערצאל: ווי אזוי איז ער א תלמיד?

רבינו: כ'זויים נישט, כ'זעה ער האט אזוי געשריבן, איז עם מסתמא אזוי געווען.

אב"ד טערצאל: כ'וועל זאגן ווי אזוי ער איז געווען א תלמיד, דער ערוגת הבושם איז שוין געווען א חסידישער רב, און ער האט מורא געהאט צו נעמען אן אריידעם פון אויבערלאנד, ער איז טאקע דעם מעשי למלך'ס זוהן,

---

1 וז"ל המכתב: לעת תשובת השנה, יבורך מן קדם מעונה, בברכות מי מנה, מתוך שמחה גילה דיצה ורנה, האדם הגדול בענקים, היה לראש פינה, ה"ה כ"ק הרב הגאון הצדיק המפורסם בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, מופת הדור והדרו, תפארת ישראל ועזרו, עמוד הימינו, פטיש החזק, גר ישראל, כקש"ת מוה"ר חנניא יו"ט ליפא ט"ב שליט"א האבדק"ק סיגוט יע"א עם כל המסתופפים בצל קדשו יצ"ו.

אודה השי"ת בכל לבב כי בחסדו הגדול הגיענו לתור כלולת בתי הבתולה הכלה מ' שרה יוכבד בת יוסל ת' עם ב"ג הבחור החריף המו"מ בתו"י מו"ה אהרן נ"י בן הרב הגאון מוה"ר ישעי' נ"י אבדק"ק ווייטצען יע"א אשר נחוג למז"ט בשטומ"צ ביום ג' פר' כי תבא ט"ו אלול הבעל"ט.

ובאתי בשורות אלו להעלות זכרונינו לטובה לפני הדרג"ק נ"י יועיל נא בטובו ובצדקתו לישא בעדינו רבה ותפילה לפני המרומם על כל ברכה ותהלה י"ש שאזכה לראות מהם נחת ושיהי' זיווגם עולה ואזכה אני וביתי לראות מהם דור ישרים זרע ברך שלשים גם רבעים ת"ח יראים ושלמים, ויתקיים בי ברכת גבר ירא ה' האמורות ע"י נעים זמירות ישראל אכי"ר.

והנני בזה לחלות פני הדרג"ק אנא תיקר נא נפשינו בעיניו לכבדינו נגד זקני עמנו להופיע אלינו הדרג"ק לקחת חבל בנעימים בשמחתינו, ואם אין יוצא בגיני יצא נא בגין הבחור החתן שהוא מתלמידיו של הדרג"ק הלא המה בבחינת בנים, ואם אזכה ליותרת הכבוד הזה אמרתי אך עשרתי מצאתי הון לי.

ומעין פתיחה סמוך לחתימה השי"ת יחזק ויאמץ חילו דהדרג"ק ברוב אונים ואמיץ כח, צדיק כתמר יפרח וכארז בלבנון ישגה וינוב עד זקנה ושיבה ובימיו ובימינו נזכה לשמוע תקוע שופר גדול לקיבוץ נדחי בת השובבה עוד נזכה לשמוע בערי יהודה ובחוצות ירושלים חמשה קולות המכוונות נגד חמשה קולות של מתן תורה בגילה ורבה ושמחה רבה ישיבנו השי"ת אליו ונשובה כנה"ר ונפש צמוד לידידיו המשתחוה אפיים ארצה מול הדרג"ק. חוסט עש"ק לס' למען תחי', הק' משה בלאאמו"ר עמרם ז"ל גרינוואלד.

אבער ס׳איז אנדערש דא, האט דער ערוגת הבושם אים געבעטן אז ער זאל דעם זוהן שיקן צום קדושת יו״ט לערנען אלין חתן, איז ער דארט געווען א תלמיד.

נישט מער געדאכט, וועז איך בין געווען א חתן, בין איך אריין געגאנגען מיט מיין טאטן צום סאטמאר׳ער רב ז״ל, האט מיין טאטע אים פארציילט די מעשה, האט ער געזאגט ׳רבי אהרן, איך געדענק אים׳, האט מיין טאטע געפרעגט צי ער געדענקט אים וועז ער האט געלערנט דארט אלין חתן, האט ער געזאגט ׳אזוי וויים געדענק איך שוין נישט׳, אבער כ׳געדענק אים.

א אינטערסאנטע זאך, דער שומרי אמונים רבי (ב״ק רבי אהרן ראטה ז״ל בעל השומרי אמונים) איז געווען א תלמיד פונעם מעשי למלך, און ער האט שוין דעמאלטם געפראווען זיינע זאכן דארטן, האט ער אים געבעטן רשות צו מאכן אן עקסטערע מנין, און ער האט אים געגעבן רשות.[2]

רב דביהמ״ד ישמח משה: ס׳איז אן אינטערסאנטע זאך אז ער האט אין געשיקט אלין חתן לערנען איז די ישיבה פונעם קדושת יו״ט.

רבינו: ער האט געוואלט אז ער זאל לערנען דארט. אז ער קומט ווערן אן איידעם ביי אים קיין חוסט...

רב דביהמ״ד ישמח משה: ער האט געוואלט ס׳זאל זיך אנקלעבן.

אב״ד טערצאל: דער ערוגת הבושם איז שוין פארדעם געווען... זיין ערשטע רבי איז דאך געווען דער ייטב לב.

רבינו: ער האט דאך אויך א נאמען געגעבן נאכ׳ן ייטב לב. דער ערוגת הבושם, זיין זוהן דער יארער רב (ה״ה בנו הגה״צ רבי יקותיאל יהודה גרינוואלד ז״ל אב״ד דק״ק יארע) האט געהייסן נאכ׳ן ייטב לב.

אב״ד טערצאל: דאס ערשטע ספר, די ערשטע דרוק פונעם ייטב לב שטייט נישט קיין נאמען (מרן הייטב לב ז״ל הדפיסו בלי שם המחבר). און דער ספר איז אהנגעקומען צום ערוגת הבושם, ער האט אנגעהויבן צו קוקן דערין איז ער שטארק נתפעל געווארן, האט ער פראבירט מברר צו זיין ווער איז דאס? מ׳האט אים געזאגט אז דאס איז דער סיגוט׳ער רב, איז ער אהין געפארן.

רבינו: יא, דעם ערוגת הבושם׳ס ערשטער רבי צו ווען ער איז געפארן איז געווען דער ייטב לב, ער איז נתקרב געווארן צו חסידות ווייל ער האט געזעהן דעם ספר פונעם ייטב לב, און עם איז אים זייער געפעלן, און ער האט זיך נאך געפרעגט ווער דער מחבר איז (כי מרן הייטב לב לא כתב את שמו הק׳ על ספרו), אזוי איז ער געפארן קיין סיגוט, ער איז געקומען מיט א צילינדער הוט (כי הי׳ אז עדיין ב׳אויבערלאנד׳), ער איז נאך אפילו נישט געווען קיין רב, דאס איז נאך געווען בעפאר, ער איז נאך געקומען פון טשארנא פון אויבערלאנד –פאר ער איז נאך געווען

---

2 עיין בס׳ עובדא דאהרן (פרק ח) אריכות גדולה איך שהבעל שומרי אמונים לא היה שבע רצון מנוסח התפילה של הבחורים מווייטצען, ואז התחיל לקבץ חבריא קדישא של עובדי ה׳, ולאחר ששות מרובות הלך לקבל רשות מרבו בעל המעשי למלך, ומאוד עודדו ליזה וכו׳ עי״ש.

ואגב, מן החובה לציין מה שכתב בס׳ עובדא דאהרן הנ״ל (ח״א עמ׳ נ״ט) על הגה״ק מווייטצען ז״ל:

.....היות שדברנו לעיל קצת מגדולתו וקדושתו של הגה״ק שר התורה - מורו של רבינו בעל שומר אמונים - אבדק״ק ווייצען, כדאי גם להעיר כאן להקוראים שאעפ״י שהגה״ק התפלל בנוסח אשכנז והתנהג בהרבה דברים אשר בשו״ע כמנהג האשכנזים, למרות שאביו הגאון הגדול רבי דוד ליב זילבערשטיין אבדק״ק זענטא הי׳ מפורסם לחסיד מפורסם וגם בעל שם הגדולים ממדינת הגר כותב עליו שהי׳ חסיד מפורסם, אבל בדרכי עבודת השי״ת התנהג הגה״ק ג״כ כמעט כולו כעובדי ה׳ החסידים כמו שכתבתי מגודל חומרותיו וצדקותיו בענין שמירת העינים ושמירת שיחה עם אשה וקדושת אכילה ועוד, וגם הירבה בתעניתים בימי שובבי״ם ובה״ב, ומר״ח אלול עד אחרי הימים הנוראים, וכל השנה לא הי׳ ישן במטה לילי ב׳ וליל ד׳ וליל ששי, וגם בשאר הלילות לא עבר עליו חצות לילה בשינה, ועוד ועוד בהרבה דברים ואין צריך לומר שלא הי׳ הגה״ק מתנגד כלל וכלל לא לרביים ההולכים בעקבות תלמידי הבעש״ט הק׳, והוא ג״כ הי׳ חביב וחשוב מאד אצל הצדיקים ורביים של החסידים, ובפרט אצל הגאון הקדוש מופת הדור רבי ישכר דוב מבעלזי זי״ע וכן אצל הגאון הקדוש מופת הדור בעל קדושת יו״ט זי״ע ועוד.

ואפשר לומר הטעם על התנהגותו בהרבה דברים ובנוסח תפלתו כמנהג אשכנז, כי אביו בעל שבילי דוד הנ״ל נסע בשנת תרי״ט עם משפחתו לארץ הקודש לירושלים עיה״ק, ואז הי׳ הגה״ק ילד בן שנתיים וכשהגיע הזמן הכניסו אביו לת״ת עץ חיים אשר הי׳ אז היותר גדולה וחשובה בירושלים כידוע, ושם השתמשו בעיקר בנוסח אשכנזי ומבטא ליטאי, והילדים ונערים נתחנכו ונתגדלו על דרך זה, [ועיין בהקדמת סה״ק מעשי למלך איך שהגה״ק רבי ישעי׳ זילבערשטיין נתפרסם בילדותו בירושלים לילד פלאים בחריפותו במעיין התורה עוד לפני שנות העשר, והגאון בעל תפארת ירושלים על משניות והגאון בעל אמרי בינה הנקרא קאלישער רב השתוממו על חריפותו של נער הזה בלימוד התורה כשבחנו אותו וגם ביראת שמים הי׳ נפלא מאד כבר בילדותו וערוותו וכל מכיריו העידו עליו כי לגדולות נוצר], אך אחרי מגורם תשע שנים באה״ק החליטו הוריו לחזור לחו״ל לאונגארן מסיבה בלתי ידועה לנו, ואז נתקבל הגאון בעל שבילי דוד לגאב״ד דק״ק ווייצען, וכמובן חזר גם רבי ישעי׳ עם הוריו לחו״ל כשהוא בן י״א שנה, אבל הנוסח האשכנזי נשאר כבר חרות בלבבו על כל ימי חייו בבחי׳ גירסא דינקותא, אבל לעולם לא הי׳ משתייך לכת המתנגדים לחסידות ורבותיהם הצדיקים.

רב אין הומנא – און דער ייטב לב האט אים שטארק מקרב געווען.

די חסידישע אידן אין מארמאראש האבן זיך געזחידוש'ט אז ער איז מקרב אזא דייטשישן איד, ער איז נאך געגאנגען אנגעטוהן אזוי... האט דער ייטב לב געזאגט אז 'ער איז מלא יראת שמים', ער האט שטארק מפליא געווען אויף דעם אונגארישן איד אז ער איז מלא יראת שמים.[3] און פארץ ערוגת הבושם איז שטארק געפעלן א חסיד'ישער רבי, און אזוי האט ער אנגעהויבן צו פארן צו אנדערע רבי'ם אויך, ער איז געפארן קיין שינאווא, ער איז געפארן קיין בעלזא.

אב"ד טערצאל: ער איז צוריק געקומען פונעם ייטב לב, און ער איז שפעטער נאכאמאל געפארן, און ער האט געזאגט אז דער חילוק צווישן די ערשטע און די צווייטע מאל, ביים ערשטן מאל וואם ער איז געפארן האט ער געטראכט צו זיך ווער וייסט וואם ער וועט זעהן? כ'וויים נישט צי ער וייסט ווער איך בין? דאם צווייטע מאל וואם ער איז געפארן האט ער געטראכט, ער וייסט דאך שוין יא ווער איך בין, ווי אזוי גיי איך מיך אהין טוהן...

רבינו: ער האט געזאגט דער חילוק פונעם ערשטן מאל פארן צום צווייטן מאל, דעם ערשטן מאל האב איך געטראכט כ'בין דאך א תלמיד חכם, צי ער וועט וויסן אים מכבד צו זיין, אבער דאם צווייטע מאל וועז ער איז געקומען, האט ער געטראכט מיט אן ענייוות אז מ'געבט אים דא צופיל כבוד, האט ער געזאגט דאם איז דער חילוק פאר וועז מען פארט צו א רבי'ן צו נאך וואם מ'פארט צו א רבי'ן...

אב"ד טערצאל: אין ייטב פנים איז דא א תשובה צו אים.

רבינו: יא, אין צווייטן חלק צום סוף (דף רכו.) איז דא א תשובה וואו דער זיידע פארענטפערט אים וואם ער האט אים אהנגעפרעגט אויפן ספר ישמח משה.[4]

ס'איז דא תשובות צו אים אין אבני צדק (יו"ד סי' ק"ג) אויך,[5] נאך אין די שטאט 'טשארנא' נאך פאר ער איז געווען אין הומנא.

רב דביהמ"ד ישמח משה: מ'האט יעצט ארוים געגעבן דרשות פון אים, וואם איז נישט געווען קיינמאל געדרוקט.

רבינו: ס'איז שוין יא געווען געדרוקט, מ'האט עם נאר שיין איבער געדרוקט.

רב דביהמ"ד ישמח משה: יא, ס'איז געווען איין באנד, און מ'האט עם איבער געדרוקט שיין. אבער זיי האבן דארט צוגעלייגט עפעס נייע דרשות אויך.

רבינו: ס'איז דא א הספד פון אים וואם ער האט געזאגט אויפן קדושת יו"ט, אין ערוגת הבושם על התורה.[6]

רב דביהמ"ד ישמח משה: אויף מיין זיידן דער אוהעלער רב (הגה"ק רבי משה יוסף ז"ל) אויך.

רבינו: יא, אין פרשת וארא.[7] ער שמועסט דארט אוים 'חבל על דאבדין ולא משתכחין'.[8]

---

3 עיין בתולדות ערוגת הבושם (עמוד קס"ד) שהייטב לב כיבד את הערוגת הבושם בברכת המזון בליל שב"ק, והדבר הי' לפלא בעיני בן הייטב לב כי הערוגת הבושם עדיין לא שימש ברבנות והלך במלבושי אשכנז, ואביו השיב לו: סיבת תמיהתך היא רק מפני שאינך יודע כמה יראת שמים שמורה תחת הכובע של האברך הלז.

וכן ע' בקובץ פארות (ח"א עמ' ס) שהערוגת הבושם הגיע לבעלזא עם הצילינדער הוט שלו, והחסידים תמהו על הלבוש המשונה הלז, והרה"ק המהר"י ז"ל נענה ואמר: פון זיין צילינדער שפריצן פינקען פייער!.

ועיין בספר "אוצרות ייטב לב" (מכתב קפד) מה שסיפר כ"ק הגה"צ בעל ויחי יוסף מפאפא ז"ל, כי בעת שהערוגת הבשם זימר בשב"ק התיבות "כי החלפתי שמלותי לכבוד יום השבת", הגביה השטריימל ואמר "דער ייטב לב האט מיך ארויסגעשלעפט פון דער ווינער גאסע".

4 וזה לשונו בייטב פנים שם: "נשאלתי מאת הרב המאה"ג וכו' מו"ה משה גרינוואלד אבדק"ק הומנא, על מ"ש מוזלה"ה בספר ישמח משה וכו'".

5 בשו"ת אבני צדק (שם) כותב לו מרן הייטב לב תשובה מאהבה, ומתחיל בזה"ל: "ישאו הרים שלום וברכה לכבוד אהובי ידידי הרב המאה"ג חריף ובקי מגיד מישרים מו"ה משה גרינוואלד נ"י מטשארנא ומצו"פ לק"ק הומאנא יצ"ו, נעימות ימינו הגיענו ונמטי' אפריון אשר שם עינו ולבו בספר ייטב לב לדקדק אחריו עד מקום שידו מגעת... דפה"ח היטב אשר דיבר שזה דבר מושכל ונבון ומקובל וכו' ויישר כחו וחילו לאורייתא בקדמיתא ובתרייתא", עיי"ש.

6 עיי' בס' ערוגת הבושם (פר' תצוה) בהספידו על מרן הקדושת יו"ט: ...והאחרון הכבדך הוא מה שמגיע ההרגש לבני מדינתינו ובפרט למחוז שלנו, הלא הוא פטירת הגאון הצדיק נור ראשינו פאר הדור ונזר הרבנים הרב מו"ה חנניא יו"ט ליפא טייטעלבוים ז"ל שהי' אבדק"ק סיגעט יע"א, והיינו צדיק כתמר כינוי משפחתו, ועל זה ראוי לקונן כדאמרו חז"ל במו"ק דף כ"ה כד שכיב רבי אבינא פתח עלי' האי ספדנא תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר, נשים לילות כימים על משים לילות כימים... ע"כ.

7 עי' שם בערוגת הבושם, בזה"ל: "הספד על הרב הגה"צ מו"ה משה יוסף ט"ב ז"ל שהיה אב"ד דקהל חסידים בק"ק אוהעל יע"א ונפטר בפתע פתאום ל"ע באם הדרך בעיר טשאבא והביאוהו לק"ק אוהעל ומשם לק"ק סיגעט יע"א למשכן אבותיו ז"ל והספדתיו בבית המדרש דק"ק אוהעל בקיבוץ גדול שבאו לגמול חסד על הרב ז"ל". עיי"ש כל תוכן דברי ההספד באריכות.

רב דביהמ"ד ישמח משה: דער מהר"ם שיק.[9]

ער זאגט דארט אויף אים א מליצה אז ער איז געווען ווי דער שמיר אין בית המקדש וואס האט געקענט צובערעכן שטיינער.

רבינו: יא, ער האט ממליץ געווען די משנה (סוטה פ"ט מי"ב), משחרב בית המקדש בטל השמיר ונופת צופים, אז ער איז געווען ביידע בחינות.[10]

אב"ד טערצאל: ער איז דאך געווען דעם צעהלימער רב'ס סנדק. דער ערוגת הבושם ברענגט עם אראפ.

רבינו: יא, ער שרייבט דארט אזוי אין פרשת שופטים.[11]

רב דביהמ"ד ישמח משה: ער האט דארט א גאנצן שמועס וועגן ברית.

אב"ד טערצאל: ג' שופטים תרנ"ג, דער צעהלימער רב (כ"ק הגה"צ בעל מגדלות מרקחים ז"ל) האט געזאגט כ'קען נישט לייקענען ווי אלט איך בין... ס'איז שטייט בפירוש געדרוקט אין ערוגת הבושם, תרנ"ג איז עם געווען.

רבינו: מ'זאגט נאך אז דער צעהלימער רב האט געזאגט אז ווען ער איז געבוירן געווארן האט דער ערוגת הבושם געפרופן דעם קדושת יום טוב ער זאל זיין סנדק, אזן ווען דער פעטער ז"ל איז געבוירן געווארן אין סיגוט, האט דער קדושת יום טוב געפרופן דעם ערוגת הבושם ער זאל זיין מוהל, האט דער צעהלימער רב געזאגט אז זיי ביידע האבן געהאט דעם זעלבן סנדק אזן דעם זעלבן מוהל.

דא איז געווען ר' זוסמאן מערץ,[12] ער איז געווען א תלמיד פונעם ערוגת הבושם, ער האט געדענקט ווי דער קדושת יו"ט איז דארט געווען. ער האט עם אויך פארציילט.[13]

אבער ס'איז א פלא דאם וואס מ'זאגט נאך אז דער צעהלימער רב ז"ל האט געזאגט פארן פעטער ז"ל אז זיי האבן געהאט דעם זעלבן סנדק אזן דעם זעלבן מוהל, ווייל אין די לעצטערע יארן האט מען באקומען צוטריט צו די אלטע ארכיוון, איז מען צוגעקומען צו די ארכיוון אין ראמנויא, אין שטאט באניץ איז דא דארט ארכיוון פון סיגוט, אזן כ'האב געזעהן א קאפיע פון דעם, אזן דארט שטייט פארצייכנט דעם טאג וואס דער פעטער ז"ל איז געבוירן געווארן, אזן דארט שטייט ווער ס'איז געווען סנדק אזן ווער ס'איז געווען מוהל, אזן ס'שטייט נישט דער ערוגת הבושם דארט, דארט שטייט אז דער ווואלאווער רב ז"ל (הגה"ק רבי ישראל יעקב יוקל טייטלבוים ז"ל חדב"נ מרן הייטב לב ז"ל בעל היטיב איטיב) איז געווען סנדק.

א' הנוכחים: אזוי פונקטליך איז פארשריבן?

רבינו: יא, אזוי שטייט דארט, איך האב געזעהן א קאפיע דערפון.

רב דביהמ"ד ישמח משה: טאקע אינטערעסאנט דאם אליינם, אז מ'זאל שרייבן אלע פרטים, ווער ס'איז געווען סנדק.

רבינו: יא, אזן ס'מוז נישט זיין... אבער אזוי שטייט דארט.

---

8 וז"ל בתחילת דברי ההספד שם: "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וכו' ושמי ה' לא נודעתי להם. פירש רש"י, אמר לו הקב"ה למשה רבינו, חבל על דאבדין ולא משתכחין וכו'. הנה הפשוט שהקב"ה קבל על העדרן של צדיקים שאינם עוד בנמצא. אבל המהר"ם שיף פירש 'ולא משתכחין' דאי אפשר לשוכחם. דכל דבר התמוה אדם זוכרו, אבל מכל מקום ברוב העתים הוא נשכח. אבל אמרו רז"ל (חולין עה:) תרי תמיהי מדכר דכירי אינשי, ולא ישתכח מהר חיש קל. וכמו כן בכל סילוקן של צדיקים כתיב (ישעי' כח, יד) הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ודרשו רז"ל (איכ"ר א לו) על העדרן של צדיקים, והיינו תרי פליאות, ע"כ אי אפשר לשוכחם. והיינו חבל על דאבדין ולא משתכחין, דאי אפשר לשוכחם".

9 ד' המהר"ם שיף שהזכיר הערוגה"ב בתוך דברי ההספד הנ"ל (עי' הערה 8) הובא בהקדמות נכד המחבר לספר חידושי מהר"ם שיף - ועי' עוד בערוגת הבושם פ' תצוה בהספידו על הרה"ק משיאווא זי"ע, ד"ה אבל יש להבין.

10 וז"ל בתוך דברי ההספד שם: "אמרו רז"ל (סוטה מח.) משחרב בית המקדש בטל השמיר ונופת צופים, וידוע (ראה בגמרא שם) שהשמיר היה בכחו לפוצץ אפילו כל אבן קשה כסלע. ויש לקונן כן על צדיק זה, שסילוקו נמשל לחורבן בית המקדש, והיה היה בכחו בדיבור פיו וברוח שפתיו לפוצץ לב האבן ולההזירו בתשובה. והנה ידוע דהשמיר הוא תולעת קטן, וצדיק זה גם מדה זו היתה לו. הגם שהיה כן בכח רוח שפתיו, מכל מקום עוד זאת היתה לו, שהיה בעצמו ענותן ושפל ברך, ולא היה מחזיק טיבותא לעצמו, אלא כתולעת ולא איש. ואם כי היה לו כח השמיר, מכל מקום היה רך ומתק שפתים כנופת צופים". עיי"ש עוד באריכות.

11 הערוגת הבושם מזכיר דבר זה בספרו עה"ת פ' שופטים, ואחרי שמאריך שם בד"ת על הפסוק 'שום תשים עליך מלך' בדרוש נפלא למצות מילה, כותב בזה"ל: "כל זה אמרתי בתוספת מרובה ביום ג' פרשת שופטים, דהוא ג' אלול תרנ"ג, בסעודת ברית מילה של בני הילד לוי יצחק שליט"א (ז"ל), שזכיתי להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה ביום הנ"ל, על ברכי ידיד נפשי הגה"צ מוה"ר חנני' יו"ט ליפא טייטלבוים האבדק"ק סיגעט שליט"א (ז"ל)".

12 כ"ק הרה"צ ר' זוסמאן מערץ ז"ל מח"ס הר יראה, אביו של כ"ק הרה"צ ר' יחזקאל"ע מערץ ז"ל בעל תפארת יחזקאל.

13 הרה"צ ר' זוסמאן ז"ל הי' מספר שהוא זוכר את מסיבת השבע ברכות והסעודה גדולה שנזכר להלן, והי' רגיל לומר שהד"ת שאמר אז מרן הקדוי"ט ז"ל נדפס בס' קדושת יו"ט ריש פ' כי תבא.

אב"ד טערצאל: דארט ביי יענע חתונה (בבית הערוגת הבושם ז"ל) וואם ער האט באקומען די הזמנה, איז דער קדושת יו"ט געקומען אויף די שבע ברכות. און ס'איז געווען די שאלה דעמאלטם וועגן דאוועגען מנחה, ווייל ס'איז געווען א משתה גדול, שגדולי הדור מסובין בה.[14] ס'איז געווען א גרויסע ידידות צווישן זיי.

רב דביהמ"ד ישמח משה: ס'איז נישט פשוט געווען. מ'האט נישט געזעהן אזאנס.

רבינו: כ'האב געהערט פון א איד וואם האט געזאגט אז ער געדענקט די לויה פונעם קדושת יו"ט, און דער ערוגת הבושם האט מספיד געווען דעמאלטם.

אב"ד טערצאל: ער איז אויך געווען א מורא'דיגער ידיד מיט רבי משה יוסף, ער האט זיך נישט געקענט בארוהיגן א חודש צייט נאך זיין פטירה.

רב דביהמ"ד ישמח משה: ס'איז דאך געווען א פלוצלינג'דיגע זאך זיין פטירה.

רבינו: ער איז געווען א יונגער מענטש.

רב דביהמ"ד ישמח משה: דער ערוגת הבושם שרייבט אז ער איז אוועק אין טשאבא, און געפארן קיין אוהעל, און פון אוהעל קיין סיגוט, זאגט ער ס'איז אזוי ווי ביי משה רבינו... אז א מת פארט אדורך איז ער אויך מעלה תיקונים...

רבינו: יא, ער טייטשט דארט די גמרא (סוטה יג:) היכן מת משה בחלקו של ראובן וכו' ונקבר בחלקו של גד. אז ער האט יעדן מעלה געווען.[15]

רבינו כיבד את הרבנים שליט"א בברכת לחיים

רב דביהמ"ד ישמח משה: ס'איז דא א שיינער ציבור אין ביהמ"ד דארט אין 'קול אליהו', חסידישע יונגעלייט, ס'איז א חסידיש ביהמ"ד.

רבינו: ברוך ה', יא, א חסידיש ווינקל.

רב דביהמ"ד ישמח משה: כ'וועל זאגן א ווערטל וואם כ'האב עטליכע מאל געהערט פונעם זיידן (מרן רביה"ק בעל ברך משה) ז"ל, ער פלעגט צו זאגן [בצחות] אז ביי די תפילה פון רב (ברכות יז.)[16] 'שתעמידנו בקרן אורה' האט ער אינזין די רבי'שע קינדער, ווייל א ווינקל וועט ער דאך האבן, דער אויבערשטער זאל העלפן ס'זאל זיין א לעכטיגער ווינקל, דאם הייסט 'קרן אורה'...

וברך רבינו לנכדו הרב שליט"א: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן דו זאלסט האבן גרויס הצלחה און סייעתא דשמיא, להגדיל תורה ולהאדירה, זאלסט

---

14 תחת אחד השיחים סיפר מרן רבינו שליט"א העובדא כדלהלן: וועז דער ערוגת הבושם האט חתונה געמאכט זיין מאכטער האט ער איינגעלאדנט דעם זיידן דעם קדושת יום טוב. און דער קדושת יום טוב איז נישט געקומען צו די חתונה, נאר ער איז געקומען אויף א שבע ברכות.

די שבע ברכות איז געווען נאכמיטאג, איז געווארן א מדובר צי מ'דארף קודם דאוועגען מנחה און נאכדעם די שבע ברכות, ס'איז שוין געווען דער זמן פון מנחה גדולה, האט דער זיידע דער קדושת יום טוב געזאגט מ'זאל פרעגן הוסטער רב אויב ער האט אנגעגרייט א סעודה גדולה, דעמאלטס דארף מען דאוועגען מנחה קודם.

האט דער ערוגת הבושם געזאגט, אוודאי האב איך אנגעגרייט א סעודה גדולה, רש"י זאגט דאך אין פרשת וירא אויפן פסוק (בראשית כא, ח) ויעש אברהם משתה גדול, וואס מיינט משתה גדול "שהיו גדולי הדור מסובים בה", במילא אז דער סיגעטער רב איז דא איז דאס א משתה גדול....

15 וז"ל בתוך ד' ההספד שם: "וכמו כן משה רבינו ע"י סילוקו פתח בתשובה... והיינו, שמת בחלקו של ראובן, שפתח בתשובה תחלה, ונקבר בחלקו של גד, ג"ד ר"ת גומל דלים, שגמל דלים, היינו נפשות אביונים של היתה להם עליה. ומרומז זה בפסוק (בראשית מט, יט) גד גדוד יגודנו, היינו שלא ילך יחידי, אלא שיתלוה עמו גדוד חיל נפשות, שיש להם עליה דרך הילוכו... נמצא דגם משעת מיתתו עד שעה שנקבר היו לו מהלכים בין העומדים... דמזה הפסוק דרשו רז"ל דמת למען הביא עמו דור המדבר...

והנה כבר אמרו רז"ל במשנה (סוטה ט:) לא במשה רבינו בלבד אמרו, אלא על כל הצדיקים שנאמר (ישעי' נז, ח) והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך. ואתפשטותא דמשה רבינו בכל דור ודור, ובכל צדיק וצדיק (תיקו"ז תיקון סט קיד, א). וכמו במשה רבינו נאמר, מה כאן עומד ומשמש, אף להלן עומד ומשמש. כמו כן אמרו רז"ל בסוף מסכת ברכות (דף סד.) צדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, דהיינו, שמתעלים ממדרגה למדרגה, שנאמר (תהלים פד, ח) ילכו מחיל אל חיל. אבל כל זה כשכבר בא אל מקום מנוחתו כבוד, אבל משעת פטירתו עד האי שעתא אין לו שום עבודה. וא"כ יוקשה כמו כן על צדיק זה, שלא זכה להסתלק בביתו על מיטתו, אלא בריחוק מקום בעיר נכריה, והובילוהו כמה ימים עד שהובא לכאן מקום משכנו בחיים חיותו, שהוא מהלך כמה מאות פרסאות, וכמו כן הקושיא מי הוליכו. והתירוץ ג"כ על דרך הנ"ל דהצדיק הזה היתה לו מתנה טובה, שברוח שפתיו היה בכוחו להשיב רבים בתשובה. ובכל עת שעמד לבשר צדק בקהל רב, לא זז משם עד שהיתה התעוררות תשובה, ואין לשער כמה דמעות היה יכול למצוץ אפילו מלב האבן...

וצדיק זה כשנפטר מעולמו, ודאי אינו הולך יחידי, אלא מביא עמו מתי מדבר, היינו נפשות שלא היתה להם עליה עד כאן, ודרך הילוכו הוא מקריבן. והיינו דמת בחלקו של ראובן שפתח בתשובה תחלה, כמו כן זה הצדיק היה שלוחא דרחמנא לעיירות הרחוקות כמשמעו וכמדרשו, דרחוקות מאוד מהתעוררות תשובה, והוא פתח שם שערי תשובה בדרשותיו וברוח שפתיו". עיי"ש עוד.

16 שנהגו רבותיה"ק ז"ל ללמוד ברבים במוצאי שמח"ת אחר שגמרו כל התפילות שבימי הרחמים והרצון, עם תוספות ביאורים ורמזים באמרותיהם הק', וכמה פעמים המליץ רביה"ק הברך משה ז"ל רמז זה.

קענען זיצן און מרביץ תורה זיין מיט הרחבת הדעת. דער אויבערשטער זאל העלפן אין הרבצת התורה און אין הוראה אהן קיין מכשול, ובכל אשר תפנה תשכיל ותצליח.

ואיחל רבינו לאב"ד טערצאל: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל זעהן אסאך נחת פון אלע קינדער און אייניקלעך און ווייטערדיגע דורות, לאורך ימים.

ולאחמ"כ איחל רבינו לחיים וברכת הקדש לאב"ד קאזלוב מאנסי שליט"א ולחדב"נ רב דביהמ"ד ישמח משה שליט"א,

לראשי הקהילה ולגבאי ביהמ"ד ולכל הנאספים

רב דביהמ"ד ישמח משה: פונעם חתם סופר איז דא אין פיתוחי חותם ממש צום סוף א בריוו, וואו ער שרייבט מכתב יד קדשו 'זה חלקי מכל עמלי', אז איך קען לערנען מיט אידן.[17]

אב"ד טערצאל: מיין שווער (כ"ק בעל ויחי יוסף מפאפא) ז"ל האט נאך די קריג שוין געמאכט א ישיבה,[18] ער האט חתונה געהאט ממש פאר שבת הגדול,[19] און ער האט שוין געפירט א סדר.[20]

הרה"ח ר' דוד עקשטיין הי"ו: דער פאפער רב האט געהאט די ישיבה נאך די מלחמה אין שטאט סאטמאר, ער האט קוים חתונה געהאט און ער האט שוין געהאט א ישיבה פון די אלע פליטים, מיין טאטע ע"ה (ה"ה הגה"צ רבי קלונימוס אליעזר עקשטיין ז"ל אבד"ק בונעם איירעם ארגענטינא) האט געוואוינט נאך די קריג אין סאטמאר, ער איז געווען פון די איינציגסטע וואם זענען אהיים געקומען נאך די קריג איש וביתו, במילא ער איז דאך געווען אן עסקן, און די אלע תלמידים האט ער חתונה געמאכט, ער איז געווען שדכן, ער איז געווען אלעם... און כ'געדענק אז כ'בין

---

17 עיין בתשו' החדשות של מרן החת"ס ז"ל (סי' ל"ב-ל"ג) כאשר מרן החת"ס יצא חוצץ נגד הקונטרס 'דובר מישרים' שחיבר א' נגד בעלי מפרשי הים ה"ה הגאון רבי יוסף שאול נאטאנזאהן והגאון רבי מרדכי איטנגא ז"ל, וכותב לשונות חריפים נגד המזלזל בכבודן של תלמידי חכמים.

ומסיק שם בסיום דבריו ברוב עוזותנותו: ...הלואי אוכל לבקש מומי עצמי ולא אחפש מומי אחרים וכו' אין הדברים ספונים וחשובים בעיני לבלות זמני ולעיין בהם כלל, אני זקנתי ושבתי, ובעו"ה לא זכיתי למאור תורה ואין לי פנאי לחבר חיבורים, ולא לגלות שגיאות אחרים, "אך זה לי משנת תקמ"ו ואילך מלמד תינוקות אני עם בחורים" עד שיגיעו ויבינו שאין בי ממש ויבואו אחרים תחתיהם, "וזה חלקי אשר ישאר אחרי"...

כן ידוע שבצוואתו לבניו ולביתו אחריו הוא עומד ומעורר אותם על החובה הקדושה המוטלת על כל אחד לעסוק בהרבצת תורה בישראל, וכדברי קדשו: ועשו קיבוץ וריבוץ ופעלים לתורה ברבים, ואם מעט לפניכם מאותו מעט אשר חנכם ה', למדו ברבים בכל מאמצי כח...

וכ"כ בא' מתשובותיו (שו"ת יו"ד סי' קכ"א) ...ולהיות בעו"ה זה כמו ח' שבועות אני עצור וכלוא בבית מחמת חולי השיעול ר"ל, וכבר הייתי איזה פעמים בסכנה חמורה, וב"ה אשר עזרני עד כה, ומכל מקום עדיין מלאכתי נעשית על ידי אחרים, רצוני לומר מלאכת התרביץ"א, כי אסרוהו הרופאים לגמרי, כי אם אני אומר בלחש לאחד מן התלמידים, והוא מתרגם לאחרים בפני...

18 עיין בס' תולדות ויחי יוסף מפאפא (ח"א עמ' שע"ח) שפתח את הישיבה בעיר סאטמאר בשנת תש"ו עם ג' בחורים שהיו עדיין לבושים בבגדי הלאגער, וא' מהם היה הגה"צ רבי זלמן אונגער ז"ל דומ"ץ סקווירא, עיי"ש באריכות.

19 בויוו"ש, אחר החורבן הנורא שנעדרה ממנו זו' הרבנית הצ' מזיוו"ר ו"א מיוצ"ח הי"ד, התחזק א"ע כגבור בקיבוץ תלמידים יתומים פליטי חרב, ללמוד עמהם תוי"ש.

20 עיין בס' הנ"ל (ח"א עמ' שע"ו) שהסדר הראשון ערך בעיר טעמעשוואר מיד אחרי המלחמה עם שרידי החרב ושארי הפליטה, וכה מתואר שם: רבים מפליטי המלחמה עוד זוכרים את הסדר הראשון שרבינו ז"ל ערך אז ברוב עם בליל התקדש חג הפסח, כשנקבצו ובאו אליו הרבה יתומים צעירים ואנשים גלמודים מסכנים שנשארו בלי משען, והוא ישב בראש המסובין לקיים המצוה והגדת לבנך מתוך התעוררות נפלאה, ובבחי' מורא גדול זה גילוי שכינה, קשה לתאר את גודל ההתרגשות שאחזה בקהל בעת אמירת ההגדה, פלגי מים ירדו עיני רבינו ז"ל, כשהגיע לכאן הבן שואל והפשיל מבטו לעילא בשאלה מרה בוקעת רקיעים: רבונו של עולם וואו זענען די קינדערליך וועלכע דארפען פרעגן די פיר קשיות?... וכל הקהל הקדוש געה יחד עמו בבכיה גדולה, הוא זצ"ל המשיך וזעק מלבו הקרוע והמורתח: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, רבוש"ע מדוע שונה גלותנו זאת כ"כ לרעה משאר הגלויות שעברו על עמך בית ישראל.

אך הוא לא נשאר בקושיא אלא המשיך וחיזק ועודד את הלבבות השבורים בדברי אמונה ובטחון, כי לא יטוש ד' את עמו, ובכל מקום שגלו וסבלו שכינה עמהם כמ"ש גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי, אח"כ המשיך בעריכת הסדר מתוך התעלות והשתפכות הנפש, וכשהגיע לברכת השיר נשמת כל חי גאו רגשותיו הסוערים, והתפרץ שוב בבכיה גדולה שהרעידה את לבב כל השומעים, כל מי שהיה נוכח באותו מעמד נשגב, העיד על עצמו שהרגיש בכל מלה היוצאת מפורש מפי כה"ג בקדושה ובטהרה, כי לבבו נפתח לפני אבשב"ש בהתעוררות תשובה.

סיפר אחד הנוכחים - ה"ה הרה"ח רבי סענדער דייטש ע"ה ראה"ק דקהילתינו הק' - שהיה נוכח באותו סדר ליל פסח בטעמעשוואר, כי מאז ואילך גם אחרי שכבר חלפו שנות דור ודור, הרי בכל שנה ושנה כשמתקדש ובא ליל הסדר, ומגיעים בהגדה לנשמת כל חי, חוזר וניעור בקרבו הלהב ההוא של רבינו זי"ע, ונפשו מתמלאת געגועים לשמוע נשמות כזה לכהפ"ח עוד פעם בחיים, עיי"ש עוד.

אמאל געגאנגען מיט מיין טאטן ע"ה צום פאפער רב אויף א וויזיט, האט ער געזאגט פארץ פאפער רב, 'דער רב געדענקט אז איך האב געמאכט אוים ישיבה...'.

א' הנוכחים: האט ער נישט געשריבן דעם קרן לדוד?

רבינו: ער האט עם געדרוקט.

אב"ד טערצאל: דער קרן לדוד האט עם אליינם געשריבן, ער האט שוין געהאלטן ביים מסדר זיין לדפוס און ער פלוצלינג אוועק.

א' הנוכחים: די תשובות איז נאר דא אויף או"ח, די אנדערע חלקים האט מען נישט געדרוקט קיינמאל, מ'האט דאם מסתמא נישט געטראפן נאך די קריג.

אב"ד טערצאל: ער איז געווען א ידיד נאמן מיטן עצי חיים.

רבינו: יא, א מורא'דיגער ידיד געווען.[21]

אינטערעסאנט, ער איז דאך געווען רב אין ווישאווע, און ער איז געקומען צום זיידן פרעגן אז מ'נעמט אים אויף אין סאטמאר. און דער זיידע האט אים געזאגט אז ער זאל נישט גיין. ער איז יא געגאנגען, און נאכדעם האט ער געזאגט אז ער האט חרטה.

אב"ד טערצאל: אין סאטמאר האט ער אויך געהאט צוטוהן... עם תושבי העיר כי לא הי' אז עדיין הרבה חסידישע אידן).[22]

ער האט אבער געהאט א גרויסע ישיבה, פינעף הונדערט בחורים, ער איז געווען זייער א געלונגענער מענטש.

מ'האט נאך געוואלט אויפנעמען דעם ערוגת הבושם אויף סאטמאר.

רבינו: וועז? נאך בעפאר דעם זכרון יהודה?

אב"ד טערצאל: יא. און ס'איז עפעס אזוי געווארן אז מ'האט אים געזאגט צום סוף אז ער ברויך עפעס צו רעדן פאר די באהערדע, האט ער נישט געוואלט.

רב דביהמ"ד ישמח משה: רבי דוד'ל קשאנובער (בנו של מרן הדברי חיים ז"ל) האט געהאט אסאך צרות ביי זיך אין שטאט, און ער האט זייער געוואלט אויפגעבן דאם רבנות דארט, איז געווען דארט אין שטאט חסידים פון אנדערע רבי'ם...

רבינו: ער האט געליבט דארט פון ראדאמסקער חסידים.[23]

---

21 עיין בס' אלה מסעי (עמ' קפ"ב) שעל אם הדרך דיבר רבינו הברך משה ז"ל מצדקתו וקדושתו של הגאון בעל קרן לדוד מסאטמאר, רבינו סיפר כי זכה להכיר בילדותו את הקרן לדוד בעת שנסתלקה אחותו הרבנית מרת דבורה לאה ע"ה מחברתו של הגה"ק מסלאטפינא ז"ל בעת לדתה את בנה הראשון, ובא הגאון בעל הקרן לדוד לנחם את העצי חיים, ונשאר שם גם על הברית של היתום הרך, וסיפר רבינו שהגאון הלזה היה אז כבר בערוב ימיו, והיתה לו הדרת פנים נהדרת, והוא נתכבד לזמר את הברכות בעת ברית המילה (הילד נקרא שמו בישראל חנני יו"ט) ואמר את הברכות בכביות עצומות, ובפרט בעת שהגיע לומר 'תגל אמו בגן עדן' היתה התעוררות כה גדולה בבית המדרש, ורבינו אמר שעוד היום בעל עת שנזכר ממעמד ההוא, חם לבו בקרבו ועדיין מהדהד באזניו אמרותיו הנרגשים של הקרן לדוד, וצורתו הקדושה בהזילו נחלי דמעות חמות בשעת הברכות.

ועיי"ש שמוסיף בס' הנ"ל: ....יש לציין מה שסיפר הרב החסיד הישיש מו"ה יוסף לייב ווייס ז"ל מסאטמאר, שראה פעם את מרן העצי חיים ז"ל שהגיע לסאטמאר, ופגשו הקרן לדוד ז"ל באמצע הרחוב, ומרוב געגועי אהבה, עמד הקרן לדוד ונשקו על ראשו באמצע רחוב העיר.

22 מן הענין לציין מה שסיפר כ"ק הגה"צ רבי אלעזר מפאלטישאן ז"ל על הקרן לדוד (מובא בספרו פקודת אלעזר - שיחות קודש עמ' קכ"ד) שבעת ששימש ברבנות בעיר ווישאווא, כאשר הציעו לו את כסא הרבנות בעיר סאטמאר והסכים לזה, נעשה רעש בעיר, כי כל העם מקצה הערי'צוהו והחשיבוהו עד מאד, והיה קשה עליהם פרידתו, באו אליו התלמידי חכמים ויושבי בית המדרש והתחננו אליו שלא יעזבם, באמרם אם רבינו אינו שבע רצון מלימוד התורה כאן בחושבו שאין אנו לומדים כדבעי, מוכנים אנחנו להוסיף על לימודינו עוד שיעורים כפי אשר יורונו רבינו, ענה להם הרב, שגם הוא היה מסכים אתם, אבל עתה אין בידו לעשות מאומה כי כבר הבטיח לאנשי עיר סאטמאר שיבוא אליהם, ואינו יכול לעבור על דיבורו.

לאחר מכן באו הנשים צדקניות שבעיר, והתחילו לבכות ולהתחנן שאל יעזוב אותם, ואם אין אנו מתנהגות כשורה אמרו מבטיחות אנו שמהיום והלאה נהג בצניעות יותר, ואדרבה ידפיס הרב קונטרס בהוראות מפורשות האיך יתנהגו הנשים, ונמלא את כל הוראותיו, ענה להן הרב כדברים הנ"ל, שגם הוא היה רוצה לעשות כדבריהם, אבל דבריו הראשונים אין להשיב, ואם כבר הבטיח, עליו לשמור מוצא פיו.

נתישבו בני העיר בדעתם, וקיבצו את כל התינוקות של בית רבן מכל העיר והגלילות אויבער ווישאווא ואונטער ווישאווא, והעמידום ליד בית הרב מסביב, וכולם צעקו קול אחד: עשה למען תינוקות של בית רבן בבכיות ויללות אשר נישאו למרחקים, ותהום כל העיר, אבל הרב הצדיק לא נתפעל כלל, באמרו הלא גם אני כמותכם רוצה מאד למלאות את רצונכם ולהישאר כאן, אבל האיך אוכל לשנות מדיבורי אם אמרתי ונתתי הבטחתי, אין עצה אחרת רק לקיים ככל היוצא מפיו יעשה.

והרה"ק מפאלטישטען כשהיה מספר את זאת, היה מסיים 'א צדקות פונעם קרן לדוד', שחשש לעבור על מוצא פיו.

23 בשנת תרי"א נתקבל הרה"ק רבי דוד ז"ל לאב"ד קשאנוב וזה היה בהשפעת חסידי צאנז שהתגוררו בעיר, ויש לציין שהתגוררו יותר חסידי ראדאמסק מחסידי צאנז בעיר, והם רצו להביא את א' מבני התפארת שלמה, וע"כ התנגדו להכתרתו, ובשב הראשונה הגיע אביו הק' מצאנז לשבות בעיר קשאנוב, וא' מחסידי ראדמאסק שהתנגד לביאתו אמר שלא יתן ל"החיגר" להיכנס להעיר, כשכוונתו על הרה"ק מצאנז, והלה נענש כשנפל מסוסו ונשר חיגר כל ימיו ל"ע.

די גאנצע סיבה פארוואס דער תפארת שלמה איז געקומען קיין צאנז (בנסיעתו הידועה על חג השבועות), איז געווען צוליב דעם (בכדי שהגה"ק בעל דברי חיים מצאנז לא יהי' לו הקפדה עליו).[24]

וכשהרה"ק נהג נשיאותו ביד רמה ולא נשא פני איש קפץ עליו רוגזם של בני הקהילה, ובפרט כאשר העביר ש"צ קבוע מלעבור לפני התיבה בימים נוראים, כי לא היה משאו ומתנו באמונה, והיות שהיה נכבד ונשוא פנים ונמנה על חסידי ראדאמסק התחילו ללחום נגד האב"ד במלחמה איומה ונוראה, עד שהלכו בערכאות ומסרו את האב"ד בשלטונות, והיה בסכנה שיישפט למאסר.

וכ' כל הכתוב לחיים (עמ' קצ"ג) מובא שהעילה להלשנתם מצאו בזה שיצא אז חוק, שכל הנשואין מוכרחין להיות רשום כחוק, ואלו שהיו נשואים מכבר בשנים שעברו לא היה רשאי הרב לרשמם בפנקס, אם לא היו הקידושין בפניו, אך הרה"ק מקשאנוב חשש להצריך עוד הפעם קידושין לזוגות נשואים מזמן כדת משה וישראל, על כן רשם את אלו כזוגות שנתקדשו אצלו, ועל זה מצאו לתופסו, ובעיני השלטונות היתה זו עבירה די חמורה כדי להישפט למאסר.

ואמנם הגישו עליו משפט, וסכנת מאסר רחפה עליו. ובאותו פרק היתה תלויה ועומדת גם משפטו של אחיו הרה"ק מקרייז זי"ע שג"כ הלשינו עליו שהוציא כתב - סירוב על בע"ד שלא רצה לציית להפסק בי"ד, וכשהזכירו לפני מרן הד"ח זי"ע את שני בניו אלו שנתונים בצרה, על הרב מקשאנוב בירך שיעזור לו ה', וכשהזכירו מבנו הרה"ק מקרייז ננעה ואמר: מה יקרה אם יושבים קצת במאסר לכבוד השם ותורתו! גם המהר"ם מרוטנבורג ישבבתפיסה ולמד שם וקיים שם ישיבה, וכו' וכו', מדברים אלו נכחו כולם לראות שהרה"ק מקשאנוב יצא לחופשי והרב מקרייז יישפט, ואמנם כן היה, הרה"ק מקרייז נשפט למאסר וישב ששה שבועות בבית הסוהר, וכן חוציאוהו מבית האסורים להלויית אביו הק' בליווי שוטרים ושומרים.

ועיין בס' הנ"ל שהרה"ק מקשאנוב ניצל מידם עפ"י מעשה פלא, שהרה"ק מקשנוב היה נוסע בכל שנה להינפש בסביבות העיר קראקא, וכן באותו שנה שריחפה עליו המשפט נסע לשם, ופגש שם אדון אחד שנכנס עמו בשיחה ארוכה שנתפעל מאוד מחכמתו ומאצילותו, וענה ואמר לו שהוא מאוד מעריך רבנים כאלו, ולא נוכלים ושקרנים כהרב מקשאנוב, אז נתוודע אליו הרה"ק ואמר לו שהוא הוא הרב מקשאנוב, ואז גילה לו האדון הנ"ל שהוא השופט בהמשפט, ונוכח לראות בעמו עיניו שהכ היא עלילה זדונית והוציאו לחפשי.

24

לתועלת הקוראים נרחיב השתלשלות הדברים, כי ההבערה ללהב יצאת שם באופן מבהיל כפי שמתואר בס' דרכי דוד (עמ' כ"ט) כי בעת המחלוקת בין צאנז וסאדיגורא נתבטא א' מחסדי ראדאמסק בדברי גנאי וזלזול על הרה"ק מצאנז, והרה"ק מקשאנוב הטיל עליו חרם, וכולם הוכרחו לצייית להחרם ונתרחקו ממנו, והאיש נתבזה מאוד, עד שחזרו ומסרו אותו להשלטונות, והרה"ק הוכרח לברוח מהעיר לתקופה ארוכה.

והרה"ק מצאנז עמד לימין בנו הק', ולהצילו מידי רודפיו, מן הנכון לצטט כאן ד' הרה"ק מצאנז ז"ל (מובא בילקוט תפארת שלמה במהדו' מכתבי קודש) שכתב מכתב חריף מאוד לקהילת קשאנוב, (ההעתק מובא כאן) וכה כותב

רב דביהמ"ד ישמח משה: יא, מ'האט אים געפערלעך געפיניגט. ער איז געווען ביי זיין טאטן, ביים הייליגן דברי חיים, האט אים זיין טאטע געזאגט, לאמיר הערן וויפיל אידן האסטו? האט ער אנגעהויבן ציילן אזוי אויף די האנט, צוועלעף אידן... רופט ער זיך אהן, היינטיגע יונגעלייט...

רבינו: דאם איז א צווייטע מעשה..., דו האסט אויסגעמישט.... דיין זיידע רבי משה יוסף (מאוהעל) ער איז דאך געווען אן איידעם ביים קשאנובער רב, רבי דוד'ל קשאנובער, ער האט געגעסן קאסט אין צאנז, און מ'האט אים אויפגענומען פאר רב אין זבארוב, ער האט באקומען א קאנסוס (כתב רבנות) פון זבארוב.

זבארוב איז א קליין שטעטל, און ס'איז געווען אונטער געשריבן דרייצן–פופצן מענטשן, זיי זענען געווען אונטער געשריבן אויפן קאנסוס, דער רבי משה יוסף איז געווען זייער א גלונגענער מענטש, און ער האט אזוי אנגעקוקט דעם קאנסוס מיט די דרייצן–פופצן מענטשן, און דער דברי חיים האט געזעהן אויף זיין פנים אז עפעס קוועטשט אים, האט ער אים געפרעגט, וואס איז נישט גוט?, האט ער געזאגט אז ער באקומט א קאנסוס פון א שטאט און ס'איז אונטער געשריבן נאר דרייצן מענטשן, ס'איז זייער וויניג... האט ער געזאגט, היינטיגע יונגעלייט – ער האט אזוי געזאגט אויף זיך – איך האב באקומען א

בתו"ד: "ויזהיר להסרים למשמעתו שיסירו השטמה והריב מתוכם, ולזה אני בטוח בזכות אבותינו הק' שלאנשי הריב יהיה להם וכו' אם לא ישלימו כאשר ידוע לכל בזכות אא"ז החכם צבי ז"ל אשר זרעו מושלים, וה' יריב ריבם ולא יאחר לשלם להקמים עליהם, ידרשו נא מה נעשה בקהילתינו בעזרת ה' למתקוממי, וכה יוסיף להקמים עלינו"... ...ותזהירו את בעלי הריב שידעו שאין טוב המחלוקת ולא יבטחו כי הקדוש הרב מנוס להם, "כי כן קבלתי, מה שתלמיד חכם אחד מעניש לא יוכל שום צדיק בעולם להסיר ממנו"... עיי"ש בדבה"ק כי נורא הוא.

וכפי המתואר בס' דרכי דוד וכ' כל הכתוב לחיים אכן כל הקמים על הרה"ק נענשו באופנים נוראים ומשונים, ואכמ"ל.

והרה"ק התפארת שלמה תמך בחסידי ראדאמסק והיה לו קפידא על הרה"ק מקשאנוב והתרעם על הרה"ק מצאנז על שתומך בבנו, והרה"ק רבי ארון מקראקא בנו של המאור ושמש ביקר בהיכלו של התפארת שלמה ותיאר לו את גודל קדושת הרה"ק מצאנז והסביר לו שאנשיו "שפילן זיך מיט פייער", אז החליט התפארת שלמה שעליו לפייס את הרה"ק מצאנז בעצתו של הרה"ק רבי ארון מקראקא נסע עם כל תסידיו לחוג חג השבועות בצל הרה"ק מצאנז בשנת תרכ"ג, וידידות גדולה שררה בין הצדיקים הקדושים, והרה"ק מצאנז ציוה לבנו הק' מקשאנוב שיפייס את התפארת שלמה, ונעשה שלום בתוככי העיר קשאנוב.

קאנסום פון רודניק, איז געווען ניין מענטשן אונטער געשריבן, און כ׳בין געווען אזוי גליקליך,[25] אז היינט אז ער האט דרייצן מענטשן איז ער נישט צופריידן.

רב דביהמ״ד ישמח משה: [בצחות] עכ״פ דא ביי די יעצטיגע הכתרה איז דא דרייצן מענטשן...

רבינו: רבי דוד׳ל קשאנובער האט געהאט גרוים עגמת נפש אין קשאנוב, און דער דברי חיים האט אמאל גזאגט, פארוואס קומט זיך פאר מיין זוהן אזויפיל רדיפות, נאכדעם האט ער אריין געטראכט, אז ער הייסט נאך א זיידן וואס האט ער האט געהייסן רבי דודל טאניגראדער,[26] ער איז געווען דעם דברי חיים׳ס זיידע,[27] און ער האט געוואוינט אין א שטאט וואו דארט איז געווען א שטאט׳ס רב א גרויסער תלמיד חכם, און ער האט נישט אזוי נוהג כבוד געווען פאר דעם מרא דאתרא..., און ווייל דער רבי דוד׳ל קשאנובער האט געהייסן נאך דעם זיידן, וועגן דעם האט ער אזויפיל רדיפות...

רב דביהמ״ד ישמח משה: [בצחות] אוי.. מ׳האט יעצט א נאמען געגעבן פאר מיין גאם ׳טארניגראד׳, דא אין קרית יואל, די גאם וואו איך וואוין... ס׳איז צרות...

א׳ הנוכחים: מ׳זאגט אז דער דברי חיים האט דעמאלטס געשיקט צעהן אידן אויפן קבר פון דעם רב מפיים צו זיין.[28]

רבינו: דער קאלבסובער רב דעם קדושת יו״ט׳ס עלטערע ברודער איז געווען רב אין קאלבסוב,[29] און דארט האט זיך אויך געמאכט א מחלוקה, זיין שווער איז געווען קאלבסובער רב, און ער איז נפטר געווארן, האט ער געהאט א זוהן וואס איז נאך געווען א יונגל, האט מען אויפגענומען דעם איידעם פאר רב, שפעטער וועט דער זוהן איז אונטער געוואקסן, האט ער געפאדערט דאס רבנות, איז געווארן צוויי פארטייען אין שטאט.

ר׳ זלמן לייב רובין דא פון די ישיבה איז אן אייניקל פון דעם זוהן.[30]

עכ״פ האט דער קאלבסובער רב געהאט א מחלוקה, און ס׳איז געווען עגמת נפש, איז ער געווען אין צאנז, און ער האט זיך באקלאגט פארן דברי חיים וואס ער מאכט דארט מיט... האט אים דער דברי חיים גזאגט, ׳א מחלוקת איז א סגולה צו אריכות ימים...׳.

שפעטער וועט דער קדושת יו״ט איז געווארן רב אין סיגוט, און ער האט געהאט א גרויסן איינפלוס [השפעה] אין די מדינה אין אונגארין, און ער איז געווען דארט אין קאלבסוב און ס׳איז נישט געווען אזוי... האט אים דער קדושת יו״ט גזאגט, ׳וואס זיצסטו אין גאליציע – קאלבסוב איז דאך אין גאליציע – קום קיין אונגארין, איך וועל דיר פארשאפן א רבנות פאסטן, דו וועסט זיין בכבודו של עולם׳, זאגט ער, ״א יא, וואס וועט אבער זיין מיט די ברכה פונעם הייליגן רב׳, ער האט נישט געוואלט אוועק פארן. ער האט טאקע מאריך ימים געווען.

אב״ד טערצאל: ביי די מחלוקה פון גארליץ – דער ערוגת הבושם האט דאך דארט געפירט די דין תורה[31] –

---

25 מן הענין לציין שבירחון הפרדס (י״ל שנת תרצ״ט) נעתק הכתב רבנות של הרה״ק מצאנז בעיר צאנז נחתם ביום כ״ב שבט שנת תקפ״ח ועליה חתומים י״ד ראשי קהילה וב׳ דייני העיר, עיי״ש כל הנוסח.

26 הגאון רבי דוד מטארניגראד ז״ל בן הגאון רבי משולם זלמן ז״ל אב״ד קוניץ, בן הגאון רבי דוד מיארטשוב ז״ל, בן הגה״ק בעל החכם צבי ז״ל.

27 כי רבי דוד הנ״ל היה חותנו של הגה״צ רבי לייביש מטארניגראד ז״ל אביו של הרה״ק מצאנז ז״ל.

28 עיי׳ בס׳ דרכי דוד שמאז שהלכו העשרה אנשים על קברו של האב״ד טארניגראד בהוראת הרה״ק מצאנז, נתהפך המצב בקשאנוב לטובה, ועשו סעודה גדולה בתוך השוק להראות שלום וריעות, ותמיד דיברו אנשי העיר קשאנוב מהסעודה הנ״ל.

29 הגה״ק רבי אברהם אהרן טייטלבוים ז״ל בנו בכורו של מרן הגה״ק הייטב לב ז״ל, שהי׳ חתן הרה״ק רבי יחיאל מקאלבסוב ז״ל בן הרה״ק ר׳ אשר מראפשיץ ז״ל.

30 ה״ה הגה״צ אבד״ק דינוב מאנסי שליט״א ור״מ בישיבתיה״ק בקרית יואל יצ״ו רבות בשנים.

31 הנה הגה״ק הייטב לב הוכרח לעזוב את העיר אוהעל [בערך בסוף שנת תר״ן], ואז קיבל את הרבנות בעיר גארליץ, ובערב סוכות שנת תרט״ז עבר הייטב לב לכהן כאב״ד בעיר דראהביטש למלא מקום אביו הרה״ק רבי אלעזר ניסן ז״ל, [עיין בשו״ת שואל ומשיב (ח״ב סי׳ י״ט) שגם בדראהביטש נתהוה מחלוקת על הרבנות, וגם הייטב לב וגם הרב השני נתקבלו ברבנות העיר]. ואחר ג׳ שנים עבר הייטב לב מדראהביטש למיגעט.

ואז בעיר גארליץ מילא מקומו חתנו הרה״ק מגארליץ, אולם אביו הרה״ק מצאנז הורה לו לוותר על הרבנות לטובת הרה״ק רבי שמואל ז״ל אחיו של הייטב לב, ואכן אז עבר הרה״ק מגארליץ לכהן בתור אב״ד רידניק.

לאחר ל׳ שנה (בערך בשנת תרנ״א) כשנסתלק הגה״ק רבי שמואל מגארליץ חזר הרה״ק מגארליץ לעיר גארליץ, אך בנו של הרה״ק רבי שמואל הלא הוא רבי יעקב יוקל ז״ל [שהיה חתן דודו הייטב לב] רצה למלא מקום אביו, וע״ז נתהוה מחלוקת קשה בין שני הצדדים [של שני הגיסים, כי שניהם היו חתני הייטב לב], ולכן העמידו בוררות של ג׳ רבנים מובהקים, והגאון רבי שמואל ענגעל ז״ל מראדמישלא היה הבורר מצד הרה״ק מגארליץ, והגאון רבי יוסף ריינמאן ז״ל אב״ד איסטריק היה הבורר מצד רבי יעקב יוקל ז״ל,

– האט רבי יוקל (הגה"ק בעל היטיב איטיב ז"ל) אמאל געזאגט, הערטם מיך אויס, איך בין אן אלטער איד, מיין שוואגער דער גארליצער רב איז אויך אן אלטער איד, זאלסטו וויסן וואר ס'האט זיך אריין געמישט, אפילו ער איז געווען גערעכט, איז רחמנא יצילנו... בעהט איך ענק, צוויי רבנים וואם האבן א מחלוקת וועלן זיך נאך משדך זיין, אבער צום סוף וועט עטץ בלייבן אינדרויסן.

ונפרד רבינו ממנו בברכה: א חג כשר ושמח, מ'זאל זיך זעהן אויף שמחות תמיד.

אב"ד טערצאל: אמן, א חג כשר ושמח, מיט נחת, און מיט אלעם גוטן.

דער עיקר איז אז דער ראש הקהל (הרה"ח ר' דוד הי"ו) איז מסכים... דארף מען אים אויך באדאנקן אויפן רבנות...

ושאל אב"ד טערצאל: בכלליות וויאזוי שפירט זיך דער רבי?

רבינו: געלויבט השי"ת, איך גיי יעדן טאג אין די ישיבה, כ'דאנק דעם באשעפער אז איך קען גיין אין ישיבה, כ'דערמאן מיך היינט מיט פינעף יאר צוריק די שוועדע צייטן וואם כ'האב מיטגעמאכט, יעדן טאג געב איך א שבח והודאה פארן באשעפער.

אב"ד טערצאל: ביי קאוויד...

רבינו: יא, היינט פינעף יאר צוריק, חסדי ה' אז ס'האט זיך אלעם צוריק געשטעלט, מ'קען אהנגיין.

אב"ד טערצאל: יא, א מענטש וואם האט דאם מיטגעמאכט וווייסט צו דאנקען דעם באשעפער, כ'וויים דאם אויך פון מיר, כ'וויים שוין וואם דאם איז.

רבינו: יא, כ'דאנק דעם באשעפער יעדן טאג, און כ'זאג עם פאר יעדן איינעם אז מ'דארף דאנקען דעם באשעפער.

אב"ד טערצאל: דער מוח איז נישט געווען דא.

רבינו: יא, אמת, איך האב מיך זייער געמוטשעט, עטליכע טעג איז געווען דעמאלטם וואם איך האב נישט געקענט לערנען, ס'איז נישט געגאנגען, וויפיל כ'האב פראבירט איז עם נישט געגאנגן, כ'בין געווען זייער צובראכן דערוועגן. איך טראכט אזוי צוריק יענע תקופה, ס'איז זייער שווער געווען, ס'איז בכלל געווען א שרעקליכער זמן, אבער דאם נישט פארשטיין וואם מ'פראבירט צו לערנען, איז געווען זייער שווער.

איך לערן יעצט אין די ישיבה אויף דעם יום טוב, די סוגיא פון 'מתוך' וואם כ'האב דעמאלטם אהנגעהויבן צו לערנען, דעמאלטם איז עם נישט געגאנגען, כ'האב ממש נישט געקענט לערנען, ס'איז נישט דאם ערשטע מאל וואם איך לערן די סוגיא, אבער דער קאפ האט נישט געארבעט, און כ'האב עם געשטעלט אין א זייט וויל כהאב נישט געקענט ממשיך זיין.

אב"ד טערצאל: דער רבי האט מוותר געווען.... מ'האט נישט געלערנט קיין סוגיא יענץ יאר?

רבינו: כ'האב נישט אויף געגעבן.... נאך פסח האב איך עם משלים געווען, אבער דעמאלטם האב איך גענומען אן אנדערע סוגיא, כ'האב נישט געוואלט לערנען די זעלבע, כ'האב אהנגעהויבן עפעם א פרישע סוגיא.

א' הנוכחים: מ'האט געלערנט 'אין שליח לדבר עבירה'.

רבינו: כ'האב געהאט א קבוצה בחורים ביי מיר אין שטוב, ס'איז נאך געווען פארמאכט אלעם, תיכף נאך פסח האב איך אהנגעהויבן.

רב דביהמ"ד ישמח משה: מ'האט פארגעלערנט אין שטוב און דער עולם האט געקענט מיטהאלטן דורכ'ן טעלעפאון.

רבינו: אבער ברוך ה' יעצט לערנט מען עם ווידער (סוגיא דמתוך) מיט א פרישקייט, פרישע כוחות, פרישע חידושים, פרישע ענינים, געלויבט השי"ת מ'קען זיצן אין לערנען.

א' הנוכחים: ביי אונז אין ביהמ"ד (ישמח משה) פארליגן מיר א גוטע זאך, דער נייער רב (שהי' מהשובי המתפללים שם) האט פארגעלערנט דארט א שיעור ביז יעצט, ער האט מרבין תורה געווען דארט.

אב"ד טערצאל: ס'איז ויחד יתרו ביידע פשטים.

רב דביהמ"ד ישמח משה: יא, אונז פארליר מיר א כה אין אונזער ביהמ"ד.

רבינו: נו, דו האסט דאך נאך קינדער... ברוך ה'.

רב דביהמ"ד ישמח משה: יא, ס'איז ברוך ה' גוטע פראבלעמען. די בעלי מוסר ברענגען אזא מליצה 'אם זה דאגתך ירבו דאגתך'...[32]

אב"ד טערצאל: א גוט יום טוב, א פרייליכן יום טוב.

רבינו: א חג כשר ושמח.

והאון הערוגת הבושם ז"ל מחוסט היה השליש. אך לאחר מכן עזב רבי יעקב יוקל את העיר גארליץ בעצת גיסו מרן הקדושת יו"ט, וכיהן בתור אב"ד וואלאוא.

---

32 עיי"ש בס' **אורחות צדיקים** (שער הדאגה) וז"ל: ומעשה בחכם אחד שראה אדם אחד דואג. אמר לו: אם דאגתך על עולם זה - ימעט השם יתעלה דאגתך. ואם דאגתך על עולם הבא - יוסיף השם ברוך הוא דאגה על דאגתך.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

יום הקדוש שנת תשפ"ה לפ"ק

ערב יום הקדוש

במה אקדם ואכף פני לא יקח שוחד, ובידי אין מעש ועל זאת לבי יפחד, אבל עתה בזכרי מלכות שם המיוחד, ועל זאת אני בוטח באומרים ה' אחד.

יש לפרש בהקדם מה שכתב במגלה עמוקות (ואתחנן אופן רמ"ז ובפ' ויחי) סוד ארבעים יום שלמד משה בהר, כי ידוע שיעור מקוה ארבעים סאה, בכל סאה ששה קבין, ובכל קב ארבעה לוגין, סך הכל תתק"ס לוגין, ולכן למד משה בהר ארבעים יום, שיש בהם תתק"ס שעות כשיעור המקוה, עכ"ד.

ובבני יששכר (אלול מאמר א אות טו, תשרי מאמר א אות ג) מפרש בזה מאמר רבי עקיבא במשנה (יומא פה:) מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, דהנה ימי הרצון ימי התשובה הניתנים במתנה מן השי"ת לישראל עם קרובו לטהרם מעונותיהם כמו מקוה טהרה, הן המה מ' יום מראש חודש אלול עד יום הכפורים, הנה הם תתק"ס שעות, וזהו מה מקוה מטהר את הטמאים בתתק"ס לוגין, אף הקב"ה מטהר את ישראל בתתק"ס שעות בארבעים יום ימי רצון, עכ"ד.

והנה כתב במגלה עמוקות (שם) לפרש הכתוב (ירמיה יד ח) מקוה ישראל ה', רצה לומר שם של הוי"ה בו תמצא שיעור המקוה, כי שם הוי"ה ב"ה עולה בגימטריא כ"ו, ותכה הנעלם זה אל זה, ו' פעמים פ' הרי ת"פ, פ' פעמים ו' הרי ת"פ, הרי תתק"ס, כפי שיעור המקוה שהוא תתק"ס לוגין, עכ"ד.

ובזה פרשתי אומרו אף הקב"ה מטהר את ישראל שנאמר מקוה ישראל הוי"ה, היינו שאם האדם זוכה להיות דבוק בהקב"ה, אזי על ידי שם הוי"ה ב"ה שיש בו רמז של תתק"ס, שהוא שיעור המקוה, הקב"ה מטהר את ישראל. וזה שאמר (ויקרא טז ל) כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' לפני הוי"ה תטהרו, שיאיר עליכם שם הוי"ה ב"ה, ועל ידי זה תזכו לטהרה כמו במקוה.

ולזה אמר במה אקדם ואכף פני לא יקח שוחד, הלא ובידי אין מעש, בעמדינו בערב יום הקדוש אנו עושים לעצמינו חשבון הנפש איך עברו עלינו רובן של אותן תתק"ס שעות, ולא פעלנו מה שהוצרכנו לתקן בהם, ועל זאת לבי יפחד, שלא עשיתי כלום מראש חודש אלול עד יום הכפורים בהנך תתק"ס שעות, לא פעלתי בהם מאומה והנחתי אותם לריק. אבל עתה בזכרי מלכות שם המיוחד, הוא שם הוי"ה ב"ה, ועל זאת אני בוטח באומרים ה' אחד, שעל ידי דביקות בהקב"ה, יאיר הקב"ה עלי שם הרחמים שם הוי"ה ב"ה, שגם בו יש רמז של תתק"ס, ואזכה בו להטהר לפני ה'.

או יאמר המכוון ועל זאת אני בוטח באומרים ה' אחד, על פי מה דאיתא בילקוט ראובני (ר"פ פנחס) **שמע ישראל** עם האותיות והתיבות בגימטריא **תתק"ס**, עי"ש. ובכן באומרים ה' אחד, הפסוק של יחוד השם שמע ישראל, על זאת אני בוטח, שעל ידי קבלת עול מלכות שמים בכוונה שלימה, נזכה ברגע אחת לטהרה גמורה כאילו היינו מתקנים כל תתק"ס שעות אלו.

והשי"ת יעזרינו ויתן לנו הזכיה לקבל עול מלכות שמים באהבה, ולתקן כל מה שצריכים לתקן, ויבוא עלינו שנה טובה ומבורכת, ימלא ה' כל משאלות לבבינו לטובה, ויוושעו בני ישראל בכל מילי דמיטב, בני חיי ומזוני רוויחי וסייעתא דשמיא, ונזכה לשנת גאולה וישועה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

דרשת ליל יום הקדוש לפני כל נדרי

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו (ויקרא טז ל).

נל"פ בהקדם מה שכתב א"ז זללה"ה זיעועכי"ע בישמח משה (פ' האזינו) לפרש סמיכות הכתובים (תהלים צ ב) ומעולם עד עולם אתה אל, תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם. על פי מה שכתב בתשובות מהרי"ט (ח"ב או"ח סי' ח') באיש אחד שהרבה לפשוע בעבירות חמורות שבתורה, וכמעט לא היה עבירה בתורה שלא עבר, והמהרי"ט האריך בראיות דמועיל לו תשובה, דאין דבר העומד בפני התשובה.

וכתב הישמח משה שהנכון כהמהרי"ט, והיינו משום דהדעת נותן דעל עבירות חמורות אין הכי נמי לא מועיל תשובה, מכל מקום קבלת תשובה הוי רק מכח רחמיו וחסדיו כמ"ש ירושלמי (מכות פ"ב ה"ו) מדת הדין אמר נפש החוטאת תמות (יחזקאל יח כ), רק מדת הרחמים אמר יעשה תשובה ויכפר. והענין מובן, כי איך שייך לבקש מחילה על בשר ודם טפה סרוחה מורד במלך קדוש ונורא מלך מלכי המלכים הקב"ה לעיניו והוא נותן לו חיות ופרנסה בכל יום, איך יתכן פיוס ומחילה אפילו על חטא אחד, רק יסוד הכל הוא שמחמת גודל רחמנותו ית"ש שלא חפץ בהשחתת עולם, על כן ברוב רחמיו וחסדיו מוחל להמבקש מחילה, אם כן אם זה רק מכח רחמיו איך יתכן לומר וליתן גבול בחטאים הללו כלו רחמיו וחסדיו, הלא השי"ת הוא אין סוף ב"ה וב"ש, וחלילה לומר עד כה הגיע גדר רחמיו וחסדיו ולא יותר, ואיך יתכן כי כלו רחמיו וחסדיו שהתחיל להראות עמנו לעין כל. וזה שאמר מעולם ועד עולם אתה א"ל, ואין לך סוף, לכן אע"פ שהדעת נותן תשב אנוש עד דכ"א, ראשי תיבות ד"ם כ'פירה א'שה (של"ה מסכת יומא פרק נר מצוה), ולא עד בכלל, מכל מקום כיון שאין לו יתברך סוף גם לרחמיו אין סוף וגבול, לכן תאמר שובו בני אדם כי לא כלו רחמיו וחסדיו ואין דבר שעומד בפני התשובה, עכ"ד.

ובזה יש לפרש תפלת דוד המלך ע"ה (תהלים כה יא) למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא, הכוונה כי מכח שמך הוי"ה שהוא שמו העצם ב"ה וכולו רחמים, ומורה על מהותו יתברך שאין לרחמנותו שיעור, לכן וסלחת לעוני כי רב הוא, אף על גב שעוונותי המה מרובים, מכל מקום לא תנעול דלת בפני השבים.

ועל פי זה יש לפרש מאמרינו בתפלה (בתפלת היום) ותתן לנו ה' אלקינו באהבה את יום הכפורים הזה למחילה ולסליחה ולכפרה ולמחול בו את כל עוונותינו, ואם שהרבינו לחטוא, עם כל זה הוא מקרא קודש זכר ליציאת מצרים, שבגלות מצרים היו בני ישראל בשפלות גדול, וכטענת המקטרג (ילקוט בשלח רמז רלד) הללו והללו עובדי עבודה זרה הללו והללו מגלי עריות, ועם כל זה הועיל תשובתם וזכו לישועה, וכמו כן גם אנחנו יועיל לנו התשובה ביום הקדוש הזה למחול בו על כל עוונותינו.

וזה שאומרים בסליחות (בפתיחה לתפלת אל מלך) כי על רחמיך הרבים אנו בטוחים ועל צדקותיך אנו נשענים ולסליחותיך אנו מקוים, הכוונה, כי מכח רחמיך הרבים שאנו בטוחים בו, שאין סוף וקצבה למדת רחמנותו ית"ש כמו שהוא עצמו כביכול אין סוף ברוך הוא, על ידי זה לסליחותיך אנו מקוים, שאע"פ שהרבינו לחטוא, מכל מקום הקב"ה מקבל את תשובתינו.

ולזה אומרים (בתפלת יו"כ פיוט כי אנו עמך) אנו מלאי עון ואתה מלא רחמים, פי' אם שאנו מלאי עון, והרבינו לחטוא בחטאים קשים ומרים, עם כל זה הלא אתה שהוא אין סוף, מלא רחמים, כלומר שגם מדת רחמנותך הוא בלא קץ וסוף, ועל זה אנו בטוחים ומצפים שתסלח לכל העוונות, וזהו (תפלת אבינו מלכינו) אבינו מלכינו עשה למען רחמיך הרבים, שרחמיו יתברך הוא בלי קצב, ועל כן השי"ת מקבל את תשובתינו לפניו לרצון.

וזהו כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכ"ל חטאתיכם, יהיה מה שיהיה הן ריבוי חטאים בכמות והן עוונות חמורות וקשות באיכות, עם כל זה יכפר עליכם מכולם, והוא משום לפני ה' תטהרו, שביום הזה מתגלה מדת רחמיו יתברך שהוא בלי גבול וקצבה, ומכפר על הכל.

עומדים אנו בכניסת יום הקדוש באימה וביראה, כל אחד יודע נגעי נפשו, לדאבון לבינו הרבינו לחטוא בעוונות קשות וחמורות, והם מרובים מאד, עד שעולה על המחשבה אשר לחוטא ופושע כזה לא מהני תשובה, אבל באמת עלינו לדעת שמחילת עוונות הוא לפי מדת רחמיו יתברך שאין לה גבול וקצבה, ואין לך שעומד בפני התשובה.

ודבר זה בא התנא הקדוש רבי עקיבא ללמדינו במאמר המשנה (שלהי מס' יומא פה:) אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם, אביכם

שבשמים, שנאמר (יחזקאל לו כה) וזרקתי עליכם מים טהורים, ואומר (ירמיה יז יג) מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל. והיינו שאין התשובה ומחילת העוונות מצד השכל כלל וכפי מדותיו של בשר ודם, כי בני ישראל זוכים לטהרה ומחילת העוונות לפי מדותיו של אביכם שבשמים, וזהו מקוה ישראל, פי' תקותן של ישראל, הוי"ה, הוא מדותיו של הקב"ה שהוא בלי גבול וערך, ולכן אין גבול וסוף גם למדת רחמנותו יתברך, וזהו מה מקוה מטהר את הטמאים, אפילו אם נטמא בטומאות הרבה עם כל זה המקוה מטהרו, אף הקב"ה ברוב רחמיו שהוא אין סוף, בגודל רחמנותו מוחל על ידי התשובה, ואפילו אם האדם נכשל בעבירות רבות וחמורות מאד, עם כל זה הקב"ה הוא מטהר את ישראל.

ובזה יתפרש דברי התנחומין שאמר משה רבינו לבני ישראל (ר"פ נצבים) אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם, ופירש"י לפי ששמעו בני ישראל מאה קללות חסר שתים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד בכל אלו. דהנה בני ישראל ידעו שאין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון (שבת נה.), וכיון ששמעו כל התוכחות הבינו שזה הוא עונש על עוונם, והוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד בכל אלו, כלומר כיון שנכשלו בעוונות רבות וחמורות כאלו איך יוכלו לתקן מעשיהם בתשובה שלימה, התחיל משה לפייסם הרב"ה הכעסתם לפני המקום, כלומר אף אם הן ריבוי עוונות בכמות ובאיכות, עם כל זה לא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימים לפניו, כי התשובה מועיל לכולם ועל הכל, והוא משום כי אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם, שהוא ית"ש אין סוף, וגם למדת רחמנות שלו אין סוף, ועל כן מהני תשובה לכל אפילו לחטאים קשים ומרובים מאד.

ובכן אחי ורעי!, הבה נתבונן במצבינו האמת, השפלות הגדול שאנו נמצאים, אין בנו תורה אין בנו מעשים טובים, אבל אנו מלאי עון עוונות קשים ומרים, יוכ"פ מכפר לשבים (שבועות יג.), אבל לזה צריך תשובה באמת ובלב שלם, דהיינו חרטה גמורה על מה שעשה בעבר, וקבלה טובה אמיתית על העתיד שלא ישוב לכסלה בדיבור ובמעשה ובמחשבה, ועל ידי זה נזכה למחילת עוונות מבעל הרחמים.

ב

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני הוי"ה תטהרו, סופי תיבות **מילה** (דרשות חתם סופר ח"ג לר"ה עמוד לא).

ב) בזאת יבא אהרן אל הקודש. איתא במדרש רבה (פכ"א ס"ו) רבי יודן פתר קריא בכהן גדול בכניסתו לבית קדשי הקדשים, חבילות חבילות של מצות יש בידו, בזכות מילה, זאת בריתי (ישעיה נט כא). וצריך ביאור.

ג) גם לפרש מאמר המשנה שלהי מס' יומא (דף פה:) אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר (יחזקאל לו כה) וזרקתי עליכם מים טהורים. ויש להבין מדוע כינה את השי"ת בתואר אביכם שבשמים.

ונראה בהקדם מה שכתב הרמב"ם (פ"ז מהל' תשובה ה"ז) שהחוטא כשהוא עושה מצות, טורפין אותן בפניו, שנאמר (ישעיה א יב) מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, עי"ש. והוא כי כאשר החיצונים רואים באדם שהוא מלולכך בחטא, הם סוברים כי הוא כולו שלהם, וכל מה שהוא עושה שלהם הוא, על כן הם טורפין את המצות מפניו, וממנו הם יונקים מזון וחיות רח"ל.

והנה אמרו חז"ל (קידושין מ.) [והעתיקו הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ד)] שהאדם נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות כו'. והתינח אם נמצאים בידו מצות ומעשים טובים מה שסיגל לנפשו במשך ימי חייו, אז שייך לומר שהוא נידון על פי רובו לזכות, אבל אם חטא רח"ל וחטפו החיצונים המצות שעשה, איך אפשר להכריע את עצמו ביום הדין לכף זכות.

ועל זה ידוו כל הדווים, כל אחד ואחד יודע את מצבו, איך שנכשל פעם בכה ופעם בכה ה"י, וכיון שחטא כבר אין לו כלום ח"ו, בבחינת ערום בלא מצות, ואיך יעמוד בדין במצב כזה, הי תורה הי מצות דמגנו עלן, וזה שאנו אומרים (בפתיחה לסליחות) כדלים וכרשים דפקנו דלתיך, שאנו דלים ועניים ממצות ומעשים טובים, ובמה אנו מצפים לזכות במשפט ולצאת בדימום.

אכן ראיתי להרה"ק מליסקא זללה"ה באך פרי תבואה (דרוש לר"ה) דבר חידוש, כי באמת אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, רק על כל פשעים תכסה אהבה (משלי י יב), ואז אינו נחשב לו העוונות, וזה שאמר דוד (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר, היינו שתעשו זה המצוה

מצד אהבה, כמו שאמרו חז"ל (ספרי ואתחנן פסקא ו) אשר אנכי מצוך היום, שיהיו בעיניך כחדשים, וזהו תקעו בחוד"ש שופר מלשון כחדשים, על ידי זה בכסה ליום חגינו, שיתכסה הכל, מפני שעל כל פשעים תכסה אהבה, כי חוק לישראל היא, פי' אם עושים המצוה רק מצד חק וגזירת המקום, אז יהיה משפט לאלהי יעקב, יהיה עליכם משפט. והיינו דאיתא בגמרא (ראש השנה טז.) תוקעין ומריעין כשהם יושבין וגם כשהם עומדין כדי לערבב השטן, וכתב רש"י מפני שרואה שישראל מחבבין המצות הוא מעורבב, מפני שעל כל פשעים תכסה אהבה, עכ"ד.

ומקור דבריו נובעים מתורת רבו הקדוש א"ז בישמח משה זי"ע על נ"ך (משלי י יב) בפסוק זה על כל פשעים תכסה אהבה, הגם שנמצא בספרי מוסר כי לתקן פגמי החטא צריך תעניתים, עם כל זה אם מלהיב לבבו לאהבת ה' מתוקן הכל, וכאומרם זדונות נעשות לו כזכיות, והיינו על כל פשעים תכסה אהבה, ודבריו המה מיוסדים על דברי הנודע ביהודה בתשובה (או"ח סי' ל"ה), עי"ש.

והנה כתב בדרך פקודיך (מצוה ב חלק המחשבה אות ב) בשם מהר"ם חאגיז (אלה המצות פ' לך) בטעם מצות מילה, שהוא דמיון אות וכריתת ברית בין שני אוהבים, לבל תשכח אהבתם ולבל יפרדו. והנה כי כן זה כל האדם כל ימי חייו בזכרו בברית החתום בבשרינו, יזכור במצות אהבת ה' שהוא לאות ברית בינינו לבל תפרד אהבתינו ממנו ית"ש, עי"ש. ובערוגת הבשם (פ' עקב ופ' שופטים) מוסיף בזה, שמצות מילה מעורר לבבות בני ישראל לאהבתו יתברך שמו, על דרך (משלי כז יט) כמים הפנים לפנים, עכ"ד.

ולפי זה יתכן לומר מליצה ישרה לתועלת בני ישראל, כי כל עוד שיש ביד האדם הזכות של מצות מילה, ועל ידה נתעורר לבבו לקיים מצות ה' מתוך אהבה, אז י"ל על כל פשעים תכסה אהבה ויתהפכו לזכיות, ושוב אין החיצונים חוטפים הימנו מצותיו.

ובדרך זה יש לבאר מאמר הגמרא במסכת מנחות (דף מג:) בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום, אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנזכר בברית מילה שבבשרו נתיישבה דעתו. הכוונה בזה כי דוד המלך נכנס למרחץ, פי' לקיים הכתוב (ישעיה א טז) רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם, אבל נשבר לבבו בקרבו כאשר מצא עצמו ברוב ענוותנותו שהוא מלא חטאים עונות ופשעים, וביותר עגמה נפשו באומרו אוי לי שאעמוד ערום בל"א מצו"ה, שאף המצות שעשה יחטפו הימנו וישאר ערום מכל, כיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו, שעל ידה יזכה לקיים המצות מתוך אהבה, וכיון שכן הרי על כל פשעים תכסה אהבה, ובכן גם המצות ישארו בידו.

וזהו ביאור דברי המדרש, בזאת יבוא אהרן אל הקודש, חבילו"ת חבילו"ת של מצות יש בידו, פי' שיש בידו חבילות של מצות, ולא חטפום החיצונים ולא נגעו בנחלתו, ועל זה מפרש, בזכות המילה שנאמר זאת ברית, אשר על ידה זוכים בני ישראל לקיים את המצות מתוך אהבה, ובזה יתוקנו כל מעשיהם, וממילא אין החיצונים נוגעים בזכיותיהם, ויש בידם חבילות חבילות של מצות, ובזאת יבא אהרן אל הקודש.

ובזה יתפרש הרמז מכ"ל חטאתיכ"ם לפני הוי"ה סופי תיבות מיל"ה, להורות שבזכות מילה אשר על ידה זוכה לאהבת ה', הרי על כל פשעים וחטאים תכסה האהבה באין רואה, ועל ידי זה לפני ה' תטהרו, כי רוב המצות יכריעו את המאזנים לכף זכות.

אמנם בכגון דא יש להתעורר, שהגם שמצות מילה משפיע אהבת ה', אך הלא מאידך גיסא החטאים מקררים ומעכבים את מדת אהבה כמבואר בספה"ק, ושוב החיצונים יש להם כח לטרוף את המצות, ואיך נזכה ביום הדין.

אך הנה ידוע שביום הקדוש הזה מתעורר מדת אהבה ורחמים למעלה בבחינה גבוה מעל גבוה, ובכן ביום הזה הקב"ה מתמלא אהבה וחיבה לבני ישראל, וכמו שנאמר (מלאכי א ב) אהבתי אתכם אמר ה', ואהבה זו מתנוצץ ומאיר בפנימית נפשות ישראל, וכמים הפנים לפנים כן אנחנו שבים לאהבתו יתברך וזוכים לעבודת ה' מאהבה, ולכן על כל פשעים תכסה האהבה הלזה, ושוב אין החיצונים חוטפים את המצות שבידינו, והן מכריעין אותנו במשפט ביום הזה.

ובזה יתפרש דברי התנא רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם אביכ"ם שבשמים, היינו במה שהקב"ה מתגלה עלינו ביום הזה בבחינת אב לכולנו, וטבע האב לאהוב את בנו, ומחמת זה נשפע גם אהבת ה' בלבינו, שוב אפשר על ידי האהבה לזכות לכסות כל הפשעים, והמצות נשארין בידינו.

וזה שאמר דוד במזמור ממעמקים (תהלים קל ה) קויתי ה׳ קותה נפשי ולדברו הוחלתי, פי׳ שתקותי ותוחלתי הוא מאמרו ודיבורו יתברך אהבתי אתכם אמר ה׳, שעל ידי שהוא אוהב אותנו, גם אנחנו נשוב ונתעורר לאהבתו יתברך, ומחמת זה יתכסו כל עונות ופשעים, ונזכה במשפט.

וביותר הזמן גרמא לזה עכשיו שהוא יום הכפורים שחל בשבת קודש, שהוא זמן מסוגל להתעורר לאהבת ה׳, וכנודע מדברי הרה"ק החוזה מלובלין זללה"ה זי"ע (דברי אמת פ׳ תשא) בפסוק ששת ימים תעבו"ד, פי׳ שבששת ימי המעשה העבודה הוא בבחינת יראה מסטרא דעב"ד, וביום השביעי תשבות, שאז העבודה הוא בבחינת אהבה (תיקו"ז דף עח.) מסטרא דבן, עכ"ד. ובזה יתפרשו דברי משה רבינו לבני ישראל (ר"פ נצבים) אתם נצבים היום כולכם לפני ה׳ אלקיכם, וכתבו דורשי רשומות (חמרא טבא פ׳ נצבים) **אתם נצבים היום כלכם לפני הוי"ה אלהיכם**, עולה **שבת קדש**, עי"ש. והיינו שביום הכפורים שחל בשבת יזכו כולם לבחינת אהבת ה׳, ועל כל פשעים תכסה האהבה, וישארו המצות ומעשים טובים שבידם, ובעבור זה יצאו בדימוס.

ולכן צריכין אנחנו להתעורר לתשובה עכ"פ מיראה ומפחד יום הדין בתשובה שלימה, בחרטה עמוקה, ובקבלה טובה על העתיד להטיב דרכינו, ואז אולי נזכה גם לאתערותא דלעילא, שיתקיים בנו אהבתי אתכם אמר ה׳, ונזכה לתשובה מאהבה.

ועתה נבא לקיים מנהג אבותינו הקדושים לומר הוידוי בכניסת היום, כאשר נהגו כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה וכ"ק מרן דו"ז זללה"ה וכפי מנהגו של א"ז הקדושת יו"ט זללה"ה, כדי לצאת שיטת הרמב"ן ז"ל (הובא בבית יוסף או"ח סימן תר"ז) שצריך להתוודות סמוך לערב קודם שיכנס ליום הכפורים, כדי שלא יהא שהות לחטוא בין הוידוי והיום, עי"ש. ועל ידי שאנו אומרים וידוי זו ברבים, יש בה מעלת תשובת הרבים, שהוא במדריגת תשובה מאהבה כמ"ש בישמח משה (פ׳ האזינו), עי"ש. ועל ידי זה נזכה שעל כל פשעים תכסה האהבה, ובזה יוכרע כף המאזנים לזכות ועל דרך האמור. אנא תבא לפניך תפלתינו כו׳.

ג

במס׳ אבות (פ"ו מ"ב) בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה.

ויל"פ על פי דברי החתם סופר (תו"מ פ׳ תרומה עמוד קלה) בפירוש מאמרם ז"ל (ברכות ה.) כל העוסק בתורה מזיקין בדילין הימנו, כי מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין (מגילה ב:), הנה יש כ"א ממי"ן סתומות בעשרת הדברות וב׳ סמכי"ן, כ"א פעמים מ׳ וב׳ פעמים ס׳ עולה תתק"ס, שהוא י"ו פעמים ס׳, כי חרבו של הקב"ה לעשות דין ברשעים הוא י"ו הך (כמ"ש מג"א סי׳ תע"ג ס"ק כ"ט), ואפילו בריה בטילה בתתק"ס (עי׳ בראש חולין פ׳ גיד הנשה סי׳ ל"ג), והיינו העוסק בתורה מזיקין בדלין ממנו, עכ"ד.

ובזה יתפרש דברי הבת קול היוצאת בכל יום, אוי להם לבריות, היינו מה שהוא אוי להם לבריות, שיש להם צער ויסורין מן המזיקין, זה מחמת עלבונה של תורה, שהתורה מונחת בקרן זויות ואינם עוסקים בה, והיא עלבון גדולה להתורה, על כן לא נתבטלו כוחות המזיקין, והם שולטין על מי שהוא בטל מן התורה, ואוי לו ואוי לביתו.

על כן הבה נבא לפיים את התורה על בזיונה בכל השנה, שלא עסקנו בתורה כראוי, ובשם כל הקהל הקודש אנו מפייסים את התוה"ק על עלבונה, ואי"ה בלי נדר נתקן את העתיד ונזהר בכבודה על ידי שנקבע בה שיעורים קבועים בלימודים יותר שעות, יותר הבנה, יותר התמדה, ולכבדה ביותרת הכבוד.

ותקותינו שהתוה"ק תמחול על כבודה, כי סוף כל סוף מי כעמך ישראל הקשורין בתוה"ק בקשר אמין וחזק מאד, ואנו מבקשים שהתוה"ק תמליץ טוב בעד כל קהל ישראל לזכות לשנה טובה ומוברכת וכל טוב תמיד.

ונזכה כולנו לגמר חתימה טובה ויתקבל תפלות ישראל לאזינו שבשמים ברחמים וברצון, ותהא השנה השנה הזאת שנת אורה שנת ברכה שנת גאולה וישועה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

תפלת היום

בוידוי דרבינו נסים אנו אומרים, על איזה מהם אתודה כו׳ על הטמונות או על הנודעות, על הנזכרות או על הנשכחות ממני. ולכאורה התינח נשכחות שיך בעבירות, כי האדם אינו זוכר את הכל, אבל אומרו טמונות צריך ביאור.

וי"ל על פי מאמר המדרש (שהש"ר פ"א ס"ט) נמשלו דברי תורה במים שנאמר (ישעיה נה א) הוי כל צמא לכו

למים, מה מים מכסים ערותו של ים שנאמר (שם יא יט) כמים לים מכסה, כך תורה מכסים ערותן של ישראל, שנאמר (משלי י יב) ועל כל פשעים תכסה אהבה, עי"ש. ומזה נראה שלפעמים יתכסו הפשעים והנם טמונות וגנוזות באין רואה, גם אם לא נתכפרו עדיין, וזה בזכות התורה שלמד או מצוה אחרת שהוא ממשיך על ידה מדת האהבה מלמעלה. ועל זה אמר על איזה מהם אתודה על הטמונות, כיון שעונות אלו עדיין קיימים ונצבים בלא כפרה ותשובה, רק שהם טמונות וגנוזות.

*

בנוסח הוידוי, סרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו.

ויתבאר על פי דברי א"ז זללה"ה בתפלה למשה (תהלים לח י) לפרש הכתוב ה' נגדך כל תאותי ואנחתי ממך לא נסתרה, היינו גם בשעה שתאותי הוא לעשות נגד רצונך חס ושלום, אנחתי מה שאני מתאנח בשעת מעשה, ממך לא נסתרה, עכ"ד. ובבחינה זו ביאר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' שמות עמוד מד) מאמר הקב"ה בגלות מצרים, כי ידעתי את מכאוביו, הכוונה, כי הקב"ה היה מלמד זכות על ישראל כי ידעתי את מכאוביו, שהגם שנכשל בחטאים הרבה פעמים מחמת תוקף הגלות, עם כל זה עדיין כואב לבו על שעבר את רצונו ית"ש, וממילא אין הפגם גדול כל כך, עכ"ד.

והאומנם זה הוא התחלת התשובה, כמו שכתב בערוגת הבשם (פ' ראה) בפירוש המדרש (שהש"ר פ"ה ס"ג) אמר הקב"ה לישראל, בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתח כפתחו של אולם. הכוונה בזה, כי תחילה צריך לפתוח פתח של תשובה כחודו של מחט, והיינו שבשעה שיפשפש במעשיו יהא נעשה לבו חדודין חדודין, ואז כנגדו השי"ת פותח לו פתח כפתחו של אולם, עכ"ד.

וזה שאנו ממליצים ואומרים, סרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים, אך עם כל זה לא שוה לנו, שלא היה לנו סיפוק הנפש במה שנכשלנו בדבר עבירה, ונכאב לבבינו על זאת ובפנימית נפשינו נעשה חדודין חדודין, ועל כן אנו מצפים שנזכה לתשובה שלימה ולמחילה סליחה וכפרה.

מוצאי יום הקדוש

יצו ה' חסדו למען יעקב עבדו. נראה לפרש על פי מה שכתב א"ז זללה"ה בתפלה למשה בפסוק (תהלים ח יג) כי אתה תברך צדיק וגו', על פי דברי העקרים (מאמר ד פל"ז) כי השכר נצחי, והוא כי השכר אינו לפי ערך העובד והמעשה שהוא בחינת גבול ותכלית, כי אם לפי ערך הנעבד יתברך שהוא בלתי תכלית. והטעם לזה, כי הצדיק האמת חושק לעבדו יתברך, וחושב בדעתו תמיד אינו יודע מה לעשות לעובדו ית"ש, ונמצא הרצון הוא לעבדו בלתי בעל תכלית, והשכר אינו משתלם לפי המעשה, כי אם כפי המחשבה והרצון שהוא עד אין סוף ואין תכלית. וזה שאמר כי אתה, בלתי בעל תכלית, תברך צדיק ה', לשלם לו שכר נצחי, כי כצנה רצו"ן תעטרנו, שרצון הצדיק לעבוד עד אין סוף ותכלית, עכ"ד.

והוסיף א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' ויחי) שלכן נחלת יעקב בלי מצרים (שבת קיח.), כי היתה תאותו ורצונו לעבוד אותו יתברך בלי סוף ובלי תכלית עד כלות הנפש ממש, יותר ויותר ממה שבכח האנושי, ולכך זכה לנחלה בלי מצרים וגבול, עכ"ד.

והנה כתב החתם סופר (תו"מ לר"ה עמוד קנה) ראש השנה הוא נגד אברהם, עשרת ימי תשובה נגד יצחק, ויום הכיפורים נגד יעקב, עי"ש.

ולזה אנו מתפללים במוצאי יום הכפורים יצו ה' חסדו, שהקב"ה שהוא בלי סוף, יצו את חסדו בלי גבול ומיצר, למען יעק"ב עבדו, שעבד עבודת ה' במחשבה רצויה בלי סוף, על כן נזכה לעת כזאת לנחלה בלי מצרים, ויומשכו עלינו חסדים בלי סוף. והשי"ת יברך את עמו בית ישראל בברכה בכלליות וברכה בפרטיות, בבני חיי ומזוני רוויחי ושידוכים טובים, רפואות וישועות וכל מילי דמיטב, שנה טובה ומבורכת, שנת חדוה שנת עלצון, ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

נו"נ ע"י ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א ותשוח"ח להם שמסרו לנו החיד"ת לזכות את הרבים

זכות הגליון
בשבוע זו נתנדב ע"י

ידידינו הרבני הנגיד הנכבד,
רודף צדקה וחסד

מו"ה שלו' יצחק
וויינבערגער הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בקרית יואל יע"א

לע"נ אמו האה"ח מרת אסתר מלכה
ב"ר מרדכי ע"ה

נלב"ע ט' תשרי תשפ"ב לפ"ק

ישא ברכה מאת ה' ויזכה לרב תענוג ונחת דקדושה,
במידה טובה מרובה וגדושה,
עם כל ברכאן דנפישא